الا ان اولیاء اللہ لا خوف علیہم ولا ہم یحزنون

معین الاولیاء

مشتمل بر حالات تفصیلیہ حضرت قطب الوصول الی الیقین حجۃ اللہ علی العالمین

حضرت خواجہ بزرگ سلطان الہند معین الدین حسن سنجری ثم الاجمیری

قدس اللہ سرہ و فاض علینا برہ

از تالیفات رائقہ و تصنیفات فائقہ

عمدۃ المحققین زبدۃ المحدثین عمدۃ العلماء ثمرۃ الشجرۃ النبویہ التی

اصلہا ثابت و فرعہا فی السماء راس المولفین امام المصنفین

جناب قاضی سید امام الدین خان صاحب

ڈپٹی کلکٹر ضلع اجمیر مدظلہ العالی

در مطبع معین الہند اجمیر شریف باہتمام منشی محمد سکندر خان صاحب مالک مطبع طبع پوشید

فہرست مضامین مجملہ نسخہ معین الاولیاء کہ بر چہار باب و دو اصل و دو فرع مشتمل است

العبد
قاضی سالم الدین
عفی عنہ

بعون الملک المعین الوہاب

کتاب مستطاب جامع حالات و ملفوظات و مناقب و مقامات حضرت خواجہ خواجگان ولی الہند
غریب نواز حضرت خواجہ معین الدین حسن چشتی سنجری ثم الاجمیری قدس اللہ سرہ العزیز

مسمی بہ

معین الاولیاء

تصنیف ادیب لبیب و شاعر بلیغ جناب منشی قاضی سید امام الدین حسن خاں صاحب

بماہ ربیع الاول بسنہ ۱۳۱۲ھ
1798ء

مطبع معین الہند اجمیر شریف میں زیور طبع سے آراستہ ہوئی
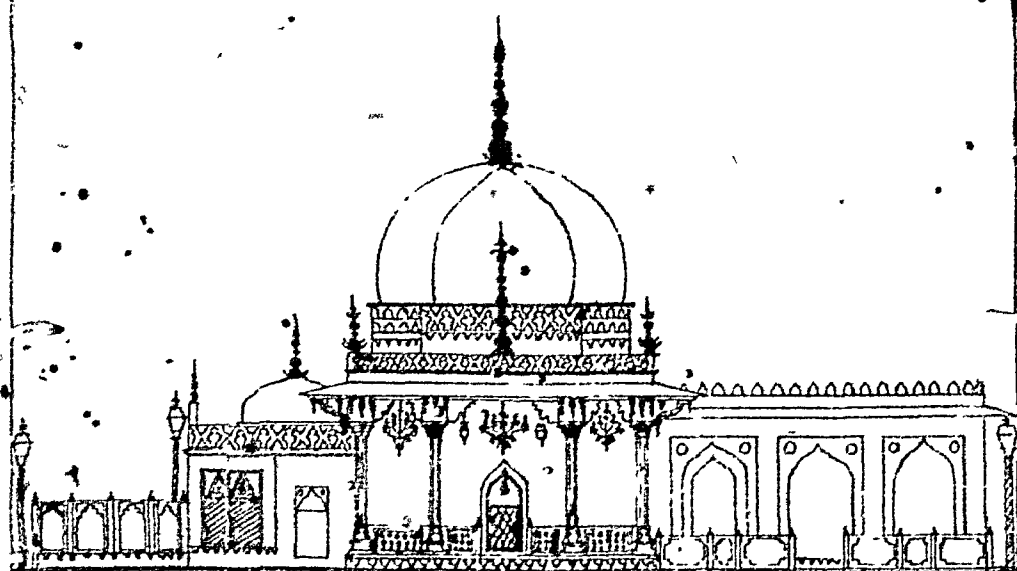
بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

حمد بیحد و ثنائے لاتعد مر خدائے را کہ شاید نوع انسان را بزیور علم و دانش بیارا است و درود نا محدود نثار ختم المرسلین و علیٰ آلہ و اصحابہ اجمعین۔ کہ تخلیق ہیجدہ ہزار عالم و تفصیل بنی آدم از وجود با جود وےِ بوجود آمد۔ و از پرتو جمال عالم افروزش ظلمت کفر از میان زمان و زمانیان برخاست۔ اما بعد فقیر حقیر درویش سینہ ریش قاضی سید امام الدین بن سید منیر الدین کہ از کمترین زلہ ربایان خدمت مرشدم و مولائی سراج بزم حقیقت نور العین عرفان و معرفت شمع شبستان محامد و وحدت حضرت خواجہ الہ بخش چشتی تونسوی است بر ہنمونی طالع بیدار و مساعدت روزگار جمعیت مطالعہ کتب سیر و سلوک و تواریخ و ملافیظ رسانید و بر حالات و مقدمات اولیاء کاملین و بزرگان دین کماہی عز آگہی یافتہ بتقاضائے ایں ہر نفیت شعار و ندیمان نثر آثار نظر باستعداد و اجتہاد نمیعنی نگماشت کہ برخے از حالات و مقالات مرشد السالکین تاج المقربین و المحققین مہر سپہر ایمان و ایقان حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء معین الحق و الملۃ والدین حسنی الحسینی چشتی سنجری اجمیری قدس اللہ سرہ العزیز در سبط تحریر و ربط تسطیر آوردن موجب سعادت دارین و مفاخرت نشاتین خواہد بود۔ لاجرم کمر ہمت درست کردہ بہ ترتیب ایں رسالہ کہ مشتمل بر چہار باب است سعی موفور

بجائے خود رسانیدہ۔ باب اول مشتمل بر حالات و مقالات حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا۔ باب دوم در تذکرہ اولادِ جسمانی۔ باب سوم در ذکر اولاد روحانی مشتمل بر دو فصل و دو فرع۔ باب چہارم مشتمل بر تذکرہ بناے عمیر و آستانہ عالی و مقامات بزرگ قدیم ❊

باب اول

مشتمل بر حالات و مقالات حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء

مخفی مباد کہ حضرت خواجہ را اصل از سنجر نواح خراسان است و وقتیکہ پدر بزرگوارش داعی اجل را لبیک گفتہ خواجہ در عنوان شباب بود۔ روزے در خانہ باغے کہ از آن خواجہ بود لمعہ ذات بصورت مجذوبے پدیدار آمد و پارہ نان طلب کرد حضرت خواجہ بمصداق و اما السائل فلا تنہر چند دانہ خرما ارزانی فرمود حضرت مجذوب اطریق بدل احسان مرغوب آمد و چند ثمرہ بہ لعاب دہن آلودہ بحضرت خواجہ مسترد کردہ بخوردنش استبداد فرمود۔ از انجا کہ مشیت قضا و قدر رہبر بود خواجہ از انکار باز داشتند و تسلیم مجذوب تسلیم نمودند منقول است کہ از آن زمان غلبہ عشق و محبت بر حضرت خواجہ استیلا یافت تا آنکہ حرف حب الوطن را از صفحہ خاطر بہ کزلک حسن طلب محو کردہ ترک علائق و در بر راست کردید از ہجوم و کثرت یار و دیار روئے تافتہ باستحصال سلوک بمعنی کہ در صورت مجذوب مشاہدہ فرمودہ بودند پائے شوق در وادی طلب و بیابان تعب نہادند۔ درین صعوبت سفر پیش از ہمہ ما کہ حضرت خواجہ را بصورت جذب معنی و سلوک متنبہ فرمود ملہم غیب بود تا بہ اسباب ظاہر علوم دینیہ را در سمرقند و بخارا اکتساب فرمودہ مقام الیقین را بعین الیقین افزودند۔ تا آنکہ بکمال جذبہ شوق عنان گسستہ رابینا کشان کشان بوسعت آباد بغداد رسانید زیرا کہ منشاء ازلی انکشاف رموز خفی و جلی ہمدرین مقام موعود و معہود بود چنانچہ بخدمت قطب الکونین شیخ المغربین و المشرقین حضرت خواجہ عثمان ہارونی

قدس الله سره العزیز فایز شده بحصول کمال ازان سرمایه بخشش و دریا نوال اخذ فرمودند میگویند که حضرت خواجه
مدت بست سال در سفر و حضر بخدمت حضرت مرشد برحق بسپری شد و انجام کار خلعت خلافت و خرقهٔ خاص
رخصت دریافته خیرباد گفتند در آنجا به همدان و تبریز نزول مکرمت فرموده با عیان و اشراف دین اکتساب
نعم البدل فرمودند - آورده اند که حضرت خواجه اکثر بمقابر جای خوش می آمد و بعد از هفت روز با پاره
نان که بیشتر از پنج مثقال نمی بود افطار میکرد ملبوس دوتا تا نوسی بود و بحالت شکست رخنه با پیوند
درست میفرمودند بیشتر بر اخفای راز و حفاظت امر حق جهد بلیغ منظور و همگاه عزلت و وحدت مقصود
بود از هجوم و کثرت نفور بودند - اشراق عمیم فیض مستقیم داشتند هم درین اثنا حضرت خواجه را در استرآباد
وغیر آن صورت قیام در پیش آمد - از انجمله واقعه زمان ورود سبزوار قابل بیان است - وقتیکه حضرت خواجه
در سبزوار رسید - حاکم سبزوار محمد یادگار نام که بغایت شقی المشرب ناهنجار روزگار بود - با نتباه ورود مسعود
بر خویشتن برافروخت و به تردد آزار حضرت خواجه بر آمد - اما چون نظرش بر جمال جمیل مبارک رسید
بی اختیار لرزیدن آغاز کرد و بحال خود نماند و عاقبت کار از اراده نا سزا استغفار خوانده تائب گردید و
به تلقین و تصرف حضرت خواجه بیعت اختیار کرده به ترک تعلق اهل و عیال برکاب فیض انتساب
تا به حصار شادمان خود را رسانید و بارشاد حضرت خواجه تلقین و تدریس آنجا باو مفوض شد حضرت
درویش جمالی مولف سیر العارفین میفرماید که او قبر شیخ محمد یادگار در حصار شادمان دیده است بالآخر
حضرت خواجه بمدینه نبوی عازم شد و بعد ادای مناسک حج بایمای حضرت صدر النبوت بصوب
اجمیر ورود مسعود اتفاق افتاد - دران زمان اجمیر بحکومت هندیان بود و راجه پتهورا نام فرمانروائی میکرد مع
الحال که حضرت اجمیر منبع اسلام و مرجع اهل اسلام است در آن ایام معدن کفر و منظر کفار بود حضرت
خواجه در اجمیر رسیده اولاً جائیکه طرح اقامت انداختند درخت سایه دار بود که اکنون مجالس عید بکنگره در جوار
آستانه شریف واقع است شخصی از ملازمان راجه از طرح حضرت خواجه را مانع آمد و حضرت خواجه از آنجا رخت اقامت برداشته
بر لب تالاب که انا ساگر مشهور است قیام فرمودند - ساحل تالاب همه از بت و بتخانها معمور بود و جز
صدای ناقوس و غلغله هر هر صدای دیگر از شام تا سحر جاگزین گوش و هوش نمیشد - روزی

بمقتضاے مذہب و تعصب جبلی طینت با خدام حضرت خواجہ برہمن بچگان حسد بردہ از غسل و وضو مانع
آمدند۔ چون حقیقت حال حضرت خواجہ را اطلاع شد۔ بخادمے امر فرمودند کہ از آب تالاب بقدر
یک کوزہ گلے بردارد۔ ہنوز کوزہ آب برداشتہ بودند کہ ہمگین آب تالاب رزق زمین و بخار آسمان گردید
و نشان نداوت و طراوت در ہمہ تالاب معدوم و مفقود گشت۔ ازین ہم انقلاب عظیم و آفت کثیر جال
نوع انسان و حیوان متاثر شدہ۔ و فریاد العطش گویان محشور نشور بود۔ باظہار اینچنین آیات
بینات و خوارق عظمی و کرامت کبری مسمی شادی کہ از قوم جان معبود و مسجود ہنود بود۔ خویشتن را
بحضرت خواجہ بزرگ رحمۃ اللہ علیہ رسانیدہ بہ تسلیم اسلام و بیعت خدام معزز و مباہی شد۔ چون
این واقعہ ہوش ربا براجہ پتھورا رسانیدند۔ مادرش یادش داد کہ با اینچنین صاحب ہیبت و عظمت
مقابلہ و مجادلہ کردن داشتن تیر بر پاے خود کوفتن است باید کہ خویشتن را ازین نزاع و نفاق باز داری
امّا راجہ پتھورا کہ تفاوت ازلی و سفاہت سرمدی تقدیرش بود بر گفتہ مادر خیال نکرد و بصحبت
یکے از پرستاران خویش اجیال جوگی را کہ در فن سحر و افسون ید طولے داشت اطلاع فرستاد و استمداد
و استعانت درخواست کرد۔ جوگی مذکور بہ نازش اسباب سحر و فسون کہ از قبیل مار خونخوار و عقرب جرار
بودند خود را بہ اجمیر رسانید۔ و با خدام حضرت خواجہ بزرگ طرح مقابلہ انداخت و عاقبت کار منہزم و مخذول
گشتہ و خود را بمعیت راجہ پتھورا در حضرت خواجہ رسانیدہ بصد تضرع و الحاح عفو تقصیر التجا کرد
حضرت خواجہ آمرزشش فرمودہ اجیال را بخلعت اسلام معزز و مفتخر فرمود۔ اما راجہ پتھورا کہ سعادت ابدی
مقدرش نبود از صراط مستقیم سعادت و ہدایت آوارہ دشت ادبار و ضلالت گشتہ بدست لشکر اسلام
گرفتار آمد و بالآخر واصل جہنم شد۔ آوردہ اند کہ حضرت خواجہ را مجاہدت عمل و محافظت کلام چندان بود
کہ در یک روزہ دو ختم و بیک شب ہزار رکعت نماز ادا میکردند و گاہے بسکون و گاہے بہ اضطراب
احوال در ہوا نگیر آبادی در دست مقابلہ سیر فرمودند۔ حضرت خواجہ بار سوم کہ از سفر حجاز معاودت فرمودہ
تا مدت چہل سال کہ حد زمان عین الوصال بود۔ در دار الخیر اجمیر علی الاتصال قیام فرمود و غیر آنکہ
بنظر تصحیح و تنقیح فرمان موضع نماندن کہ وجہ معاش فرزندانش بود یکبار تا بہ دہلی نقل و حرکت

ناگزیر اقتداء سلسلہ نسب پاکش بواسطہ امام موسیٰ کاظم رضی اللہ عنہ بہ امیر المومنین علی ابن ابی طالب
کرم اللہ وجہ منتہی میشود۔ سید حسن ملقب بخواجہ معین الحق والدین حسنی حسینی بن سید غیاث الدین۔
بن سید نجم الدین۔ بن سید عبد العزیز۔ بن سید ابراہیم۔ بن سید ادریس۔ بن حضرت امام موسیٰ کاظم
بن حضرت امام جعفر الصادق۔ بن امام محمد باقر۔ بن امام علی سجاد۔ بن امام حسین شہید اکبر بن علی
مرتضیٰ شیر خدا رضی اللہ تعالیٰ علیہم اجمعین۔ بعضے کہ در نسبت سیادت حرف زدہ اند قصور تحقیق غالب
قماش است۔ منقولست کہ حضرت خواجہ بزرگ مریدان و متبعان بسیار بودند۔ امّا جمعے را کہ
بہ تصدیق ریاضت و تشریف خلافت سرافراز فرمودند تفصیل اینست۔ خواجہ قطب الدین
شیخ حمید الدین صوفی۔ شیخ فخر الدین فرزند اکبر حضرت خواجہ بزرگ۔ سید ضیاء الدین فرزند دوم
حضرت خواجہ بزرگ شیخ معین الدین۔ قاضی حمید الدین محمد عطا ناگوری۔ اجپال معروف بہ عبد اللہ
سید وجیہ الدین مشہدی۔ شیخ برہان الدین۔ شیخ احمد۔ شیخ محسن یا حسن۔ شیخ سلیمان غازی
شیخ شمس الدین۔ شیخ حسن خیاط۔ شیخ احد الدین کرمانی۔ بی بی جمال حافظ بنت حضرت
خواجہ بزرگ شیخ مسعود غیر سالار مسعود غازی۔ از ینہا ہر یکے صاحب مقام و مرجع کافہ انام بود
اما بنام قطب الاولیا خواجہ بختیار کاکی قدس اللہ سرہ العزیز۔ و شیخ حمید الدین صوفی التوالی
الناگوری کہ بہ سلطان التارکین معروف است قرعۂ فال زدہ بودند و ازین ہر دو یکے را بہ دہلی
و دیگرے را بہ ناگور سر آرائے خلافت و ارشاد فرمودند و از کلمات فیض آیات اوست
کما قال فی انیس العارفین فرمود دل عاشق آتشکدہ محبت است ہر کہ درو فرود آید بسوزد
از ینکہ ہیچ آتش مشتعل تر از نائرہ محبت نیست و فرمود کہ از سیل آب روان صدائے بر مے خیزد ہمین
کہ در دریا میرسد خاموش میگردد۔ فرمود شنیدم از خواجہ عثمان ہارونی رحمۃ اللہ علیہ کہ رب العزت را
دوستانند اگر در عالم دنیا یک چشم زدن محجوب باشند ابود شوند فرمود کہ از حضرت خواجہ
عثمان قدس سرہ باستماع رسید کہ ہر آنکہ این سہ خصلت دارد حضرت سبحانہ تعالیٰ او را
دوست میدارد۔ اول سخاوت ہمچو سخاوت بحار دوم شفقت بسان شفقت خورشید نصف النہار

سوم خلق باشند زبین فرمود مصاحبت صاحب دلان به از کار نیک و صحبت بدسرشتان بتر از اعمال
بد فرمود مرید در مریدی مستحکم آنگاه شمارند که فرشته چپ هیچ عمل بد تا مدت بیست سال بنام او ننویسد
فرمود بحوالہ حضرت خواجه عثمان هارونی قدس الله سره العزیز که درویش محق درویشی آنگه باشد
که از وی در عالم فنا هیچ باقی نماند علامت محبت و اطاعت است و ترس که مبادا دوست آزرده شود
عارفان را مقامیست که چون بران مقام فائز باشند همه عالم و عالمیان را در فصل دو انگشت
ببینند۔ عارف کسے است که هرچه خواهد در پیش آید۔ و هرچه گوید جواب بشنود کمترین
قدر عارف آنست که موصوف بصفت حق باشد و اگر کسی بصورت مدعیانه پیش آید بزرگوار است
او را به حجت الزام رساند۔ فرمود سالها درین کار مجاهد بودیم عاقبت کار غیر از هیبت
نصیب ما نشد۔ فرمود گناهے چندان مضر نیست که تشهیر و تشویر برادر مسلمان فرمود۔ آیت
حق شناسی فرار از دنیا و سکوت در معرفت است۔ رهروان منازل معرفت به مقصد نرسند
تا از معارف حقیقی سراغ نیابند۔ فرمود۔ دلیل شقاوت آنست که با وجود گناه نازش قبول دارد
فرمود کسیکه انعام یافت از سخاوت یافت۔ درویش کسے را گویند که ارباب حاجت را محروم
نگذارد۔ مطبوع خاطر درویش آن بود که با درویش بنشیند و غیر مطبوع آن که درویش از همنشینی
درویش احتراز کند۔ عارف بودن بحق این است که محو و منسی باشد۔ قانع و متوکل کسے را
گویند که رنج و درد که از خلائق برسد بران شکایت باشد نه حکایت۔ عارف را مرگ
محبوب باشد و راحت متروک و یاد حق مانوس۔ عارف را چون بامداد برده دهد از واقعات شب هرانچه
که گذشت یادش نماند۔ علم قلزم ناپیدا کنار است و معرفت جوے پیدا کنار پس علم خدا
و معرفت بنده از ینجاست فرمود ذات عارف چون آفتاب مے تابد و همه عالم از ان انوار مے یابد
فرمود۔ نماز تقرب است و معراج مومن نماز۔ هرکه نماز را به تصدیق ادا نه کند به بالا علیهم
حقیقت قرب بنیاز نه رسد

در تذکره خوارق عادات حضرات خواجه بزرگ منقول است که حضرت خواجه همه شب بخواب

استراحت میل نفرمود و بر زمین پشت نزده بنیاسود - زمانیکه پس از افاقهٔ مراقبه نظر شریف کسے بر
از اهل فسق و فجور مے افتاد - تائب و تارک مے شد و اگر بر کافرے نگاہے میکرد تشریف اسلام
و دولت ایمان مے یافت روزے حضرت خواجه در یاد حق مستغرق بود - همدرین زمان یکے از
مریدان خدمت دولت پابوس دریافت و التماس کرد که بادشاه در باب اخراج او
فرمان داده است - پرسیدند که بادشاه کجاست عرض کرد که بنظر تفریح و تفرج بیرون شهر بسمت
مرغزار بر اسپ سوار رفته است حضرت خواجه تامل فرمود - و بعد ساعتے ارشاد کرد که گردون
وازین اندیشه هیچ مطمئن باش امروز بادشاه را اجل بر سر رسیده است از پشت اسپ
بر روے زمین افتاده هلاک خواهد شد - ساعتے نگذشت که از مرگ بادشاه خبر آوردند - فرمود حضرت
خواجه بختیار که تا مدت بیست سال در خدمت حضرت خواجه معین اولیاء خواجه بزرگ بودم - گاہے
نشنیدم که در باب صحت و عافیت خود سخنے گفته باشد اما بجناب رب العزت التجا میکردند
که هر آن قدر که درد و محنت قسمت جهان جهانیان است به فقیر دستگیر معین الدین نصیب باشد -
حضرت خواجه بزرگ معین الاولیاء با جماعته درویشان نشسته بود - درین اثنا سلطان
شمس الدین التمش تیر و کمان در دست گرفته از پیش نظر بگذشت چون حضرت خواجه بزرگ بدید
فرمود که این پسر بادشاه دهلی شد نیست عاقبت همچنان شد نقل است روزے حضرت خواجه
بزرگ معین الاولیا با جماعته فقرا همنشین بود و درباره فقر و سلوک ذکر میرفت درین گفت و
شنید دیدند که حضرت خواجه نوبت به نوبت در یمین و یسار نظر میکند و قیام میفرماید از مشاهده
این آثار حاضران متعجب شدند - وقتیکه یاران جلسه از هم جدا شدند حضرت خواجه بختیار
سبب قیام بار بار و موجب دیدن بسمت یمین و یسار استفسار کرد فرمودند که مرقد مطهر حضرت خواجه
عثمان هارونی چون میدیدم تعظیم مے کردم حضرت خواجه بختیار میگویند که فرمود خواجه بزرگ رحمة الله
که فقیر معین الدین در جنت نعیم نخواهد رفت تا مریدان و فرزندان خویش را بذیل او نه بخشایند
منقولست که هفت تن از کافران در بغداد آتش پرستی میکردند - و بعبادت و ریاضت مشهور بودند

هر یکے از ایشان شهرت کمال داشت روزے باراده امتحان قصد خدمت حضرت خواجه درست کرده جمع آمدند
زمانیکه جمال باکمال حضرت خواجه را مشاهده کردند از خود رفتند و قشعریره براندام ایشان روئے داد چون
حضرت خواجه قدس سره بدید فرمود که با آنکه شمارا بر قوت و قدرت حضرت آفریدگار نظرے هست۔ اما در
حال محتاج استیاند از بد حیف است که به پرستیدن آتش و کوشیدن ناحق کار خود را خراب میکنید
و جوابے دادند که بارا از آتش دوزخ از بس خوف و خطر است۔ باشد که از پرستیدن و عزیز داشتن هیچ بما
رعایت و مسامحت روا دارد حضرت شیخ الاسلام خواجه بزرگ قدس الله سره العزیز با استماع
این معنی تبسم کرد و فرمود این همه غیر از طاعت و پرستیدن ذات مطلق بدست نه آید آتشے را
هرگز آن نباشد که بے حکم حضرت خداوندگار احدے را بسوزد۔ کافران عرض کردند که حضرت شیخ
که غیر یاد حق کار دیگر ندارد۔ اگر از آتش سوزان خویشتن را پیش ما محفوظ و مصئون داشتن تواند
تا ما را هم باید تا یک لحظه از پرستیدن آتش که معبود و مسجود ما است احتراز و اجتناب کنیم حضرت خواجه
چون این سخن بشنید فرمود که اگر فرمان خدا را در خرمن آتش بیندازند همه آن وقت سرد شود۔ و انطفا
پذیرد و هیچ زحمتے نرساند این گفت و نعلین پائے راست کشیده در انبار آتش بینداخت
آن همه آتش تیز که شعله خیز و شراره انگیز بود در طرفة العین سرد شد و انطفا پذیرفت۔ چون نعلین
پاک از آن انبار برآوردند دیدند که هیچ آسیبے نرسیده است همچنان بود که انداخته بودند۔ باظهار
اینچنین عظمت عظمیٰ و کرامت علیا۔ ترسابچگان باعتراف حق و الوهیت حضرت خواجه بزرگ علیه الرحمة
زبان حال بکشادند و از شیوه ناراستی و عقاید ناروا تائب و تارک شده بر دست حق پرست حضرت
شیخ الاسلام حضرت خواجه معین الحق والدین قدس سره بتصدیق ایمان و تسلیم اسلام گردیدند و از اکابر
زمان از واصلان خدمت شیخ گشتند۔ حضرت خواجه معین الحق قدس الله سره فرمود بزرگے بود
که خواجه عطا سلمی نام داشت تا به چهل سال روئے بسوئے افلاک نکرد۔ استفسار کردند که چندان گریه و زاری
و بیقراری از چیست گفت که از رنج و شرمساری گور و هیبت فردائے محشر باز پرسیدند که بسوئے
آسمان ندیدن چون است۔ جواب داد که از بسیاری گناه و خنده ها که در مجلس ها زده ام خجالت کشیده ام

و ہم درین محل فرمودند خواجہ فتح موصلی از یاران طریق و بزرگان صاحب صفا بود و بگریستن و
اندوہ گین نشستن مداومت داشت از افراط گریہ گوشت رخسار ریختہ بود بعد وفات او را در واقعہ
دیدند پرسیدند خدائے تعالی با تو چہ کرد جواب داد انعام فرمود از گناہانم درگذشت و با اینکہ مرا ہیچ در تیغ
برد خطاب آمد کہ فتح از چہ بود کہ سالہا بگریستی آیا از رحمت ما امیدوار نبودی سر بسجدہ آوردم و
گفتم خواستم کہ خداوندا از عفو آمرزش تو حرمان نداشتم آیا از اندیشہ منزل گور و پرسش و ترس آن تنہا
و سپردن جان بفرشتہ موت خائف و سہمناک بودم و میگریستم فرمان آمد کہ بخشیدم ازین ترس ایمن باش۔
حضرت خواجہ معین الحق میفرمایند کہ خدمت حضرت شیخ الثقلین خواجہ عثمان قدس سرہ را در سفر ہمرکاب
بودم - جائے خانقاہ بود - و در آنجا خدمت شیخ صدر الدین محمد احمد را دیدم کہ ہر کہ دران خانقاہ
مے آمد محروم نمیرفت و ہر کہ چیزے مے داد میفرمود کہ در حق من دعائے استقرار و استمرار ایمان باید
کرد - و چون آن بزرگوار ذکر گور و قیامت میشنید مے لرزید - و چندان میگریست کہ از چشم
خون جگر مے تراوید - و ہمین نمط ہر ہفت شبانروز در شدت اضطراب و شنیدن بسر مے برد
زمانیکہ نمائیہ گریہ و بکا فرو نشستے داد چہل سال خود با من مے آمد و سوئے سبب حضار طلب میکرد
میگفت کسے را کہ خصم مرگ در عقب چون حریف نفس و شیطان در پے باشد او را بسکون و تکیہ با
چہ کار - حضرت خواجہ معین الحق قدس سرہ فرمود کہ فاتحہ بنظر کشادہ کار و بر آمدن احتیاج
از بس نافع است از حضرت ختم رسالت صلی اللہ علیہ وسلم در خبر آمدہ است کہ ہر آنکہ کار
دشوار و مشکل صعب در پیش دارد فاتحہ الکتاب باین نہج بخواند . . . .
بسم اللہ الرحمن الرحیم میم آخر کلمہ را با لام کلمہ الحمد ضم کند و آمین سہ بار بخواند حضرت سبحانہ تعالی
نشانہ رحمت فرمایند لہ او را از زحمت و صعوبت محفوظ دارد - و مرام او بتعجیل و تسہیل بر آید و ہم دران
محل فرمودند کہ وقتے حضرت رسول اکرم صلے اللہ علیہ وسلم بہ یاران خدمت فرمودند کہ حضرت رب العزت
ہر آنچہ برکات و خیرات بر من لطف فرمودہ است پیش ازین بر کسے انبیا مرسل مرعی نبود
وقتے مہتر جبرئیل نزول کرد و از حضرت کبریا خطابم آورد کہ در مصحف مقدس سورۃ ہست کہ اگر در

توریت و انجیل و زبور که ابتدای از ایشم کلیم و مسیح علیهم السلام جهود و ترسا گشتند بعد ازان زبان حضرت
خواجه بزرگ گشاده فرمود که سورهٔ ام الکتاب کلی و جزوی عوارض و دردها را دواست. در مسند است که
از چهار ده دردمان عاجز آید و خوشحال نگردد سوره مذکور را بانین سنت و فریضه صلوٰة صبح
بسم الله چهل و یکبار بخواند و بدمد حق سبحانه تعالی شانه شفای کامل و صحت عاجل ارزانی فرماید
بعد ازین اشنا شیخ الاسلام حضرت خواجه بزرگ گفته فرمود که وقتیکه از مشاهیر دیار شام بشهرے در
بودم بیرون شهر در غارے درویشے را دیدم که در آنجا ساکن و بکثرت مجاهده و شدت فقر و فاقه از بس
نحیف و ضعیف و لاغر و ناتوان شده بود غیر استخوان از گوشت و پوست چیزے نه داشت
نشسته در دهن غار نشسته بود گربه که خدمت جانبے تعلق داشت از بیم آنچنین گربه قوی در
معرض تخویف شدم و نتوانستم که تقدیم کنم. آنگاه نظر درویش بر من افتاد و به آواز بلند گفت
که هیچ بیا و هیچ مترس. چون نزدیک شدم به نشستنم اشارت کرد نشستم روی ادب
بر زمین آوردم. اول سخنے که بر زبان فیض بیانش رفت این بود درویشے که قصد کسے نکند آنهم
قصد او نکند و ازین قبیل بسیار سخنها گفت بعد ازان از من پرسید که از کجا آمدی و باز پرسش
گفتم از بغداد. فرمود نیک آمدی. باید که خدمت درویشان و معاملان شعار کنی تا بزرگتر باشی.
چندین سال است که بدرین غار نشسته ام از خلق و خلایق رمیده در گوشه تنها عمرے آرمیده ام
و از ترس نماز مدام میگریم سگی که نماز میگزارم در دل خدشه دارم که اگر دقیقه از دقایق نماز
از دست برود اینهمه که کردم و خواهم کرد باطل و عاطل برود در جای عبادت و طاعتم نامقبول و هیچکاره
شمارند مرآن کسے که از عهده نماز بدر آید کارے عظیم کرده باشد و خواجه معین الدین قدس سره
میفرماید که در شهرے جامع مسلمانان بودم که قبل از هنگام نماز استادان از وان ... ازین ما موجب
انتظار پیش از وقت پرسیدم گفتند که بوجه اینکه وقت نماز بی اهتمام سستی ما فوت نه باشد و اند بیمار
وقت او گفتم بعد ازین تحمیل خواجه بزرگ فرمود که منقولست از حضرت رب العزت بر حضرت موسی علیهم السلام
در صفت جهنم ابجاست فرمان آمد که یا موسی علیه السلام در صفت جهنم وادی ها دیدی آفریده ام آن

طبقهٔ هفتم است از طبقات دیگر خطرناک و مصائب انگیز و تیره و تار و هم از افعی عقرب معمور است اگر
نائره از آن آتشخانهٔ جهان سوز درین تنگنائے عبرت آباد افتد ارض و فلک و شجر و حجر جمله بسوزد
و آب بحار لسان و غیر مشتعل گردد این همه عقوبت و عذاب به دو طائفه مخصوص است اول آنکه
در نماز تغافل و تکاهل روا دارند دوم آنکه سوگند دروغ در میان آرند و همدرین اثنا فرمود که بزرگے
محمد اسلم طوسی نام داشت وقتے به مادهٔ حصول کار سوگند راست بر زبان آورد و این بزرگ
سکر بود چون بحال آمد و از خوردن سوگند راست متنبه شد فرمود که اینک سوگند راست بر آوردم
گاه باشد که بوجه دیگر بر زبان آید این بگفت و پیمان کرد که مدت العمر سکوت و خاموشی نگاه دارد
بعد ازین تا زمان چهل سال در صدر حیات بود آنا لب نکشاد و هیچ سخن نگفت همدرین اثنا
بیان فرمود که روزے رابعه بصری و خواجه حسن بصری و مالک دینار و خواجه شفیق بلخی رحمة الله علیهم
در بصره همنشین بودند و کلام در صدق محبت بود خواجه حسن بصری گفت که دوست در دوستی
صادق آن باشد که چون درد و محنت در پیش آید صبر کند رابعه گفت ازین سخن بوے
ما و من مے آید مالک دینار فرمود که هر چه از دوست آید بران رضی و شاکر باشد بعد ازین
سخن در شنده قاه قاه افتاد فرمودند که اینچنین خنده در مقابر منع آمده است که جائے
عبرت است از نیکه از حضرت رسول بر حق صلی الله علیه وسلم در خبر است که هر گاه کسیکه در گورستان
رود آسودگان قبور گویند که اے غفلت شعار اگر آگاه باشی و خبر داری که برما چه میگذرد تا از هوا و هوس
بگذری و خوردن و خفتن و آسودن بر خود روا نداری همدرین محل حضرات خواجه فرمود که بزرگے
دیدم که از بس ضعیف و منتهی العمر بود و مشغولی و استغراق بمرتبه غایت داشت چون خدمت
او دریافتم سلام کردم و بجواب شنیدم که از احوالش چیزے بپرسم آن بزرگ لطفهائے قلب
همکاشفه کرد و فرمود که روزے با یارے در گورستان بودم یارے که در صحبتم بود بعضے لا ابالی و
خرافت آمیز گفتن آغاز کرد مرا خنده قهقهه فرا گرفت ناگهان از درون گورے آواز بلند کرده بوم
ندا آمد که تأسف و حیف بران کسانیکه آنها را نزول فنا در پیش است و ملک الموت ملکین است

خسته و غافل اند او را بکار نیست. در آن کار نظر ندارند. حضرت شیخ الاسلام خواجه بزرگ میفرمایند که در سلوک
مذکور است که فردای قیامت از عاشقان صوفی را فرمان رسد که به بهشت درآیند ایشان عرض نمایند
که ما را بهشت مطلوب نیست کسی را بده که بنیت بهشت ترا پرستیده است. همچنین اثنا حضرت
خواجه بزرگ فرمود که در دین پنج چیز بهتر یکی از عبادت است. اول هر فرزندیکه در روی والدین
بدوستی حق تعالی ببیند اجابت حج اکبر یابد. شی قسم کنند و زمانیکه پسر بر قدم مادر و پدر بوسه زند
ثواب عبادت هزار سال باو رسانند و بیامرزند. وقتی جوانی گناهگاری و تبه کاری از نیکان
سنت نبیان نقل کرده بود. دیگران در خواب دیدند که بفضای قرب با حاجیان منجر اندر رسیدند
که این همه علو پایه و سمو مرتبه از چیست. جواب داد که مادری پیر زال داشتم. وقتیکه بیرون خانه
میرفتم سر در پای ضعیفه نهاده رخصت میخواستم و آن ضعیفه عفیفه دعای آمرزشم میکرد
و میگفت که حق سبحانه تعالی ترا ثواب حج روزی کند. چنانکه دعای مادر ضعیفم پایه اجابت
یافت و مستجاب شد و همچون من آواره و مذموم را نجات دادند و بخشیدند. حضرت شیخ الاسلام
خواجه معین الحق میفرمایند که ایمان مرکز انوار است که در دل مومن قرار گیرد. بنده مخلص چندانکه
براه ثواب رود ضیای قلب ترقی یابد. چون نیکی و صلاح استقامت و استحکام پذیرد
دل مومن جامعه گردد. زشتی اعمال تاریکی بیفزاید. چون زشتی اعمال و خباثت او میت کند
شقی القلب و منافق گردد. چون منافق شد از رحمت حق محروم و مایوس گشت. آنگاه فرمود که
بر دل مومن هفتاد حجاب است و بر ذره هر حجاب هفتاد فرشتگان در تسبیح و تهلیل مامور
باشند. هر آنکه مومن را بیازارد همچنان است که همه فرشتگان این حجاب مامور باشند
آزار رسانیده است. منقول است از کتب سیر که حضرت خواجه بزرگ را با حضرت غوث الثقلین
سلطان المشرقین والمغربین دو بار ملاقات واقع شد. اول آنکه مخدومی حضرت غوث الاعظم حضرت
خواجه ... فرمود که بزرگی معین الحق والدین از قدوه مشائخان زمان خواهد بود. دوم آنکه
در قصبه جیلان اتفاق مصاحبت و همنشینی دست داد. وقتی حضرت خواجه حضرت شاه اعظم

درخواست کرد که چیزے از سخنان حق بیان فرمایند فرمود که سخن حق از زاویه تنهائی مطلوب است
حضرت خواجه بزرگ گفت که در کنج تنهائی رفتن از دو سبب نامناسب است یکے آنکه اگر گوش
حق نیوش پیر دستگیر من رسد باشد که از روے غیرت خاطر پاکش برنجد و موجب نقصان
من باشد زیرا که موازنه کلام و کمال احدے بتقابل رضاے پیر دستگیر خود بہتر نمیدانم دوم آنکه
حضار جلسه از دو حال عاری نباشد یا غنی محرم باشند یا نامحرم و نمیدانم که بدلها چها اندیشند
و خیال چها می پزند۔ چون این بشنید حضرت غوث الاعظم هیچ نه گفت و سکوت فرمود۔ بعد ازین حضرت
غوث الاعظم اذن دعوت فرمود و قبول فرمودند۔ چون از ما حضر بر سفره آوردند حضرت خواجه بزرگ
گفت که طعام بے نمک است گفتند نمک از کجا آید۔ القصه مردے کهن سال که بیرون شهر
سکونت داشت طلب فرمودند۔ و براے سماع اشارت کردند گفت که مزامیر ندارم اما چون سماع آغاز
شد همه مزامیر که پیشتر از مطربان برگرفته در یک حجره نگاه داشته بودند بے منت دست کسے
نغمه آغاز کردند۔ در آن وقت حضرت غوث الاعظم را یکے از مریدان خدمت سوال کرد که امروز آنچه حالت
فرمود معین الدین سجزی چشتی مهمان ما بوده است همان روز حضرت غوث الاعظم پارچه از دستم کتان بحضرت
خواجه بزرگ بداد۔ چون حضرت خواجه بزرگ آن پارچه را در خدمت حضرت پیر دستگیر خواجه عثمان هاروَنی
قدس الله سره العزیز گزرانیدند۔ خدمت حضرت خواجه عثمان رحمة الله علیه از آن پارچه دستار کرده بر
فرق خواجه بزرگ از دست خود بسته کردند۔ هم درین اثنا فرمود که هر که مومن را بد گوید یا شد که با مادر خود زنا
کرده است و دعائش تا چهل روز مستجاب نشود و اگر بے توبه فوت گشت عاصی خاطی بماند۔ هم درین محل فرمود
که سلام گفتن و در سلام سبقت کردن موجب کفارت گناه۔ و ثواب عظیم است هر آنکه از مجلس برخیزد
سلام گوید رحمت حق سبحانه تعالی بروے فرود آید و هم درین زمان فرمود که چون به مسجد برود باید که پاے
راست پیش نهد و بگوید بسم الله و علی الله توکلت علی الله لا حول و لا قوة الا بالله اعوذ بالله من الشیطان الرجیم
چون مومن نخست پاے راست در مسجد نهد فرشتگان براے آمرزش او دعا کنند و چون از
مسجد بیرون آید و اول پاے بسیار بیرون نهد فرشتگان گویند یا رب نگاهدار و بخشش روا کن و

بہشت و نعمت جاوید او را نصیب گردان و ہم درین مقام فرمود کہ زمان آخر پدید آمد اندران زمان
مرگ بہتر از حیات باشد زیرا کہ عیش و راحت بر مسلمانان تلخ گردد امرا جبر و ظلم روا دارند و
عالمان عہد رشوت بگیرند اندران وقت خیر و برکت از خلق برخیزد و شر و فساد و بغض و عناد در ظہور آید
انگہ فرمود کہ ہمہ صدقہ کسے باید داد کہ درویشے و فقیری مستحق دردارد ہر کہ صدقہ برین نہج بدہد خدا تعالی
او را ببخشاید بعد ازین فرمود کہ ہر آنکہ توبہ نصوح کند قبل آن باید کہ باب توبہ بستہ نشود و فرمود کہ توبہ
و استغفار کردن بر جملہ مسلمانان فرض است باید کہ پیش از آنکہ شحنہ مرگ بر سر رسد بہ توبہ و
استغفار عمل کند و در توبہ باز ہست تا آنکہ آفتاب از سمت مغرب طلوع نہ کند حضرت خواجہ معین الحق
رحمتہ اللہ علیہ میفرماید کہ روزے با شیخ محمد اجل شیرازی یکجا بودم وقت نماز مغرب بود
خواجہ اجل تجدید وضو کردند اما خلال انگشتان در سہو افتاد ناگاہ ہاتف غیب ندا داد
کہ شیخ اجل دعوے دوستی ما میکند و سنتے را از مسنون ما ملحوظ ندارد بعد ازان خواجہ اجل
سوگند خورد و پیمان محکم بست و تا زیست سنتی از سنن رسول اکرم علیہ السلام ترک نداد ازینجاست
کہ ترک سنت خطا است و موجب نارضامندی حضرت خاتم الانبیا صلی اللہ علیہ وسلم
و ہم درین محل فرمود کہ طائفہ عارفان اہل فضل و فضائل اند و متغرق در تحیر بجمال دوست چون
عارفے در شب بحالت طہارت خواب استراحت کند فرمان آید بہ فرشتگان تا آنکہ او بیدار شود
در پہلویش قرار گیرند و آنگاہ کہ بیدار شود بدعا اشتغال ورزند کہ خدایا بنواز و بیامرز این بندہ را
کہ با طہارت خفتہ بود و ہم درین محل فرمود کہ روزے حضرت رسول برحق صلی اللہ علیہ وسلم
ابلیس را در غم رسیدہ و اندوہگین دریافت و پرسید کہ این ہمہ اندوہ و تعب از چہ سبب است
جواب عرض کرد کہ از چہار چیز کہ از امت حضرت بظہور مے آیند اول موذنان کہ اللہ اکبر میگویند
و ہر کہ متنبہ مے شود بجواب مے پردازد و ہمہ ہا ساحل مستلزم رحمت و بخشایش جائے مے یابند دوم
دوم از تکبیر غازیان کہ بہ جہاد و جدال حق بر مے آید سوم از وجہ حلال درویشان کہ ایشان از وجہ
حلال بدیگران بخشش مے دہند و موجب آمرزش دیگران مشود چہارم از آنانکہ نماز صبحگاہ بگذارند

وتا طلوع آفتاب آیهٔ احسن الاذکار بر جای نماز قرار میگیرند و در نماز اشراق مشغول میباشند یا رسول الله
زمانیکه من در عالم ملکوت بودم در صحف دیده ام که هر که نماز سحر بگذارد و تا بر آمدن آفتاب بر جای نماز
قرار گیرد و اشراق تمام کند حق تعالی او را با هفتاد هزار کس که از آن او متعلق وی باشند شده
بیامرزد و همدرین محل فرمود که منتباشی که چهل سال به فرزندی کفش بر دوکار داشت پس از مرگ او را در خواب
دیدند در بهشت مقام دارد و متحیر ماندند و باستفسار رفتند جواب داد که به برکت نماز بامداد که تا بر آمدن
آفتاب نیز اولی نماز اشراق بر جای بودم و بعد ازین به مهمات منتباشی مصروف شدم
چون حضرت حق سبحانه تعالی اندک پذیر و بسیار بخش است بدین نوازش فرموده آورده اند که این
حضرت خواجه را از زمان وصال از دو متعال نزدیک رسید بیشتر از بیگانه و بیگانه ترک التعلق نگاه داشته
بودند و بساوقات بر بعدی و تعب فرزندان میگفتند که سوانح آینده منکشف ضمیر منیر بود تحسر
تاسف میفرمودند روزی پیر بزرگ خواجه فخر الدین را بصبر و تسکین بشارت کرده ارشاد فرمودند
که بابا فخر الدین اینهمه که از ما و شما ست فانی و ناپایدار است و غیر از محبت حق سبحانه تعالی شما قصه
هر آنچه از موانست زن و فرزند و خویش و پیوند باشد عنقریب بی ثبات و بی بنیاد است باید که در رضای
الهی مسلم و مستحکم باشی و دامن صبر و استقلال در زمان اذیت و غربت و مسافرت از دست ندهی
چون این حکایت تمام شد فرزند ارجمند را وداع فرمود و شیخ الاسلام حضرت خواجه بزرگ مستبار بار ده
جلوه شاهد حقیقی مشغول گردید و پیش از وقت زمان وصال در حجره محکم کرد تا آنکه بروز ششم
ازین واقعه در حجره بکشادند و بدیدند که حضرت خواجه بزرگ قدس الله سره العزیز ازین سرای فانی
بعالم جاودانی رحلت فرموده است و بر جبین پاکش از قلم قدرت بخط نسخ رقم زده اند هذا
حبیب الله مات فی حب الله و از لمعات چهره مبارک آثار برکات تجلیات و انوار ساطع
و طالع بودند نقلست که حضرت خواجه بزرگ را از بندگان خدمت که بخصوصیت علم و عمل ممتاز

فایده در سال سیزده صد و سه هجری که درستی در و دیوار و سقف و فرش خانقاه شریف مینمودند از فرش سنگ سیاه و زرد بزرگ مجموله خاک پاک که برآمده بود
و آن خاک که بعد از خاک حضرت خواجه بزرگ است که هنگام غسل میت آلوده [illegible] بود چنانچه [illegible] برآمده [illegible] در پای دیوار غربی دفن نموده [illegible]

بود غسل داده و همانجا خانقاه شریف بسمت جنوب از مسجد بزرگ اکبر بادشاه در تعمیر است
و صاحب سجاده بعد ختم محفل قل که خلعت سجاده نشینی زیب بر راست کرده می آید بهمونجا که جاے غسل
حضرت خواجه بزرگ است بر فراز مسند مے نشیند و جمعے از ارباب طائف وغیره ملازمان آستانه عالیه
و فقرا در خدمات رسیده نذور نیز می رسانند. تاریخ وفات حضرت خواجه بزرگ بقول صحیح در سال
ششصد و سی و سه قرار داده اند. جمعے از اهل اسلام و قوم هنود در تبع مے آیند و فیض ها مے یابند

آئین عرس شریف

بروئیت هلال رجب المرجب آغاز عرس شریف معین است و مجالس سماع بنیاد میکنند و وقتیکه
یک پاس شب میگذرد حسب اقتضاے مجلس قندیل و چراغان منور و مزین میشود و حضرات صوفیه
صف بسته مے نشینند و ذکر پاک و تحیته و سلام حفاظ و مولودیان میخوانند و سامان جلوس نقره
مشتمل مجمره عود سوز و عبیر در وسط محفل مے نهند و بعد اتمام و اهتمام ضروریه بحضرت صاحب
سجاده اطلاع میرسد و چون حضرت صاحب سجاده در مجلس مے آید جماعت فقرا و عمده
صفیا به تعظیم و سلام مے خیزند و چوبداران تا لب فرش استقبال میکنند. نشست صاحب سجاده
بر گدیله محاذی عود سوز کلان در وسط صف صدر مقرر است و بعد ازان که صاحب سجاده داخل
محفل مے شود حافظان و مولودخوانان فاتحه بر روح پر فتوح حضرت خواجه بزرگ میخوانند و دعاے
سلامتی بادشاه و حضرت صاحب سجاده بنیاد میکنند و بعد ختم فاتحه محفل سماع گرم میشود.
نوبت بوجد و حال مے رسد چون نصف شب بکمر میرسد صاحب سجاده براے غسل مرقد منور
میرود. اول از دروازه مکی داخل گشته در گوشه مشرق و شمال متصل مشبک سنگ سفید
گنبد شریف تبدیل لباس میکنند و تا بدان که بسمت گوشه مغرب و جنوب درون احاطه
واقع است بهمی عنوان معروف است و در یک سبوچه گل در انجا چراغ مے سوزند صاحب
سجاده دست و پاے شوید و بعد ازان درون گنبد رفته مرقد مبارک را از دست خود غسل میدهد

وکر سالانہ ہفت چوکی حسب امر والد است خدمت آبرسانی و آفتابہ برداری نیز متصرف باشند
و بعد غسل حجرہ صاحب سجادہ عرق گلاب خوشبو صندل و گل بر مزار شریف مے پاشد و
قبر پوش پوشانیدہ بیرون گنبد مے آید و بدستور سابق تبدیل لباس فرمودہ در محفل سماع میرسد
و بمعیت اصحاب قرب صدر صدور بودہ تا اختتام محفل قیام دارد الغرض از آن شب تا بہ
شب ششم ہمین طریق محفل سماع برپا مے شود۔ و بتاریخ ششم بعد از نماز صبحگاہ حضرت صاحب سجادہ
اقسام شیرینی و طعام کہ نیاز مخصوص حضرت خواجہ بزرگ است بہر صادر و وارد تقسیم مے فرمایند
و فقرا و مشائخ و امرا و عمائد مدعو مے باشند و بعد از نماز ظہر کہ از اکل و شرب فراغت مے یابند مجلس سماع
شروع مے شود و بسوز و گداز و راز و نیاز باختتام مے رسد بروز ششم محفل قل کہ عبارت است از ختم آخر
از وقت یکپاس روز برآمدہ بنیاد مے کنند تا از ہجوم فقرا و ارباب تماشا چندان اثردہام مے باشد
کہ در وسعت سماع خانہ مجال نفس برآوردن و تاب برجا ماندن بمشکل تمام دست مے دہد و از رائحہ عطریات
و عرق گلاب و دود مجمر عود سوز مشام جان تفریح عجیب و تفتیح غریب مے یابد و از نزول خیرات
و برکات بر اصحاب قرب فتح الباب سعادت و قبول رو مے دہد و از کثرت انوار و تجلیات
در دیدہ حیرت بینان پیکر حقیقت و معرفت جلوہ گر مے در آید زہے بختیاری و بختمندی کہ اہل
صدق و یقین بدست مے آید و ہر یکے از ایشان از خوان انعام و التذاذ بخشش کافی و بہرہ وافی
مے یابد و ہمین حال و احوال چون آفتاب بخط استوا مے رسد التزام و اہتمام فاتحہ بوقوع
مے آید و التہاب آتش سماع انطفا مے پذیرد اول چادر [illegible] خوش رنگ و لطیف در وسط بزم
گستردہ بالائش کوزہ صندل سائیدہ و قمقمہ گل و گلاب و برگ پان مے نہند و حفاظ و
مولود خوانان خوش الحان و پاکیزہ جمال گرد پارچہ گستردہ کہ باصطلاح دستر خوان میگویند جمع آمدہ
بذکر خیر و سعادت اشتغال مے نمایند۔ و بعد از آنکہ رسم فاتحہ باتمام میرسد بحاضران مجلس
صندل و بیڑہ برگ پان تقسیم میشود و پس از آنکہ چوبداران چوب نقرہ بالا میکنند این علامت
است از ختم محفل و ہمین نشان و علامت بالاے نقارخانہ نوبت شادیانہ مے نوازند و

اول از ہمہ پیش صاحب سجادہ دستار و خرقہ بے بہا کہ مکلف و مکلل میباشد ست آرند و این
خلعت جانشینی و صاحب مقامی حضرت خواجہ بزرگ است و بعد آنکہ خلعت مذکور حضرت صاحب سجادہ
زیب بر و دوش مے فرماید۔ بحاضران مجلس ہم دستار تبرک علے قدر مراتب مرحمت میشود و ہر یکے
از شاہ و فقیر و غریب و امیر این عطیہ گرامی را موجب سعادت دارین و مفاخر نشاتین دانستہ
در چشم و لب نہادہ زیب سر میکنند بعد آن حضرت صاحب سجادہ بنظر ادائے رسم فاتحہ درون
قبہ شریف بر مرقد مقدس میروند۔ اما از ہجوم و کثرت نظارگیان بیک نظر رفتن نمیتوانند
بالآخر بہزار کشمکش راہ مے یابند و حضرت صاحب سجادہ از دست بدست اندرون روضہ شریف
مے برند و حضرت ممدوح بعد از ہزار خشوع و خضوع جبین نیاز بر پائین مزار مالیدہ بسمت مشرق
زیر طاق مصحف بپشت بہ قبلہ در دم مزار مے نشینند چون ازین خدمت خاص فارغ مے شوند حضرت
معز اللہ بہزار عز و امتیاز با دائے شاہانہ بیرون روضہ آمدہ بہ خانقاہ شریف متوجہ شدہ بر فراز
مسند مشیخت و ارشاد مے نشینند و جمعے از اہل حال و عمائد و ارباب وظائف و عملہ و فعلہ درگاہ شریف
برسم سلام و قدمبوس جمع مے آیند و صف فقراء آزاد وغیرہ کہ بیشمار مے باشند بغرض نیاز
فضل پنجتن۔ یا علی مدد گویان شرف خدمت مے یابند و مقدمات و نزاعات کہ درمیان ایشان
مابین سال بوقوع آمدہ باشند حسب الامر حضرت صاحب سجادہ تصفیہ مے یابند و دران محل
کسے را در بجا آوردن حکم صاحب سجادہ مجال دم زدن و سر پیچیدن نباشد۔ احیاناً اگر کسے
سخن عذر و معذرت درمیان آرد تاج و خرقہ او فوت و ضبط میشود و از صف فقراء در حق او
حکم اخراج میرود ❖

آئین محفل پنجشنبہ

مقرر است کہ ہر پنجم پنجشنبہ قریب بوقت نماز عشا کہ دو گھڑی شب بحساب ساعت ہندی میگذرد
روشنی چراغان و درستی فرش مسند و بآخر سوئے قبہ شریف پیش صحن بنگلی دالان برائے محفل

پنجشنبه جائے مخصوص است بعد اہتمام و تیاری محفل متولی درگاہ شریف بکر مشغول وچندین
بخدمت صاحب سجادہ میفرسید و چون حضرت صاحب سجادہ از خانقاہ بر آمدہ در جماعت خانہ
کہ احسال سماع خانہ سر آسمانجاہ بنیاد دادہ اند میرسد۔ گھڑیالی درگاہ ساعت سہ میزند و این
علامت خبر است از مقدم صاحب سجادہ۔ اول صاحب سجادہ از دروازہ پائینی در قبہ شریف
داخل میشود و بعد ادائے فاتحہ از جانب دروازہ شرقی بر آمدہ براہ بیگمی دالان قصد محفل میکنند
چون لب فرش میرسد۔ چوبداران استقبال میکنند۔ ارباب مجلس بغرض تعظیم تقدیم مے نمایند
و بعد از آنکہ حضرت صاحب سجادہ بر افراز گدیلہ محاذ محجرہ نقرہ کلان۔ رو بہ مزار و پشت بشرق
مے نشیند۔ حافظان و مولود خوانان فاتحہ بروح پرفتوح حضرت خواجہ بزرگ میگویند و دعائے
سلامتی صاحب سجادہ میخوانند و بعد ختم فاتحہ شیرینی کہ بزبان ہندی ڈلی میگویند و بہ قوام
شکر و میدہ و روغن زرد مے سازند بحضار محفل تقسیم میشود و نیز حسب دستور قدیم بخشش
مقررہ بہ اہل استحقاق دادہ میشود و ہم قوالان سماع بنیاد مے دہند چون ساعت پنج میشود
مجاوران و خدام فرش قبہ شریف از جاروب صاف میکنند و این جاروب خاص است کہ
از پر دم طاؤس درست میکنند و این خدمت خاص را فراشہ گویند۔ چون فراشہ ختم مے شود
دروازہ قبہ شریف بند میگردد و بازتا بہ صبح صادق وا نمیشود۔ چون نوبت ساعت شش میرسد
باز بطریق اول فاتحہ میخوانند و ہمہ اہل محفل قیام نمودہ۔ دست بستہ رو بہ قبہ میکنند و قوالان
اشعار ہندی کہ بہ کڑکا معروف است در محامد و اوصاف حضرت خواجہ بزرگ مشہور بہ الحان
خوش مے سرایند و بعد ختم۔ آن محفل برخواست میشود و ہر یکے بجائے خود میرود۔

آئین محفل ششم

بہ شب تاریخ ششم ہر ماہ مقرر است۔ و زمان و مکان محفل پنجشنبہ مخصوص۔ اما صاحب سجادہ
نمے آید و بہمین جہت عصائے نقرہ و محجرہ نقرہ کہ لوازمہ منصب سجادگیست مستعمل نمیشود۔ و شیرینی کہ

بعد فاتحه تقسیم مے شود معروف است به نکتے که به آرد نخود و قوام شکر ساخته مے شود +

آئین بسنت

بتاریخ پنجم ماه که بماه ماگه واقع شود از خانه قوال درگاه گروه مے آید. گروه گلدسته ها که بسته میباشند که از گل و شگوفه فصل بهار تیار میشود. و از راه بازار پیش زینه میگردد. همه قوالان نغمه سرایان و لولیان شهر به لباس بسنتی در جلو مے باشند. و همه عمله و فعله درگاه شریف از متولی تا به سنگ زن همراه مے باشند. عجب رسم دلربا و تماشائے روح افزا است که حصر به دیدن دارد. و قوالان که به نغمه و نشید بهار غزلیات تازه مے سرایند به ذائقه عجیب و لذت غریب میدهند. بالآخر بهمین طریق و التزام حاضر قبه شریف گردیده در گنبد حضرت خواجه حسین نبیره حضرت خواجه بزرگ میروند و از انجا در خانقاه شریف حضرت سجاده نشین رسیده باداے رسم معینه مے پردازند +

آئین گل بنگله

بماه بیساکهه هندی که فصل بهار گل گلاب است بروز پنجشنبه چادر گلهاے سرخ درست میکنند و سلکهاے مسلسل در رشته رنگین درکشیده بعد صلوٰة شام بر سقف مزار شریف که از چوب خوشبو و الصب کرده اند و هم در پیرامون آن همه سلک هاے گل سفته برابر قطار قطار به اداے مطبوع و طرز خوش آویخته بسته میکنند. و اندران شب هجوم اہل استحقاق و تماشا و اژدهام عام بمرتبه نهایت مے شود و از زن و مرد و خورد و کلان جم غفیر گرد قبه شریف و وسعت فضاے آستانه عالیه حاضر آمده باداے فاتحه و تحیه و سلام اشتغال مے ورزند +

آئین ماه صیام

چون رویت هلال رو مے دهد به نظر آگاهی عوام الناس بر نقار خانه که مقام بلند است

نوبت شادیانه می‌نوازند و از همان شب نماز تراویح آغاز میشود اگرچه بیشتر جاها در آستانهٔ
عالیه قرآن مجید میخوانند - اما در مسجد جهانگیری پهلوی قبه شریف جم غفیر و گروه کثیر تراویح میخوانند
و حافظ فرح شاه خان اموری که ملازم آستانه عالیست همه‌جا با لحان مرغوب و بآواز بلند
و بصحت تمام و حزم کلام میخوانند و در مسجد شاهجهانی خطیب درگاه که از ملازمان روضهٔ شریف است
با دای مطبوع و الفاظ فصیح قرآن خوانی میکنند - و همین جهت محفل پنجشنبه بین العصر و المغرب
در ماه صیام مقرر کرده اند - و به شب بست و هفتم ختم قرآن مجید و فرقان حمید مقرر است اندران شب
از کثرت چراغان و تجلیات و انوار فضای حرم آستانه عالیه بقعهٔ نور می‌نماید *

آئین عیدین

چون رویت هلال عید الفطر بشهادت ثقات ثابت می‌شود - نوبت شادیانه بنیاد می‌نهند
و بروز هنگام نماز بامداد صاحب سجاده حاضر قبه شریف گشته چادر گل بر مزار می‌پوشانند
و بر قبور اجداد خویش که در جوار آستانهٔ شریف آسوده اند گل و عطر می‌افشانند - بعد از ان چون
وقت نماز میرسد - اول صاحب سجاده برسم سلام حاضر آستانه شده در پالکی سوار میشود
و ماهی و مراتب شتری وغیره که لوازم منصب سجادگیست مع قاضی شهر و عامیان شهر در جلو میباشند
پیش ازین کافه اهل اسلام در عیدگاه رسیده انتظار میکشند چون صاحب سجاده داخل عیدگاه میشود
تکبیر آغاز میکنند - و بعد ختم نماز و خطبه - چون صاحب سجاده معاودت میکنند اکثر آن از عمله
درگاه انتظار میکشند - و چون سواری صاحب سجاده پیش زینه درگاه میرسد - و او از سواری
پالکی مفارقت کرده پای راست بر زینه اول درگاه شریف می‌نهد - شادیانه تهنیت بر نقاره
خانه می‌نوازند - بالآخر - صاحب سجاده با دای شاهی برسم سلام در قبه شریف حاضر میشود
و زیر طاق مصحف نشسته فاتحه بر روح پر فتوح حضرت خواجه بزرگ میرسانند - چون فارغ میشود
به خانقاه شریف آمده بمسند سجادگی می‌نشینند و همه ارباب و طائف و نوبتیان و با دفروشان و چوبداران

نقمہ گویان متعلقہ آستانہ عالیہ گرد آمدہ مراسم تہنیت تقدیم میرسانند و علی قدر مرتبہ انعام مییابند و قریب رسم عید الفطر دستور عید الضحی ہم معین و مقرر است ÷

آئین ایام عشرہ محرم الحرام

از رویت ہلال محرم رسم نغمہ و سرود موقوف میگردد۔ و فاتحہ شہیدان کربلا و اہلبیت مجتبی بر کوزہ شربت آب و رابحہ عطر و گلاب میرسانند۔ و تا بروز سوم عشرہ محرم بہمین نمط دستور داشتہ و آثار حزن و ابتہال و رنج و غم کہ مقتضی محبت است از در و دیوار و شجر و حجر آستانہ عالیہ ہویدا میشود کسے بیند کہ دیدہ بینا دارد۔ و کسے داند کہ قلب صحیح دارد و محبت قوی مکنون خاطر او است ÷

آئین محفل میلاد شریف

سرور عالم نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم

شب دوازدہم ماہ ربیع الاول توقع مے آید و لطریق محفل پنجشنبہ باحسن وجوہ باختتام میرسد ÷

آئین عرس

(حضرت پیران پیر شیخ المشارق و مغارب خواجہ عثمان ہارونی قدس اللہ سرہ)

دستور است کہ بہ شب پنجم ماہ عید الفطر در مقام سماع خانہ محفل مے شود۔ و برسم معمولی صاحب سجادہ زینت بخش محفل میگردد۔ و بروز ششم محفل قل بنیاد مے یابند و بہر طور اہتمام و التزام محفل لطریق محفل قل حضرت خواجہ بزرگ توقع مے آید۔ چون محفل ختم مے شود۔ دستار مشیخت بر فرق مبارک حضرت صاحب سجادہ قرین زینت میگردد۔ بہ دیگرے دستار دادہ نمے شود ÷

آئین عرس بزرگان سلسلہ معینیہ

جانب پائین روضہ شریف پیش دالان آرت کارت محفل سماع بر سطح فرش سنگ معین است
صوفیان صف بستہ می نشینند و قوالان رسم سماع ادا میکنند و آغاز محفل بعد نماز عشاء پیش
کہ سماع معمول و کثر کاختم سے میشود مقرر است قریب نصف شب ختم محفل گشتہ شیرینی تقسیم نمایند
اما درین محفل ہا عصا و مجمر ہا نقرہ کہ لوازمہ صحبا و گیت مستعمل نمیشود

باب دوم

در تذکرہ اولاد و اخفاد حضرت خواجہ بزرگ معین الحق والدین قدس اللہ سرہ العزیز

آوردہ اند کہ حضرت خواجہ را تا سن ہشتاد سال در تجرید و تفرید در گذشت و ہنوز تا اہل اختیار نفرمودہ بود
شبے در عالم رویا کہ چشم ظاہر آشنائی خواب دیدہ دل شاہد رب الارباب بود از حضرت ختم رسالت
وصدر النبوت اشارت رفت کہ معین الدین تو معین دین ما ستی اما سنتی از سنت ہا ما بگذاشتی چون
حضرت خواجہ بزرگ بیدار شد و بعد ادائے فریضہ سحر بہ جلوت ارباب محبت صحبت افتاد ملک
خطاب نام کہ حاکم قلعہ بیتلی بود خاتونی از قبیلہ راجپوت کہ بہ غنیمت یافتہ بود بخدمت رسانید
حضرت خواجہ باراداہ ازلی آن جمیلہ عفیفہ را بسلسلہ زوجیت مباہی فرمود و امتہ اللہ نام
کرد خاتون دیگر بنت سید وجیہ الدین مشہدیست کہ بہ اشارت و بشارت حضرت امام جعفر صادق
رضی اللہ عنہ در حبالہ نکاح حضرت خواجہ در آمد از ہر دو عفیفہ سہ پسران و یک دختر بوجود آمدند
اما در بطن اختلاف است بعضے برآنند کہ از بطن سیدہ محترمہ خواجہ ابو سعید و بی بی حافظ جمال
متولد شدند و از بطن جمیلہ دیگر خواجہ فخر الدین و خواجہ حسام الدین بوجود آمدند واللہ اعلم بالصواب

خواجہ ابوسعید را دو پسران بودند۔ خواجہ احمد و خواجہ وحید کہ ذکر پاک اینہا در فواید الفواد از حضرت
سلطان المشائخ منقولست و بی بی حافظ جمال را جفت شرعی۔ شیخ رضی الدین بود کہ بر کنار حوض
مندولا در نواحی قصبہ ناگور است۔ سید حسام الدین بعین شباب از چشم مردمان پنہان شد و صحبت
ابدال و رجال الغیب پیوست۔ اما حضرت خواجہ فخر الدین را پسرے بوجود آمد کہ حسام الدین سوختہ
نام داشت و او از بس عابد و مجاہد و ممتاز و مرتاض مولع و متورع سوختۂ آتش محبت و آسودہ
درد و محنت بود و بہ فیض صحبت حضرت سلطان المشائخ از امثال و اقران گوئے سبقت
ربودہ بود مرقد پاکش در قصبہ سانبھر باشتر سوئے بر سر راہ اجمیر واقع است و خلق خدا از ان حظیرۂ
گرامی فیضہا مے ربایند۔ او را دو پسران بودند معین الدین خورد و قیام الدین بابربال اول از بس
کامل و اکبر بود۔ کمالات علمیہ و آثار حلمیہ داشت و بے واسطہ کسے با حضرت خواجہ نسبتے بود۔ اما
انجام کار باشارت خواجہ بزرگ بہ خواجہ نصیر الدین چراغ دہلی رجوع کرد و خلافت یافت۔ اولاد
پاکش بہ سبب ناہمواری و ناہنجاری کفار سکونت مالوہ اختیار کرد و از مدینۃ الہدایت و دار الولایت
اجمیر ہجرت فرمود۔ سید قطب الدین کہ بعہد سلطان محمود خلجی خداوند دوازدہ ہزار سوار بود و حشمت
خان خطاب داشت از نبائر پاک خواجہ معین الدین خورد است و دیگر ہم صاحب مقام عالی و برگزیدۂ
حضرت آفریدگار بود و جوہر شجاعت و جلادت نگاہ میداشت و مقابلہ کفار داد جرأت شہامت
مے داد و ہستے کہ گروہ مخالف از دست او بستوہ مے آمدہ ازین جہت نامش ہٹیلا باگھ کردہ بود
شیخ المشائخ دیوان سید غیاث الدین احمد علیخان حسنی الحسینی لاریب فیہ از اولاد امجاد حضرت
خواجہ بزرگ است سلمہ اللہ تعالے۔ سلسلہ نسب شریفش بہ نوزدہ واسطہ بخواجہ قیام ابربال
منتہی مے شود۔ شیخ المشائخ دیوان سید غیاث الدین احمد بن دیوان سید سراج الدین احمد
بن دیوان سید امام علی احمد بن دیوان سید محتشم علی احمد بن دیوان سید اصغر علی احمد
بن دیوان سید امام الدین احمد بن دیوان سید منیر الدین احمد بن دیوان سید سراج الدین احمد
بن دیوان شیخ ابو الفتح احمد بن دیوان سید علم الدین احمد بن دیوان خواجہ ابو الخیر احمد بن شیخ المشائخ

معین الدین احمد ثالث بن شیخ المشائخ سید رفیع الدین احمد بایزید خورد بن شیخ المشائخ سید نور الدین احمد طاہر بن شیخ المشائخ تاج الدین احمد بایزید بزرگ۔ بن شیخ شہاب الدین احمد بن شیخ کمال الدین شیخ احمد بن شیخ نجم الدین احمد خالد۔ بن خواجہ قیام الدین بابر بال ہٹیلا باگھہ رحمتہ اللہ علیہم اجمعین۔ بعضے از اہل دنیا کہ در باب وجود با جود اولاد احفاد حضرت خواجہ بانکار آمدہ اند الحق از جادہ مستقیم تحقیق و راستی دور افتادہ اند و منازل خویش در نہانخانہ نکبت و ذلت نبیاد دادند۔ زیرا کہ فقیر مؤلف بمنشاء تحقیق و تصدیق یعنی کتب سیر و سلوک و فرامین شاہان ہند و جریدہ ہا را کہ در تذکرہ اولاد و احفاد حضرت خواجہ مشہور و مذکور بودند از دفتر تولیت و دیوان اوقاف آستانہ مقدس و مطہر بہم رسانیدہ مقام لقین را تا بحق الیقین افزودہ است وہر آنکہ اقوال بزرگان سلف و علم و عمل حضرات خلف را بچشم انصاف دیدہ باشد میداند کہ وجوب وجود اولاد حضرت خواجہ بزرگ را اولیاء کاملین و بزرگان دین در ہر زمان و مکان تصدیق و تحقیق فرمودہ باعتراف و قبال گرائیدہ اند۔ غیر ایشان کسیکہ بہوائے نفس و تقاضائے ہوس حرف دیگر میزند۔ و لدادہ نفس و سرگشتۂ ہوا و ہوس است۔ لاجرم مناسب حال و شایان مقال اینست کہ بعضے اقوال از ملفوظات و مکتوبات وغیرہم بطرز استنباط و انتخاب و ضبط تسوید و ربط تسطیر در آوردہ شود کہ شاہد حال و مشہود مقال باشد۔

منقول است از فوائد الفوائد

کہ بزبان فیض ترجمان حضرت سلطان المشائخ گزشت عہ پانزدہم محرم سن عشرہ و سبعمائہ شنیدم از خواجہ احمد نبیرہ شیخ معین الدین قدس اللہ سرہ العزیز۔ و این خواجہ احمد عظیم صالح بود سن عشرین و سبعمائہ پنجم رمضان المبارک۔ الغرض چون چندگاہے بگذشت خواجہ حمید الدین نبیرہ خواجہ معین الدین سجزی رحمتہ اللہ علیہ بخدمت شیخ کبیر آمد و بیعت طلبید و دستوری خلق خواست شیخ فرمود من انیمعنی از خاندان شما دارم لیوزہ دارم مرا واجب نیست کہ شما را دست دہم خواجہ حمید الدین الحاج

بسیار کردند الحمد للہ من بدیشوم خدمت شیخ و ستہ بعد ازو فرمود سر حلق کن القصہ آن بزرگ خواجہ حمید الدین محلوق شد بعد آن مولانا نصیر الدین نیز محلوق شد

منقول است

از مولانا سید محمد مبارک علوی الکرمانی خلیفہ مستند حضرت سلطان المشائخ محبوب الاولیا شیخ نظام الدین قدس سرہٗ

کذا فی سیر الاولیاء

فرزندان شیخ الاسلام معین الدین سجزی را در حدود اجمیر دیہی احیا بود مقطعان جہت مقرر داشت مزاحمت مے نمودند فرزندان شیخ را ایران واشت کہ در شہر بروند و از بادشاہ مقرر داشت بیاورند بہمین ضرورت خواجہ از اجمیر بہ دہلی آمد فرمود شنیدم از حضرت خواجہ احمد نبیرہ شیخ معین الدین سجزی قدس اللہ سرہٗ و این خواجہ احمد عظیم صالح بود

تنبیہ الا فرمود اشارت بحضرت سلطان المشائخ زیرا کہ صاحب سیر الاولیا ملفوظات حضرت شیخ را ترتیب دادہ است

منقول است

از دور شیخ جمالی کہ او از بس محقق صاحب نسبت و از بزرگان طریق چشتیہ بود۔ کما قال فی سیر العارفین نقل است از خواجہ معین الدین چشتی۔ کہ روزے بزبان دُربار فرمود کہ اولاد معین الدین حمید الدین یکیست و این قول قبل از پیوند بود و آخر کار نتیجہ قول ایشان ظاہر شد کہ باہم یکے شدہ اند چنانچہ امیر شیخ تاج الدین کبری ابی محمد الحسنی الحسینی سلمہ اللہ تعالے فی بقائہ نبیرہ اولاد پسر صلبی حضرت خواجہ معین الدین میشود۔ و نبیرہ دختر سلطان التارکین برہان المجردین شیخ حمید الدین محمد احمد صوفی سعیدی عمری فاروقی یار ونار۔ مرید و خلیفہ بزرگ حضرت ایشان بودہ اند یعنی خواجہ معین الدین قدس اللہ سرہٗ العزیز رضی اللہ تعالی عنہ و در میان حضرت خواجہ و شیخ حمید الدین خویشے و وصلت قدیم است تا معلوم بودہ باشد و ہمان طریق در اولاد

ایشان هم خویشی میرسد تا معلوم بوده باشد۔ دران ایامیکه این حقیر بدولت زیارت مرقد
پرطهارت حضرت معین الملة مشرف گشت از فرزندان حضرت ایشان صاحب سجادهٔ
شیخ المشایخ بایزید ثانی بود رحمة الله علیه۔ و او شیخے کلان و عظیم الشان بوده است سید شمس الدین
طاهر که صد و پنجاه سال عمر داشت خرقهٔ خلافت از خدمت شیخ المشایخ بایزید محمد ثانی یافته بود
و مرید شیخ المشایخ شیخ نور بود که در بنگاله آسوده است و خدمت سید شمس رحمة الله علیه را
با حضرت ملک المشایخ و اولیاء سلطان الحق والدین قدس سرهما اعتقادے بیحد و اتحادے
بعید بود و با این احقر محبتے و شفقتے عظیم بود۔ ازیشان استماع است که حضرت تاج المشایخ
معین الحق والدین را در آخرها تاهل واقع شد۔ و فرزندان متولد شدند۔ فاما چون این حقیر
بزیارت روضهٔ متبرکهٔ حضرت تاج المشایخ معین الحق رحمة الله علیه رسید همراه و باتفاق خدمت
خدمت پیرزاده سجاده شیخ المشایخ نصیر الملة والدین رحمة الله علیه بیکجا زیارت حضرت ایشان
بحصول پیوست۔ درانجا مجاورے بود عظیم الصفت مولانا مسعود قریب هشتاد سال عمر داشت
چنانچه پدر و آباء و اجداد او مولانا احمد[1] شرف خدمت حضرت شیخ مشار الیه قدس الله
سره العزیز یافته بود۔ و مولانا مسعود از مولانا احمد که خادم حضرت شیخ بود نقل میکرد که چون
حضرت شیخ رحمة الله علیه از اجمیر اول بار به دهلی رفتند و باز آمدند ایشان را تاهل واقع
شد و آنچنان بود که سید وجیه الدین محمد مشهدی عم سید حسین مشهدی داروغه خطه مذکوره بود
دخترے داشت بکمال عصمت و عفت که نام مبارک ایشان بی بی عصمت است و
این عجوزه مسطوره چون ببلوغ رسیده بود میخواست که بحباله بزرگ زاده در آرد و حواله نتیجه
بود و بانشراف نماید هیچکس را درخور کمال و لائق حال نمی یافت که بدو پیوندے فرماید۔ اکثر
درین تامل و تفکر مے بود۔ ناگاه شبے از شبها حضرت امام جعفر صادق را در واقعه دید که
میفرماید که فرزندم وجیه الدین اشارت حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم براین است که

[1] مولانا مجد بن مخدوم قاضی تاج الدین محمد بن قاضی شمس الدین ... نبیرهٔ امام محمد شیبانی رحمة الله علیه ۱۲

منقول است

از عالم علم حقیقت و یقین - قدوه بزرگان دین مولانا عبدالحق محدث دهلوی و بخاری رحمة الله علیه

کما قال فی اخبار الاخیار

خواجه فخر الدین بن خواجه معین الدین بزرگ بود بکسب زراعت مشغول در موضع ماندل که قریب
به اجمیر است احیا ساخت و حکام مزاحمت میکردند و خواجه بتقریب آن بدهلی تشریف
آورد و همین شیخ فخر الدین است که بعد پدر بیست سال در صدد حیات بود - در قصبه سرواڑ
که شانزده کروه از اجمیر است وفات یافت و نزدیک حوض در قصبه سرواڑ مدفون است
رحمة الله علیه - شیخ حسام الدین پسر خورد حضرت خواجه معین الحق والدین است چنین گویند که او
غائب شد و صحبت ابدال پیوست قدس الله سره العزیز خواجه حسام الدین سوخته پسر شیخ
فخر الدین بن شیخ الاسلام معین الدین چشتی است سوخته آتش محبت و دوخته ناوک مودت
با شیخ نظام الدین اولیا صحبت داشته مدفن او در قصبه سانبهر طرف غرب برراه
اجمیر افتاده است او را پدر او بنام برادر مفقود حسام الدین بن خواجه معین الدین نام نهاده و حضرت
خواجه بزرگ را دو جفت بود یکے منکوحه دختر سید وجیه الدین مشهدی عم سید حسین خنگ سوار
که بر بالائے قلعه اجمیر آسوده است نام او بی بی عصمت و دیگرے نام امة الله آنچنان بود
که حضرت خواجه بکبر سن رسیده بود و هنوز متاهل نشده شبے حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم را
بخواب دید میفرماید که معین الدین تو معین دین ما هستی بیقین از سنتهائے من ترک کرده اتفاقا همان شب
حاکم قلعه پتهلی ملک خطاب نام بر سر کافران تاخت آورده تاخته بود و دخترے از دختران راجهائے
آن دیار بدست افتاده - ملک خطاب مرید خواجه بود آن دختر را بخدمت گزرانید خواجه
او را قبول کرد کذا فی تاریخ بلاد خانی ایضا - سید وجیه الدین مشهدی دخترے داشت بکمال
عفت آراسته و به پیرایه عصمت پیراسته این دختر بحد بلوغ رسیده بود متوقف جفت و کفو بود

ناگاه شبے امام جعفر صادق را رضی الله تعالی عنه بخواب دید که میفرماید فرزندم وجیه الدین اشارت
حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم درین است که این دختر را بخواجه معین الدین حسن سجزی
بسپاری و در حباله او در آری - سید وجیه الدین مذکور از پیوستگان حضرت خواجه بود این واقعه
را آمد و باز نمود خواجه گفت بابا وجیه وجیه الدین عمر من آخر رسیده است لیکن فرمان حضرت
پیغمبر صلی الله علیه وسلم است - از قبول آن چاره نیست - و هر یکے از هر دو خاتون اولاد شد
بی بی حافظ جمال از آن دختر است نه دختر راجه چنانکه در عوام مشهور است - و قبر بی بی جمال
در پایان حضرت خواجه است - جفت شریعت او شیخ رضی است و خطیره او در یکے از قصبات
ناگور است بالائے حوض که آنرا امنده لا میگویند - و از بی بی جمال دو پسر شده بودند - و هر دو
در ایام طفولیت از جهان رفته اند و حضرت خواجه را سه پسر است - شیخ ابوسعید - شیخ
فخر الدین - شیخ حسام الدین - شیخ ابوسعید از دختر شیخ وجیه الدین است و در شیخ
فخر الدین و شیخ حسام الدین اختلاف است - سید محمد گیسو دراز رحمة الله عنه در ایشان برآنند
که از بی بی عصمت اند و سید شمس الدین طاهر و طائفه درویشان میگویند که از بی بی
امة الله اند والله اعلم - خواجه معین الدین خورد پسر بزرگ شیخ حسام الدین سوخته است او را
خورد به نسبت خواجه بزرگ میگویند - همین منقبت او را بس است - درویش کامل بود عشق آنکه
مرید شود بکسب ریاضت کار را بجائے رسانیده بود که بے واسطه از حضرت خواجه استفاده
میکرد - عاقبت بحکم خواجه مرید شیخ نصیر الدین محمود شد و خرقه خلافت از وے بستد
و پسر خورد شیخ حسام الدین سوخته شیخ قیام ابربال در غایت حسن صورت و هیبت و عظمت
بود - از هر یکے خواجه معین الدین خورد و شیخ قیام اولاد خواجه معین الدین خورد نام او شیخ
قطب الدین است و سلطان محمود خلجی او را حشمت خان خطاب داد و خداوند دوازده
هزار سوار گردانید - سلطان محمود که در اجمیر اسلام کرد میخواست حشمت خان را بدهد
چون در [illegible] شده و از خوردی کلان شده بود - اجمیر اختیار نکرد و از اولاد شیخ قیام بربال

شیخ بایزید است که او را شیخ بایزید بزرگ میگویند. و دانشمند بود در روضه خواجه درس میگفت
شیخ احمد مجدد شیبانی و دیگر بزرگان شاگرد او بودند. و اختلاف مردم که در فرزندان حضرت
خواجه مشهور است. در همین شیخ بایزید است و منشاء آنست که چون سلطنت دار الملک دهلی
فتور پذیرفت و کافران بر دیار اجمیر غالب آمدند. فرزندان خواجه در اینجا نتوانستند بود. فرزندان
خواجه معین الدین خورد جانب مندو رفتند و در آنجا سکونت کردند و نبایر شیخ قیام بابر بال
بجانب گجرات رفتند و تعلیم علم کردند. و شیخ بایزید جانب بغداد رفت و تحصیل علوم
کرد. چون سلطان بود بعد از سالها در اجمیر اسلام کرد و بر کفار این دیار استیلا یافت شیخ
بایزید از مسافرت به مندو قدوم آورد و شیخ محمود دهلوی شیخ الاسلام مندو بود. و صدارت
علما و صلحا بوی تعلق داشت. وی دختر به بایزید داد و سلطان محمود معتقد شیخ بایزید شد
حشمت خان را بسبب عصبیتے که داشت اعتقاد بادشاه نسبت وی خوش نیامد.
سلطان محمود در مقام نصب علماء و مدرس در اجمیر بود و حشمت خان باعث شد
برآنکه بایزید را نیز باجمیر فرستند تا در روضه متبرکه درس بگوید. بعد از مدتی جماعه انکار فرزندی
او کردند. و به بادشاه رسانیدند و بادشاه از علما و مشائخ آن زمان استفسار کرد محضر هم
خواجه حسین ناگوری و مولانا رستم اجمیری که یکے از علما و قدماء اجمیر بود و علماء دیگر گواهی دادند که
شیخ بایزید از فرزندان شیخ قیام بابر بال بن شیخ خواجه حسام الدین بن شیخ فخر الدین بن خواجه
معین الدین است. و فی الحقیقت اگر خواجه حسین اعتراف به نسب او کرده باشد بس است
زیرا که وی ولی بود و مقتدا و عارف بسلسله ایشان. و از آنکه به فرزندان شیخ بایزید نسبت خویشی
کرد و دختر داد ظاهر میشود که پیش ایشان نسبت ایشان متحقق است. الغرض وجود
اولاد و احفاد حضرت خواجه متیقن شد. آنچه بعض عوام گویند که خواجه حصور بود و فرزند نداشت
غلط فاحش است ذکر اولاد خواجه در ملفوظات مشائخ چشت واقع است. شیخ فرید نبیره
حضرت شیخ حمید الدین قدس الله سره در سرور الصدور از وی نقل میکند که چون خواجه

ما را قدس سرہ فرزندان تولد نشد روزے از من پرسید کہ حمید چون است پیش ازین کہ قوی و جوان بودم ہر چہ از درگاہ عزت مے طلبیدم زود مے یافتم اکنون کہ چون کہ پیر و ضعیف شدہ ام چون حاجت بدعا میشود کار بہ درنگ میکشد بندہ عرض کرد کہ خواجہ را روشن است کہ چون مریم رضی اللہ عنہا عیسی علیہ السلام تولد نشدہ بود میوہ زمستانی در تابستان و میوہ تابستانی در زمستان بے محنت در محراب حاضر مے یافت چون عیسی علیہ السلام متولد شد مریم منتظر بود کہ رزق ہمچنان خواہد رسید فرمان آمد کہ ہر دو شاخہائے درخت خرما را بسوے خود بجنبان کہ تا برتو خرماے تر ریزد دریں حال و دران حال این مقدار تفاوت است خواجہ این جواب را از بندہ قبول کرد و پسندید میان نجم الدین ہندوی مرید شاہ جیو است و صد و سی سال عمر داشت پدرا و وزیر سلطان غیاث الدین ہندوی بود عارف بود و صاحب حال و مجرد از علائق از لباس ہیچ بستر عورت اکتفا داشت ہفت سالہ بود کہ پیر را نظر کرد و بجانب خود کشید گویند کہ در احمد آباد از وے احیاء میت واقع شدہ بود بعد ازین قضیہ از انجا غائب ہیچکس از اہل آن دیار نشان او نیافت و بدہلی آمد اکثر اوقات در مقام خواجہ قطب الدین قدس اللہ سرہ مے بود بعد ازان از روحانیت حضرت خواجہ رخصت طلبید و بمقام اجمیر رفت و در اقرب اوقات وفات یافت گویند کہ خواجہ معین الدین بزرگ یکے از اولاد خود بجاے بخود کہ شاہ نجم الدین در صد و وفات است او را پیش حجرہ من جا باشد الان گور او ہمانجا است *

منقول است

از ملا عبد القادر بداؤنی کہ یکے از مقربان و ملازمان دولت اکبر شاہ بادشاہ بود و دارست و مذہب پاک و مشرب صوفیہ داشت و در فن تاریخ عدیم النظیر راست گفتار بود کما فی منتخب التواریخ در سنہ نہ صد و ہشتاد و نہ ۹۸۹ ہمچنین شیخ حسین نبیرہ حضرت خواجہ معین الدین نبیرہ را کہ

تسلیم خاطرخواه نمیکرد بعد از اخراج به مکه معظمه و آمدن او از آنجا در فتحپور رو بهمان دستور
سابق کورنش باستغنا نمودن و ادای نفس اخلاصی از و فهمیدن در بکر فرستادند
در حال هزار و دو ۱۰۰۲ نظام الدین احمد بتقریب التماس طلب قاضی فتحپوری از بکر و شیخ
بکمال بیباکی نام او را هم مذکور ساخت و همه را طلبیده از آن روی که زمین بوس بجا آورده
حاضر زمان طلب داشته حکم خلاص فرمودند و در فتحپور فرستادند و شیخ حسین را
باز حکم مدد معاش در بکر فرموده نامزد بهمانجا ساختند چنانکه ازین پیشتر مذکور شود
ان شاء الله تعالی شیخ حسین اجمیری شهرت چنان دارد که از نبایر حضرت کهف المشایخ
سلطان الواصلین حضرت خواجه معین الدین سجزی چشتی است قدس الله سره اما چون
بادشاه را در اوائل حال اعتقاد بحضرت خواجه بیمر نسبت باو انکاری دست داد ندان
برهنمونی بعضی مشایخ فتحپوری که ایشان نیز در استیصال قهر ابنای جنس بودند مساعی جمیل
بلیغ فرموده اند جزاهم الله و بر نفی نسبتش ادای شهادت نموده گفتند که از حضرت خواجه
عقبی نمانده و درین باب صدور قضات نیز بموجب زمانه سازی مصرع

فلله در النوائب فکم فی ثباته

محضر نوشتند و آن تولیت چندین ساله بدیگران تفویض یافت و شیخ چون دستگاهی
عظیم داشت و دران صوبه بادشاهانه زندگی میکرد بسوانح دیگر علاوه آن شد و غیرت
اولوالامری تاب نیاورده او را حکم اخراج بجانب مکه معظمه فرمودند تا در سفر بالنس مرالد
رخصت گرفته و بزیارت حج اسلام فائز گردیده باز آمد روزیکه از فتحپور بر آمد بعزم
توجه کابل بر سر حکیم محمد مرزا روانه شدند شیخ از سفر حجاز آمده ملازمت نمود و شد الطر
آداب که بوند بسیاران نومسلم و نومریدان و بود دولت حالا اقرار داده از وقوع نه انجامید
بعد از مطالعه در صفحه احوال و خطوط پیشانی او معاینه بی احتیاطی بزعم خود مشاهده نموده
حکم حبس در قلعه بکر فرمودند و چند آنجا بسر می برد تا در سن یک هزار و دو ۱۰۰۲ بسعی لطیفی

بمهربانی معتقد شیخ را حکم طلب از بکر شد و چون همراه بعضی از محبوسان مثل شیخ کمال
بیابانی که شمهٔ ذکر وی بالا مذکور گشت و قوام ضمیان فتحپور که پسر شیخ ابراهیم چشتی تا چهار ده سال
آنجا محبوس بودند و بوسیلهٔ میرزا نظام الدین احمد فرمان بنام ایشان رفته بود آمده
کورنش نموده سجده نکردند و حکم بخلاص ایشان صدور یافت۔ چون شیخ پیر معمر
هفتاد ساله بود و آداب خدمت ملوک و طریق ملازمت ایشان هرگز نورزیده نمیدانند بوضع قدیم
تعظیمی نموده بجمله و تسلیم ناتمام کرد۔ باز از وی رنجیده و ناخوش آمده حکم بمیرزا فرمودند که
فرمان سه صد بیگه زمین مدد معاش در بکر نوشته او را بار دیگر روانهٔ آنجا سازد
و بیگم پادشاه والدهٔ خلیفة الزمانی به اندرون محل در مقام شفاعت درآمده گفت که
بچهٔ او والدهٔ پیر فرتوت دارد در اجمیر و دلش از برای دیدن فرزند کباب است چه شود
اگر او را رخصت وطن فرمایند۔ ایشان گفتند شیخ مدد معاش از شما نمی خواهد قبول نفرموده گفتند
اجمیر جای است که میرود باز دوکان برای خود میگیرد و فتوحات و نذر و نیاز بسیار پیش او
می آرند و جماعه را گمراه میسازد۔ غایتش والدهٔ خود را از اجمیر همین جا طلب دارد یعنی او را
بنابیت دشوار تر از رفتن بکر بود۔ شبی که صدر جهان بتقریب تسلیم تولیت اجمیر چنانچه
جامع منتخب را از نظر گذرانید۔ آن مهم را که خود یافته بود برهم زده و رضا بآن امر نداده
در خدمت نگاه داشتند و از صدر جهان پرسیدند که آن پیر بلوچ ساده لوح که عبارت
از شیخ حسین باشد کجا است۔ فقیر یاد دهانیدم که در لاهور است و صدر جهان مبالغه
گفتم که چون من قابل این سعادت نبودم باری او را متولی آن بلده محفوظ سازند که
حق بمرکز قرار یابد۔ از انجا که شان هندوستانیان تربیت ابنای جنس نیامده است
و هیچگاه از یک دیگر سینه صاف نیستند در حق من بیچاره سعی ها مشکور شد
و در باب شیخ حسین۔ و آن پیر مغموم شکسته و خسته حال منتظر و مضطرب در گوشهٔ خمول
افتاده مجال تردد خانهای اهل دنیا وارد نه انگیخته سائل [illegible] هر چند

عرض مسدود و خانهٔ شفاعت خراب است۔ القصہ شیخ مشار اللہ عزیز الوجود خیلے مغتنم و رکن
روزگار است۔ و ہر چند مرا با و سابقۂ معرفت نبود اما درین ایام کہ از سفر حجاز آمدہ و محنت
بند کشیدہ چنان مے نماید کہ تودۂ نور یست ملکے اسپ مجسم و سخن دنیا معلوم نیست کہ
ہرگز جبلاً و ملا بر زبان او میگذشتہ باشد ہمیشہ بریاضت و عبادت و مجاہدت و صائم
الدہر و قائم اللیل است۔ امید کہ بحق سبحانہ تعالے بموجب اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ یُسْرًا اِنَّ مَعَ
الْعُسْرِ یُسْرًا او را انتعاشی حاصل شود

منقول است

از عالم با عمل و اقف معقول و ماہر منقول امام الطریق شیخ محمد غوثی بن حسن بن موسے شطاری رحمۃ اللہ علیہ
قال فی گلزار الابرار۔ ارجمند فرزندان معین الدین اولیا قدس اللہ اسرارہم بیچے بر آنند
کہ فرزند نداشت حصور بود۔ و جمعے برگزارندہ کہ دو زن داشت یکے دخت سید وجیہ الدین
مشہدی۔ دوم بنت راجہ کہ در ہند ملک خطاب مرید خواجہ افتادہ بود۔ بخدمت پیر فرستاد
ہمچنین گزارش سلطان التارکین ناگوری نیز بر عیالمند بودن خواجہ دلالت دارد۔ آنکہ پورا
شیخ سرور الصدور نگاشتہ روزے معین الدین اولیا پس از عیالمندی و فرزند آوردن
بمن گفت۔ حمید الدین بیشتر در ہنگام جوانی و تنہائی آنچہ بر ضمیر من میگذشت بطلب ولی
طلب لباس صورتے پوشیدہ اکنون درین روزگار کہ پیری و عیالمندی فرا پیش
آمد ہمہ آمدہا سے خاطر از سرائے علم بدر معین بسنے حرام عرض کردم پیش از زادن عیسے
کُلَّمَا دَخَلَ عَلَیْہَا زَکَرِیَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَہَا رِزْقًا حال مریم بود۔ و پس از تولد وہزی
الیک بجذع النخلۃ مقام او گشت۔ نقش این جواب خوش دستگیر۔ الجملہ باندازہ
این گذارش ہا برخے کہ معین الاولیا را حصور پنداز ند محض بیہدہ ازند باشد۔ بی بی حافظ جمال
دختر خواجہ است زادہ او۔ شہرت نامہ نہ بر واقع است۔ در رسالہ شیخ رضی بود کہ خوابگاہ ہش

درکنار حوض مسند والا که یکے از مضافات ناگور است قبر بی بی در پایان حضرت خواجه
ودیگر فرزندان را سید محمد گیسو دراز از بی بی عصمت مسند اند و خواجه شمس الدین ظاهر
ازامنت اللہ سرہ میگوید مصرعه

بجز خدا نداند کسے حقیقت حال

چندے را ازاں آنکه فرزند داشت لیکن همه از دائره جسمانی پائے بیرون نهاده
بازگشت بعالم قدس فرمودند و بعضے را نگاشته اند چند تن از فرزندانش
بپایه بزرگواری و شهره برهنمونی رسیده بود و این گزارش بهر درستی مجمل است که
سه پسر داشت رشید و مرشد از انجمله همین پور خواجه فخر الدین محمد اجمیری است بکمال
هر دو عالم آراسته و صاحب تصرف بود پس از پدر بزرگوار آئین صدر شیخی و ارشاد
بوجودش آرایش پذیرفت بتیسم شعبان سال شش صد و شصت و یک از دنیا رفت میانگی
برادرش خواجه ضیاء الدین ابو الخیر نیز و برخے گفته اند از مجید است ۔ خود بکمالات
وحالات بود بجالیش نشست او نیز سال شش صد و نود و پنج رخت بربست شیخ
حسام الدین از همه خوردتر بود از چشم مردم نهان شد و به طائفه ابدال و رجال الغیب
پیوست سجاده نشینی بر نبائر و نبسگان رسید سلسله پیرانے و خانواده داری خدیو
مشرب چشت معین الاولیا خود بخدمت قطب الاولیا سپرده بود شیخ رفیع بایزید
و شیخ نور الدین محمد اجمیری که از نبائر اند پرورش صفوت و آئین سلوک پیراسته ظاهر و باطن
بودند فراوان سال بر سجاده آبائے کرام رهنمونی خدا طلبان کردند ۔ شیخ حسام الدین سوخته
پور خواجه فخر الدین اجمیری است سینه داغدار سوز محبت ۔ و دیده اشکبار در طلب داشت
بصحبت نظام الاولیا رسیده خدا آگاهش در قصبه سانبهر باختر سوئے بر سر راه اجمیر است
پدرش بیاد برادر گم شده او را همنام گردانید ۔ او نیز دو پسر داشت یکے خواجه معین الدین خورد
مرید و خلیفه شیخ نصیر الدین چراغ دهلی است پیش از ارادت آوردن به آویزش نفس

تا فرجام فیروزمند بود۔ و از باطن معین الاولیا بہرۂ داشت۔ دوم شیخ قیام الدین
با بربال خوش شکل و زیبا چہرہ۔ دلاور و دلیر و بزرگ منش بود۔ این ہر دو نیز فرزندان نامور
دارند۔ شیخ قطب الدین پور نخستین است۔ از اجمیر درسے آغاز آگہی بہ ہند در وقت
سلطان خلج در نوجوانی او را چشت خانی دادہ شد بود و دوازدہ ہزار سوار گردانید چون
بہ فیروزمندی نیروئے سلطان پس از فراوان سال در اجمیر اسلام تازگی گرفت خواست
بچشت خان بدہد۔ خوئے بہ ہند و گرفتہ بود نہ پذیرفت۔ شیخ بایزید بزرگ پسر پسین است
دانشمند بود۔ در روضۂ معین الاولیا سالہا درس میگفت۔ شیخ احمد مجد و دیگر بزرگان شاگرد
اویند۔ در ہنگام شورش فرمانروائے دہلی از خیرگی پیکر پرستان او بسوئے بغداد
شتافت۔ عمرے در آن گل زمین گذرانید چون از رونق اسلام آگہی یافت بدان
دیار ہند و آمد سلطان از حسن عقیدت خود او را انبار چشت خان گردانید خان
نیارست برداشت۔ بہ بہانہ مہم سازی دور انداختن او خیال بستہ بعرض سلطان رسانید
پیش ازین برادر من شیخ بایزید بزرگ مدرس اجمیر بود و سستی اسلام آنجا بر روانش برائے جہان
پیرائے صواب نمود۔ اکنون این دولت آنجا بنائے اسلام از سر نہادہ آمد۔ رفتن آن
سبب استواری آن نونہالے شاید۔ بنا بر سخن چشت خان شیخ بایزید را بودن اجمیر شد
دران روز نامچے بعرض سلطان رسانید کہ او نزاد معینیہ نیست۔ ازین رو دانشوران
و درویشان کہن سال و بزرگان آگاہ حال قلم و خود را فراہم آوردہ در پرستش بازگر
دانیدند۔ شیخ حسین ناگوری و مولانا رستم اجمیری کہ در علما و مشائخ اجمیر یکتا
بودند۔ و دیگر چند آگاہان بر درستی نسب او گواہی دادند۔ پیوند خویشی کردن شیخ حسین
ناگوری بہ فرزندان خویش بایزید نیز گواہ عدل است ؎

منقولست

از ملفوظات بابرکات قبلهٔ عالم و عالمیان قدوهٔ صفیا و سند الاولیا عاشق جانباز خواجه
سید محمد بنده نواز گیسودراز قدس روحه هذا فی جوامع الکلم

بعد نماز خفتن عرضه داشتم که نقل خدمت شیخ الاسلام قطب الدین ایام غیاثی است
فرمان شد حکایت که میگویند دلیل میکنند ایام شمسی است آن حکایت چنین است
که بندگی شیخ الاسلام معین الدین از اجمیر آمدند خدمت شیخ قطب الدین شنید استقبال
کرد چنانکه مرید با پیر باشد هیچ کم نکرد بعد از آنکه در خانه آمد عرضه داشت که چه سبب
بود که حضرت عالی این شهر را القدوم منور گردانید فرمودند بابا بختیار من مزرعه کرده بودم
آن مزرعه استقامت گرفت منقطع شد بعد ازان میخواهد فرزندان مرا معذور نمیدارند
جبر کردند این سو فرستادند تو از ما چند گاهی پیشتر بودی ما را راهی بنما که گویم تا این عرض
حاصل شود عرضه داشت بنده را اجازت شود تا این کار بکند شیخ فرمود برو بکن خدمت
شیخ در سرای سلطان شمس الدین آمدند به مجرد آنکه سلطان شنید که شیخ می آید از تخت
فرود آمد پا برهنه دوید در صحن دوم ملاقات کرد و شیخ را بالا برد و همانجا دریچه فراز کرد
و چند بار سلطان بر در شیخ رفته بود و شیخ در نگشوده و بر خود نخوانده امروز خود آمده بادشاه بیگه
متحیر ماند که این مرد بکدام سبب خود آمده است پرسید که چه سبب شیخ بنده خود را نواخته اند
شیخ فرمود پیر من از اجمیر آمده است فی الحال سلطان نشست و همه مردان با فرمان
پیش خود فرستاینده فقط

منقولست

از ملفوظات پاک زبدهٔ ارباب معرفت تاجدار کشور حقیقت حضرت شاه ابراهیم چشتی خلف ممتاز

حضرت میرک جانباز رحمتہ اللہ علیہ ہکذا فی رسالہ ابراہیمیہ مولفہ سنہ ہجری ۔ خواجہ بزرگ قدس سرہٗ را ازنان و فرزندان بودند چنانچہ در ملفوظ سلطان التارکین شیخ حمید الدین سوالی الناگوری قدس سرہٗ خلیفہ خواجہ بزرگ می نویسد کہ شبے خواجہ بزرگ پیغمبر علیہ السلام را در خواب دید آنحضرت فرمود کہ اے معین الدین تو معین دین ما ہستی و سنتی از سنتہائے ما ترک میدہی چون صبح شد مقطع قلعہ بیٹلی ملک خطاب نام از مریدان خواجہ بود دختر یکے از راجہائے دار حرب اسیر کردہ آوردہ بود بخدمت خواجہ فرستاد او را قبول بی بی امۃ اللہ نام کردہ در خدمت خود نگاہ داشت و بی بی حافظ جمال از وے متولد گشت بعد از چند روز سید وجیہ الدین مشہدی را امام جعفر صادق رضی اللہ عنہ در خواب فرمود کہ دختر خود را در عقد نکاح خواجہ معین الدین در آر چون این مقدمہ بخواجہ بزرگ رسانید بامر باطن امام جعفر صادق رضی اللہ عنہ دختر سید وجیہ الدین را کہ بی بی عصمت نام داشت نیز در نکاح خود آورد از سے پسران بوجود آمدند شیخ فخر الدین از محبوب ترین فرزندان خواجہ بزرگ بود و پیر البسیار دوست میداشت وے بکسب زراعت مشغول بود موضع ماندن کہ قریب باجمیر است احیا ساخت حاکمے مزاحمت کردہ بود از آن جہت خواجہ بزرگ پیش سلطان شمس الدین تشریف برد فرمان درست کنانیدہ آورد و شیخ فخر الدین بعد وفات حضرت خواجہؒ بست سال در صدد سرور کہ شانزدہ کروہ از اجمیر است آنجا وفات یافت نزدیک حوض قصبہ سرور مدفن اوست واحد الپسرے بود حسام الدین سوختہ بن شیخ فخر الدین از جمیع کمالات الیشانی آراستہ بود با سلطان المشائخ صحبت داشت قبرش در قصبہ سانبھر طرف غروب سر راہ اجمیر است و مرقد بی بی حافظ جمال دختر خواجہ بزرگ پایان مرقد حضرت خواجہ واقع است بسے صاحب کمال و عالیہ حالات و عارفہ کاملہ بود بنظر خاص خواجہ بزرگ تربیت یافتہ چنانچہ بزرگے و کرامات بی بی حافظ جمال تا امروز ظاہر است رحمتہ اللہ علیہا خواجہ معین الدین خورد و خواجہ قیام الدین بن حسام الدین سوختہ عارف کامل بودند و خواجہ معین الدین خورد پیش از آنکہ مرید شود بکسب ریاضت کار بجائے

رسانیده بود که بواسطه از روحانیت خواجه بزرگ چه فواید فواید نمود و از اشارت
باطن حضرت خواجه بزرگ مرید شیخ نصیر محمود شد و خرقه خلافت از وی پوشیده و در
خواجه سلطان المشایخ میفرماید که خواجه احمد نبیره خواجه بزرگ عظیم صالح بود خواجه وحید
برادر وی پیش گنج شکر آمد که مرید شود گنج شکر فرمود که من این را از خانواده شما دریوزه کردم
مرا چه مجال است که دست شما بگیرم و خواجه وحید بسیار عجز کرده مرید شد و محلوق
گشت الغرض آنکه بعضی مردم میگویند که خواجه بزرگ حصور بود و اولاد نیست محض غلط است
از تصانیف پیران چشت نگر به تحقیق پیوسته است چنانچه بالا گذشت و لیکن در کتاب
اخبار الاخیار می نویسد که اختلاف میان بعضی بزرگ سلسله چشت درین واقع شده است
که میر سید محمد گیسودراز خلیفه شیخ نصیر بن محمود و جماعه ازین قوم میگویند که شیخ فخر الدین
و شیخ حسام الدین از بی بی عصمت متولد شده بود و سید شمس الدین طاهر خلیفه شیخ نور
قطب عالم و طائفه از درویشان آن رفته اند که از بی بی امة الله بوجود آمده هر دو حال فرزندان
خواجه بزرگ اند اما قول اول صحیح می نماید چنانچه تا امروز اولاد آن پاک نهاد موجود است و
فرزندان خواجه معین الدین خورد بن شیخ حسام الدین سوخته بطرف مالوه رفته متوطن شدند
احوال انجماعه معلوم نیست و فرزندان خواجه قیام الدین بن شیخ حسام الدین سوخته مذکور
در حضرت اجمیر سکونت دارند و جانشین حضرت خواجه بزرگ شدند چنانچه خواجه حسین
یکی از فرزندان خواجه قیام الدین مسطور تا زمان سلطنت نور الدین محمد جهانگیر بادشاه صاحب
سجاده خواجه بزرگ بود قریب صد سال عمر داشت و همیشه به عبادت و حق پرستی گذرانید
بسیار بزرگ و عالیشان بود بعد از وی شیخ معین الدین برادرزاده او بر مسند سجاده خواجه
بزرگ نشسته نهایت خلیق و بزیور صلاح و بزرگی آراسته است حق سبحانه تعالی
فرزندان خواجه بزرگ قدس سرها را تا قیام قیامت بر جاده اکرام خود باقی و پاینده در مقام
متبرک اجمیر و جمیع ممالک اسلام نگاه دارد بحرمت النبی و آله الامجاد

منقول است

از صاحب تاریخ فرشته در مقابله دوازدهم ذکر سلطان المشائخ حضرت خواجه معین الدین چشتی
قدس سره در کرت دوم که از دهلی مراجعت کرد. آورا تاهل واقع شد و شرح این چنین است
که سید وجیه الدین مشهدی که عم سید حسین مشهدی داروغه اجمیر بود دختری داشت
در کمال حسن و عفت و چون بحد بلوغ رسیده بود میخواست که او را بحبالۂ یکے از دودمان
بزرگ در آورد. و در تعیین آن مترددی بود. تا آنکه امام همام جعفر صادق علیه السلام را در خواب
دید که میفرماید. اے فرزند وجیه الدین اشارت رسالت پناه محمد صلی الله علیه وسلم
بهمانست که این صبیه را بخواجه معین الدین چشتی بسپاری و بحبالۂ نکاح او در آری که او از
واصلان درگاه الٰهی و محبان خاندان رسالت پناهی است. چون وجیه الدین
این معنی بخواجه معلوم نمود. خواجه گفت عمرم به آخر رسیده اما چون اشارت حضرت رسالت
است امام همام بجز اطاعت چاره ندارم پس بمقتضائے شریعت مصطفوی آن را جفت
خویشتن ساخت. چنانچه از و فرزندان شدند. و بعد از هفت سال در ششم ماه رجب
سنه ثلث و ثلثین و ستمائه از قید جسمانی بالکلیه وارسته بعالم قدس پیوست عرصه
مدت عمرش بنود و هفت سال رسیده بود و بعد از وفات او جمیع پادشاهان نذر روضه او
فرستاده تبرک همی جستند ۰

منقول است

از بادشاه کیوان جاه سپهر مهر کلاه نور الدین جهانگیر بادشاه کما قال فی توزک که زاده
طبع وقاد اوست و هر آنچه که در زمان سلطنت خود او را دستیاب آمد قلمبند فرموده
در سال هفتم جلوس ۰

خواجہ حسین نبیرہ خواجہ معین الدین چشتی را یک ہزار روپیہ برائے خرچ ششماہ داد م۔

لمؤلفہ۔ جہانگیر بادشاہ قریب سہ سال در اجمیر بود۔ و بحضرت خواجہ بزرگ اعتقاد واثق داشت۔ او کرا عتراف اولاد خواجہ بزرگ کردہ پیشکش دادو مراعات فرمودہ۔ از ینمعنی مفہوم است کہ بادشاہ با حضرت شیخ ارادت و عقیدت ناطق داشت۔ و در باب فرزندی حضرت خواجہ بزرگ بادشاہ را بالیقین اعتراف بود +

مذکور است در عالمگیر نامہ

سن ششم از آغاز جلوس اورنگ زیب عالمگیر بادشاہ غازی مولفہ محمد کاظم ابن محمد امین کہ بحکم بادشاہ بہ تطبیق واقعات فی دفتر بادشاہی تالیف نمودہ +

شیخ سید محمد صاحب سجادہ جناب جدودۃ الواصلین حضرت خواجہ معین الدین قدس سرہٗ بعنایت خلعت و انعام یکہزار پانصد روپیہ الجار کامیاب شد۔ و ہو منہ آغاز سن نہم جلوس دولت عالمگیری +

سید محمد صاحب سجادہ جناب قدوۃ الاولیاء الواصلین حضرت خواجہ معین الدین چشتی بانعام دو ہزار روپیہ سربلندی یافتند۔ و ہو منہ سن چہارم از جلوس اورنگ زیب عالمگیر بادشاہ غازی شیخ سید محمد متولی مزار فائض الانوار خواجہ ابرار و ہوہ احرار قدوۃ الفقراء الواصلین خواجہ معین الدین قدس سرہٗ العزیز بہ عنایت خلعت و مادہ فیل و انعام یکہزار روپیہ نوازش یافت +

للمولفہ۔ شیخ سید محمد بن شیخ علاء الدین بن شیخ علم الدین بن خواجہ ابوالخیر برادر حضرت خواجہ حسین نبیرہ حضرت قطب الاقطاب خواجہ بزرگ است و از عہد شاہان خلجی و لودی گان منصب تولیت او تواقف و سجادگی مزار فیض آثار حضرت خواجہ بزرگ باستحقاق فرزندی بسبیل وراثت باو رسیدہ بود۔ از حضرت شیخ علاء الدین اتمیز بزرگان سنگ مفید

دراحاطہ روضہ حضرت خواجہ حسینؒ برکنار حوض جھالرا کہ سولہ تھمہ عرف دارد۔ واز حضرت
سید محمد مسجد عالی در بازار پیش زینہ آستانہ عالیہ یادگار است کہ فقیر جامع اوراق بچشم خود
دیدہ واز کتبہ کہ بر لوح سنگ منقوش است زمان تعمیر و نام صاحب مکان ظاہر و باہر است

منقول است

مریم زمانی جہان آرا بیگم بنت شاہ جہان بادشاہ غازی کما قال فی مونس الارواح
بعضے گفتہ اند کہ آنحضرت در اصل متاہل نشدہ اند و بعضے گفتہ متاہل شدہ اما فرزند نشدہ
واین ہر دو قول ضعیف است قول صحیح آنست کہ آنحضرت متاہل شدہ اند و
فرزندان حاصل گشتند۔ چنانچہ شیخ عبد الحق دہلوی در کتاب اخبار الاخیار خود نوشتہ
کہ آن حضرت دو کتخدائی داشتند۔ یکے بی بی عصمت ذکر ایشان سابق مرقوم گشت
دوم آنکہ پیر دستگیر شبے در واقعہ دیدند کہ حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم میفرمایند
اے معین الدین محمد تو معین دین مائی سنتی از سنت ہائے ما ترک کردی۔ اتفاقاً ہمان شب
حاکم قلعہ بتھلی ملک خطاب نام بر سر حدود کافران آن نواح تاختہ بود دختر
راجہ آن دیار اسیر او گشت۔ ملک خطاب مرید پیر دستگیر بود آن دختر را آوردہ بخدمت
حضرت ایشان گذرانید۔ آنحضرت قبول کردند۔ نام او را امۃ اللہ نہادند واز ہر یکے
ازین دو خاتون اولاد شد۔ حضرت بی بی حافظ جمال در تہ پائے پدر بزرگوار خود است و
بحفت شریعت ایشان شیخ رضی بودہ اند۔ و قبر شیخ در یکے از قصبات ناگور است
برکنار حوض کہ آنرا مندولا گویند و از بی بی جمال دو پسر شدہ بود کہ در حالت طفولیت
ازین عالم رحلت کردہ اند و بعضے از مردم عوام میگویند کہ بی بی حقیقی دختر حضرت پیر
دستگیر نبودند۔ دختر خواندہ آنحضرت اند لیکن سخن عوام را اعتبارے نیست چرا کہ این
مقامات در کتب معتبر درج است و منقول است کہ حضرت پیر دستگیر را سہ پسر بود شیخ ابو سعید

شیخ فخر الدین و شیخ حسام الدین و اختلاف است درین که هر سه از بی بی عصمت اند یا از
بی بی امتہ اللہ سید محمد گیسو دراز که مرید حضرت شیخ نصیر الدین قدس اللہ سرہ العزیز
با یک جماعه درویشان بر آنند که هر سه از بی بی عصمت شده اند و سید شمس الدین طاهر
با یک جماعه بر آنند که شیخ ابو سعید از بی بی عصمت شده اند و دو فرزند دیگر از بی بی امتہ اللہ
واللہ اعلم بالصواب۔ شیخ فخر الدین قدس اللہ سرہ بسیار بزرگ و صاحب حال و مقامات
عالی بوده اند و بکسب زراعت اشتغال داشتند و موضع ماندن که در حوالی اجمیر است احیا
ساخته اند۔ آنچه در ملفوظات مشائخ چشتیه مسطور است که فرزندان آنحضرت را دیهی احیا بوده و
حاکم مزاحمت میرسانید بدینجهت بدهلی تشریف آوردند۔ همین شیخ فخر الدین بوده اند و
ایشان بعد پدر بزرگوار خود بیست سال در قید حیات بوده و در قصبه سروار که از خطه اجمیر
نشان داده کرده است برحمت حق پیوستند و مرقد شریف ایشان نزدیک حوض قصبه مذکور است
و شیخ حسام الدین پسران خورد حضرت پیر دستگیر بودند چنین گویند که ایشان غائب شده
بصحبت ابدالان پیوستند۔ در اخبار الاخیار شیخ عبد الحق محدث دهلوی نوشته اند
اخفاء آنحضرت متیقن است و آنچه بعضی مردم عوام گویند که حضرت خواجه بزرگ حصور
بودند و فرزندان نداشتند غلط فاحش است۔ ذکر اولاد آنحضرت در ملفوظات مشائخ
چشت واقع است۔ شیخ فرید نبیره شیخ حمید الدین ناگوری از جد خود نقل کرده اند که چون خواجه
بارها فرزندان حاصل شدند از من پرسیدند که حمید چون است پیش ازین که قوی و جوان بودیم
هر چه از درگاه حضرت عزت مے طلبیدم یافتم۔ اکنون پیر و ضعیف شدیم حاجت
به عامے شود۔ و کار به درنگ مے کشد۔ بنده عرض کرد که آنحضرت را روشن است چون مریم
را علیه السلام حضرت عیسی علیه السلام حاصل نشده بود میوه زمستان در تابستان
میرسیدے منت در محراب حاضر مے یافت۔ چون عیسی علیه السلام متولد شد حضرت
مریم منتظر شدند که رزق همچنان خواهد رسید فرمان آمد که بر و شاخهائے درخت را بجنبان

تا بر تو سرہائے ترجیح دہد در آنحال و این حال این قدر تفاوت است حضرت خواجہ را
این جواب از بندہ قبول افتاد و بہ پسندیدند۔ شیخ فخر الدین کہ آنحضرت را پسر
بود شیخ حسام الدین سوختہ نام بسیار بزرگ بودند با حضرت شیخ نظام الدین بداونی
قدس اللہ سرہما صحبت داشتہ بودند و قبر شیخ حسام الدین سوختہ در سانبھر طرف شرق
سر راہ اجمیر واقع است۔ خواجہ معین الدین خورد پسر بزرگ شیخ حسام الدین سوختہ اند و
ایشان را خورد بسبب نسبت بحضرت خواجہ بزرگ میگویند۔ و ہمین منقبت و افتخار ایشان
بس است۔ خواجہ خورد درویشے کامل بود و پیش از آنکہ مرید شوند بکسب ریاضت و مجاہدت
کار بجائے رسانیدہ بودند کہ بے واسطہ از حضرت خواجہ بزرگ پیر دستگیر استفادہ میفرمودند
آخر بحکم آنحضرت مرید حضرت شیخ نصیر الدین قدس اللہ سرہما شدند و خرقہ خلافت
از ایشان پوشیدند یکے از نبائر حضرت پیر دستگیر خواجہ بایزید بزرگ بودند۔ وقتیکہ
سلطان محمود خلجی بادشاہ ماندو بود شیخ بایزید بعد از عمرہا دراز از سفر باز آمدند۔ و
دعوائے فرزندی نسبت آنحضرت کردند سلطان محمود خلجی ایشان را بتدریس خطہ
اجمیر نصب کردند۔ ایشان عالم کامل بودند۔ شیخ احمد مجد گفتہ کہ اختلاف مردم کہ در
فرزندان حضرت خواجہ بزرگ قدس اللہ روحہ مشہور است در ہمین شیخ بایزید است کہ بعد از
مدتے اقامت نمودن اجمیر جماعہ انکار فرزندی ایشان کردند و بہ بادشاہ وقت رسانیدند
بادشاہ از علما و مشائخ آن زمان استفسار کرد۔ شیخ حسین ناگوری و ملا رستم اجمیری کہ از
قدوۂ علماء عصر و قدماء اجمیر بودند با علماء عصر و قدماء اجمیر بودند با علماء دیگر گواہی دادند
کہ شیخ بایزید از فرزندان شیخ قیام الدین بن شیخ حسام الدین بن شیخ فخر الدین بن خواجہ
معین الحق والملۃ والدین است قدس اللہ اسرارہم۔ و شیخ حسین بہ فرزندان شیخ بایزید نسبت
خویشی کردہ اند و دختر دادہ اند۔ ازین ظاہر است کہ نسبت فرزندی ایشان بر شیخ حسین متحقق
شدہ کہ حضرت پیر دستگیر خواجہ معین الحق والدین محمد قدس اللہ تعالی سرہ از سادات حسینی بودہ اند

وبلاست سبہ از اولاد امجاد حضرت سید المرسلین اند صلی اللہ علیہ وسلم، ودرین سخن نیست
وبدانکہ حضرت پیر دستگیر را چشتی ازانجہت گویند کہ چشت نام قصبہ ایست از ولایت
خراسان چون اولیاء اللہ مثل حضرت خواجہ ابو احمد ابدال چشتی وحضرت خواجہ ابو محمد
چشتی وحضرت خواجہ ابو یوسف چشتی قدس اللہ ارواحہم ازان قصبہ بودہ اند بنا برآن
این سلسلہ را چشتیہ میگویند وہر کس کہ از مریدان ایشان ست او را چشتی مے نامند۔
وحضرت پیر دستگیر خواجہ معین الدین حسن سجزی درہمین سلسلہ مرید شدہ اند ونسبت ارادت
ایشان بہ پانزدہ واسطہ بحضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم میرسد ومرید خاص وخلیفہ
بزرگ حضرت پیر دستگیر حضرت خواجہ قطب الدین بختیار اوسی کاکی اند ومرید وخلیفہ
خاص ایشان حضرت شیخ فرید الدین مسعود اجودھنی۔ ومرید وخلیفہ خاص ایشان حضرت
شیخ نصیر الدین محمود اودہی قدس اللہ اسرارہم وصاحب سیر العارفین مینویسد کہ حضرت شیخ
نصیر الدین محمود خرقہ خلافت بہیچ کس ندادہ اند ودر وقت فوت من موجب وصیت ایشان
خرقہ وعصا وتسبیح وکاسہ چوبین ونعلین را با ایشان در قبر گذاشتند باتمام رسید شمہ از
ذکر حضرت پیر دستگیر قدس اللہ سرہ +

منقول است

از فیج کشش صومعہ کشف وتحقیق ملا عبد الباری بخاری الاجمیری کذا فی رسالہ او ہمہ کہ در
عہد امن مہد شہنشاہ ہفت کشور محمد شہاب الدین شاہ جہان بادشاہ غازی ترتیب و
تالیف یافت در آنوقت محمد جلال الدین اکبر بادشاہ برائے طلب فرزند درین درگاہ ملتجا
آمدہ التجا کرد وباکثر درویشان متعلقان روضہ متبرکہ نیز دعا بخواست چنانچہ
بعد عشا نزد شیخ بودم بادشاہ با پوستین وکلاہ پشمین در حجرہ شیخ آمدہ نشست (مراد
شیخ از شیخ ملک نبیرہ خواجہ ابراہیم ادہم بلخی چشتی است) وکسے نہ شناخت قبیر بالی

سماک حاضر بود پیش نهادند خوردند خوشوقت گردید و گفت پادشاه ازین درگاه طلب فرزند دارد و خدمت درویشان بجا می آرد در باب او دعا باید کرد شیخ فرمود که اگر اعتقاد پادشاه بصدق است اولاد برکت خواهد شد پادشاه از آنجا نیت در دل کرده برخاست چون دیگر بار کامیاب مراد و مطلب رسیده پا پیاده به درِ حضرت خواجه چشت اهل بهشت آمد و آنچه نذر قبول کرده بود به حقایق آگاه معارف دستگاه شیخ حسین مرحوم دادند بمتعلقان روضه منوره بگرمی هر کدام و هیچکس محروم نماند و در حجرهٔ شیخ ملک آمده آنچه نیت در دل قرار شده بود ظاهر فرمود که پانصد روپیه و دو لک تنگه پیش شیخ نهاده که به مستحقان قسمت کرده بدهند ایشان گفتند من دفتر نام نویسی ندارم که قسمت کنم پیش دروازه روضهٔ متبرکه بنهید هر که احتیاج خواهد بود خواهد گرفت همچنان کردند هر که احتیاج داشت بر داشت عمر شیخ ملک یک صد و سی سال شده بود بتاریخ نوزدهم شهر ربیع الثانی وفات یافتند و قبر ایشان در روضهٔ منوره نزدیک فصیل کلان مقابل چراغ کلان واقع است و متصل سنگ کهنه بر آن قبر است از آن شیخ دو پسران بودند شیخ عبد الملک و شیخ شهاب اکثر ملفوظات و مذکورات را جمع کرده مرقوم نموده شد نقل است که شیخ عبد الملک مرحوم اکثر اوقات با صحبت هم نشینان خود می نشستند و مذکور از لطف و احسان حضرت قطب الاقطاب پیر دستگیر میکردند از جان و دل من معتقد آنحضرتم مقرر کرده ام که در شب اول ماه نماز استخاره میکنم و همان شب خود را بحضور پر نور آنحضرت می بینم چون برای طلب خود که استخاره کرده حاجت عرض میکنم در آن وقت جواب با صواب می شود وقتی روز جمعه بعد ادای نماز شیخ عبد الملک و هم نشینان ایشان و غیره عزیزان آمده در داخل روضهٔ منوره نشستند در آن وقت نیز مذکور لطف و کرم حضرت قطب الاقطاب در بیان آمد شیخ عبد الملک گفتند آنچه که در باب من لطف و کرم حضرت پیر دستگیر شده است آن را ظاهر میکنم چند بار که عرض کردم پیر از دل رسیدم تمام مذکورات را جز اها بر زبان آوردند و گفتند

که گاه گاهے در خاطرم میگذشت که حضرت پیر دستگیر ما را بچه روش میدانند آیا در
زمرهٔ خاندان خود یا در عوام الناس. شب اول ماه بود. بعد نیم شب نماز استخاره کرده
تسبیح میکردم. خواب غلبه کرد و در مراقبه شدم. معاینه شد خود را حضور پرنور دیدم که میفرمایند
عبدالملک ترا و آبا و اجداد ترا صادق الاعتقاد و خاصان خود دانسته بخلافت و ریاست
منسوب کرده ایم و بجمعیت شما این چیزها مهیا کرده ایم. همراه آن شب بحقائق آگاه بندگی حضرت
خواجه حسین مرحوم هم بشارت شد و این نیز فرمودند که چیزے که گفته شد
به عبدالملک اظهار خواهند کرد. بوقت صبح آن حقائق آگاه ما را طلبیدند و اظهار کردند
و گفتند شما در معامله چه دیده اید بیان کنید و آنچه در باب شما مرا بشارت شده آنرا
من بیان کنم. گفتم که از مدت آرزو داشتم که در باب خود بخدمت قطب الاقطاب عرض کنم
الحال جواب حاصل نمائیم. ما را جواب باصواب حاصل شد که فرمودند ترا و آبا و اجداد ترا صادق الاعتقاد
و خاصان خود دانسته بخلافت و ریاست منسوب کرده ایم و بجمعیت شما این چیزها اختیار
نموده ایم. حقائق آگاه فرمودند. آنچه بشما حضرت فرمودند همین نمط بمن هم فرمودند و سوای
آن دیگر نیز فرمودند که عبدالملک نبیرهٔ ابراهیم ادهم است او را دوست داشته در باب او
متوجه باشید و از طریقه چشتیه ممتاز کنید. حقائق آگاه فرمودند. الحال هرچه میخواهید همه
موجود است. گفتم بیعت داده و عمامه و پیراهن خود پوشانیده و چند اوراد و وظیفه خود عنایت کرده
اجازت دادند و خلافت نامه نوشته بمهر خود مزین کرده نیز عنایت فرمودند و آن خلافت نامه
و محضرنامهٔ ریاست بمهر غفران پناه حضرت خواجه حسین چشتی و از مهر اهالی و موالی دارالخیر اجمیر
مسلم و موجود است. و بعد ازان روز غفران پناه مذکور نهایت متوجه بودند و بسیار التفات
میکردند. وقتیکه منزل رفتم دیدن میفرمودند بیائید نبیرهٔ ابراهیم ادهم بیائید. که آنحضرت
قطب الاقطاب چنین فرموده اند. بسیار سعادتمندی شما درین ضمن نیز از لطف و عنایت
غفران پناه اظهار میکردند که روزے نورجهان بیگم بخدمت آن غفران پناه یک شال الوانی

به قیمت دو صد و پنجاه روپیه خوش قماش بود که در انگشتری نمی آمد فرستاده بود و اکثر مردمان
بخدمت آن غفران پناه می رفتند و دیده تحسین میکردند روزی بخدمت غفران پناه
رفتم۔ آن شال را بمن نمودند من نیز قماش و لطافت آن بسیار کردم چون از آنجا برخاستم
حقایق آگاه و آن شال را معه فرجی نیلک بدست خادم خود بخانه ما فرستادند بعضی از مقربان
بخدمت حضرت حقایق آگاه رفته گفتند که آن شال بسیار قیمتی بود می بایستی که حضرت
نگاه میداشتند و یا بمایان می بخشیدند که ما آرزو داشتیم فرمودند این مقرر است که هر که بهر چیز
آرزو دارد به او میرسد۔ چنانچه شیخ عبد الملک اشتهائی معشنا سید او یکی از خادمان
این درگاه است و از آن حضرت حقایق آگاه همیشه از نقد و جنس هر سال تا دو صد روپیه
امداد میکردند۔ و برادرم شیخ شهاب نیز التفات میکردند و چنان اختیار داده بودند
که تمام دیهات سرکار در تعلق ایشان کرده مختار فرمودند و هر چه پرداخت میکردند پسند
میشد و از احوال این فقیر امداد میکردند که محتاج چیزی نشود و بعض ها به حضور حقایق آگاه
غیبت چغلی میکردند آنها سرزنش میشدند و گفته آنها پیش نمیرفت و من گاه گاهی بخدمت آن
حقایق آگاه میرفتم و شیخ شهاب همیشه در آنجا می بود و دیگر التفات و مهربانی آن حقایق آگاه
تا کجا بیان کنم که نهایت ندارد و نیز دیگر مذکور از التفات و شفقت حضرت قطب الاقطاب بیان
میفرمودند ٭

منقول است

از حضرت شیخ الهدیه چشتی که او خلیفه مستند حضرت شاه علی صابر است رحمة الله علیه

کذا فی سیر الاقطاب

نقل است که آنحضرت در عهد سلطان شمس الدین التمش انار الله برهانه دو مرتبه به دهلی تشریف ارزانی
فرموده مرتبه اول که به اجمیر تشریف برده بمت اهل گردید و آنچنان بود که میر سید وجیه الدین مشهدی

در اجمیر حاکم بود دختری داشت. پاک و پارسا نام بی بی عصمت چون بحد بلوغ رسیده پدرش
خواست که در نکاح شخصی درآرد. اما کسی از خود حال او شایسته نیافت. درین اندیشه بود که
شبی امیر المومنین حضرت امام جعفر صادق رضی الله عنه بخواب دید میفرماید که وجیه الدین حکم
حضرت شاه رسالت صلی الله علیه وسلم چنانست که این عجوزه را بقطب المشائخ حضرت
خواجه معین الدین حسنی الحسینی بسپاری چون بیدار شد. بخدمت آنحضرت آمد و این حقیقت
ظاهر نمود. آنحضرت فرمود. اگرچه پیر شده ام. اما فرمان کونین مطاع سرکار عرش اشتباه
را انکار نمی توانم کرد پس عقد نکاح بستند و بعد این واقع آنحضرت بعد از هفت سال رحلت
نمود. باین حساب عمر شریفش بیک صد و هفت سال رسید و آنحضرت زن دیگر
که خواست اینچنین بود که شبی حضرت صلی الله علیه وسلم را در واقعه دید که میفرماید معین الدین
تو معین دین مایی نباید که سنت من را ترک سازی اتفاقاً همان شب حاکم قلعه تهلی ملک خطاب
بر سر کافران تاخت آورده و دختر راجه آن دیار بدست آورد بخدمت حضرت خواجه گذرانید و
آنحضرت ویرا قبول فرمود و بی بی امة الله نام گذاشت. پس ازان تاج المستورات دختری
بوجود آمد. بی بی حافظ جمال نامش کردند. و بی بی حافظ جمال بنهایت پاک و پارسا بوده و
ریاضت مجاهده بخدمت والد بزرگوار خویش بحد نهایت رسانیده بود و مرقد مطهر آن
زینة المخدرات پائین مرقد آنحضرت است و حضرت شوهر آن عفیفه شیخ رضی الدین نام داشت
از وی دو پسر بوجود آمده بودند. و آن هر دو در طفولیت درگذشتند. مردم عوام میگویند که بی بی
حافظ جمال دختر حقیقی حضرت نیست دختر خوانده بود محض غلط است. ازانکه این مقدمات در
کتب معتبره تحریر دیده ام قول عامی اعتبار ندارد. ازینجهت اهل عام همچنان حرف نادراست
در فرزندان آنحضرت نیز دارند که آنحضرت هیچ پسر نداشت و این مقرر است که از آنحضرت
سه پسران ارجمند در عرصه جهان بوجود آمدند از بی بی عصمت. بعضی گویند که خواجه ابوسعید
از بی بی عصمت است و آن دیگر از بی بی امة الله سوای این هیچ سخن در اولاد امجادش نیست

چنانچه شیخ فریدالدین نبیرهٔ سلطان التارکین حضرت شیخ حمید الدین ناگوری قدس الله سره العزیز
از جد بزرگوار خود نقل کرده میگفت که چون خواجه مارا فرزندان مارا فرزندان حاصل شدند
روزی با بنده میفرمودند ای حمید الدین پیش ازین که جوان بودم هرچه از رب العزت
جل شانه می طلبیدم فی الحال می یافتم حالانکه پیر شده‌ام و فرزندان پیدا گشتند بدعا
حاجت می‌شود و کار بدرنگ حاصل میگردد. بنده عرض نمود که حضرت پیر دستگیر روشن است
که چون عیسی علیه السلام از حضرت مریم علیها السلام تولد نشده بود میوهٔ زمستان
در تابستان از غیب پدید و میسر می‌شد و فی محنت و مشقت در محراب می‌یافت چون
مسیح علیه السلام تولد شد حضرت مریم را خبر رسید که همچنان بی تلاش بیابد
فرمان شد که شاخهای خرما بجنبان تا خرمای تازه بر تو بریزد. از آن باز همچنان
نمود و به تردد رزق می‌یافت در اوقات سابق و حال این قدر تفاوت است لیکن
در قدر و مرتبه دوستان خدای عز و جل نقصان نیست و تصرف و ولایت ایشان باقی است
آنحضرت چون جواب شنید پسند کرد و فرمود آری همچنین است و گویند که خواجه فخرالدین
ولد حضرت سلطان العارفین بسیار صاحب عظمت بود و بعد حضرت خواجه بیست سال
زنده ماندند پس در قصبه سروار که از اجمیر شانزده کروه است برحمت حق پیوست. همانجا نزدیک حوض
آن قصبه مدفون است و خواجه حسام الدین فرزند خورد آنحضرت غائب شد و بصحبت ابدالان
پیوست و پسر خواجه فخرالدین خواجه حسام الدین سوخته نام داشت که نبیره خواجه باشد بسیار صاحب
کرامت و بزرگ روزگار بود با رواح جد بزرگوار خود نسبت تمام داشت و بیش از ارادت ریاضت
و مجاهده از حد گذرانیده بود و بحضرت سلطان المشایخ شیخ نظام الدین اولیا قدس الله
سره العزیز صحبت داشت قبر شریف او در قصبه سانبهر سمت است دیگی از نبایر حضرت خواجه
شیخ بایزید است او در خوردی جائی رفته بود. در زمان سلطان محمود خلجی بعد مدت بسیار باز آمد
سلطان او را ریاست اجمیر داد. چون مدتی بگذشت مردم از روی عناد در فرزندی او

سخنے پیدا نمودند۔ حتے کہ بسلطان موقت رسانیدند بادشاہ علما و فضلا و مشائخ و اکابر ملک و نواحی جمع ساخت و استفسار آن معنی نمود۔ آخر الامر شیخ حسین مولانا رستم کہ قدوہ علمائ زمانہ بودند و دیگر اکثر اکابر نامدار گواہی دادند۔ ہمین شیخ بایزید از فرزندان شیخ قیام الدین ابن خواجہ حسام الدین سوختہ ابن خواجہ فخر الدین ابن سلطان العارفین حضرت خواجہ معین الدین حسنی الحسینی است بعد ازان شیخ حسین ناگوری بہ فرزندان شیخ بایزید نسبت کرد و دختر داد۔ مردم کہ در فرزندان حضرت خواجہ سخن اختلاف دارند ہمین شیخ بایزید است و دیگران ہیچ سخن ندارند و لیکن ہمہ غلط رفتہ اند۔ ازانکہ این ماجرا پیش اکثر سلاطین دہلی و ہند و گذشتہ است و از اکابران متحقق شدہ۔ قول عام چہ اعتبار دارد سبحانہ تعالے و تقدس این اولاد امجاد آنحضرت را ابد الآباد پایندہ دارد بحرمت النبی و آلہ الامجاد +

منقول است

از عارف معارف خدا آگاہ۔ صوفی فضیلت دستگاہ۔ محمد عبد الرحمن چشتی کما قال فی مراۃ الاسرار و در باب نفی اولاد خواجہ بزرگ قدس سرہ آنچہ کہ براہ تعصب مورخان در تاریخ اکبر نامہ و اقبال نامہ نوشتہ اند بر ہر کسی ظاہر است۔ لیکن از ملفوظات پیران چشت متحقق معلوم میشود کہ خواجہ بزرگ را زنان و فرزندان بودہ است چنانچہ در ملفوظات سلطان التارکین شیخ حمید الدین ناگوری قدس سرہ خلیفہ خواجہ بزرگ مے نویسد کہ شبے خواجہ بزرگ حضرت پیغمبر علیہ السلام را بخواب دید آنحضرت فرمودند کہ اے معین الدین تو دین ما ہستی۔ اما سنتے از سنت ہا من ترک میدہی چون صبح شد مقطع قلعہ بتھلی ملک خطاب نام کہ از مریدان خواجہ بود۔ دختر یکے از راجہ ہا..... در جرب اسیر کردہ آوردہ بود بخدمت خواجہ فرستاد۔ خواجہ ویرا قبول نمود بی بی امتہ اللہ نام نہادند و در خدمت خود نگاہداشت۔ بی بی حافظ جمال ازوے تولد گشت بعد از چندے روز سید وجیہ الدین مشہدی عم سید حسین مشہدی امام جعفر صادق علیہ الرحمہ را در خواب دید۔ فرمود کہ دختر خود را

در عقد نکاح خواجہ معین الدین در آرند چون نیت در مہ بخدمت حضرت خواجہ بزرگ رسانیدند
بموجب امر باطن امام جعفر صادق رضی اللہ عنہ دختر سید وجیہ الدین را کہ بی بی عصمت نام داشت
در نکاح خود آورد۔ از وے سہ پسر بوجود آمدند۔ یکے شیخ فخر الدین۔ دوم شیخ ضیاء الدین
ابو سعید۔ سوم شیخ حسام الدین کہ او در صغر سن بصحبت ابدالان پیوست۔ از شیخ تو الد و
تناسل نشد۔ شیخ فخر الدین محبوب ترین فرزندان خواجہ بزرگ بود۔ دیر البسیار دوست میداشت
وے بکسب زراعت مشغول بود۔ موضع ماندن کہ قریب با جمیر است احیاء ساختہ حاکم
مزاحمت کردہ بود۔ ازان جہت خواجہ بزرگ پیش سلطان شمس الدین بہ دہلی تشریف بردہ
فرمان درست ساختہ آوردند تفصیل این اجمال بیشتر بجائے خود نوشتہ آید۔ شیخ فخر الدین
بعد از وفات خواجہ بزرگ بست سال در صد حیات بود در قصبہ سروار کہ شصت کروہ
کروہ از اجمیر است آنجا وفات یافت نزدیک حوض قصبہ سروار مدفون است۔ او را
پسرے بود شیخ حسام الدین سوختہ بن شیخ فخر الدین از جمیع کمالات انسانی آراستہ بود
با سلطان المشائخ صحبت داشت قبر وے در سانبھر است طرف غروب بسر راہ اجمیر
مرقد بی بی حافظ جمال دختر خواجہ بزرگ پایان مرقد خواجہ بزرگ واقع شدہ است۔ بسے
صاحب کمالات و عالی درجات و عارف کامل بودہ اند۔ خواجہ معین الدین خورد پیش از آنکہ مرید
شود بکسب یا صنعت کار خود بجائے رسانیدہ بود کہ بے واسطہ از روحانیت خواجہ بزرگ
اخذ فوائد مے نمود۔ و از اشارت باطن خواجہ مرید شیخ نصیر الدین محمود شد و خرقہ خلافت
از دست وے پوشیدہ۔ در فوائد الفواد سلطان المشائخ میفرماید کہ خواجہ احمد نبیرہ خواجہ
بزرگ عظیم صالح بود برادر وے خواجہ وحید پیش شکر گنج آمد کہ مرید شود شکر گنج فرمود کہ
من این را از خانوادہ شما دریوزہ کردہ ام۔ مرا چہ مجال کہ دست شما بگیرم۔ خواجہ وحید بسیار
عجز کردہ مرید شد و مخلوق گشت۔ الغرض آنکہ بعضے مردم میگویند کہ خواجہ بزرگ حصور بود
و او را اولاد نیست محض غلط است۔ از تصانیف پیران چشت مکرر بتحقیق پیوستہ چنانچہ بالا

گذشت. در کتاب اخبار الاخیار می‌نویسد که اختلاف میان بعضے بزرگان چشت درین واقع
شده است که میر محمد گیسودراز خلیفه شیخ نصیر الدین محمود و جماعه ازین قوم میگویند که شیخ فخر الدین
و شیخ حسام الدین از بی بی عصمت تولد شده‌اند و میر شمس الدین طاهر خلیفه شیخ نور قطب عالم
و طائفه از درویشان آن رفته‌اند که از بی بی امة الله بوجود آمده‌اند. بهر دو حال فرزندان خواجه بزرگ‌اند
اما قول اول اصح می‌نماید. چنانچه تا امروز اولاد پاک نهاد آنحضرت موجود است و فرزندان خواجه معین الدین
خورد بن شیخ حسام الدین سوخته بطرف ولایت مالوه رفته متوطن شده‌اند و احوال آن جماعت
معلوم نیست و فرزندان خواجه قیام الدین بن حسام الدین سوخته مذکور در حضرت اجمیر
سکونت اختیار کردند و جانشین خواجه بزرگ قدس الله سره العزیز شدند. چنانچه خواجه
حسین یکے از فرزندان خواجه قیام الدین مسطور تا زمان سلطنت نور الدین محمد جهانگیر
بادشاه صاحب سجاده خواجه بزرگ قریب صد سال عمر داشت و همیشه بعبادت و حق پرستی
گذرانید. بسیار بزرگ و عالیشان بود. بعد از وے شیخ معین الدین برادرزاده او صاحب سجاده
شد. و الحال شیخ علاء الدین برادرزاده صاحب سجاده بر مسند خواجه بزرگ قدس الله سره
نشسته است. نهایت خلیق و بزیور صلاح و بزرگی آراسته است. حق سبحانه تعالے فرزندان خواجه
بزرگ را تا قیام قیامت بر جاده اجداد کرام خود باقی و پاینده در مقام اجمیر شریف نگاه دارد
بحرمت النبی و آله الامجاد. چون مرتبه ثانی در سن هزار و شصت و پنج هجری بحضرت اجمیر شریف
رسیدم. شیخ علاء الدین صاحب سجاده خواجه بزرگ قدس الله سره العزیز شجره نسب خواجه بزرگ
اظهار نمود. بچند واسطه بحضرت امام موسی کاظم میرسد و در رساله مونس الارواح تصنیف
مریم زمانی حضرت جهان آرا بیگم بنت شاهجهان بادشاه صاحبقران ثانی علیه الرحمه نیز بنظر در آمد
که اثبات سیادت خواجه بزرگ نموده. اما در تصانیف پیران چشت جائے این مقدمه یافته نمیشود
بهر حال خواجه بزرگ فرزند صوری و معنوی حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم بوده و مجاوران
آن آستان متبرکه خواجه بزرگ نیز منسوب‌اند به اولاد سید فخر الدین میگویند که سید فخر الدین از کفو

ناگپور بوده است و از غلبهٔ اعتقاد و محبت روحانیت خواجه بزرگ وطن گذاشته در اجمیر اقامت
اختیار نموده چنانچه فرزندان او هنوز در خدمت آستانه متبرکه موجود اند و صلاح و اهلیت شدیده
دارند و با همه کس به تواضع و اخلاص پیش می آیند و از ملفوظات پیران چشت به ثبوت پیوسته
که خواجه بزرگ در زمان سلطان شمس الدین التمش دو مرتبه در دهلی تشریف برده‌اند مرتبهٔ اول
از کمال مهربانی محض برائے دیدن و سرفراز ساختن خواجه قطب الاسلام رفته بودند۔
در آنجا آمده در اجمیر شریف متاهل گشت و مرتبهٔ دوم بخاطر درست ساختن فرمان موضع
ناندن بجهت فرزند سعادتمند شیخ فخر الدین۔ و این نکته بغایت نازک است نیک نگاه باید کرد
که سلطان شمس الدین مرید خواجه قطب الدین بود۔ اگر یک خادم خواجه بزرگ می رفت در ساعت
سلطان مذکور سعادتمندی دارین دانسته فرمان درست کرده ارسال می نمود۔ ولیکن کاملان
اولیاء بیشتر در ترک جاه و مشیخت کوشیده اند۔ و خود را در نظر حقیر نموده‌اند۔ چنانکه رسول علیه السلام
با این کمال در بازار بجهت خرید و فروخت می رفت و دیگر کار این طائفه بر راستی و دیانت است
هرگاه مقصود و حاجت به شخصے داشته باشند آن را مستور برائے چه سازند و ناموس برائے
کدام مصلحت کنند۔ چرا که حق تعالی ناظر بدل است و رسوم خلق نیک یا بد گفتن ایشان
پیش عارفان اصلا وجودے ندارد۔ دیگر آنکه رفتن خواجه پیش امیر از برائے حاجت رحمتے بود
در حق مریدان که هیچکس از مریدان انکار نه کنند و بر جاه شیخی خود نه نازد۔ و اصل سخن آنست
که این طائفه مامور می شوند یا مرحق و اختیار خود در میان نمی آرند چنانچه سلطان المشائخ
میفرماید در نظم خود

عشق آمد و شد چو خونم اندر رگ و پوست
تا کرد مرا تهی و پر کرد ز دوست

اجزای وجودم همگی دوست گرفت
نامیست ز من بر من و باقی همه اوست

خویش داشت و بکمال هر دو عالم آراسته و صاحب تصرف بود۔ و پس از پدر بزرگوار مسند مشیخت
و ارشاد بوجود او آرایش و آئین پذیرفت و چون او را ویهی احیا بود و آن موضع ماندن نام
داشت که قریب به اجمیر است و چون حاکم آنجا به آنحضرت مزاحمت می‌نمود۔ خواجه بتقریب
آن در دهلی رفته بود۔ و از خواجه قطب الدین مثال تیار کنانیده آورده۔ و همچنین خواجه فخر الدین
بود بعد وصال پدر بیست سال در مسند حیات بود۔ در قصبه سرواڑ که شانزده کروه از اجمیر
شریف است بتاریخ پنجم ماه شعبان سن ششصد و شصت و یک بقرب ایزدی شتافت در
نزدیک حوض قصبه سرواڑ مدفن یافت بنده بزیارت آنحضرت مستعد بوده است رحمة الله علیه
حضرت خواجه ضیاء الدین قدس سره خود بکمالات بود بجائے برادر بر مسند مشیخت جلوس
فرموده بسال ششصد و نود و پنج رخت هستی ازین جهان بربست حضرت حسام الدین صبیح عمر با
خردترین فرزندان آنحضرت بود از چشم مردم غائب شده بطائفه ابدال و رجال الغیب
پیوست حضرت حسام الدین سوخته قدس سره پور خورد حضرت خواجه فخر الدین است
سینه داغدار سوز محبت و دیده اشکبار در طلب داشت و دل و خسته ناوک مودت بود۔
بصحبت حضرت سلطان المشائخ نظام الاولیا رسیده خوابگاهش در قصبه سانبهر
باختر سوی براه اجمیر است۔ پدرش بیاد برادر گم شده او را بهمان نام گردانید۔ او نیز دو پسر
داشت۔ یکے سید معین الدین خورد مرید و خلیفه با فر حقیقت خواجه نصیر الدین چراغ دهلی است
و بمعنی بحکم حضرت خواجه بزرگ صورت بسته پیش از ارادت آوردن بآویزش نفس
فیروزمند بود۔ و از باطن معین الاولیا بهره ورے داشت۔ و او را خورد به نسبت خواجه بزرگ
میگویند و این منقبت او را بس است درویش کامل بود و از ارادت و ریاضت کار خود را بجائے
رسانیده بود که بیواسطه از حضرت خواجه بزرگ استفاضه میکرد۔ دوم شیخ قیام الدین بابال
قدس سره خوش شکل و زیبا چهره و دلاور و بزرگ منش بود۔ و این هر دو نیز فرزندان نامور
دلبند شیخ قطب الدین قدس سره پور پسر نخستین است از اجمیر و در سرآغاز آگهی بتدبیر

سلطان محمود خلجی او را خطاب چشت خانی داده چند بود و دوازده هزار سوار گرد آمده چون به فیروزی
نیز همے سلطان پس از چند اوان سال در اجمیر اسلام تازگی گرفت خواست که چشت خان بدر
خوے به سند و گرفته بود سند پذیرفت شیخ بایزید بزرگ پسر پسین است یعنی از اولاد شیخ قیام الدین
دانشمند بود و در روضه معین الاولیا درس مے گفت شیخ احمد مجد شیبانی و دیگر بزرگان شاگرد
او بودند در هنگام شورش فرمانروائے دہلی از خیرگی پیکر پرستان اجمیر بر خواسته رفته و
نبود از دیر باز نشد و آمد سلطان از حسن عقیدت خود او را انباز چشت خان نیاز است برداشت
به بهانه سازی دور انداختن او خیال بست بغرض سلطان رسانید پیش ازین برادر من شیخ
بایزید بزرگ مدرس اجمیر بود اکنون رفتن آن با آنجا سبب استواری اسلام مے نماید بنا بر سخن
چشت خان شیخ بایزید را دستورے بودن اجمیر شد دران روزگار جمعے بعرض سلطان رسانیدند
که او از فرزندان معینیه نیست. ازین رو دانشوران فرزند شان کهن سال و بزرگان آگاه حال قلمرو
خود را فراهم آورده در پرسش باز کرد مخدوم شیخ حسین ناگوری و مولانا رستم اجمیری که علما و
مشائخ یکتا بودند و دیگر خدا آگاهان بدرستی نسب او گواهی دادند. پیوند خویشی کردن مخدوم شیخ
حسین ناگوری به فرزندان شیخ بایزید گواه عدل است. اما شیخ جمالی رحمة الله علیه در
سیر العارفین مے آرد. در ایامے که این حقیر بشرف زیارت مرقد مبارک شیخ معین الدین مشرف
گشت از فرزندان ایشان صاحب سجاده شیخ بایزید بود رحمة الله علیه و او شیخے بغایت
عظیم الشان بود و شمس الدین طاهر که صد و پنجاه سال عمر داشت خرقه خلافت از شیخ
بایزید یافته بود و سید شمس الدین را با حضرت بهاء الحق والدین اتحادے تمام بود و با این
احقر الانام شفقتے و محبتے داشت انتهے. چون این بنده کاتب حروف بزیارت روضه
مقدسه خواجه بزرگ از سر قدم ساخته رفته بود. درآنوقت صاحب سجاده باجاده آنحضرت
دیوان میر اعز علیخان بود که وجود آنجناب او با حضرت خواجه مشابهت تمام داشت

له این شیخ رفیع الدین بایزید خورد نبیره شیخ بایزید بزرگ است نه شیخ تاج الدین بایزید بزرگ ۱۲

واز علوم ظاهر نیز بهره گرفته بود و شرح ملا بخدمت حضرت مظهر الصفوی حسین صحت النسبی لودی
فخر الدین گذرانیده بود و در علم فن بهره وافر داشت ملاقات حاصل گشت فرمودند که از
کرام اصیل خانه هستید بنده عرض داشت که از فرزندان حضرت قطب الواصلین شیخ
الحرمین الشریفین شیخ یحیی مدنی چشتی گجراتی ام فرمودند که معلوم شد شما از بستگان حضرت
سید احمد سروار[ط] که از اولاد حضرت خواجه بزرگ قطب المشائخ معین الحق والدین حسن سجزی قدس
سره است بوده باشید ازان باز با هر گاه که بنده بخدمت شریف میرسید باستقبال و تعظیم تمام
می کردند روزی التماس کردم که آنحضرت از بزرگواران ما هستید چرا چنین با بنده فرمودند

گدا اگر تواضع کند خوی اوست

روزی این فقیر این ابیات در مدح آنحضرت گفته بخدمت گذرانیده

در حسن سلطان عالم آشکارا گشتنیست | شاهد یار آفتاب دین و دنیا گشتنیست
گوهر تاج الولایت سید سالار چشت | بی تکلف جا بجا این هر دو یکجا گشتنیست

این ابیات گرفته بر سینه خود داشتند بنده را ظن غالب شد که شاید پسند خاطر گرامی افتاده
بطرف این بنده متوجه شده فرمودند که جد من خواجه معین الدین خورد مرید مستفیض از جد شما حضرت فرد
حقیقت خواجه نصیر الدین چراغ دهلی اند چنانچه این معنی در کتب سیر این خانواده مرقوم است
جهان آرا بیگم در مونس الارواح که تصنیف اوست بدستخط خاص خود نوشته و اشتیاق
بخدمت جد آنحضرت نگاشته و نسب نامه بمهر خود مسجل ساخته بود آنرا باین بنده نمودند نسب
آنحضرت بقول و بدین وسائط به حضرت خواجه بزرگ می پیوندد حضرت نواب سید اصغر علیخان
چشتی بن سید امام الدین بن سید منیر الدین بن سید سراج الدین بن سید ابو الفتح بن سید
علاء الدین بن سید ابو الخیر برادر خواجه حسین بن سید معین الدین ثالث بن سید رفیع الدین بایزید
خورد بن سید نور الدین طاهر بن سید تاج الدین بایزید بزرگ بن سید شهاب الدین بن سید

ط شیخ کمال الدین احمد معروف به شیخ احمد بن شیخ نجم الدین بن شیخ قیام الدین نبیره حضرت خواجه بزرگ معین الدین از اولیاء است ۱۲

کمال الدین علی بن شیخ احمد بن سید نجم الدین بن سید حسام الدین بن سید خواجه حسام الدین سوخته
بن خواجه سید فخر الدین بن حضرت خواجه بزرگ معین الحق والدین حسن سجزی اجمیری قدس الله
اسرارهم تمام شد تحفة الاولیا مؤلف حضرت پیرزاده صاحب سجاده نهرانچه که بحق شاه رشید الدین
احمد یادی در باب نسبتی ایشان نسبت حضرت شیخ احمد تصدیق فرمودند این شیخ احمد اشارت
به شیخ کمال الدین عرف شیخ احمد بوده باشند زیرا که از کتب تاریخ معین است که بنابر خواجه حسام الدین
زبان جبیره و سنتی پیکر پرستان الصوب گجرات بوده‌اند

منقول است

از محقق باخبر تمام مرور بیره مفتی حسیم الله قدس سره القرشی الاسدی اللاهوری هکذا فی

خزینة الاصفیا

به ثبوت پیوسته که حضرت خواجه را دو اهلیه پارسا عفیفه بودند اول دختر سید وجیه الدین مشهدی
عم سید حسین خنگ سوار است که والد بزرگوارش بنام باطنی امام جعفر صادق رضی الله عنه
کرا ورالعالم رویا شده بود نکاح دختر خود بحضرت خواجه کرد و نام نامی آن عفیفه بی بی عصمت بود
درسند پسر والا گوهر از بطن آن عفیفه بوجود آمدند یکے خواجه ابوسعید۔ دوم خواجه فخر الدین سوم
خواجه حسام الدین قدس الله سرهم العزیز و آنانکه می‌گویند که حضرت خواجه لاولد بود هرگز این
سخن لایق عنایت نیست چراکه شیخ فرید نبیره سلطان التارکین شیخ حمید الدین ناگوری زبانی
جد بزرگوار خود نقل کرده است که روزی حضرت خواجه بزرگ معین الدین به بنده مخاطب شده
فرمود که ای حمید الدین پیش ازین که قوی و جوان بودم و اولاد هم نبود هرچه که از رب العزت
میخواستم بلا تکلف در دعا میرسید حالا که پیر شدم و فرزندهم بوجود آمدند مقصود بدعا زندا
حاصل نمیشود۔ بنده عرض کرد که به تخصیص روشن است که تا وقتیکه عیسیٰ علیه السلام
از بطن مادر خود بی بی مریم متولد شده بود میوه بستان و درستان بی طلب و خواهش

بایشان میرسید- چون عیسے علیه السلام متولد شد بی بی مریم انتظار رزق میکشید
فرمان شد که شاخهائے نخل خرما را بجنبان تا خرمائے تازه بر تو بریزند- چون
جنبانید خرما حاصل یافت پس در رتبت مطابق وحال این فقدر تفاوت است
حضرت خواجه جواب او شنید و پسندیده میگویند که عمر خواجه ابو سعید فرزند آنجناب
به پنجاه و سه سالگی رسیده بود و دو فرزند داشت و خواجه فخر الدین فرزند ثانی آنحضرت
بسیار بزرگ و صاحب نعمت بود و بعد انتقال خواجه بیست سال زنده ماند و هفتاد سال
عمر داشت و وی را پنج پسر سعادتمند بوجود آمدند و در قصبه سروار که از اجمیر بفاصله شانزده
کروه است برحمت حق پیوست و همانجا مدفون گردید و خواجه حسام الدین پسر خورد آنحضرت
غائب شد و بصحبت ابدال پیوست- در آنوقت چهل و پنج ساله عمر داشت و دو پسر معرفت
فرزند بودند و خواجه حسام الدین سوخته بسیار صاحب کرامت و خوارق بود و در نظام الدین
اولیا مصاحب قبر شریف وے در قصبه سانبهر بجانب مغرب از اجمیر واقع است
واهلیه ثانی خواجه دختر یکے از راجهائے هند است و سبب آمدنش بنکاح آنجناب
این است که حاکم قلعه تهتلی که ملک خطاب نام داشت بر سر هندوان- آن یار تاخت
آورده بسیارے را از ایشان بقتل رسانید و دختر راجه را اسیر کرده آورد و بطور نذر آن
بخدمت آنحضرت گذرانید آنجناب او را قبول فرمود و بنکاح خود سرافراز
نموده نامش امة الله نهادند- و از بطن عفت آن تاج المستورات اول دخترے متولد
شد که بنام بی بی حافظ جمال موسوم و بغایت عابده بود و ارادت بخدمت والد ماجد خود
داشت و آنحضرت خرقه خلافت او را عطا فرموده برائے هدایت و تلقین مستورات
ارشاد کرد- چنانچه هزارها عورات بتوجه آن تاج المستورات بمقام قرب رسیدند
و شوهر عالی گوهر آن عفیفه شیخ رضی الدین نام داشت چنانچه مزار پر انوار بی بی حافظ جمال
متصل روضه مقدسه حضرت خواجه واقع است و از وے دو پسر بوجود آمدند و در طفلی درگذشتند

رحمة الله علیهم رحمت واسعة. خواجه فخر الملة والدین چشتی اجمیری قدس الله سره از فرزندان دلبند
و خلفای ارجمند خواجه معین الدین حسن سجزی است جامع علوم ظاهری و باطنی و کمالات
صوری و معنوی بود و برای حصول قوت حلال بکسب زراعت مشتغل داشت و بموضع
ساندر متصل اجمیر است سکونت می ورزید. و تمام عمر در هدایت خلق گذرانیده و در سال ششصد و
پنجاه و سه برحمت حق پیوسته است. وی بعد وفات پدر بزرگوار تا بیست سال بصد حیات بود
و وفات در قصبه سرور بوقوع آمد. و همانجا برلب حوض سروار مدفن اوست. شیخ
حسام الدین سوخته قدس الله سره پسر شیخ فخر الدین بن شیخ المؤمنین خواجه معین الدین سجزی
است. سوخته آتش محبت و دوخته ناوک عشق بود و به شیخ نظام الدین بدایونی بسیار
صحبت داشت. پدر بزرگوارش او را بنام برادر خود خواجه حسام الدین بن خواجه بزرگ
معین الدین موسوم کرده بود که غائب شده بصحبت ابدال پیوسته بود و وفات وی صاحب
شجره چشتیه در سال هفتصد و چهل و یک ارقام فرموده است و مزار پرانوارش در قصبه سانبهر
بجانب غروب بر سر راه اجمیر است. وی عمر طویل یافته که زیاده از صد سال بود.
و از غایت سوز عشق و محبت مخاطب بخطاب سوخته شده. خواجه معین الدین خورد پسر
بزرگ شیخ حسام الدین سوخته است خرقه فقر و ارادت و خلافت از شیخ نصیر الدین
چراغ دهلی پوشید و بکمال کرامت معروف و در ریاضت و مجاهده موصوف بود. کار بجای
رسانیده بود که بلا توسط غیری از روحانیت خواجه بزرگ معین الحق والدین حسن سجزی
استفاده میکرد. برادر خوردش شیخ قیام نام داشت که بغایت حسن و صورت و شجاعت و
هیبت و عظمت بود و از هر دو بزرگوار بسیار اولاد ماند. وفات شیخ معین الدین در سال
هفتصد و شصت و یک است. قطعه تاریخ وفات ع

معین الدین چو از دنیا سفر کرد　　به بیش اهل جنت گشت ماور　　معین الدین متوکل رقم کرد
بتاریخش چنین سفر گشت ماور　　دگر سال وصالش هم رقم کن　　معین الدین کامل مطلع نور

حکام کرام و دیوانیان و عمال و متصدیان مهمات سرکار مذکور مقرر و گماشته ملتمس مذکور را بتصرف گماشتهای سیادت پناه مشارالیه گذارند و از مال و جهات و تمامی حوالات و اخراجات و کل تکالیف دیوانی معاف و مسلم و ترخان و مرفوع القلم شناخته بهیچ اسم و رسم تعرض نرسانند و کشیده داشته مطلقاً پیرامون نگردند و جانب شریف آن سیادت پناه را عزیز داشته در تعظیم و تکریم او و رعایت و مردم او را موقر داشته و هر ساله به سند پروانه مجدد محتاج ندانند حسب الحکم جهان مطاع از مضمون صدور و رنگ نزنند۔

تحریر   المطاع العالی

بالمشافه العلیه العالیه خاقانیه سص

فرمان جلال الدین اکبر بادشاه غازی

خواجه معین الدین چشتی بخط طلاء

مهر بادشاه

وکلاء حاکم متعهدان مهمات خطه اجمیر بدانند

که ورثه قطب الاقطاب .... بموقف عرض رسانیدند که در اراضی ایشان که در جوار مقبره متبرکه قطب الاقطاب مومی الیه واقع است بعضی مردم اموات خود را بے اذن ایشان دفن مینمایند اگر واقع باشد حکم فرمودیم که بعد الیوم هیچکس میت خود را در اراضی جوار مقبره متبرکه مذکوره بے اذن فضیلت مآب کمالات اکتساب نتیجه المشائخ والعظام خواجه حسین نبیره آن قطب الاقطاب و باقی ورثه دفن نکنند میباید که حسب الحکم عالی عمل نموده بتقدیم رسانند و اعمال مراقبه که در آن آستانه از قدیم الایام الی غایته لازم قرار

دارند و مانع نشوند. در عهده دانسته درین باب قدغن نمایند. تحریراً فی التاریخ شهر ذیقعده ۹۶۹ھ

خواجه معین الدین بخط طلاء

محمد جلال الدین اکبر بادشاه غازی

چون در باب ترجیح وجه رزق لنگرخانه مرشد السالکین

میانه اولاد امجاد آنحضرت سیما مشیخت آئین معرفت تزئین سیادت المشائخ العظام
نتیجة الاولیاء الکرام وحید الزمن شیخ حسن و جمال بنت شیخ حسین توجه و اهتمام عالی جاه عالم مرتبت
زبدة الملک فضیلت شعار کامل الاخلاص فصاحت دثار مستحسن الخدمت مستوجب
الرعایت الموصوف بانصفت نموده شیخ حسن را که متعین مرشد ایشان است به سجاده نشینی
تصفیه فرمودیم و فرمان واجب الاذعان عز اصدار یافت که از قدیمی و جدیدی بحسب فرامین مطاع
در وجه ضروریات و صادر و وارد آن لنگر منور و مدد معیشت مشیخت آئین مشار الیهم مقرر شده بود
به تصرف عمدة الملک مومی الیه باشد که سال بسال تمام و کمال بضروریات لنگر مذکور از عمارت و فرش
و روشنی و مصالح مطبخ یومیه و اخراجات طعام مبلغ پانزده هزار تنکه مرادی به والده عفیفه ستوده
از سیادت المشائخ متعلق بوده تتمه را آنچه باشد مشار الیهم بسویت فضلاً بعد فضل نهاده به لنگر
بخرج در آمده باشد مجاوران را موافق معمول قدیم بایشان داده آنچه باقی ماند آنرا باهم بسویت
حصه نموده هر یک حصه را الضعف به تحیت الفت مسلوک داشته مطلقاً مناقشه نکرده و کلیف
منازعت نسانیده و باهم شرائط حرمت خاطر جمعی مرعی داشته دقیقه فروگذاشت نکنند میباید که
از مضمون مذکور تصدیر مطلقاً عتبا نکنند و هر یک بحصه خود راضی بوده زیاده طلبی نکنند حکام کرام و عمال
و متصدیان آن مقرر داشته لنگر فیض اثر جد امسلم و برقرار داشته از جمیع حوالات و اخراجات
و مطالبات دیوانی و معافات و مرفوع القلم شمارند و به هیچ جهت مدخل نکرده از تغیر و تبدیل مضمون

بادرن شناخت فرمان مجدد طلب نماز شد ۔

تحریر الی الامر العالی و علیه فرمان

فی شهر شعبان المعظم سنه

پروانه صدارت پناه معالی دستگاه معرفت پناه واقف مواقع العلوم و الحکم اکابر الفضائل
عدیل الوجه اتم مربی العلما مقوی الفضلا صدر شیخ صدر رفیع القدر شیخ عبدالنبی صدر

نقل فرمان

محمد نور الدین جهانگیر بادشاه غازی مشتمل بر سه قسمت محاصل دیهات اوقاف یک حصه
در خرچ عرس و روشنائی ۔ و یک حصه در مدد معاش مشیخت پناه شیخ حسین
اولاد حضرت خواجه بزرگ و یک حصه فقرا و تکیه داران ۔

طغرا باسم بادشاه آلتمغا	مهر مربع که در آن اسمای شاهان سلف منقوش اند

حضرت خواجه معین الدین چشتی

چون مواضعے که بصیغه وقف مزار فائض الانوار حضرت قطب العارفین غوث السالکین مقرر است
قبل ازین بموجب یادداشت واقع ۱۹ ماه امرداد الٰهی سنه ۸ حکم شده بود که از سه حصه نموده
یک حصه را بجهت خرچ لنگر و روشنائی و اخراجات عرس روضه متبرکه نگاه داشته
و یک حصه در وجه معاش مشیخت پناه شیخ حسین اعتبار نموده و یک حصه را به فقرا و
تکیه داران قسمت نمایند و حاجی مبارک حسب الحکم الاقدس شش موضع را که رقبه آن چهل و پنجهزار
و هفتصد بیگه زمین و حاصل شش هزار و پنجاه روپیه شود ساند از آن جمله یک حصه پانزده هزار بیگه
زمین باشد داخل خرچ روضه منوره نموده و نیمه را که سی هزار و هشتصد بیگه باشد

بحاصل شش هزار و هشتاد روپیه بموجب تفصیل علیحده نه صد و نه نفر فقرا تنخواه داده
و فقرا که از نظر اشرف اقدس گذشتند. شیخ عبدالرحیم وغیره شش صد و بست و هشت
نفر که بست و هفت هزار و چهل بیگه مدد معاش و بست یک من غله داشتند بحال خود
حکم شد و نیم را بطرف فرمودیم و جماعه فقرا که سه هزار و دولت و سی بیگه و هفت من
و شش آثار غله داشتند بنظر اشرف نگذشت و اکثر از جماعه فقرا و تکیه داران
از اجمیر تا بجا ماندند و در رکاب ظفر انتساب آمدند و بعرض مقدس رسید که زمین و غله مذکور
بآن جماعه از وقف روضه منوره مقرر بوده و حاصل وقف به فقرا و مساکین و حافظان[۲]
و تکیه داران که از موضع وقف مے یافتند بهمین جماعه اند و آنها را الغیر از زمین و غله
لنگر که از روضه منوره مقرر بود از محل وجه معیشت نه ازند و جماعه کثیر اند بنابر آن فرمان
عالیشان مرحمت عنوان شرف صدار و عز ایزا دیافت که جماعه در اجمیر بنظر اشرف
گذشته اند و اراضی و غله لنگر آنها از بعضے زیاده مرحمت شد و یا دداشت
خود درست ساخته اند بموجب یاد داشت واقعه مسطور دارند و جماعه که از بعضے کم حکم
شد و بعضے در کل برطرف شده اند اراضی و غله لنگر آنچه داشته اند از قرار نصف
متصدیان مهمات آنجا از ابتدائے خریف توی ئیل حسب الضمن تنخواه دهند که صرف
معیشت خود نموده بدعاے دوام دولت ابد قرین اشتغال نموده باشند و نیز حکم
اشرف اقدس بنفاد پیوست که جماعه بموجب فرمان عالیشان جهانگیری مدد معاش
و غله لنگر دارند و فوت شده اند سعور ثه آنها تحقیق نموده از محل قدیم از قرار النصف
تنخواه دهند و در آینده همین ضابطه بورثه متوفی مسطور دارند. میباید که حکام و عمال و
جاگیرداران و کروریان حال و استقبال در استمرار و استقرار این حکم اقدس اعلے
کوشیده اراضی مذکور را پیموده چک بسته بتصرف آنها بازگذارند و غله را از لنگر روضه
منوره مے داده باشند و تغییر و تبدیل به قواعد آن راه ندهند و بعلت مال و جهات و اخراجات

[۲] به طالب علمان صرف می شود و در اجمیر از قسم فقرا و مساکین و حافظان ۱۲

وعوارضات مثل مستلغ و پیشکش وجرمانہ ومحصلانہ وضابطانہ وز رانہ ودار وغگانہ وبیگار و بیگار وودہ نیمے و معتمے و صدے و قانون گوے وضبط ہرساله بعد از تشخیص جنگ و زراعت وکل تکالیف دیوانی ومطالب سلطانی مزاحمت نرسانند و درین باب ہر ساله فرمان و فرمانچه مجدد طلب ندارند واگر در چہل دیگر زمین داشته باشند آنرا اعتبار نکنند از فرموده در نگذرند و در عہده شناسند

شرح یادداشت

واقع تاریخ روز مہر شانزدهم ماه مهر الہی سنه ۳ موافق یکشنبه ۲۳ رجب المرجب سنه ۱۰۲۵ھ در چوکی لائق الرحمت والاحسان عاقل خان برساله سیادت و نقابت پناه صدارت دستگاه میران سید محمد قادری بعزنوبت و اقعه نویسی شیخ عبد الرحیم وغیره چون موضع بصیغه وقف مزار فائض الانوار قطب الاقطاب مقرر است مبلغ از ین موجب یادداشت واقع ۱۹ ماه الہی سنه ۸ از قرار حصه قسمت حکم شده بود دو یک حصه را بجہت خرج لنگر و روشنائی و اخراجات عرس روضه منوره نگاه داشته و یک حصه در وجه مدد معاش شیخ حسین اعتبار نموده و یک حصه برای فقرا و تکیه داران قسمت نموده بدہند حاجی مبرک بموجب حکم شش موضع که رقبه آن چہل و پنج ہزار و ہفت صد بیگه زمین محاصل نه ہزار و پنجاه روپیه داشته از انجمله یک حصه پانزده ہزار بیگه زمین باشند داخل خرج روضه منوره نموده و دو حصه را که سی ہزار و ہفتصد بیگه که حاصل شش ہزار و ہشتاد روپیه بموجب تفصیل ذیل به نهصد و نه نفر جماعه فقرا که از نظر اشرف اقدس گذشته شش صد و بست و ہشت نفر که بست و ہفت ہزار و چہل و یک بیگه زمین و بست و یک من غله داشته نه ہزار و پانصد و نود و ہشت بیگه که دوازده من غله بحال خود حکم شد. و تتمه را برطرف کردند و موازی سه ہزار و دو صد و بست و سی و نه بیگه و ہفت من غله و شش آثار اسامی جماعه بنظر اشرف و اقدس نه گذشته اند بحال اکثر از جماعه فقرا و تکیه داران از اجمیر تا ماندو در رکاب سعادت آمدند حقیقت مذکور به تفصیل ذیل بلوازم اشرف

داشتند که جماعه فقرا و تکیه‌داران از موضع وقف مقرر بوده و حاصل دهات وقف بجهت فقرا و
مساکین و حافظان و تکیه‌داران که در موضع وقف از قدیم الایام مشخص نموده‌اند همین جماعه‌اند و آنها
بجز زمین و لنگر که نوبت روضه مقرر بود از محل دیگر وجه معیشت ندارند و جمع کثیر اند بنابران حکم
جهان مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع صادر شد که جماعه که از نظر اشرف گذشته
و اراضی لنگر آنها از نصفی زیاده مرحمت شده و یادداشت واقع خود را درست ساخته بموجب
یادداشت واقع مسطور داشته و جماعه که از نصف کم حکم شده و بعضی بالکل برطرف حکم شده
آنها را غله و اراضی لنگر انچه داشته از قرار النصف متصدیان آنجا تنخواه دهند و نیز
حکم شد که جماعه که بموجب فرمان عالیشان مدد معاش و لنگر دارند و فوت شده از ورثه
او را تحقیق نموده از محل قدیم نصف تنخواه دهند بعد در آینده بورثه متوفی همین ضابطه
منظور دارند بموجب تصدیق یادداشت قلمی شد از پرگنه اجمیر کارندکور شرح یادداشت بخط
عمدة الملکی واقعه سازند شرح بخط سید احمد قادری داخل واقع سازند شرح حاشیه بخط واقع نویس
موافق واقع است شرح دیگر بخط مختار الدوله خاقانی مدار المهامی اعتماد الدوله آنکه بعرض
مکرر رسانید شرح دیگر بخط دیانت خان زر از داد ۲۵ ماه شهریور الهی موافق واقعه سنه
رمضان ۲۷ سنه ۱ هـ ورواقعه عبد الکریم بغرض اشرف رسید شرح دیگر بخط عمدة الملکی مدار المهامی
از حریف قوی تیل فرمان عالیشان قلمی نماینده

اراضی — غله

بابا — بیگه ۱۰ — ۲۲ ثار

مالی — بیگه ۱۰ — ۸۰ ثار — [illegible]

محمد لا سماعیل — [illegible] — الله بخش ولد جلال

محمود — اراضی — غله — اراضی — غله

اراضی — غله — [illegible] — ۲ ثار — [illegible] — ۳ ثار

خواجه حسین نبیره قطب الاقطاب مقرب بادشاه جبروت حسب الضمن مقرر باشد که
حاصلات آن از فصل بفصل سال بسال صرف نموده بدعاگوئی دوام دولت ابد پیوند اشتغال
نموده باشند — باید که حکام و عمال و جاگیرداران و کروریان حال و استقبال مهم استمرار و استقرار
این حکم اقدس اعلی کوشیده موضع مذکور را بطریق در نسبت بتصرف مشار الیه بازگزارند و بعلاوه
مطلقاً تغیر و تبدیل بدان راه ندهند و بعلت مالوجهات و اخراجات و عوارضات و کل
تکلیف دیوانی و مطالبات سلطانی مزاحمت نرسانند و از جمع وجوهات و حوالات معاف
و مسلم و مرفوع القلم شمرده درین باب هر ساله فرمان و حکم مجدد نطلبند و از فرموده تخلف
و انحراف نورزند و در عهده شناشند — مرقوم ۱۵ شهریور ماه الهی سنه ۱۲ جلوس معلی۔
شرح ضمن۔ مدد معاش باسم شیخ علم الدین برادرزاده خواجه حسین مطابق یادداشت واقعه
روز ماه مهر الهی سنه ۳ جلوس مطابق یوم سه شنبه شهر شوال سنه ۱۰۲۰ هجری برساله
سیادت و نقابت پناه صدارت و معالی دستگاه صدر الصدور موسوی خان و نوبت واقعه نویسی
کمترین بندگان علی نقی آنکه حقائق و معارف آگاه شیخ علم الدین برادرزاده خواجه حسین
نبیره حضرت قطب الاقطاب بنظر اشرف اقدس اعلی گذشت بموجب چهچی
نواب خورشید احتجاب مهد علیا از قرار ۲۳ امرداد سنه ۲۲ حکم جهان مطاع آفتاب شعاع
گردون ارتفاع صادر شد که موضع کیلوته من المحل پرگنه ... سرکار اجمیر که مبلغ هفتصد و
پنجاه روپیه جمع دارد بطریق درنسبت درو جه مدد معاش مشار الیه مقرر مفوض باشد بموجب
تصدیق یادداشت قلمی شد شرح حاشیه بخط واقعه نویس مطابق واقع است شرح بخط قدوه
خوانین بلند مکان عمده مریدان جاودان نشان نظام الدین آصف جاهی آنکه داخل واقعه نمایند
بخط عمدة الملکی مدار المهامی آنکه بعرض اشرف مکرر رسانند شرح بخط سیادت و نقابت پناه
موسوی خان آنکه روز ماه ۱۲ امرداد الهی سنه ۲۲ مطابق یوم چهارشنبه شهر ذیقعده سنه ۱۰۳۶
مکرر بعرض اشرف اقدس اعلی رسید شرح بخط عمدة الملک رکن السلطنة العلیة العالیة معتمد الدوله

الخاقانی جمدۃ الملکی مدار المہامی خواجہ ابوالحسن از خریف نوسفان بل فرمان قلمی گاشنید شرح حقیقی آنکہ بھیا اجیو سنا امت موضع گسیلو تہ کہ مبلغ ہفتصد و پنجاہ روپیہ جمع دارد۔ در وجہ مدد معاش شیخ علم الدین اجمیری در بست بخواہد سند تحریر فی التاریخ ۲۷ خورداد سنہ ۲۳ شرح بخط قدوۃ خواتین ملت مکان نظام الدین آصف جاہی آنکہ تصدیق نویسند۔

در پنجاہ مواہیر عماند دفتر صدارت منقوش شدہ

بصیغہ مدد معاش

نقل فرمان

محمد نورالدین جہانگیر بادشاہ جل اللہ فی لہمان بمشہور تولیت و اثبات اولاد حضرت خواجہ بزرگ قدس اللہ سرہ العزیز

طغرا با اسم بادشاہ

مہر کہ در آن اسما آباء امیر صاحبقران تا بادشاہ جہانگیر منقوش اند

خواجہ معین الدین حسن الحسینی چشتی قدس سرہ

چون عنایت و مرافقت حال سالکان مسالک حقیقت و رہروان مناہج تقوی و صلاحیت نہیاں جمعے را کہ قامت با قامت ایشان بسمو حسب و علو نسب آراستہ باشد از ذرایع بعض منتجات امور سلطنت و خلافت عظمی شیدہ اند لہذا در نیولان فرمان عالیشان مرحمت عنوان از مکمن لطف و احسان شہرت جنم اسدار و عز ابراز یافت کہ از ابتداے حضرت نعمان بن حضمت تولیت مزار فائز الانوار حضرت کرامت منزلت ہدایت مرتبت قطب الاقطاب کنز السالکین برہان المحققین غوث الاسلام والمسلمین بدستور سابق بہ سیادت و نصاب مآب کمالات اکتساب تبرع و شرافت قدوۃ المشائخ الکبار شیخ حسین کہ

نبیره وصاحب مقام آنحضرت است مفوض ومتعلق باشد که کما ینبغی بلوازم امر مذکور قیام
واقدام نموده در رواج ورونق آن مزار کنز الانوار دقیقه نامرعی نگذارد - میباید که حکام کرام
ودیوانیان عظام وعمال کفایت فرجام ومتصدیان مهمات دیوانی صوبه اجمیر آن
مشیخت پناه را متولی آن مقام عرش احترام دانسته دست تعدی وکوتاهی او را
در امور متعلقه آن قوی دانسته - خدام وموذنان وسائر عمله وفعله آن مزار فیض نصاب مشار الیه
را متولی خود دانسته آنچه شرائط اعزاز واحترام بوده باشد در جمیع امور به تقدیم رسانیده از
صلاح وصوابدید مومی الیه بیرون نه روند مختار الدوله العالیه مستشار الخلافه السلطانیه عمدة الملکی
مدار المهامی آنکه یکنفر نویسنده بهمراه آن فضائل مآب نماید که آنچه بدستور قدیم آبا واجداد مومی الیه
داشته وحصه رسد شیخ مذکور باشد بتصرف او باز گذارند وآنچه حصه عرس در روشنائی وغیره
بوده باشد بدستور سابق بعمل آورند باید که از فرموده تخلف وانحراف نورزند ودر عهده شناسند

نقل عبارت ظهر فرمان

شرح یادداشت واقعه بتاریخ ۳ آذر الهی ۴۲ امرداد الهی سنه موافق یوم چهارشنبه مطابق
۷ جمادی الثانی سنه ۲۱ نه صد رسالة اعتقاد الملک العظمی اعتماد الخلافه الکبری عمدة الملک
مرتضی خان حسب الحکم جهان مطاع آفتاب شعاع عز اصدار یافت که تولیت مزار فائض
الانوار حضرت قدس سره ونور مرقده بدستور سابق به فضائل مآب کمالات اکتساب ورع
وشعار هدایت آثار قدوة مشائخ الکبار شیخ حسین که نبیره وصاحب مقام آنحضرت است
مفوض ومرجوع باشد ونیز حکم شد که عمدة الملکی مدار المهامی نویسنده بهمراه مشار الیه نماید که آنچه
بدستور قدیم بطریق که آبا واجداد مومی الیه داشته وحصه رسد شیخ مذکور باشد بمشار الیه بگذارند
وآنچه حصه عرس ودر روشنائی وغیره باشد - بدستور سابق عمل نمایند شرح حاشیه موافق
واقع است شرح دیگر بخط عمدة الملکی مدار المهامی اعتماد الدوله عرض مکرر رساند شرح دیگر بخط
مقرب الحضرت سلطانی معتمد خان بتاریخ ماه مهر الهی سنه مکرر بعرض اشرف اقدس رسانید

شرح دیگر بخط احمد الملکی مدار المهامی سمت بارت قلمی شد

مهر معظم الملک　　مهر　　مهر

وبدستخط محمد باقر　　مهر

طغرا خورد

تنبیہ از مولف

بر حاشیہ ظہر سند بالا تصدیق و یادداشت نشیان دفتر شاہی مندرج است

نقل فرمان

محمد شہاب الدین شاہجہان بادشاہ صاحبقران ثانی ادخل اللہ تعالی فی الجنان
بحق محمد الرسول اللہ علیہ وسلم مشتمل بر منصب سجادگی

خواجہ معین الدین چشتی بخط طلا

مہر مربع کہ اسماء شاہان تیمور از امیر صاحبقران تا بہ صاحبقران ثانی منقوش بود	طغرا اسم صاحبقران ثانی محمد شاہجہان بادشاہ بخط طلا

چون بعرض مقدس رسید کہ نذورات و فتوحات روضہ منورہ قدوۃ الواصلین مقرب بارگاہ حق ... مختص بہ متولیان و اہالی سوای مشیخت پناہ شیخ معین الدین صاحب سجادہ و مجاوران مقرر است و در بعضی چیزہا مجاوران خرخشہ می نمایند حکم جہان مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع شرف صدور و عز اصدار یافت کہ

که نذورات و فتوحات آن مزار معورد الانوار بموجب محضر مذکور سوای طلا آلات و نقره آلاتی
که بندگان اشرف اقدس ارفع همایون و شاهزادهای والاگوهر عالیمقدار و دیگر مردم
بیارند بمشار الیه و مجاوران حسب الضمن مقرر باشد و هر جنس دیگر بجهت روضه
منوره درکار باشد متولیان صرف نموده بعد از آنکه از کار برود و مندرس شود بشیخ
مومی الیه متعلق دانسته می داده باشند. و طلا آلات و نقره آلات اگر شکسته و
ریخته یافته باشد آنرا راست نموده بروضه منوره متعلق دانسته نگاه دارند و احدی
دران مدخل ننماید و تصرف نکنند میباید که حکام و متصدیان مهمات حال و
استقبال براین موجب مقرر دانسته نگذارند که احدی مرتکب خلاف حکم اشرف
اقدس اعلی گردد. درین باب نهایت تاکید دانسته غن عظیم دانسته هر ساله فرمان
و حکم مجدد طلب ندارند. از فرموده تخلف و انحراف نورزند. و در عهده شناسند
تحریر فی التاریخ دوازدهم شهر رجب المرجب سنه ۱۲ جلوس میمنت مانوس موافق سنه ۱۲۰۵ هجری
شرح یادداشت واقع یوم الخمیس ۱۲ شهر شوال سنه ۱۲ جلوس مبارک مطابق سنه ۱۲۰۸ هجری
موافق ۲۵ ماه الهی رساله سیادت و نقابت پناه صفوت و معالی دستگاه رفیع القدر
رفیع الشان صدر الصدور موسویخان و نوبت واقعه نویسی کمترین بندها فدوی بعرض
اشرف رسانید که بموجب محضر متولیان و اهالی و موالی مشیخت پناه شیخ معین الدین صاحب
سجاده و مجاوران مقرر است و در بعض چیزها مجاوران خرخشه می نمایند حکم جهان
مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع صادر شد که آنچه نذورات و فتوحات علاوه
از جنس طلا و نقره آلات که بندگان حضرت خلافت پناهی و شاهزادهای
والاگهر و دیگران بیارند بمشیخت پناه مذکور و مجاوران مفصله ذیل مقرر مفوض باشد
و هر جنس دیگر بخدمت روضه درکار باشد متولیان صرف نموده بعد ازان که از کار برود و مندرس
گردد به شیخ مومی الیه متعلق دانسته می داده باشند. و طلا آلات و نقره آلات اگر

مہر دیوان | مہر | عبارت درج دفتر روزنامچہ وغیرہ | مہر دفتر | مہر سوانح نگار

نقل فرمان

محمد شہاب الدین شاہجہان بادشاہ غازی مشتمل عطیہ موضع دلواڑہ بوجہ معاش اولاد خواجہ بزرگ قدس سرہٗ

اللہ اکبر

بخواجہ معین الدین چشتی — مطغری باسم بادشاہ بخط طغرا نوشتہ

مہر مربع کہ اسماء سلاطین دہلی تا بہ امیر تیمور صاحبقران منقش است

چون بموجب فرمان عالیشان سعادت نشان موضع دلواڑہ من اعمال حویلی پرگنہ اجمیر
در وجہ مدد معاش شیخ علم الدین برادر زادہ خواجہ حسین نبیرہ غفران پناہ رضوان دستگاہ
مقرر بارگاہ جبروتی مقرر بود داد ودیعت حیات سپردہ در ینولا کہ بعرض مقدس رسید
حکم جہان مطاع گردون ارتفاع شرف صدور وعز ورود یافت کہ موضع مذکور در بدستور
بدستور سابق بشرط قبض و تصرف در وجہ مدد معاش مستحقان شیخ علاء الدین وغیرہ
اولاد شیخ علم الدین مزبور از ذکور واناث حسب الضمن مقرر ومفوض باشد کہ حاصلات
آن را فصل بفصل سال بسال صرف معیشت خود نمودہ بدعاگوئے دوام دولت ابد مدت اشتغال
نمودہ باشند میباید کہ حکام وعمال متصدیان مہمات ومتکفلان معاملات و
جاگیرداران وکروڑیان حال واستقبال در استمرار واستقرار این حکم اشرف اقدس اعلی
کوشیدہ آن موضع را بتصرف مشار الیہم باز گذاشتہ از تغیر وتبدیل مصئون ومحروس
شناسند واز جمیع وجوہات وعوارضات معاف ومسلم ومرفوع القلم شمرند واگر در محل و

بحیز ہے داشتہ باشد آنرا اعتبار نہ کنند و شخصے را کہ از اولاد شیخ علم الدین نوکر باشد شریک شیخ علاء الدین مذکور در آنموضع نسازند ببایند چودھریان و مقدمان و مزارعان و رعایائے آنجا آنکہ مالواجب و حقوق دیوانی را فصل بفصل سال بسال آنہا جواب میگفتہ باشند از فرمودہ تخلف و انحراف نورزند تحریراً بتاریخ شہر ذالحجہ بسنہ ۱۶ جلوس مبارک موافق سنہ ۹۵۲ ہجری +

حضرت خواجہ معین الدین چشتی رضی

شرح یادداشت واقعہ بتاریخ یوم الاربعا ہشتم شہر رمضان المبارک سنہ ۱۶ جلوس ہمایون مطابق سوم اردی بہشت ماہ الٰہی موافق سنہ ۹۵۲ھ برسالہ سیادت نقابت پناہ نجابت و ہدایت دستگاہ مورد مراحم بیکران بادشاہی مطلع عنایات نمایان شاہنشاہی صدر جلیل القدر سید جلال و نوبت واقع نویسی بندہ درگاہ معین الدین برادرزادہ خواجہ حسین نبیرہ قطب الاقطاب کہ در شہر رجب المرجب سنہ ۱۶ جلوس ہمایون بعرض مقدس و معلے رسید کہ موضع ولواڑہ من اعمال پرگنہ اجمیر بموجب فرمان عالیشان از قرار تاریخ ۲۷ شہر بہمن ماہ الٰہی سنہ در وجہ مدد معاش شیخ علم الدین مقرر بود او فوت شدہ حکم جہان مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع صادر شد کہ موضع مذکور در دست بدستور سابق بشرط قبض تصرف در وجہ مدد معاش شیخ علاء الدین مذکور تا اولاد متوفی ہر کس کہ نوکر گشتہ باشیخ علاء الدین شریک نباشد بموجب تصدیق یادداشت مشتملی شد شرح بخط سیادت و نقابت پناہ عمدۃ الملکی مدار المہامی آنکہ داخل واقع نمایند شرح حاشیہ بخط سیادت و نقابت پناہ صدر جلیل القدر سید جلال آنکہ داخل واقع نمایند شرح حاشیہ بخط واقع نویس مطابق واقع است شرح بخط سیادت و نجابت پناہ مختار الدولہ الخاقانی عمدۃ الملک مدار المہامی آنکہ بعرض مکرر رسانید شرح بخط اقبال پناہ افادت

افاضت دستگاه سعد الله خان آنکه بتاریخ ۲۴ شهر رمضان سنه ۱۶ جلوس همایون مکرر بعرض اشرف اقدس رسید شرح بخط سیادت و نجابت حشمت و شوکت دستگاه قدوه خوانین بلند مکان عمده امرای رفیع الشان ناظم مناظم ملک و مال ناهج مناهج ملک و اقبال گنجور اسرار بادشاهی دانای ضمیر ظل الٰهی عمده الملک مدار المهامی اسلام خان آنکه فرمان عالیشان قلمی نمایند ۰

مهر جلال شاه صدر العبد

مهر عابدی

مهر بهگوانداس

فی التاریخ سنه ۱۶ جلوس

تاریخ ۲۶ شهر محرم الحرام سنه ۱۶ جلوس مطابق ۲۷ آذر ماه الٰهی نقل بدفتر خاص نموده شد

بتاریخ ۶ شهر صفر سنه ۱۶ جلوس موافق سنه ۱۰۵۳ هجری نقل گرفته شد معه نور محمد بموجب یادداشت واقع فرمان عالیشان قلمی نمایند ۰

بواقع مقابله نموده داخل روزنامچه واقع تاریخ ۱۰ شهر رمضان سنه ۱۶ معرفت نور محمد داخل شد

بتاریخ ۲ شهر رجب المرجب سنه جلوس نقل شروع شد ۰

بتاریخ ۲۹ شهر جمادی الثانی سنه ۱۷ جلوس همایون موافق سن یکهزار و پنجاه و سه مطابق بتاریخ ۲۳ ماه شهریور الٰهی معه نور محمد بدفتر استفسار رسید ۰

من مولف اصل فرمان از خدمت الوهیت پناه ربوبیت دستگاه مرشد زاده آفاق و رهنمای علی الاطلاق حضرت شیخ منیر الدین صاحب سجاده نشین بارگاه خلایق پناه مسجود عالم و عالمیان قبله برحق و کعبه یقین دریافته سوادش گرفتم و عند الاستفسار فقیر حضرت مشیخت پناهی فرموده شد که پیش از پدر بزرگوار ایشان منصب سجادگی در اولاد حقیقی حضرت شیخ علاء الدین یکے بعد دیگرے مقرر و مفوض بود تا آنکه در ان زمانیکه شاه عالم بهادر شاه غازی بعد فتح کامل بخش بزیارت روضه شریف وارد اجمیر شد باستماع کلمات ناشایسته که از زبان

شیخ فخر الدین سجادہ نشین وقت کہ او از نبائر حضرت شیخ علاء الدین بود منصب سجادگی
آں حضرت غفران پناہ شیخ سراج الدین کہ از نبی اعمام شیخ فخر الدین بودند مفوض فرمود۔

نقل فرمان

محمد شہاب الدین شاہجہان بادشاہ غازی مہر با تباع اولاد حضرت خواجہ بزرگ

مہر خلافت

طغرا باسم بادشاہ

خواجہ معین الدین چشتی

در ینوقت فرمان عالیشان سعادت نشان شرف اصدار و عز ایراد یافت کہ منصب سجادگی
غفران پناہ رضوان دستگاہ قطب الاقطاب مقرب بارگاہ جبروتی بہ عبادت مآب
کمالات اکتساب نتیجۃ المشائخ العظام شیخ معین الدین از تغیر شیخ ولی محمد بلا مشارکت
و مساہمت احدی حسب الضمن مقرر و مسلم باشد کہ کما ینبغی بلوازم و مراسم منصب
قیام و اقدام نمودہ دقیقہ از دقائق حزم و احتیاط دران باب نا مرعی نگذارند میباید
کہ حکام و عمال و منصبداران مہمات و جاگیرداران و کروڑیان حال و استقبال در استمرار
و استقرار این حکم اشرف اعلی کوشیدہ مشار الیہ را صاحب سجادہ دانستہ دست
تصدی مشار الیہ را در امور متعلقہ آن امر قوی و مطلق دانستہ نگذارند کہ دیگرے در آن
منصب دخل نماید و پیرامون آن گردد۔ رجہ نمہ حملہ و نقلہ وزراہان و وطن الفان آن روضہ
منورہ آنکہ مشار الیہ را صاحب سجادہ علی الاطلاق دانستہ تمامی امور متعلقہ و مرجعہ
را مخصوص و منحصر بداز فرمودہ تخالف و انحراف نورزند۔

شرح مطابق یادداشت واقع بتاریخ اسفندارآبان الٰہی سنہ ۲ موافق یوم شنبہ بتاریخ ۹ شہر ربیع الاول سنہ ۳۹ ھ برسالہ سیادت و نقابت پناہ صدارت و معالی دستگاہ جلیل القدر رفیع المکان صدر الصدور موسویخان و نوبت واقع نویسی کمترین بندگان قاسم علی آنکہ باسم شیخت پناہ شیخ معین الدین انجیہ بتاریخ ۲۹ ماہ مہر الٰہی سنہ ۲ بنظر اشرف اعلے گزشت حکم جہان مطاع آفتاب شعاع صادر شد کہ سجادگی قطب الاقطاب مشار الیہ مرحمت شد بہ یوم بلا مشارکت غیرے از تغیر خواجہ ولی محمد شرح بخط جمدۃ الملکی مدار المہامی آنکہ داخل واقع نمایند شرح بخط صدارت و نقابت پناہی آنکہ داخل واقعہ نمایند شرح حاشیہ بخط واقع نویس مطابق واقع است شرح بخط جمدۃ الملکی بعرض مکرر رساند شرح بخط مقرب الحضرت السلطانی حکیم مسیح الزمان آنکہ بتاریخ ۷ ماہ آذر الٰہی سنہ ۲ مکرر بعرض اشرف اعلے رسید شرح بخط عمدۃ الملک رکن السلطنۃ القاہرۃ موتمن الدولۃ الباہرہ مختار الدولہ الخاقانی جمدۃ الملک مدار المہامی علامی افضل خان آنکہ فرمان عالیشان قلمی نمایند۔

نقل فرمان

مہر شہاب الدین شاہجہان بادشاہ غازی بہ مشحون اثبات اولاد حضرت خواجہ بزرگ قدس سرہ

خواجہ معین الدین چشتی

مہر شاہجہان بادشاہ

طغرا باسم بادشاہ

درین وقت فرمان عالیشان سعادت نشان شرف اصدار و عز ایراد یافت کہ موضع گنانہرہ من اعمال حویلی اجمیر سرکار و صوبہ مذکور مطابق دہ لست ابتدائے فصل خریف

نقل چہرہ فرمان

شاہ عالم بہادر شاہ بادشاہ غازی بن اورنگ زیب عالمگیر بادشاہ غازی در باب تقرر عہدہ سجادگی بعد تحقیق نسبت اولاد حضرت خواجہ بزرگ قدس اللہ سرہ العزیز بتاریخ روز چہارشنبہ نوزدہم شہر صفر المظفر سنہ ۵ جلوس مبارک موافق سنہ ۱۱۲۲ھ مطابق ۱۰ فروردی ماہ برسالہ لائق العنایت والاحسان مرحمت و مراحم خدیو گیہان صدر فیض جمیع القدر صدر الصدور سید امجد خان صدر جہان و نوبت واقعہ نگاری قدوسی درگاہ آسمان جاہ عبد العزیز تحریر یافتگی حکم صادر شد کہ منصب سجادہ نشینی روضہ منورہ حضرت قطب الاقطاب واقع بلدہ دار الخیر اجمیر از تغیر شیخ فخر الدین - بہ شیخ سراج الدین ولد شیخ ابو الفتح و موضع گیلوتہ عملہ پرگنہ مزانہ سرکار و صوبہ مذکور بجمع دو ہزار روپیہ بابت باریافت معزول و یک ہزار روپیہ از خزانہ روضہ منورہ با نذور و فتوح آنجا بشرط سوائے حصہ موضع دلواڑہ پرگنہ حویلی صوبہ مذکور و پنج آنہ یومیہ کہ بلا شرط مقرر دارد در وجہ مدد معاش او مقرر فرمودیم - اگر در محلہ دیگر چیزے داشتہ باشد آن را اعتبار نہ کنند واقع ۲۸ ربیع الآخر سنہ ۴ جلوس بموجب تصدیق یادداشت قلمی شد بموجب اسناد ذیل بمشار الیہ بلا شرط مقرر است ٭

بموجب فرمان تحریر ذی الحجہ سنہ ۱۶ عہد حضرت ٭ بموجب فرمان ۱۳ جمادی الاول سنہ ۱۸

حصہ موضع دلواڑہ

۵ روپیہ

بموجب فرمان والا شان عہد حضرت مرقوم ۱۲ رجب سنہ ۸ سجادہ نشینی و مدد معاش ذیل نذور فتوح روضہ مسطور بہ سید محمد مقرر بود بعد فوت او بموجب فرمان مرقوم ۲۵ جمادی الاول سنہ ۱۸ بشیخ فخر الدین پسرش مقرر شدہ ٭

سالانہ

گیلوتہ اعمہ مزانہ جمع موضع

الصلہ روپیہ معہ اصل اضافہ

درینولا مشارالیہ سوائے بلاشرط مقرر شد ٭

شرح دستخط امارت و ایالت پناہ لبالت و شہامت دستگاہ عمدہ فدویان عقیدت بنیاد زبدہ مخلصان با اعتقاد منظور نظر بادشاہ مورد الطاف نامتناہی مہبط اعطاف بیکران شاہزادہ شجاعت نشان صمصام الدولہ بافرہنگ بخشی الممالک امیر الامرا بہادر نصرت جنگ سپہ سالار نائب اعتضاد خلافت و فرمانروائی اعتماد سلطنت و کشورکشائی معاقد دین و دولت ... آرائی محارک فتح و نصرت گنجور اسرار بادشاہی دانا ضمیر انجمن پیرائے محفل دانش و یکتائے ... آرائے عالم آرائے دستور وزرائے ممالک مدار ارباب وکلا ذوالاقتدار صاحب شوکت والعظمت والاحتشام واجب العزت والشرف والاحترام قدوہ خوانین عمدہ امرائے عظیم الشان رکن السلطنت العلیہ نظام الممالک آصف الدولہ آنکہ داخل واقع نمایند محتاج فضلت

سجادہ نشینی روضہ منورہ از تغیر شیخ فخر الدین ٭

شرح دستخط وزارت پناہ کفایت دستگاہ لائق العنایت والاحسان شائستہ مراحم بیکران ہدایت اللہ خان نائب دیوان اعلے آنکہ داخل واقعہ نمایند شرح دستخط لائق العنایت والاحسان مورد مراحم خدیو کیہان صدر رفیع القدر صدر الصدور سید امجد خان صدر جہان آنکہ داخل واقع نمایند بعرض اقدس رسید مشارالیہ از نبائر قطب الاقطاب مہذب و مرتاض است حکم شد خدمت مذکور از تغیر شیخ فخر الدین بشروط معزول مشارالیہ مقرر باشد ٭

معاش مشروط

حکم شد

مدد معاش مشروط معزول بموجب فرمان مرقوم ۲۵ جمادی الاول سنہ ۳ باصل و اضافہ بموجب ۲ صفر سنہ ۴۲ بموضع ... در ولایت ... سالانہ ٭

گیباونہ عمل پرگنہ بزانہ صوبہ مذکور سالانہ از خزانہ مسطور

الـــــ ررر انـــــ ررر

تحریر بہ فی التاریخ شہر صدر سنہ الیہ

مہر بلاسرام — مہر میرزا معظم خان خانخانان

بمعہ جان محمد قول — بتاریخ دوم شہر ذیحجہ سنہ

مطابق تصدیق کل است

بتاریخ چہاردہم شہر رمضان سنہ	بتاریخ ۱۲ شہر رمضان سنہ جلوس الا	۲۱ رمضان سنہ جلوس والا
تصدیق بدفتر الگذشت بعہ جان محمد قول	نقل بدفتر وقائع کل رسید	داخل وقائع کل نمودہ
بتاریخ دوم شہر ذیحجہ جلوس والا نقل بدفتر	داخل اوارجہ نمودہ	داخل فہرست ابجایان نمودہ
دیوان صدارت العالیہ رسید جان محمد قول		

نقل چٹھہ

محمد شاہ بادشاہ غازی بنام سید محمد حسن برادر عم زاد شیخ سراج الدین صاحب سجادہ بتاریخ روز جمعہ ششم ذیحجہ سنہ احد جلوس مبارک مراق ۱۳۱ ہجری رسالہ سیادت و نجابت پناہ شجاعت و شہامت دستگاہ سزاوار عنایت پادشاہی قابل مرحمت ظل آلہی صدر رفیع القدر صدر الصدور سید امیر خان و نوبت واقعہ نگاری کمترین خانہ زادان درگاہ آسمانجاہ غلام علی قلمی میگردد حکم صادر شد کہ نیم روپیہ بلا قصور نومیہ از اوقاف روضہ منورہ حضرت واقعہ طلبیدہ ضمن واحد اجمیر در وجہ مدد معاش محمد حسین وغیرہ متعلقان محمد حسین بن سید اسد اللہ مرحمت فرمودیم اگر در محل دیگر چیزی داشتہ باشند آنرا اعتبار نکنند واقعہ ۱۴ شوال سنہ احد تصدیق یاد داشت قلمی شد ❖

شرح دستخط مؤتمن الدولة العلیہ معتمد السلطنت البہیہ عمدہ امرائے رفیع الشان زبدۂ خوانین بلند مکان ناظم و مناظم ملک و مال ناہج مناہج دولت و اقبال صاحب السیف و القلم رافع اللواء و العلم وزیر صاحب تدبیر یکرنگ عمدۃ الملک مدار المہام قطب الملک یمین الدولہ سید عبداللہ خان بہادر ظفر جنگ سپہ سالار یار وفادار دستور الوزراء آنکہ داخل واقع نمایند +

شرح دستخط سیادت و نجابت پناہ شجاعت و شہامت دستگاہ سزاوار عنایت بادشاہی قابل مرحمت صدر رفیع القدر صدر الصدور سید امیر خان آنکہ داخل واقع نمایند +

خواجہ معین الدین چشتیؒ

از روے تجویز نامہ بمہر میر عبدالقادر متولی روضۂ منور حضرت . کہ متعلقان محمد حسن نبیرہ حضرت خواجہ معین الدین چشتیؒ بہیچ وجہ معیشت ندارند استحقاق بدرجہ کمال دارند بنابر آن پانزدہ آنہ یومیہ بلا قید آنتامی تجویز نمودہ امیدوار درجہ پذیرائیست بعرض اقدس رسید بشرح صدر حکم شد +

۸ ر بلا قصور یومیہ

مشار الیہ	خدیجہ
صغیر ۲ ر	۲ ر
رقیہ ہمشیرہ ا ر	سعید النساء ا ر

مسماۃ راحت النساء و غیرہ ہمشیرہ زادہ

۲ ر

مشار الیہا	مسماۃ لطیفہ
ا ر	ا ر

تحریر فی التاریخ صدر سنہ الیہ

مطابق واقع کل است   برحاشیه   بعرض مکرر رساند۔

بست ونهم صفر سنه ۲ جلوس مبارک بعرض مکرر رسید۔

پس پشت جریده دستخط منشیان دیوان شاهی بسیار است۔

مهر معتمد الملک ظفر جنگ بهادر خان ترخان

مهر غلام علی

مهر سپهدار خان

مهر امیر خان

چهار دهم صفر سنه احد جلوس

نقل فرمان

الحکم العدل عزیز الدین عالمگیر بادشاه غازی خلد الله فی الاحسان باسم سبحانه تعالی شانه

خواجه معین الدین چشتی قدس الله سره

مهر بادشاه

طغرا الخط طلا باسم بادشاه

درینوقت میمنت اقتران فرمان والاشان واجب الاذعان صادر شد که موضع بده گانو دست
بجمع شصت و چهار هزار دام عمله پرگنه حویلی دار الخیر اجمیر که پانصد روپیه حاصل آن است از تغیر
اصغر علیخان وغیره در وجه انعام میر غیاث الدین وغیره پسران ومتعلقان حضرت شاه
نجم الدین حسن سنجری نبیره حضرت قطب الاقطاب   بطریق التمغا بافرزندان نسلاً
بعد نسلاً بطناً بعد بطن بمعافی توفیر از خریف ششماهان ئیل حسب الضمن مقرر باشد باید که فرزندان
نامدار کامگار والاتبار و وزرای ذوی الاقتدار و امرای عالیمقدار و حکام کرام و عمال کفایت فرجام

و متصدیان مہمات سلطانی و متکفلان معاملات دیوانی و جاگیرداران و کروریان حال و استقبال ابداً مویداً
در استقرار و استمرار این حکم مقدس و معلے کوشیده موضع مرقومه را در تصرف نسلاً بعد نسل
و بطناً بعد بطن مشار الیه و مخلد الیه التصرف مشار الیه با فرزندان باز گزارند و اصلاً و مطلقاً تغییر
و تبدیل بمضمون و محروس داشته بعلت پیشکش صوبه داری و فوجداری و مال و جہات و
اخراجات مثل محصلانه و داروغگانه و بیگار شکار و ده نیمی و مقدمی و صدی و
قانون گوئی مزاحم و متعرض نشوند و توقیر کل تکالیف دیوانی و مطالبات سلطانی و آنچه
از حسن تردد آن بیفزاید معاف و مرفوع القلم شمارند - درین باب تاکید اکید و قدغن بلیغ
دانسته سند مجدد نه طلبند و از یرلیغ کرامت تبلیغ و الاتخلف و انحراف نورزند شهر
یاد داشت پس پشت منشان +

شرح یادداشت واقع تاریخ روز پنجشنبه بست و ششم شہر محرم سنہ جلوس معلے موافق
مطابق ۲۸ شہر ماه برسالہ سیادت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانائے مدرج
دین و دولت شناسائے مراتب ملک و ملت فرازنده لوائے شوکت و عظمت اعتضاد خلافت
و فرمانروائے اعتماد سلطنت و کشورکشائے ظفر پیرائے معارک جہانبانی عیش آرائے محافل
کامرانی دستیقه یاب سرائر بادشاہی رمز شناس مزاجدانی و آگاہی - جوہر مرآت حقیقت و صفا
فروغ شمع یکرنگی و صفا محرم دلکشائے مجلس اخلاص زیب خلوت سرائے خاص کاربرآرا
سیف و قلم مدبر امور عالم قدوه خواتین بلند مکان عمده امرائے عظیم الشان وزیر صائب تدبیر
امیر روشن ضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص والاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنته
بادشاه سلیمان قدر آصف جاه نظام الملک بہادر فتح جنگ سپه سالار و نوبت واقعہ نگاری
خانه زادان درگاه خلائق پناه لعل سنگه میگر و حکم صادر شد که موضع بده گانو در قسبت
بجمع شصت و چهار ہزار دام عمله پرگنه حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر اکرم علیخان وغیره در وجه
انعام پیران و متعلقان حضرت شاه نجم الدین حسن سجزی نبیره حضرت قطب الاقطاب

بطریق التمغا باعث فرزندان نسلاً بعد نسلاً و بطناً بعد بطن معافی و توفیر آنچه از حسن تمن دو در جمیع
آن بهفرا ایه مزاحم نه شوند مرحمت فرموده یم واقع چهارم شهر محرم سنه شرح دستخط سیادت
و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانای معارج دین و دولت شناسای مراتب ملک و ملت
فرازنده لوای شوکت و حشمت طرازنده بساط ابهت و عظمت اعتضاد خلافت و فرمانروائی
اعتماد سلطنت و کشورکشائی دستیاب اسرار بادشاهی رمز شناس احدانی و آگاهی
جوهر ذات حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا بهم داستان مجلس خاص محرم خلوت
صدق و اخلاص کارفرمای سیف و قلم مدبر امور عالم وزیر صائب تدبیر ممالک مدار المهام صفیر
عالمیقدار . . . لازم الاختصاص والاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنت
بادشاهی سلیمان اقتدار وزیر الممالک جمله الملک مدار المهام نظام الملک آصف جاه
بهادر فتح جنگ سپه سالار آنکه داخل واقع نمایند۔ شرح دستخط وزیر الممالک آصف جاه
نظام الملک بهادر آنکه مکرر بعرض رسانند۔ شرح دستخط امارت و ایالت
دستگاه اقبال و اخلاص دستگاه رکن السلطنت العالیه سرافراز عنایت خلیفة الرحمانی
فدوی عقیدت نشان ضیاء الدوله سعد الله خان آنکه مکرر بعرض مقدس معلی سید
شرح دستخط وزیر الممالک جمله الملک مدار المهام آصف جاه نظام الملک بهادر
فتح جنگ سپه سالار آنکه بنظر در آمد مقرر تنخواه موضع بدگاؤں در بست عمله گنبد
حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر اکرم علیخان وغیره و وجه انعام آلتمغا میر غیاث الدین وغیره
نبیران و متعلقان حضرت شاه نجم الدین حسن سجزی نبیره حضرت قطب الاقطاب

خواجه معین الدین چشتی قدس سره

بمعافی توفیر مرحمت شد۔ شرح دستخط وزیر الممالک جمله الملک مدار المهام آصف جاه
نظام الملک بهادر از خریف سیحقان ئیل فرد دستخطی چهارم محرم سنه . . . . . .

صاد نقل خط الو

خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہٗ

شرح یادداشت دستخط وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار آنکہ موافق ضابطہ خاص بعمل آیند شرح عرض چہارم محرم سنہ ۳۰ بتحقیق رسید آنکہ میر غیاث الدین و میر عظیم الدین و میر نظام الدین و مسماۃ حدیث النساء و زیب النساء پسران و متعلقان حضرت شاہ نجم الدین حسن سجزی نبیرہ قطب الاقطاب حضرت خواجہ معین الدین چشتی شب و روز بعبادت الٰہی مشغول وجہ کفاف معین ندارند۔ امیدوار اند موضع بدہ گاؤں بمجمع شصت و چہار ہزار دام عملہ پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر اکرم علیخان مزبور در وجہ انعام التمغا مرحمت شود وغیرہ۔

للعـــــہ ہزار دام

مشار الیہ و غیرہ پسران شاہ نجم الدین حسن سجزی　　حدیث النساء وغیرہ

از تغیر اکرم علیخان

للعـــــہ ہزار دام

موسی الیہ	عظیم الدین	نظام الدین	اہلیہ مذکور	زیب النساء دختر
للعـــــہ ہزار	للعـــــہ ہزار	للعـــــہ ہزار	للعـــــہ	عـــــہ ہزار
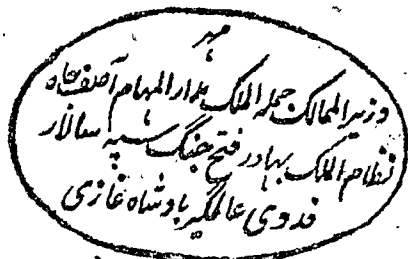
مہر
وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المہام آصف جاہ
نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار
فدوی عالمگیر بادشاہ غازی

مہر
فتح سنگھ فدوی عالمگیر
بادشاہ غازی

مہر
عبد الحمید فدوی
عالمگیر بادشاہ غازی

عبارت پس پشت پائین فرمان بشرح یادداشت مندرجہ بالا۔

عبارت حاشیہ پس پشت فرمان جانب راست در باب نوشتہ شدن فرمان در داخلہ

در روزنامچہ عبارت پس پشت فرمان بر حاشیہ جانب چپ باب داخلہ دفاتر شاہی +

خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہ

چٹھہ

عہد محمد شاہ بادشاہ غازی بمہر وزیر الممالک نواب قمر الدین خان بہادر .....

بتاریخ روز جمعہ شانزدہم شہر محرم سنہ ۹ جلوس مبارک موافق سنہ ۳۹ الہ بر سالہ

سیادت و نقابت رتبت ایالت و امارت رتبت حشمت و شوکت منزلت عمدۂ امرائے

رفیع الشان زبدۂ خوانین بلند مکان لائق المرحمت والاحسان مقرب الحضرت الخاقان

معتمد الملک میر جملہ معظم خان خانخانان بہادر مظفر جنگ ترخان و نوبت واقعہ نگاری

کمترین خانہ زادان درگاہ آسمان جاہ غلام علی قلمی میگردد حکم صادر شد کہ بست و

دو بیگہ زمین از محل قدیم پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر در وجہ مدد معاش مسماۃ بی بی کمال دولت

تلقان سید اسد اللہ نبیرہ قطب الاقطاب حضرت رحمت فرمودیم اگر در محل دیگر

چیزے داشتہ باشند آنرا اعتبار نہ کنند واقعہ سوم شہر رجب المرجب سنہ ۹

موجب تصدیق یادداشت قلمی شد +

شرح دستخط مؤتمن الدولۃ العالیہ معتمد السلطنۃ البہیہ سیادت و نجابت مرتبت امارت

و ایالت منزلت دانائے مدارج دین و دولت شناسائے مراتب ملک و ملت اعتضاد خلافت

و فرمانروائے اعتماد السلطنت و کشور کشائے ناظم مناظم ملک و مال ناہج مناہج دولت

و اقبال نقاد محاسن اخلاص جان باعزم قدوۂ پیش قدمان معرکہ رزم عمدہ منیع الشان

زندہ امرائے بلند مکان صاحب السیف والقلم رافع اللواء والعلم وزیر صائب تدبیر

پارسا و فا یکرنگ وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المہام اعتماد الدولہ قمر الدین خان بہادر نصرت جنگ

آنکہ داخل واقع نمایند ؁

شرح دستخط سیادت و نقابت مرتبت امارت و ایالت مرتبت حشمت و شوکت منزلت عمدہ امرائے رفیع الشان زبدہ خوانین بلند مکان لائق الرحمت و الاحسان تقرب الحضرت اسحاق خان معتمد الملک سپہ سالار معظم خان خانخانان بہادر مظفر جنگ ترخان آنکہ داخل واقع نمایند ؁

خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہ

حسبِ حکم مبارک

بالتماس مشارٌ الیہما وغیرہ متعلقان سید اسد اللہ نبیرۂ قطب الاقطاب حضرت خواجہ معین الدین چشتی بہیچ وجہ معیشت مقرر ندارند و جماعہ کثیر ہمراہ دارند و شب و روز بعبادت الٰہی و نماز در روزہ تلاوت قرآن وقرآن مشغول اند۔ امیدوار فضل و کرم اند اگر بست و دو بیگہ زمین از پرگنہ حویلی اجمیر بموجب اسناد حکام در وجہ معاش موی الیہما مقرر است سند درگاہی عہد مقرر شود بعرض اقدس رسید منظور حکم شد ؁

۲۰ بیگہ زمین از محل قدیم

مشار الیہ	مسماۃ
اسامی ۸ بیگہ	نجیب النساء ۵ بیگہ
مسماۃ	مسماۃ
شریف بی بی ۵ بیگہ	رحیمہ النساء ۲ بیگہ
مسماۃ	۲۰
بخت بانو ۲ بیگہ	

تحریر تاریخ صدر سنہ الیہ مطابق واقع کل است ۔ پانزدھم شوال سنہ دو از دہم جلوس والا بعرض مقدس رسید

مہر: معتمد الملک سپہ سالار معظم خان خانخانان بہادر مظفر جنگ ترخان

مہر: وزیر الممالک قمر الدین خان بہادر نصرت جنگ عماد الدولہ

مہر: غلام علی خانہ زاد محمد شاہ بادشاہ غازی

مہر: فدوی علی اصغر خان فدوی محمد شاہ بادشاہ غازی

نقل فرمانچہ

بادشاہ
عہد محمد شاہ

مہر وزیر میر معظم الملک خانخانان مظفر جنگ بہادر ترخان

میر جملہ معظم الملک خانخانان مظفر جنگ بہادر
ترخان خانہ زاد محمد شاہ بادشاہ غازی

طغرا

گماشتہائے جاگیرداران و کروڑیان پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر را اعلام آنکہ بموجب یادداشت واقعہ عہد بادشاہ مرحوم مرقوم تاریخ شانزدھم محرم سنہ ۹ یازدھم شہر شوال سنہ ۱۲ بعرض مکرر رسید موازی دو لست بیگہ زمین محل قدیم از پرگنہ مذکور بدستور سابق بشرط قبض و تصرف در وجہ مدد معاش مساۃ بی بی کمال دولت متعلقان سید اسد اللہ نبیرہ قطب الاقطاب حضرت خواجہ بزرگ حسب الضمن مقرر گشتہ باید کہ طبق یادداشت واقعہ عمل نمودہ اراضی مذکورہ را بتصرف آنہا بازگذارند و اصلا و مطلقا تغیر و تبدیل بدان راہ ندہند کہ حاصلات آنرا صرف نمودہ بدعائے بقائے دوام دولت ابدمدت مواظبت نمودہ باشند و اگر در محل دیگر چیزے داشتہ باشند آنرا اعتبار نہ کنند درین باب قدغن دانستہ حسب المسطور بعمل آرند۔

تاریخ بست و نہم جمادی الثانی سنہ ۱۳ جلوس مسلمی شد۔

عبارت ضمن پشت فرمانچہ

مقدمہ مشرح ضمن در وجہ مدد معاش مساۃ بی بی کمال دولت متعلقان سید اسد اللہ نبیرہ قطب الاقطاب حضرت بموجب یادداشت واقع عہد مرقوم تاریخ شانزدہم شہر محرم الحرام سنہ ۹ یازدہم شہر شوال سنہ ۱۲ مکرر بعرض مقدس رسید پرگنہ حویلی صوبہ دار الخیر اجمیر بدستور سابق۔

۲ بیگہ زمین از محل قدیم

مسماۃ	مسماۃ	مسماۃ	مسماۃ	مسماۃ
بمشمار الیہ	نجیب النساء	شریفہ بی بی	رحیم النساء	بخت بانو
۔ بیگہ	۔ بیگہ	۔ بیگہ	۔ بیگہ	۔ بیگہ

نقل فرمانچہ

عہد محمد شاہ بادشاہ غازی

طغرا

مہر خان ترخان

گماشتہ ہائے متصدیان مہمات حضور و سکنہ روضۂ منورہ قطب الاقطاب حضرت
خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہ واقع بلدہ صوبہ دار الخیر اجمیر را اعلام آنکہ بموجب
التماس کبیل سید ظہیر الدین وغیرہ از فرزندان حضرت بعرض اقدس اعلی
رسید کہ موکلان ہیچ ممر وجہ معیشت مقرر ندارند و اوقات بعسرت میگذرانند امیدوارند کہ
پانزدہ آنہ یومیہ از اوقاف روضۂ متبرکہ علی السویہ در وجہ معاش موکلان مرحمت
شود حکم جہان مطاع عالم مطیع شرف نفاذ یافت کہ یومیہ مسطورہ از اوقاف روضۂ مذکورہ
سوای علی السویہ در وجہ مدد معاش مشار الیہ وغیرہ مقرر باشد لہذا حسب الحکم اعلی
قلمی میگردد کہ یومیہ مذکورہ را از تاریخ ورود پروانہ حسب الضمن بمشار الیہ وغیرہ میرسانیدہ
باشند تا کہ آنرا صرف معیشت خود ہا نمودہ بدعای دوام دولت ابد مدت اشتغال نمودہ
باشند اگر در محل دیگر چیزے داشتہ باشند آنرا اعتبار ننمایند درین باب قدغن دانستہ
حسب المسطور بعمل آرند ۱۲

تاریخ بست و ہفتم شہر ذیقعدہ سنہ ۲۳ جلوس والا قلمی شد ۱۲

عبارت ظہر فرمانچہ

ضمن باسم سید ظہیر الدین وغیرہ از فرزندان حضرت بموجب التماس کبیل
مشار الیہ پانزدہ آنہ یومیہ از اوقاف روضۂ مسطور سوای علی السویہ از تاریخ ورود پروانہ

۱۵ ار یومیہ

کرامت اللہ	مشار الیہ
۳ ر	نفر ۳

مسماۃ عصمت اللہ — ۴ر

مسماۃ بی بی صاحبہ — ۳ر

نقل فرمان

ابوالمظفر محی الدین عالمگیر بادشاہ غازی —

باسمہ سبحانہ تعالیٰ شانہ

خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہ العزیز

طغرا سجلہ طلا باسمہ بادشاہ

درین وقت میمنت اقتران فرمان والاشان واجب الاذعان صادر شد کہ مبلغ
دو لک و چہل و ہشت ہزار دام از موضع ارٹرکہ وغیرہ در پشت من اعمال پرگنہ حویلی دار الخیر
اجمیر از گذاشت سید حسین خان سجادہ وغیرہ کہ یک ہزار و پانصد روپیہ حاصل آنست در وجہ
مدد معاش زبدۃ المشائخ الکرام سید السادات سید امام الدین سجادہ نشین روضہ
بطریق آلتمغا با فرزندان از ابتدای پارس ئیل حسب الضمن مقرر باشد باید کہ فرزندان نامدار
کامگار والاتبار و وزرای ذوی الاقتدار و امرای عالیمقدار و حکام کرام و عمال کفایت
فرجام و متصدیان دیوانی و متکفلان معاملات سلطانی و جاگیرداران و کروڑیان حال
و استقبال ابداً و موبداً در استقرار و استمرار این حکم مقدس معلی کوشیدہ مواضعات مذکور
در نسبت اوشان نسلاً بعد نسل و بطناً بعد بطن خالداً مخلداً بتصرف او با فرزندان باز گذارند
و از شوائب تغییر و تبدیل مصون و محروس دانستہ اصلاً بعلت پیشکش و ضابطانہ و جریبانہ و
مالوجہات و اخراجات مثل محصلانہ و داروغگانہ و بیگار و شکار و دہ نیمی و مقدمی
و قانونگوئی مزاحم و متعرض نشوند و توفیر کل تکالیف دیوانی و مطالبات سلطانی

و آنچه از حسن تردد و در جمع بیفزاید معاف و مرفوع القلم شمارند درین باب تاکید خود عین
بلیغ دانسته هر سال سند مجدد نه طلبند و از یرلیغ کرامت تبلیغ والا التخلف و انحراف
نورزند و بهفتم شهر صفر المظفر سال پنجم از جلوس والا نوشته شد ۵م

عبارت پشت فرمان

بر سالت سیادت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانای مدارج دین و دولت شناسای
مراتب ملک و ملت فرازنده لوای شوکت و حشمت طرازنده بساط ابهت و عظمت اقتضای
خلافت و فرمانروای اعتماد سلطنت و کشورکشای ظفر پیرای معارک جهانبانی -
عیش افزای محافل کامرانی دقیقه یاب سرائر بادشاهی رمزشناس فراجدائی و آگاهی
جوهر مرآت حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا همدم و یکشائی مجلس خاص محرم خلوت سرای
صدق و اخلاص کارفرمای سیف و قلم مدار امور عالم قدوه خوانین بلندمکان زبدهٔ امرای عظیم الشان وزیر صائب تدبیر امیر روشن ضمیر
عالیمقدار لازم الاختصاص و الاعزاز واجب الاحترام و الامتیاز رکن السلطنت بادشاه سلیمان اقتدار وزیر الممالک جملة الملک مدار المهام
آصف جاه نظام الملک بهادر فتح جنگ سپه سالار یار وفادار نوبت و واقع نگاری کمترین بندهای درگاه سنتوکهه رام
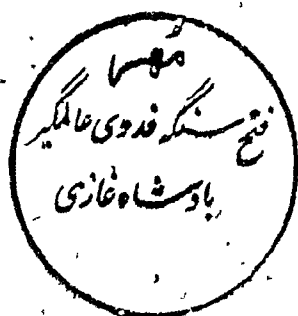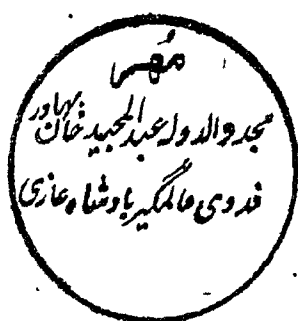
مهر کلان
وزیر الممالک جملة الملک مدار المهام
آصف جاه نظام الملک بهادر فتح جنگ یار وفادار
سپه سالار فدوی بادشاه سلیمان
اقتدار عالمگیر غازی

مهر
مجد الدوله عبد المجید خان بهادر
فدوی عالمگیر بادشاه غازی

مهر
فتح سنگه فدوی عالمگیر
بادشاه غازی

شرح یادداشت واقعہ تاریخ روز سہ شنبہ شہر شوال سنہ ۵ جلوس مبارک معلی موافق ۱۱۷۱ھ
مطابق خورداد ماہ برسالہ سیادت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانائے مدارج
دین و دولت شناسائی مراتب ملک و ملت فرازندہ لوائے شوکت و حشمت طرازندہ
بساط ابہت و عظمت اعتضاد خلافت و فرمانروائے اعتماد سلطنت و کشورکشائے ظفر پیرائے
معارک جہانستانی عنان کرائے محافل کامرانی دقیقہ یاب سرائر بادشاہی رمزشناس
مزاج دانی و آگاہی جوہر حقیقت مرات خافروغ شمع یکرنگی و صفا ہمدم و لکشائے
مجلس خاص محرم خلوت سرائے صدق و اخلاص کارفرمائے سیف و قلم مدار امور
عالم قدوہ خوانین بلند مکان زبدہ امرائے عظیم الشان منیر صائب تدبیر ممالک مدار
امیر روشن ضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص والاعزار واجب الاحترام والامتیاز رکن سلطنت
بالکہ شاہ سلیمان اقتدار وزیر الممالک عمدۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر
فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار نوبت واقعہ نگاری کمترین بندگان درگاہ آسمان جاہ
سنتوکہ رام قلمی میگردد حکم صادر شد کہ مبلغ دو لک و چہل و ہشت ہزار کری دام از
موضع ارنٹوکہ وغیرہ در بست عملہ پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر از گذاشت میر حسین خان بہادر
در وجہ انعام آلتمغا سید امام الدین سجادہ نشین روضہ حضرت خواجہ بزرگ با فرزندان
نسلاً بعد نسل و بطناً بعد بطن و آنچہ از حسن تردد بمفیز اید بمعافی توفیر مرحمت فرمودیم
واقعہ ۷ ارمضان سنہ ۵ بموجب یادداشت قلمی شد شرح دستخط سیادت و نجابت
مرتبت امارت و ایالت منزلت دانائے مدارج دین و دولت شناسائے مراتب ملک و
ملت فرازندہ لوائے شوکت و حشمت طرازندہ بساط ابہت و عظمت اعتضاد خلافت
و فرمانروائے اعتماد سلطنت و کشورکشائی ظفر پیرائے معارک جہانستانی عنان آرائے محافل کامرانی
دقیقہ یاب سرائر بادشاہی رمزشناس مزاجدانی و آگاہی جوہر مرات حقیقت و وفا
فروغ شمع یکرنگی و صفا ہمدم دلکشائے مجالس خاص محرم خلوت سرائے صدق و اخلاص

کارفرمایان سیف و قلم مدبر امور عالم قدوۂ خوانین بلند مکان عمدۂ امرائے عظیم الشان وزیر صائب تدبیر ممالک مدار امیر روشن ضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص و الاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنت بادشاہ سلیمان اقتدار وزیر الممالک جمدۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار آنکہ بعرض مکرر رساند شرح و دستخط مدیر الملک اعز الدولہ زکریا خان بہادر منور جنگ آنکہ بست و نہم ذالحجہ سنہ ۵ جلوس والا بعرض مقدس رسید شرح و دستخط وزیر الممالک جمدۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار آنکہ فرمان والاشان تلمی نمایند ٭

شرح و دستخط وزیر الممالک جمدۃ الملک آصف جاہ بہادر فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار آنکہ بنظر در آمد

شرح و دستخط وزیر الممالک جمدۃ الملک مدار المہام نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار آنکہ از بیع پارسئیل فرد دستخطی ۷ ارمضان مبارک سنہ ۵ جلوس سیاہہ محرم سنہ الیہ ٭

از گذرانیدن میر حسین خان بہادر — از لفر عبدالواحد خان پسران شیخ سعد اللہ مرحوم

حاصل السہ ہزار عصر — للحاسب حاصل حاعصر

شرح و رسالہ روزنامچہ وغیرہ جانب راست پشت فرمان ٭

شرح ادخال سیاہہ دفتر جانب چپ پشت فرمان ٭

نقل فرمان

ابو المظفر جلال الدین محمد شاہ عالم بادشاہ غازی رحمۃ اللہ تعالیٰ

باسم سبحانہ تعالیٰ

مُہر کلاں بادشاہ

طغرا اطلا باسم بادشاہ

درین وقت میمنت اقتران فرمان والاشان واجب الاذعان خان صاحب صادر شد کہ مبلغ یک لک نود دہ ہزار و

هشتصد کروری دام بند جمع نانده مسمی مزرعه رامپوره عمله گنبد حویلی مصاف صوبه دار الخیر اجمیر از تغیر غلام یوسف
که یکهزار و یکصد روپیه حاصل آنست در وجه انعام سیادت و فضائل مآب کمالات اکتساب
سید امام الدین بطریق آلتمغا با فرزندان بلا قید اثامی و قسمت معافی توفیر از ربیع پارس ئیل
حسب الضمن مقرر باشد - باید که فرزندان نامدار کامگار والا اعتبار و وزرای ذوی الاقتدار
و امرای عالیمقدار و حکام کرام و عمال کفایت فرجام و متصدیان مهمات دیوانی و متکفلان
معاملات سلطانی و جاگیرداران و کروڑیان حال و استقبال ابداً و موبداً در استمرار و استقرار
این حکم اقدس اعلی کوشیده دامهای مذکوره را معه موضع در بست نسلاً بعد نسل و بطناً بعد بطن حالاً
و مستقبلاً بتصرف آنها بازگزارند و از صواد هم تغیر و تبدیل مصئون و محروس دانسته بعلت پیشکش
صوبهداری و فوجداری و مال و جهات و اخراجات مثل قنقلعه و محصلانه و داروغگانه و بیگار
و شکار - و ده نیمی و مقدمی و ضدوقی و قانون گوئی مزاحم و متعرض نشوند و توفیر کل
تکالیف دیوانی و مطالبات سلطانی و آنچه از حسن تردد آن در جمع آن بیفزاید معاف و
مرفوع القلم شمارند - درین باب تاکید اکید و قدغن بلیغ دانسته هر سال سند مجدد نه طلبند
و از بریع کرامت تبلیغ تخلف و انحراف نورزند - یازدهم شهر ربیع الاول سال یازدهم از جلوس
اقبال مانوس سمت تحریر یافت ٭

عبارت پشت ضمن فرمان

به رساله شرافت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانای مدارج دین و دولت شناسای
مراتب ملک و ملت مسند آرا زنده لوای شوکت و حشمت طراز نده بساط ابهت و عظمت مقتدای
خلافت فرمانروای اعتماد سلطنت و کشور کشای ظفر پیرای معارک جهانبانی عقیده آرای
محافل کامرانی - جوهر مرات حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا همدم دلکشای مجلس خاص
محرم خلوت سرای صدق و اخلاص کار فرمای سیف و قلم مدبر امور عالم قدوه خوانین بلند
زبده امرای عظیم الشان وزیر صاحب تدبیر مجلا بکار امیر روشن ضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص

والاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنت بادشاہ سلیمان اقتدار وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المہام یار وفادار شجاع الدولہ برہان الملک والاوقار اعتماد الدولہ آصف جاہ نظام الملک ابو المنصور خان بہادر صفدر جنگ +

مہر
وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المہام
اعتماد الدولہ آصف جاہ برہان الملک
شجاع الدولہ ابو المنصور خان بہادر صفدر جنگ
یار وفادار سپہ سالار فدوی
شاہ عالم بادشاہ غازی

مہر
عنایت علی خان فدوی
شاہ عالم بادشاہ غازی

سنہ ۱۱۸۴

شرح یادداشت بتاریخ ادر دوشنبہ نہم شہر صفر المظفر سنہ ۱۱ جلوس میمنت مانوس موافق مطابق ۹ خورداد ماہ برسالہ شرافت و نجابت منقبت امارت وایالت منزلت دانائے مدارج رتین و دولت شناسائے مراتب ملک و ملت فرازندہ لوائے شوکت و حشمت طرازندہ بساط عظمت و ابہت اعتضاد خلافت و فرمانروائے اعتماد سلطنت و کشور کشائے ظفر پیرائے معارک جہانبانی عیش آرائے محافل کامرانی جوہر مرات حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا ہمدم دلکشائے مجلس خاص محرم خلوت سرائے صدق و اخلاص کارفرمائے سیف و قلم مدبر امور عالم قدوۃ خوانین بلند مکان عمدہ امرائے عظیم الشان وزیر صائب تدبیر جہاں مدار امیر روشن ضمیر عالم مقدار لازم الاختصاص والاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنۃ بادشاہ سلیمان اقتدار وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المہام یار وفادار شجاع الدولہ برہان الملک والاوقار اعتماد الدولہ آصف جاہ ابو المنصور خان بہادر صفدر جنگ و نوبت واقعہ نگاری خانہ زادان درگاہ آسمان جاہ عقیدت آسائش آئین داس قلمی میگردد حکم صادر شد کہ مبلغ یک لک نوزدہ ہزار ہفت صد دوازدہ دام موضع ناندمعہ مزرعہ رامپور در نسبت عمارگنہ حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر غلام یوسف در وجہ التمغا سیادت مآب

سید امام الدین با فرزندان و متعلقان بلا قید اسامی و قسمت نسلاً بعد نسل و بطناً بعد بطن و آنچه از حسن مود
در جمع آن بیفزاید بعبارت توفیر فزاحم نشوند مرحمت منشور مورخہ دہم واقعہ چہارم شہر صفر سنہ الیہ جب
تصدیق یادداشت مستلمی شد۔ شرح دستخط شرافت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت
دانا بارائے مدارج دین و دولت ستہاسائے مراتب ملک و ملت حسن ارزندہ لوائے شوکت و حشمت طرازندہ
بساط ابہت و عظمت مقتضا دخلافت و فرمانروائی۔ عماد سلطنت و کشورکشائی ظفر پیرائے
معارک جہانبانی عیش آرائے محافل کامرانی۔ جوہر مرآت حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا
ہمدم دلکشائے مجلس خاص محرم خلوت سرائے صدق و اخلاص۔ کارفرمائے سیف و قلم مدبر امور
عالم قدوہ خوانین بلند مکان عمدہ امرائے عظیم الشان و زیر صائب تدبیر ممالک مدار امیر روشن ضمیر
عالیمقدار لازم الاختصاص و الاعزاز واجب الاحترام و الامتیاز رکن السلطنت بادشاہ سلیمان اقتدار
وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المهام یار وفادار شجاع الدولہ برہان الملک و الاوقار اعتماد الدولہ آصفجاہ
ابو المنصور خان بہادر صفدر جنگ آنکہ بعرض کرہ رسانیدہ داخل واقع نمایند۔ شرح دستخط واقعہ نگار
کل آنکہ مطابق واقع کل است۔ شرح دستخط وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المهام یار وفادار
شجاع الدولہ برہان الملک و الاوقار اعتماد الدولہ آصف جاہ ابو المنصور خان آنکہ بعرض مکرر رسانیدہ
شرح دستخط سیادت و نجابت پناہ میر احمد علیخان آنکہ بست و نہم صفر المظفر سنہ جلوس والا
مکرر بعرض معتدس اعلےٰ رسید۔ شرح دستخط وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المهام یار وفادار
شجاع الدولہ برہان الملک و الاوقار اعتماد الدولہ آصف جاہ ابو المنصور خان بہادر صفدر جنگ آنکہ
فرمان و الاشان مستلمی نمایند۔ شرح دستخط وزیر الممالک مدار المهام یار وفادار شجاع الدولہ برہان الملک
و الاوقار اعتماد الدولہ آصف جاہ ابو المنصور خان بہادر صفدر جنگ آنکہ بنظر درآمد لہٰذا ... ہزار دام مقدمہ
کہ تنخواہ منوضع ماند معہ مزرعہ ... در بست عمدہ گیتی حرملی مضاف صوبہ دار الخیر اجمیر از تغیر غلام یوسف
بشرح دستخط وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المهام یار وفادار شجاع الدولہ برہان الملک و الاوقار اعتماد الدولہ
آصف جاہ ابو المنصور خان بہادر صفدر جنگ آنکہ از ربیع پارس نیل ۰

نقل خط انور

عرضی گزرانیده وکیل سید امام الدین فقیر رسیده از فضل و کرم امیدوار است که موضع ناندسعه رعنا مع مواضعات
در سبت عمله گینه حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر غلام یوسف در وجه انعام عالتمغا موکل با فرزندان متعلقان
بلا قید اسامی و قسمت محالی توفیر نسلاً بعد نسل و بطناً بعد بطن مرحمت شود و سند و دستخط صاد خاص بنام
اعلی مزین شوند که فرمان والاشان بدبه صدر

نقل فرمان

محمد جلال الدین ابو المظفر شاه عالم بادشاه غازی جل الله سبحانه
خواجه معین الدین چشتی قدس الله سره
باسمه تعالی شانه

طغرا طلا ـ باسم بادشاه

مهر بادشاه

درینوقت میمنت اقتران فرمان والاشان واجب الاذعان صادر شد که موضع گنگوانه و تهار معه مواضع
ناندسعه امپوره عمله گینه حویلی اجمیر که مبلغ دو هزار روپیه حاصل آنست از تغیر تهامت و غیره در وجه
انعام التمغای حقایق و معارف آگاه سید امام الدین سجاده نشین حضرت ... با فرزندان
بلا قید اسامی و قسمت محالی تصدیق و یادداشت و توفیر آنچه از حسن تردد برجمیع آن بیفزاید از
ابتدای فصل ربیع یونت نیل حسب الضمن مقرر باشد باید که فرزندان نامدار کامگار و الا تبار و وزرای
ذوی الاقتدار و امرای عالیمقدار و حکام کرام و عمال کفایت فرجام و متصدیان مهمات دیوانی
متکفلان معاملات سلطانی و جاگیرداران و کروڑیان حال و استقبال ابداً مؤبداً و دوام استمرار و استقرار

این حکم مقدس معلی کوشیده مواضع مرقومه را نسلاً بعد نسل و بطناً بعد بطن بحاله واگذاشته بتصرف
آنها واگذارند۔ و از صوابدید تغییر و تبدل مصئون و محروس دانسته بعلت پیشکش صوبه داری فوجداری
و مال و جهات سائر اخراجات مثل نفت قلعه و محصل و غیره و داروغه و علانه و ضابطانه و شکار و بیگار روده نیم مقدمی
و صدی و قانون گوئی مزاحم و متعرض نشوند و از کل تکالیف دیوانی و مطالبات خاقانی معاف و
مرفوع القلم شمارند۔ درین باب تاکید اکید و قدغن مزید دانسته هر سال سند مجدد نه طلبند و از سنن کرامت
تبلیغ والا تخلف و انحراف نورزند ؛

بتاریخ بست و یکم شهر محرم الحرام سنه یازدهم جلوس والا زیب تحریر یافت مهر۔

عبارت ضمن پشت فرمان ۔ پنج سطر

تفصیل دیهات

مهر کلان

نظام الملک مدار المهام آصف جاه
برهان الملک شجاع الدوله ابو المنصور
خان بهادر صفدر جنگ یار وفادار
سپه سالار فدوی شاه عالم بادشاه
غازی

مهر

سید هدایت علیخان فدوی
شاه عالم بادشاه غازی
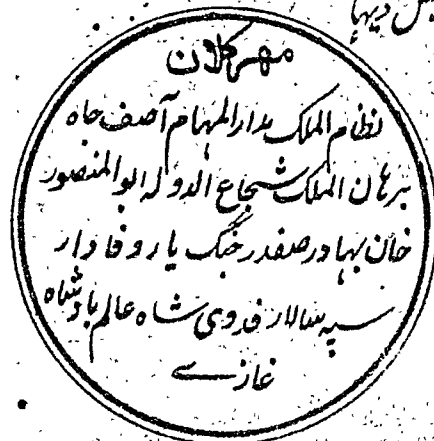
عبارت حاشیه پشت فرمان جانب دست راست ؛

شقه

ابوالبرکات معین الدین اکبر شاه ثانی بادشاه دهلی بنام صوبه اجمیر سرکار انگریز بهادر مشموله مثل نمبر ۱۲ محافظ خانه حسب الطلب درگاه حضرت خواجه صاحب

مهر بادشاه

فدوی عقیدت و ارادت نشان لائق المرحمت و الاحسان مورد مراحم بوده بداند

چوں تمامی امور انتظام درگاہ شریف عزل و نصب مردمان متعلقہ آن و خبرگیری ہر گونہ امور از جانب حضور پر نور
بود و آمدہ در شیلا اکر بسمع اشرف رسیدہ کہ انتظام درگاہ شریف از حد ابتر و خراب است و عزیز علی
متولی کہ از طرف حضور بر عہدہ مسطور سرافراز بود اکثر سے از اسباب درگاہ شریف را متصرف شدہ و نیز آمدنی
دیہات خورد برد مینماید و خدام و خلق اللہ را تکلیف و ایذا میرساند لہذا نامبردہ را از عہدہ تولیت معزول
کردہ نور چشم مرزا محمد تیمور شاہ بہادر را عہدہ تولیت و نیابت بنام دیوان سید مہدی علیخان مقرر فرمودہ
سرافراز کردیم لہذا بہ آن فدوی خاص ارقام میرود کہ دیوان صاحب ممدوح را کہ ہر گونہ لایق انتظام درگاہ شریف اند
و تمامی خدام و خلایق از طریق دیوان صاحب موصوف کہ صاحب سجادہ ہستند راضی و شاکر اند نزد خود
طلب ساختہ از حکم حضور والا مطلع سازد و دیہات و تمامی امور انتظام متعلقہ تولیت مذکورہ بقبض
و تصرف و دخل دیوان صاحب ممدوح کنانیدہ دہد و مدام معین او شان باشد و حساب و کتاب تولیت
مسطور و آمدنی دیہات از عزیز علی متولی بہ دیوان صاحب فہمانش کنانیدہ دہد و درین باب تاکید دانستہ
حسب المسطور بعمل آرد کہ موجب رسندی حضور و اظہار کمال رسوخ و فدویت آن فدوی خاص از ان متصور است
زیادہ تفضلات +

مشمولہ مثل نمبر ۱۲۰ محافظ خانہ رجسٹر درگاہ حضرت خواجہ صاحب

نقل شرطات بلیف بثبت و الاجہر دستخط حضور بنام کول برک صاحب بہادر نوشتہ شدہ +

بند اول - انتظام جمیع امور درگاہ شریف بموجب دستور قدیم و اسناد بادشاہی باختیار صاحب سجادہ
باشد و ہمہ املاک دیہات خدام درگاہ شریف کہ از طرف حضور والا بطور دوامی و فوتی برقرار
شدہ آمدہ است بندوبست آن نیز از طرف صاحب سجادہ باشد و ہم روزینہ و روزینہ
داران املاک غیرہ علاقہ درگاہ حسب استصواب و استرضاء صاحب سجادہ باشد و ہمہ تحصیل
و تشخیص دیہات علاقہ درگاہ وغیرہ خدام باختیار کل صاحب سجادہ باشد و یا حضور مالک است
دیگر احدے را دخل و مزاحمت نبودہ و نباشد و کسی کہ خارج تواضع نوکر و خدمت درگاہ
باشند اگر صاحب سجادہ خواہد برطرف سازد و از درگاہ خارج کردہ دہد و ہم حصہ ملک

روزینه قاصر الخدمت موقوف و مسدود ساز د اختیار صاحب سجاده است ÷

بند دوم ـ محاسبه از لغایت تا به حد ال و مخارج تحصیل و تشخیص دیهات و هم اسباب کوٹھه ها که مال بادشاهی است از متولی معزول صاحب سجاده از همه مراتب فهمیده بر آید فورا از جائداد منقوله و غیره منقوله به ضمانت سجاده نشان کنانیده و بعد ازان آینده احتیاط دارد که به کوٹھه های بادشاهی که بدرگاه شریف متعلق اند کسی خیانت و دست اندازی نه سازد که مالکیت آن یا بحضور میرسد و یا به صاحب سجاده دیگر کسی را دخل نیست ۔

بند سوم ـ موضع وانتره علیحده از دیهات درگاه شریف برائی معاش متولی مقرر بوده آمده که متولی باشد موضع مذکور معاش است و برائی ذات متولی نیست که به کسی گرو بدهد ـ اگر گرو دار دعوی دارد از ذات متولی معزول خواه حویلی یا جائداد دیگر که برای ذات او مقرر است ازان بگیرد و موضع مذکور به معزول نمیرسد بصاحب سجاده که علاقه تولیت بنام نور چشم تیمور شاه است از طرف نور چشم سپرد ساز د و رسید صاحب سجاده بفرستید و اگر سند ادعا متولی معزول پیش نماید ساقط از اعتبار است که فرمان حضور والا در ینباره نیست و هم متولی از راه فریب از صرف کردن خطیر پیش مرتہا مختار شده بود و همه آمدنی درگاه را خورد و برد خود به کسی بنام اجاره استمرار داشته و بباطن مطلب خود مهیا ازانها بر آورده آنچه در آن خیانت و غبن متعلق باشد ازان بصاحب سجاده بدهاند و دیهات درگاه شریف و دخل ساز د که بدون مهر صاحب سجاده منظور ٹھیکه و استمرار کسی نیست که بهر گونه مالک صاحب سجاده و حضور است و هم از روی شرع شریف و راثت وغیره و هم از طرف حضور از قدیم صاحب سجاده بهمه امورات درگاه و مال و کوٹھا و عزل و نصب نوکران و خدام وغیره شاگرد پیشه و هم حفظ نمودن و جمع کردن و اجرا دسه و کردن فرزینه و ملک وغیره اختیار صاحب سجاده بوده آمده است حالا هم مالک است ۔

بند چهارم ـ کاغذ جمع خرچ آمدنی دیهات بالخوبی دریافت و فهمیده هر چه از اخراجات رفته مرتب

درگاہ شریف بموجب دستور قدیم و ماوجب باشد و آنچه دربا ہر داران و روزینہ داران بموجب دستور قدیم ایام الایام
یا بموجب اسناد پادشاہی باشند آنرا بحال و برقرار حسب تجویز صاحب سجادہ داشتہ آنچہ نو
احداث یا فضول و بیجا بہ سبب رعایت یا دوستی یا اختیار ہر کس کہ باشد موقوف ساختہ
کاغذ صاف بدستخط خود بطور دستور العمل کردہ حوالہ صاحب سجادہ کند و تغیر و تبدل در بجاے بند
سند دستخطی حضور یا نور چشم مرزا تیمور شاہ بہادر بگردد تا کہ آیندہ را بند و بست قرار واقعی گردد فقط
بند پنجم رقوم نوج و خرچ کہ دیہ ہا بہ سبب افواج کسی مے ستدند متولی حیا نیدہ بود الا از عین مال گرفتہ میشود
در پرگنہ اجمیر معاف است و از دیہات درگاہ ہم و صاحب سجادہ گرفتہ نمیشود
بند ششم ناظم اجمیر مدام معاونت صاحب سجادہ و اہلکار میرزا تیمور شاہ و متولی اجال میکردہ باشد
و ہر گونہ خبرگیری ساعی و مستعد ماند و در جمیع ابواب بموجب دستور قدیم مداخلت امین و تحصیلدار کہ
از حضور شدہ اند بخوبی گنا نیدہ دہد

نقل شقہ بادشاہ

مشمولہ مثل نمبر ۱۲۰ محافظ خانہ رجسٹر درگاہ حضرت خواجہ صاحب

چون اکثر بسمع اشرف رسیدہ کہ انتظام درگاہ شریف حضرت قطب الاقطاب خواجہ معین الدین چشتی
واقع دار الخیر اجمیر نہایت ابتر و برباد و خراب است و باعث ابتری و بربادی عزیز علی متولی وغیرہ
عملہ تحصیل کہ ہمہ خائن بودہ اند و در تحصیل دیہات و دیگر اخراجات وغیرہ متعلقہ درگاہ شریف تجویز خود
آراے امور لوا احداث جاری ساختہ و غبن اقسام نمودہ چنانچہ چندین بہ سیگلہ رکہ بدریافت تغلب
و تصرف بیجا نے انتظامی درگاہ شریف تقرر متولی از طرف حضور معمول قدیم بودہ است و بدل
فیض منزل منظور است کہ صلاحیت جمیع امور درگاہ شریف کہ مقام بزرگان و پیران خود است
عزیز علی متولی خائن معزول فرمودہ خدمت تولیت بنام نور چشم مرزا تیمور شاہ بہادر و نیابت بنام
سید محمد لعل خان صاحب سجادہ درگاہ شریف کہ بموجب شدہ آمد قدیم و فرامین سلاطین سابق و حضرت

فردوس منزل انار الله برهانه است مقرر فرمودیم چنانچه بر کار مرقوم الصدر بماند لیکن جنابی که مرکوز خاطر
اقدس عالیست به سبب شعبده بازی بد نهادی فیلسوفی متولی معزول که چاشنی خار است و انجاح
مدارج در انتظام آنجا دقایق باقی است لهذا تجویز مقدمات و تدارک بندوبست آن از ته دل منظور و پیش نهاد
خاطر اللنور است و از پس ضرور است مزین بدستخط حضور ملفوفه شقه کرامت مرقومه نزد آن فدوی خاص
فرستاده شد مرقوم کلک عنایت سلک میگردد که اصل یا نقل بند مقدمات مرقومه ملف چٹھی خود
موسومه ناظم اجمیر شریف بتاکید بمضمون روانه نمایید که هر عدالت مرقومه قرار واقعه
رسید کواغذ سابق بدستور اندرون کوٹھه و صاحب سجاده برآورده معائنه و فدوی عقیدت سرشت
مولوی محمد خان که از حضور روانه شده است کار امانت و تحصیل از دست نامبرده میگرفته باشند
وانچه این مسطوره دیوان مهدی علیخان صاحب سجاده ظاهر کند بموجب آن بندوبست قرار واقع کنانیده
مدام خبرگران بوده هر وقت معاونت میکرده باشند۔ و بعد فراغ انتظام کامل حسب رضای صاحب سجاده
صاحب ممدوح بحضور پرنور اطلاع دهند تا اهل دین باب نبرد ـ

روبکار

کچهری صاحب سپرنٹنڈنٹ ضلع اجمیر به اجلاس هنری میڈلٹن صاحب بهادر واقع یکم جون سنه ۱۸۲۷ء

امر فرستقه خاص کرامت اختصاص حضور معلی محمد اکبر شاه بادشاه دام اقباله بنام انیجانب
ملفوف خط انگریزی صاحب جج دهلی ورود یافت و بوضوح انجامید که حضور معلی میر عزیز علی را
که بر عهده تولیت درگاه شریف مقرر بوده از عهده مذکور معزول کرده و به بعضی وجه مامور داشتن معزی الیه
برین عهده اکنون منظور مزاج معلی نیست و دیگر کس از پیشگاه حضور معلی برای این عهده تجویز
شده خواهد آمد۔ از انجا که در هیچ امر متعلقه درگاه مداخلت به اهالیان سرکار منظور و متعلق نیست و
ظاهرا عزل و نصب این عهده که همیشه از حکم حضور معلی شده آمده است نظر بر بنا اندرین باب امتثال امر فیض ...

حکم شد

که از تاریخ هذا میر عزیز علی متولی از عهده تولیت درگاه دست بردار شود - در امرے از احد متعلقه درگاه مداخلت نه سازد و نقل روبکار هذا جهت اطلاع نزد دیوان مهدیعلیخان و میر عزیز علی امین درگاه و تحصیلدار درگاه فرستاده شود و نقل شقه لف خط دیوانجی فرستاده آید در جواب خط دیوانجی گردد که اگر بعد این حکم میر عزیز علی و احدے در درگاه چیزے مداخلت نماید بانیجانب اطلاع دهند که تجویز تنبیه فوجداری عنوان عدول حکمی بعمل خواهد آمد و عرضداشت بجواب شقه حضور منشی آینجانبی نوشته سازد +

تذکره

در باب تقرر منصب سجادگی به شیخ مصلح الدین و باز استقرار منصب مذکور به شیخ سراج الدین از انتقال شیخ مصلح الدین

ذکر یست و بیان آنکه چون عفران پناه حضرت ظل سبحانی از راه قدردانی خدمت سجاده نشینی بدهٔ الواصلین (مصلین) قدوة العارفین مقرب بارگاه جبروتی قطب الاقطاب بحقائق و معارف آگاه شیخ سراج الدین از تغیر سید فخرالدین عطا فرموده بعد رحلت حضرت از تغیر حقائق و معارف آگاه مرحوم خدمت مسطوره به سید مصلح الدین مقرر گردید محصول فصل ربیع ۱۱۹ فصلی موضع گیلوته تنخواه مقرری سجاده نشین که حق سراج الدین بود باوجود دیگه جنس نخود بتصرف خود آورده سید مصلح الدین محصول آن از شیخ سراج الدین استرداد کرد و جنس گندم و جو وغیر ذالک که در خرمن بود تمامی را متصرف شد در ینولا بندگان حضرت قدر قدرت سلیمان مرتبت حضرت از راه کرم و فضل من ابتدائے تاریخ چهاردهم ربیع الاول سنه ۲ خدمت مرقومه بشیخ سراج الدین مرحمت فرموده - سید نجم الدین که از انتقال سید مصلح الدین بر خدمت مسطوره در ایام جهالت قیام داشت بمجرد استماع این خبر تمام محصول فصل ربیع سنه ۱۱۲۰ فصلی موضع مرقوم که حاصل آن مبلغ یکصد و یک روپیه دوازده آنه نقد و موازی یکهزار و دو صد ۲۱۱ و یازده من و بست و هشت آثار غله بوزن اکبری پیدا شده بود بتصرف خود آورد و هر چند وزارت پناه خواجه محمد مقیم دیوان

دیوان او وتاف موجود است ۔

تذکرہ

در باب عزل شیخ فخر الدین و نصب شیخ سراج الدین چشتی بمنصب سجادگی بصدارت سید محمد خان
صدر الصدور و استقرار منصب مذکور بہ شیخ منیر الدین صاحب ظلہ العالی بعد وفات
شیخ سراج الدین مرحوم و مغفور +

ما یاں کہ جمیع پیرزادہا و ارباب وظائف و اکابران و خادمان و فقرا و صلحا متعلقان روزہ منورہ
زبدۃ الواصلین قدوۃ العارفین ایم ہرگاہ حضرت بعد فتح کام بخش
باجمیر تشریف آوردند و برائے زیارت قطب الاقطاب اندرون گنبد مبارک تشریف
فرمودند ۔ در آنوقت سید فخر الدین سجادہ نشین بود ۔ از زبان او بجناب کرامت مآب
الفاظ ناشایستہ بر آمد ۔ نعوذ باللہ منہا ۔ ہو بہو آواز او بگوش حضرت رسید ۔ چون از
اوراد و وظایف فارغ شدہ بیرون گنبد مبارک تشریف فرمودند ۔ بصدر الصدور سید
محمد خان حکم شد کہ فخر الدین لائق سجادگی این مکان متبرکہ نیست تغیر فرمودیم ۔ شخصے کہ از
اولاد حضرت لیاقت و قابلیت سجادہ نشینی داشتہ باشد بنظر انور بگذرانند ۔ صدر الصدور
حکم از اکابران و بزرگان شہر تحقیق نمودہ ۔ سید سراج الدین ولد سید ابو الفتح ابن سید علم الدین
عم فخر الدین معزول بود بصلاح و تقوے آراستہ ۔ شب و روز بعبادت و ریاضت و تلاوت
قرآن مشغول بودند بنظر مبارک گذرانیدہ ۔ چنانچہ حضرت ظل سبحانی از راہ تفضل سید سراج الدین
را منصب سجادہ نشینی مفوض فرمودہ بعنایت خلعت خاصہ و زنجیر فیل و یک ہزار روپیہ سرفراز
فرمودند ۔ بعد وفات سید سراج الدین مرحوم سید منیر الدین خلف سید سراج الدین مرحوم کہ
قابل و لائق سجادگی بود در عہد مبارک از انتقال پدر خود سرفراز شدند ۔ چنانچہ سید منیر الدین
ہم بر سجادہ نشینی را بدستور سجادہ ہائے پیشین سرانجام میدہد و لیل و نہار بعبادت و ریاضت

حق اشتغال دارد۔ و مدام بوقت سہ گھڑی شب باقیماندہ در گنبد مبارک حاضر می شود
و برائے ازدیاد دولت ابد مدت خلیفہ زمین و زمان باعث آرام عالم و عالمیان فاتحہ میخواند
و شب بشب فقرا و غربا و صلحا و مردمان صادر و وارد حتی المقدور بجا مے آرد با مردم
جمیع اکابران و خادمان و بزرگان و غیرہ از حسن سلوک مومی الیہ راضی و شاکرایم۔

مواہیر پیشانی حاشیہ تذکرہ کہ نزد خوان آمد اما تعداد مواہیر کثیرا ست

مہر قمر الدین بن شمس الدین

محسن خان خانہ زاد محمد شاہ بادشاہ

مہر سید محمد خیر اللہ محتسب خادم شرع شریف

قاضی ظہور اللہ

سید جعفر

سید شیخ محمد داد عبد الرشید خادم درگاہ

سعد اللہ بن شیخ فیض محمد خادم درگاہ

دلاور شاہ محمد خطیب

محمد بن فارو قی

محمد عاشق

تذکرہ

در باب باغیچہ واقع اندرکوٹ من محلات دار الخیر اجمیر

عرش آشیانی بر خدمت سجادہ نشینی قطب الاقطاب
دیوان خواجہ حسین مرحوم قیام داشت یک باغیچہ واقع اندرون اندرکوٹ کہ بقبض و تصرف دیوان
مغفور بود بعد ازان سجادہا کرسی بکرسی شدند و باغیچہ مذکور قابض متصرف
تا بہ زمان مرحمت پناہ جنت منزل خدمت سجادہ نشینی بہ حقایق و معارف آگاہ

شیخ سراج الدین گشت شیخ موصی الیہ نیز بر باغیچہ سجادہا ے پیشین بر باغیچہ مذکور قابض و
متصرف بودند و حالا ہم صاحب سجادہ بر باغیچہ مسطورہ قابض و متصرف اند ہیچ کس
سہیم و شریک دران نیست ہر کہ سجادہ نشین میشود باغیچہ مرقومہ را بتقبض و تصرف خود مے آرد لہذا
ہر کہ بر مصداق این مقال تبیین این حال آگاہی داشتہ باشد حسبتہ للہ گواہی خود
ثبت نماید یا اجازت مہر کہ عند اللہ ماجور و عند الناس مشکور گردد +

مواہیر

شیخ احمد فدوی فرخ سیر بادشاہ

قاضی عبد اللطیف

محمد عطاء اللہ

محمد علی فدوی فرخ سیر بادشاہ

مہر خادم درگاہ

سید قاسم بن نور الدین

محمد عزیز بندہ سلطان التارکین

باقر ابن سید مرتضی بندہ درگاہ

محمد فاروق بندہ درگاہ

عبدہ مسیح الدین

غلام علی

اسد اللہ

محمد افضل

محمد مراد

عاقل

سید الٰہ بخش

دولت محمد

سید محمود

حیات اللہ

دستخط قانون گو بخط ہندی

نقل محضر

بہ شہادت جمیع پیرزادہا و ارباب وظائف و خدام و غیرہ وابستگان درگاہ شریف ثبوت

سجادہ نشینی سید امام الدین صاحب سجادہ ....

قطب الاقطاب قدس سرہ العزیز

ما آنکہ جمیع پیرزادہ ہا و ارباب وظائف و خدام وغیرہ وابستگان درگاہ حضرت سلطان العارفین
زبدۃ الواصلین مقرب بارگاہ جبروتی کاشف اسرار لاہوتی حضرت و جمہور
سکنہ بلدہ دار الخیر اجمیر ایم ـ اقرار معتبر لاریب فیہ والرایا مینمائیم بدین وجہ کہ چون از آن
روزیکہ از انتقال سید سراج الدین پیرزادہ سجادہ نشین از روی ارث خدمت
منصب سجادگی روضہ متبرکہ بہ حقایق و معارف آگاہ سید منیر الدین مغفور مخصوص گشتہ
در ہر امور مرجوعہ بما مردم سعی موفور پرداخت و بذل توجہات مبذول میکردند ـ و در حق
ما مردم بطریق استعداد و مراعات نیز مبذول بودند چنانچہ ما بندہا در عہد امن بودہ از حقایق
آگاہ راضی و شاکر ماندہ ایم ـ و ہنگام تشریف آوردن خلد مکان در بلدہ اجمیر کاکل حضرت
خدیو گیہان گیتی پناہ سید سراج الدین والاحقایق آگاہ در روضہ مقدسہ بدست خود تراشیدہ
بودند ـ دریں ولا معارف آگاہ مذکور بہ قضای الہی ودیعت حیات سپردہ ـ و سید امام الدین و
سید فیض الدین ورثہ ماندند ـ سید امام الدین خلف کلان سجادہ نشین مرحوم کہ بزیور فضیلت
و تقوی آراستہ و پیش از شش ماہ مشار الیہ بموجب ایمای والد بزرگوار خود در اجمیر
رسیدہ و ترک معاملات دنیا کردہ و زاویہ قناعت گزیدہ شب و روز در خدمت والد حاضر
می ماند ـ و در خبرگیری احوال ما مردم یگانہ روزگار تصور می توان نمود و از مشار الیہ
بسیار راضی ایم ـ چون جماعت کثیر البتہ ہمراہ دارد و معیشت ہیچ نیست اگر خدمت
منصب سجادگی بر سبیل حقوق وراثت بہ سید امام الدین مقرر شود مقدمہ درگاہ
رونق خواہد یافت و ما مردم بہ آرام خواہیم بود ـ بنابران این چند کلمہ بطریق راضی نامہ
نوشتہ دادیم ـ ۱۴ ربیع الآخر سنہ ۱۲۳

اصل یا نقل اعرس اصل مثل بالکل دستیاب نہوئی ـ مین بعد ے اکتوبر سنہ ۴۳ء کو تکمیل دیوانجی اثبات
قدامت رسم نواخت شادیانہ پر مامور ہوا ـ وکیل دیوان جی نے فہرست بیس نفر گواہ کے
گذرانی ـ وزیر علی پیرزادہ و غلام بخش فراش ـ و محمد علی سلامی خوان درگاہ ـ و امین الدین و
واحد علی خادم درگاہ ـ و خدمت علی ـ و حسین علی پیرزادہ ـ و قادر بیگ فراش درگاہ و ہمت علی
ملازم درگاہ ـ نو نفر گواہان دیوان جی نے بالاتفاق تصدیق مظہرہ دیوان جی کی کری کہ
وقت واپس آنے دیوانجی کے سفر سے ہمیشہ شادیانہ نواخت ہوتے ہین ـ اور مین بعد ضمنی
خادمان درگاہ بہ تائید تحریر متولی کے گزر کر بدریافت تکرار زیادہ کے جاگیرداران
رئیسان شہر سے بھی یہ دستور پوچھا گیا ـ امام علی جاگیردار دلواڑہ و شیخ چشتی بخش ادہی
و میر ارشاد علی جاگیردار ـ و قربان علی و اسد علی جاگیرداران و محمد بخش اندرکوٹی و
عبد الوہاب و الٰہی حسینی بخش و دلیل جمعدار کان سرب اندرکوٹی و محمد خان ٹھیکہ و نواب
عبد الکریم خان خلف نواب عنایت اللہ خان و شاہ عبد الغنی و امیر علی جاگیرداران ہاتھی کھیڑہ و غفور علی
جاگیردار اکبرے و عنایت اللہ شاہ جاگیردار ـ و نارائن بخش و جوالا ناتھ و موہن چند فیلبان
قائم گڑھ ے اجمیر نے برابر تصدیق . . . . . قدامت رسم بجائے جانے شادیانہ وقت
مراجعت سفر دیوانجیو کے کری ـ مگر حسین علی خادم جاگیردار نصف نانڈلہ و حسین بخش و
وزیر و قطب بخش نقارچیان و سکندر خان و فتح محمد و سیوا فرمانبردار نے مطابق بیان
متولی نہونا دستور نواخت شادیانہ کا بتقریب مراجعت سفر دیوانجیو کے ظاہر کیا فقط ماوائ
مثل سابق سے پھر بھی بہت تلاش کے نہ ملی ـ چونکہ از روے تحقیق کے بگواہی گواہان
معتمد و جاگیرداران و رئیسان شہر کے برابر ثابت ہے کہ دستور قدیم ہے کہ جب دیوانجی
سفر سے آتے ہین اور آتے ہی اول مرتبہ جب زیارت کو درگاہ مین جاتے شادیانہ
نواخت ہوتے ہین ـ اور مقابلہ اسکے متولی نے کوئی وجہ تردید کافی نہین گزرانی مثل
عبد الباقی معتمد متولی سے نے لکھی تھی ـ باوجود تلاش کے ملی نہین اور خادم درگاہ اور نقارچی

وغیرہ چند نفر جو تائید متولی کی کرتے ہین وہ مجہول برعایت متولی بنکر خادم ہمقوم متولی اور
نقارچی تابعدار متولی ہین۔ بیان اُن کا قابل اعتبار نہین اور قطع نظر اسکے رُوک نواخت
شادیانہ کے جانب متولی سے محض براہِ ضد وکد۔ ہے ورنہ نواخت شادیانہ مین کچھ
ہرج متولی یا درگاہ کا نہین ہے دیوان جیو اولاد خواجہ صاحب ہین اگر انکی توقیر کے لئے
بتقریب مراجعت سفر کے شادیانہ بجے تو کیا قباحت ہے بہرحال ہماری رائے مین یہ
درخواست دیوان جیکی حسب رسم قدیم ہے اور کچھ اسمین قباحت بھی نہین۔ اور ابین
تحقیق سے کہ دو تین روز سے دیوانصاحب سفر سے آکر بانتظار صدور اسی حکم
باہر شہر کے قطب صاحب مین مقیم ہین اور شہر مین نہین گئے بجوا دینا شادیانہ کا
ہر گونہ مناسب نہ ہے اس واسطے

حکم ہوا

کہ دیوانجیو شہر مین جاوین اور زیارت درگاہ کو اول جاوین بوقت جانے دیوانجی کے زیارت کیلئے
درگاہ مین شادیانہ معمولی نواخت ہووین اور یہی دستور آئندہ کو مرعی رہنے

مقابلہ شد

دستخط انگریزی

بقراءت العبد سردارمل نقلنویس

بسماعت العبد منالال نقلنویس

نقل

STAMP OFFICE
EIGHT ANNAS
ہشت آنہ
اسٹامپ آفس

دستخط حاکم بخط انگریزی

نقل حکم دستخطی جناب کرنیل چارلس جارج ڈکسن صاحب بہادر مشمولہ مثل مقدمہ سند ولسبت

دنگہ وفساد وقت غسل مزار خواجہ صاحب بابین میلہ عرس شریف بموجب حکم پنڈت سہاگرام صاحب اکسٹرا اسسٹنٹ کمشنر بہادر واقع ۲۲ جولائی ۱۸۷۳ء حسب خواہش محمد علی مختار عام دیوانجی صاحب

حکم ہوا

خط دیوانجی و جواب متولی درگاہ کا حضور نے سماعت فرمایا۔ تحریر متولی درگاہ کی بدالنست حضور ناواجب ہے۔ کیونکہ متولی درگاہ نے درجہ اپنا برابر دیوان جو لکھا ہے اور یہ بات نہین ہو سکتی اور طرف متولی درگاہ سے پاس ادب دیوان جی و رہنا ہر صورت سے واجب ہے کیونکہ دیوان جیو پوتا خواجہ صاحب ہے اور متولی درگاہ نوکر سرکار اور توقیر اسکے تعلق دیوانجی بہ نسبت دیگران زیادہ ہے۔ اس واسطے پروانہ بنام متولی درگاہ لکھا جاوے کہ حسب دستور سابق پاس ادب دیوانجیو کا کرتا رہے اور آیندہ سے وقت تحریر جواب احکامات کے احتیاط رکھے۔ یکم اپریل ۱۸۵۶ء۔ و خط بنام دیوانجی لکھا جاوے کہ وہ بموجب دستور سابق کاربند رہین اور کوئی نئی بات نہین کرین۔ مرقوم صدر۔

مقابلہ نمودہ شد

بسماعت	بقرائت
العبد	العبد
فتح چند	علی محمد خان

نقل

نقل روبکار ہذا مشمولہ مثل نمبری ۳۵۷ دستخطی جناب کرنیل چارلس ڈکسن صاحب بہادر کمشنر اجمیر حسب درخواست محمد علی مختار عام دیوانجی صاحب بموجب حکم جناب جج ڈسٹرکٹ اسسٹنٹ کمشنر بہادر مورخہ ۱۸ دسمبر ۱۸۷۶ء کو دیگئی

روبکار محکمہ کمشنری صلع اجمیر باجلاس کرنیل چارلس جارج ڈکسن صاحب بہادر کمشنر واقع یکم ماہ ستمبر ۱۸۵۵ء

عرصہ تخمیناً چھہ ماہ کا روبانتہ ضالایا کہ عین ایام عرس حضرت خواجہ صاحب مین باہم اہالیان درگاہ دنگہ وفساد و نوبت زدوضرب کے پہنچی۔ بعد تیاری مثل وصدور حکم آخر کے کچہری صاحب اسسٹنٹ بہادر سے اپیل اس کا حضور مین ہوا کہ اب تک مثل درپیش ہے ایک مفسدہ اپیل شادیانہ بھی رجوع ہے۔ اور اصل منشاء اس فساد کی یہ پائی گئی کہ وقت آنے دیوانجی کے سفر سے شادیانے بحکم عدالت بجائے گئے تھے۔ خادمان ومتولی درگاہ کو ناگوار ہوا اسی باعث سے جو دستور ایام عرس مین ہاتھ دیوانجی و متولی اور خادمان سے ہوتا تھا اسمین کمی و بیشی ہوئی۔ اور تکرار و فساد زیادہ بڑھگیا۔ اور منظور حضور یہ ہے کہ جو طریق مذہب انکا سلف سے ہے اسی موافق رہے طرف سرکار سے کچھ کمی و بیشی ضرور نہین اور اسی لئے ہر سہ فریق سے اقرار نامہ دستور العمل ایسی امورات کے طلب ہو کر ملاحظہ آنے سے تو جو کسی قسم کی ناراضگی دیوانجی نے طرف متولی لکھی ہے۔ جو سجادہ نشین مندرس و فوتی ناگتی ہین یہہ بات تو باختیار و بحکم سرکار ہے متولی کو کچھہ اختیار نہین الا کسر آداب دیوانجی البتہ ہوئی۔ اور اگر خدام و متولی حسب دستور آداب دیوانجی رکھتے تو یہ نوبت مفسدون کے نہین پہنچتے۔ اور پاس ادب دیوانجی کہ صاحب سجادہ اولاد خواجہ صاحب ہے ہر صورت واجب ہے کہ متولی اور خدام آداب دیوانجی کا رکھین اور حضور نے کئی بار متولی کو کہلایا اور عام کچہری مین بھی حکم دیا کہ اگر متولی اپنی جگہ کو رکھنا چاہتا ہے تو ادب قواعد دیوانجی کا رکھے۔ الا باوجود اسقدر فہمایش کے تاحال اطمینان حضور نہ ہوئی کہ خاطر خواہ تعمیل اسکی متولی نے کی ہو اور حضور کو بہر حالت انتظام خاطر خواہ طرف نوکران درگاہ سے مطلوب ہے کس لئے کہ جب تک آپسمین راہ نہو انتظام آیندہ کا بھروسہ نہین۔ اور اگر متولی درگاہ حویلی دیوانجی پر جائے اور اطاعت اُن کی کرے اور گفتگو نوشت و خواند بہت درستی سے ہو

یہ امر کچھ مشکل نہین اس واسطے ٭

حکم ہوا کہ

مضمون روبکار ہذا سے میر حفیظ علی متولی درگاہ کو اطلاع دیا جاوے کہ حسب الحکم حضور
تعمیل کرکے دربارہ ادب و اطاعت صاحب سجادہ کوشش کرے اور متفق اصلاح
و رضامند ہوکے سرکار مین اطلاع کرے کہ بہت بہتر اور عین خوشی خاطر حضور و باعث نظم
کلی کارخانہ درگاہ شریف ہے۔ اور اگر تا حکم ثانی یہ امر ظہور مین نہ آویگا اور جو کوئی شکایت
اور کسر آداب صاحب سجادہ کی ہے وہ رفع نہ ہوگی تو پھر حضور سے بدرجہ لاچاری اور حکم
ہوگا و بندوبست مناسب بابت کامون درگاہ کے کرنا پڑیگا۔ اور بابت خاندان دیوانجی کے پہلے
بارہ سال کے حضور مین دل لگا کر او سنبھال کر دیوانجی کرکے اور قرض چالیس ہزار روپیہ
قرض خواہان لیکے کو دیکر سب کو راضی کئے۔ اور ایسا بندوبست کیا تھا کہ بیس پچیس برس
مین سب قرضہ بیباق و خلاص ہو جاتا۔ اور صدر امین صاحب اول کو کہ کارندہ و نسبت
تعلق انکے ہے بار بار لکھا الا اب تک قریب قلیل رجوع ہوا ہے۔ اور جیسا بھروسہ پہلے
وہ کچھ نہ رہا۔ اگر صاحب سجادہ اپنے قول و قرار پر چلتے تو تا حال قریب نصف تو ادا ہو جاتا
اور جو زر کبیر و نجابت مین ہاتھ لانیکے آیا اگر اس سے مدد کرتے قرضہ پورا اتر جاتا۔ اور یہ بھی
ظاہر ہے کہ جیسا ہر ایک عزت جب گھر اپنی کے اٹھاتا ہے۔ اور آبرو رکھتا ہے
ویسا ہی دنیا سے بھی بدلا پہنچتا ہے۔ اور افسوس ہے کہ دیوانجی صاحب اپنی جائداد کی جگہ
بھولکر اور چھوڑ کر ایسے غافل ہوئے کہ کئی سال خبر نہ لی۔ کہ صاحب سجادہ کہ پوتے حضرت
خواجہ کے ہین۔ باوجود اسکے نیک راہ نہ چلتے اور پرواہ جگہ اپنی کی رکھتے تو دوسرے
لوگ ایسی بے پروائی کم کرتے۔ اور اب بھی جو صاحب سجادہ سوائے عزت اور جائداد
و جائے خود در کھینگے۔ تو پھر اسمین ہم کو ضرورت تاکید و تنبیہ کے نسبت دیگران کے نہ ہوگی
بلکہ جیسی قدر و عزت اولاد حضرت کی ہے۔ اس سے زیادہ نیک نامی دنیا و دین مین مشہور ہوگی فقط

اور نظر آتا ہے کہ جو وکیل دیوانجی و متولی حسب حکم عدالت سے خبر صحیح و راست موکلان اپنے کو نہیں پہنچاتے۔ اور اسی سے وہ ناراض و ناخوش ہوتے ہین اور فساد زیادہ بڑھتا ہے انکے دونون وکلا کو چاہئے کہ جو حکم عدالت ہو۔ اسکی خبر راست و درست پہنچایا کرین۔ اور راہ غمازی کو چھوڑ دین۔ اور اس پر بھی کچھ عمل نہو گا تو نسبت وکلاے مذکورین حکم مناسب نافذ ہوگا۔ اب معرفت ناظر کے ہر ایک کو اطلاع دیجاوے اور ایک ایک نقل بھی ناظر کو دیجاوے کہ اصل روبکار پاس ہر ایک کے بھیجکر رسید و اطلاع یافت۔ دستخط خاص ان کے لکھا کر حضور مین رپورٹ کرے +

العبد	العبد	العبد
دیوانجی صاحب سجادہ اولاد خواجہ صاحب	میر حفیظ علی متولی درگاہ شریف	رحمت اللہ وکیل
اطلاع ہوئی	مضمون روبکار ہذا سے اطلاع ہوئی	درگاہ شریف مضمون روبکار سے اطلاع ہوئی

مقابلہ نمودہ شد

بقرأت
عبد العلی نقلنویس

بسماعت
منسی ہزنائب محافظ دفتر اجمیر درجہ اول

تذکرہ انساب اولاد

حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا معین الحق والدین قدس سرہ

خواجہ بزرگ یک دختر و سہ پسر داشت خواجہ سید فخر الدین خواجہ سید ضیاء الدین ابوسعید خواجہ سید حسام الدین۔ و حافظ بی بی جمال +

خواجہ سید حسام الدین بہ صحبت ابدال پیوست واز چشم مردم پنہان شد +
خواجہ سید ضیاء الدین ابوسعید دو پسر داشت خواجہ احمد و خواجہ وحید کہ ذکر ایشان در نسخہ فوائد الفواد مذکور است اما بیش ازین معلوم نیست +
خواجہ سید فخر الدین در زمان حضرت خواجہ بزرگ در موضع ماندن سکونت داشت و بہ فرود کاشتکارے ارضی کہ حضرت خواجہ بزرگ بجہت آن پیش بادشاہ دہلی رفتہ فرمان آوردہ بود بہ زندگی میکرد۔ و بعدہ در قصبہ سرواڑ کہ از اجمیر شانزدہ فرسنگ است سکونت اختیار کرد۔ وہمون جا بوصال حق پیوست۔ مرقد پاکش در آبادی قصبہ بر لب حوض بزرگ واقع است رحمتہ اللہ تعالے علیہ +
واز جملہ پسران او سید حسام الدین پسر بزرگ کہ احوال او در اکثر کتب مذکور است باقی حال دیگران معلوم نشد سال وفاتش ۶۵۳ھ ہجریست +
بی بی جمال حافظ دختر خواجہ بزرگ۔ از وے دو پسران بوجود آمدند و برحمت حق پیوست۔ قبر بی بی جمال و فرزندانش پائین روضہ شریف خواجہ بزرگ است و جفت شرعی بی بی جمال شیخ رضی الدین بود کہ در قصبہ ناگور بر کنار تالاب مندولا آسودہ است +

خواجه حسام الدین سوخته بن خواجه سید فخر الدین برگزیدهٔ آفاق و هم صحبت سلطان المشائخ خواجه نظام الدین اولیا بود. وجه جهت سوز و گداز و عشق که داشت در اقصای عالم به لقب سوخته مشهور گشت مرقد پاکش در قصبهٔ سانبهر باختر سوی بر سر راه اجمیر نمودار است و متحقق است که از وی دو پسران بوجود آمدند. خواجه معین الدین خورد و خواجه قیام الدین بربال خواجه سوخته موصوف در سال هفتصد و چهل و یک برحمت حق پیوست ✤

خواجه معین الدین خورد. خواجه حسام الدین سوخته خلیفهٔ اعظم خلیفه نصیر الدین محمود نصیر الاولیا بود. مرقد پاکش پائین مزار حضرت خواجه بزرگ است در حجرهٔ سنگ سفید. از وی یک پسر بود. سید نظام الدین و از وی سید فرید الدین و از وی سید قطب الدین است که به چشتی خان ملقب بود و سپه سالاری افواج مالوه داشت و یکی از نبائر خواجه معین الدین خورد سید بدهه بود که از سلطان محمود خلجی خطاب سید الملک یافت. دیگر حال مفصل اولاد خواجه معین الدین خورد معلوم نیست. جز آنکه از اولاد و احفاد او کسانی چند در نواح کن مالوه هنوز سکونت دارند. و حضرت خواجه خورد در سنه ۷۶۱ھ رحلت فرمود ✤

خواجه قیام الدین بابربال بن خواجه حسام الدین مرد دلیر بود. و با پیکر پرستان شیر انه بسر می برد. ازین جهت او را هتیلا باگهه میگفتند. از وی یک پسر بود. قبر خواجه قیام الدین پائین روضهٔ خواجه بزرگ برابر مرقد برادرش خواجه معین الدین خورد واقع است. در حجرهٔ سنگ سفید خواجه بابربال در سنه ۷۶۷ھ ازین دار ناپایدار انتقال کرد ✤

خواجه نجم الدین خالد بن خواجه قیام الدین است. از وی دو پسران بوجود آمدند. سید عبد العزیز بن خواجه نجم الدین خالد دو پسر داشت خواجه احمد و خواجه حسین. بیش ازین حال ایشان معلوم نشد. خواجه خالد در سنه ۷۷۶ ھجری وفات یافت ✤

سید جمال الدین حسن احمد پسر دوم خواجه نجم الدین خالد است و او در القول بعضی برادر خورد خواجه سید نجم الدین خواجه بوده اند که خواجه سید نجم الدین او را به فرزندی هم قبول کرده بود. سال وفاتش

سنه ۶۱۷ھ ہجری قدسی است. و شهاب الدین فرزند خواجه سید کمال الدین است. از
بس متورع بود و از دست بت پرستان اذیت ها برداشت و در ۸۱۱ سنه ھ فوت شد و او السید
بود. سید تاج الدین بایزید بزرگ دانشمند بزرگ و عالم متبحر بود و اکتساب علوم دینیه کرد
دران ایامے که از چیره دستی بت پرستان بنائے اسلام در دار الخیر اجمیر قطع گردیده بود
بالآخر وقتیکه سلطان خلج رونق اسلام تازه کرد سید تاج الدین را به درس و تلقین جامعه
اسلام در اجمیر مامور فرمود چنانکه در گلزار ابرار و اخبار الاخیار وغیره بشرح و بسط مندرج
است و در ۸۸۰ سنه ھ ازین سرائے پنجروزه رحلت فرمود. و زوجه او دختر مفتی محمود
دہلوی شیخ الہند بود ◆

...... سید نور الدین طاہر پسر ارجمند شیخ تاج الدین است زوجه او دختر پاک حضرت
خواجه مخدوم حسین ناگوری بود چنانکه از اخبار الاخیار و مونس الارواح مبرہن است او تا مدت
دراز بر سجاده مشیخت و ارشاد تمکین داشت و در ۹۰۵ سنه ہجری جان بحق تسلیم کرد ◆

سید رفیع الدین بایزید خرد پور دلبند نور الدین طاہر است صاحب علم و عمل و
خوارق و کرامات بود سالها در روضه حضرت خواجه معین الاولیا جد بزرگوار خویش درس
گفت و بیشتر گمراہان را از ضلالت را به راه راست نمود زوجه او از خاندان خواجه حمید الدین
صوفی السوانی است در باب احوال آن برگزیده آفاق نسخه گلزار ابرار شاہد است بسال
۹۲۲
وفات نهصد و بست و دو نبوی قدسی ◆

سید معین الدین ثالث فرزند جگر پیوند سید رفیع الدین بایزید خورد وقتیکه در اجمیر
ظلم و تعدی راجگان ہندو نژاد از حد گذشت او خورد سال بود. خادمان جان نثار او را
ازینجا در ناگور رسانیدند که وطن مادری اش بود. ہمونجا اقامت ورزید و از خانواده
بزرگ خواجه حمید الدین صوفی سوانی جفت عفیفه یافت. ہمونجا در سال نهصد و چهل
رخت حیات بربست. در جوار مرقد حضرت خواجه حمید الدین صوفی سوانی مدفن یافت

و او را سه پسران خواجه حسن و خواجه حسین و خواجه ابوالخیر بود +

خواجه حسن - مجذوب بود و دو دختر داشت یکے بی بی سلطان خاتون که به سید ولی محمد بن خواجه ابوالخیر منکوحه شد - و دوم ملکه جهان که به عقد نکاح سید شاه محمد بن خواجه ابوالخیر درآمد +

دیوان خواجه حسین متاهل نگشت +

خواجه ابوالخیر - دوازده پسر داشت پنج بیش از زمان آگهی در حیات پدر فوت شد و هفت باقی ماندند - سید ولی محمد - سید علم الدین سید شاه محمد - سید معین الدین سید شهاب الدین سید محمود - سید مودود - سال وفاتش ۲۹ سنه هجریست +

سید ولی محمد بن خواجه ابوالخیر از بطن زوجه خود سلطان خاتون یک پسر داشت و یک دختر +

سید عبدالستار بن دیوان ولی محمد مجذوب بود ذکر فضایل او در رسائل معین مذکور است گروه سوندها شاهی با و منسوب بود و سید ولی محمد را دو زن دیگر بودند که از بطن آمد و پسر شدند و به طفلی وفات یافتند +

بی بی جهنی دختر سید ولی محمد بن ابوالخیر با سید بایزید بن سید شاه محمد بن خواجه ابوالخیر منکوحه شد +

سید شاه محمد پسر سید خواجه ابوالخیر بن معین الدین ثالث زوجه شرعیه او ملکه جهان بنت خواجه حسن بود - از وے سه پسران بوجود آمدند - اول سید ابراهیم - دوم عبدالصمد سوم سید بایزید - از سید عبدالصمد اولاد شد - تا زنده نماند - از سید ابراهیم دو پسر بوجود آمدند اول سید غیاث الدین که لاولد رفت دوم سید محمد طاهر که بسمت آرکاٹ رفته سکونت اختیار کرد - اولاد و احفاد او تا الآن همانجا باقی است و به اولاد سید محمد طاهر چشتی مشهور است و سید بایزید پدر او زوجه شرعیه بود یکے بی بی جهنی بنت سید ولی محمد - زن دیگر غیر کفو بود

امّا از بطن بی بی جهنی یک دخت مسمات بی بی راستی بود که او را راج بی بی هم میگفتند۔ و از زوجہ

ثانیہ عینیہ سید فخر الدین عرف سید ہزاری بود۔ و دختران سید بایزید که از زن خاندان سید ابن

تارنول بودند۔ اول بی بی نصرت که از خواجه نعمت الله متولی منسوب گردید۔ دوم عزت بی بی

که عجوزه فوت شد ✠

سید محمود۔ و سید مودود۔ پسران خواجه ابو الخیر مجردانه زندگی کردند و لاولد رفتند۔

شهاب الدین۔ پسر سید خواجه ابو الخیر دو پسر داشت۔ اول سید محی الدین دوم

عاشق محمد عرف سید اچها۔ از محی الدین یک پسر شد۔ سید فخر الدین عرف سید ہزاری

و دو دختر بودند۔ اول جان بی بی که از سید شمس الدین منکوحه شد۔ دوم فاطمه که از سید

عبد النبی بن سید ابو البرکات منسوب شد۔ و از سید فخر الدین عرف سید ہزاری دو دختر

شدند۔ اول بزرگ نسا که از مفرح الدین بن دیوان فخر الدین منکوحه شد۔ دوم بی بی

فرزانه که از سید مصلح الدین بن دیوان فخر الدین منسوب گشت۔ و از سید عاشق محمد پسر

دوم سید شهاب الدین یک پسر شد سید نتهو و شش دختران شدند۔ یکے بی بی حفیظه نور

که در عقد نکاح سید شرف الدین بن سید نظام ...... در آمد و حال دیگر دختران ظاهر نه شد

و از سید نتهو بن سید عاشق محمد عرف سید اچها یک پسر شد سید غلام حسین که پیش از

تاہل به سفر رفت و باز نه آمد ✠

سید خواجه علم الدین پسر سید خواجه ابو الخیر اسم گرامی زوجه عفیفه او زینب النساء از

اولاد صحیح خواجه حمید الدین سلطان التارکین ناگوری بود۔ از وے سه پسر بوجود آمد

اول سید علاء الدین۔ دوم سید حسام الدین سوم سید ابو الفتح ✠

بدانکه از سید علاء الدین سه پسران و سه دختران اولاد شد پسر اول۔

سید محمد۔ سجاده نشین بود او را دو اہلیه بودند یکے از خاندان پاک سلطان التارکین منکوحه

شد۔ زن دوم مسماة ملیح النساء از کفو غیر بود یعنے بنت شیخ بهنیا ساکن قصبه ... از بطن او

و از بطن اول یک دختر متولد شد۔ نور النساء نام که با شیخ عبدالرزاق نبیره سلطان التارکین منسوب

چهار پسران شدند. اول فخر الدین که بعد وفات سید محمد سجاده نشین بود. امّا بجهت ملال
که شاه عالم بهادر شاه بن اورنگ زیب را با او بود از منصب سجادگی معزول شد. و سید سراج الدین
بن سید ابو الفتح بجای او متمکن گردید تا الآن منصب سجادگی در اولاد او برقرار است. سید
فخر الدین بن سید محمد سه زن داشت. اول بی بی حسینی بنت نواب فیض الله خان از اولاد
مخدوم سید جلال بخاری، ازو اولاد نشد. دوم بی بی عزیزه بانو که از بطن او دو پسر شدند
اول سید مفرح الدین دوم سید مصلح الدین. زن سوم از غیر کفو بود، ازو یک پسر شد
سید نجم الدین۔

سید سیف الله پسر دوم سید محمد. بعضی نام او شریعت الله هم نوشته اند. زن
او بی بی صالحه بنت مقرب خان. ازو اولاد نشد. بالآخر سیف الله زن دیگر
کرد. او از کفو غیر بود. ازو یک پسر شد سید حبیب الله. و سید حبیب الله
دو زن داشت. یکی که غیر کفو بود از بطن او دو دختر تولد شدند. یکی پیش از زمان
آگهی بمرد. دوم در عقد نکاح سید حمزه بن سید نسیم الدین بن عظمت الله بن حسام الدین
بن علم الدین در آمد. و زن دوم سید حبیب الله بی بی رضائی نام داشت. از بطن او
یک پسر شد سید فیض الله. و زوجهٔ فیض الله شرعیه و بدیع النساء نام داشت۔

سید عماد الدین پسر سوم سید محمد. نام زوجهٔ او وجیهه النساء بنت شیخ نظام گوری
نبیرهٔ سلطان التارکین است. از بطن او بسیار اولاد شد. امّا در صدر حیات نماند
تا پایان کار. از زن غیر کفو یک پسر شد که غلام چشتی نام داشت. و با دختر سید نجم الدین
بن سید فخر الدین بن سید محمد بن علاء الدین بن علم الدین کدخدا شد. بیش ازین احوال
او معلوم نیست۔

سید علاء الدین پسر چهارم سید محمد. زنی از شیخ زادگان کرانه در عقد نکاح آورده
بود. امّا لاولد رفت۔

مفرح الدین بن سید فخر الدین بن سید محمد زوجہ او بی بی بزرگ النساء بنت فخر الدین
عروف سید ہزاری بود۔ از وے دو پسر شدند حمید الدین و مجید الدین۔ و زوجہ
دیگر بی بی عائشہ ہم سید مفرح الدین بود۔ اما از و اولاد نشد +

سید حمید الدین از بی بی صاحب جمال بنت سید مصلح الدین بن سید فخر الدین یک
پسر شد کہ سید نعمن نام داشت و زوجہ او مسماۃ بی بی زینا از اولاد قاضی حمید الدین
ناگوری بود +

سید مجید الدین بن مفرح الدین از بطن مسماۃ سعادت بانو بنت قاضی ابو الفتح ساکن
سانبھر یک پسر شد کہ سید علام محی الدین نام داشت۔ و اورا ہفت دختران بودند
اول کفایت نساء کہ از سید نجیب اللہ نبیرہ سید حسام الدین بن علم الدین منکوحہ
شد۔ اما از و اولاد نشد۔ دوم نور النساء کہ از سید وارث علی بن سید صدر الدین
بن سید زین العابدین بن دیوان سید علاء الدین منکوحہ شد۔ سوم رشیدہ بانو
کہ از امین الدین نبیرہ سید حسام الدین بن سید علم الدین منکوحہ گشت چہارم صاحب
دولت کہ در عقد نکاح سید یونس بن سید وارث محمد بن حضرت محمد بود۔ پنجم عزت بی بی
از شیخ غلام محمد بن عزیز محمد نبیرہ سلطان التارکین منکوحہ شد۔ ششم زیب النساء
کہ از شیخ رضا محمد بن محمد تقی نبیرہ سلطان التارکین منکوحہ بود و او یک دختر داشت
نام بی بی الفت و در عقد نکاح سید تاج الدین بن وارث علی در آمدہ۔ اما از وے اولاد نشد
دختر ہفتم سید محی الدین در مدائن میمن نوشتہ نشاید کہ در کم سنی فوت شدہ باشد +

سید مصلح الدین بن سید فخر الدین زوجہ او بی بی فرزانہ بنت سید فخر الدین عرف
سید ہزاری بود از وے یک پسر و یک دختر شد۔ پسر سید حسن خرم نام کہ لا ولد رفت و نام دختر
بی بی صاحب جمال بود کہ از سید حمید الدین بن سید مفرح الدین منکوحہ شد +

سید نجم الدین بن سید فخر الدین بن سید محمد زوجہ خود را از دہلی آوردہ بود [illegible]

یک پسر شد و یک دختر کمال دولت نام پسر غلام محی الدین تا حال اولاد و احوال او معلوم نشد و مسماۃ کمال دولت سید غلام حسینی بن سید عماد الدین بن دیوان سید محمد منکوحہ شدہ بود ۔

سید زین العابدین پسر دوم دیوان علاء الدین زوجہ او بی بی رحمت بنت سید حسام الدین بن دیوان علم الدین بود ساز وے یک پسر شد سید صدر الدین و یک دختر بود سعادت بانو کہ از شیخ عبد القدوس نبیرہ خواجہ سلطان التارکین منکوحہ شد و سید صدر الدین را زوجہ شد عیسی بی بی ماہ بانو بنت دیوان سید سراج الدین بود از وے یک دختر داشت رضیۃ النساء کہ در شیر خوارگی فوت شد زن دیگر سید صدر الدین مسماۃ گلاب بی بی بنت شیخ جمال الدین بن شیخ کمال الدین نبیرہ سلطان التارکین بود از وے سہ پسران شدند اول سید عبد العلی دوم سید ہمت علی سوم سید وارث علی مخفی مبادکہ در آخر سید صدر الدین معہ پسر خود مسمی عبد العلی بدیار شرقی رفتہ وفات یافت و پسر او سید عبد العلی بدہلی آمد و فرزنے در نکاح خود آوردہ ہمونجا سکونت اختیار کرد ۔

سید ہمت علی ۔ پسر دوم سید زین العابدین از بطن بی بی سیف النساء بنت سید حمید الدین بن سید مصلح الدین یک پسر بود سید علن و یک دختر بود سید النساء کہ از سید حمید الدین بن امین الدین منکوحہ شد ۔ و سید علن را سید ناصر علی بن سید وارث علی بمقام شہر بوندی شہید کرد ۔ و سید علن را یک پسر بود سا... کہ او لاولد برفت ......

سید وارث علی ۔ بن سید زین العابدین از زوجہ خود مزدا ... بنت سید مجد الدین بن سید مفرح الدین بن فخر الدین بن دیوان علاء الدین شمس ... یک پسر و دو دختر بوجود آمد دختر اول شمر النساء کہ او امین الدین نبیرہ قاضی حمید الدین ناگوری منکوحہ بود و دختر

دوم لطیف النساء که از شیخ محمد علی بن غلام محمد بن عزیز محمد نبیرہ سلطان التارکین منکوحہ گردید۔ دختر سوم سراج النساء کہ در عقد نکاح سید علمن بن سید بہت علی بن سید صدر الدین بن سید زین العابدین در آمدہ بود +

سید ناصر علی بن سید وارث علی از جمیعت بی بی بنت شیخ نور الدین منکوح بود اما لاولد رفت +

سید تاج الدین پسر دوم سید وارث علی زوجہ او زلف نساء بنت شیخ رضا محمد نبیرہ سلطان التارکین او ہم لاولد رفت +

سید بہادر علی پسر سوم سید وارث علی در زمان طفلی فوت شدہ +

سید عزیز الدین پسر چہارم سید وارث علی زوجہ او مسماۃ رفیع النساء بنت شیخ غلام نبی نبیرہ خواجہ سلطان التارکین بود۔ اما از بطن او اولاد نشد مگر سہ پسران از بطن کنیز بوجود آمدند۔ اول رمضان علی دوم محمد حسین۔ سوم امراؤ علی +

سید اشرف علی پسر پنجم سید وارث علی زوجہ او امانت نساء بنت سید عباس علی ساکن مادھو پورہ بود لاولد رفت +

سید عنایت علی پسر ششم سید وارث علی زوجہ او امیر النساء بنت شیخ غلام نبی نبیرہ سلطان التارکین بود۔ از وے سہ پسران و دو دختران تولد شدند۔ دختر اول قمر النساء و دختر دوم نجم النساء کہ یکے بعد دیگرے بسلسلہ زوجیت شیخ امیر علی بن محمد علی بن غلام محمد نبیرہ سلطان التارکین پیوست۔ و از ہر دو اولاد نماند +

سید رستم علی پسر اول سید لطف علی زوجہ او فہم النساء بنت شیخ الٰہی بخش بن شیخ شریف اللہ ساکن قصبہ جھنجھنوں بود از وے دو پسران موجود اند و کد خدائی ایشان در قصبہ جھنجھنوں شدہ است +

سید نجم الدین پسر دوم سید لطف علی نام زوجه او فهم النساء بنت شیخ شهاب الدین ساکن قصبه جهو جهنون است. از وی یک پسر و هفت دختران تولد شدند نام پسر ریاض الدین احمد و نام دختر ظهور النساء که ظهور النساء که در عقد نکاح شیخ نور احمد بن شیخ نجم الدین مؤلف کتاب مناقب المحبوب درآمد و دختر دوم مسماة عظیم النساء به شیخ مولا بخش بن شیخ الهی بخش منکوحه شد

سید غلام حسین پسر سوم سید لطف علی زوجه او مسماة نجبا دربانو بنت شیخ غلام رسول است از وی یک دختر شد قمر النساء نام که در عقد مناکحت شیخ اصغر علی بن شیخ سلطان بخش درآمد. غلام حسین زن دیگر از شهر بجنوری آورده بود نام او مسماة بهوری از قوم سقا از وی دو پسر دارد. اما مسماة بهوری بمرتبه ثانی در نکاح غلام حسین آمده باشد زیرا که مسماة بهوری پیش از این شوهر دیگر داشت و حال او معلوم نیست که مرد یا در حیات است الحمد لله که احوال اولاد حضرت زین العابدین به اختتام رسید

سید فضل علی بن دیوان سید علاء الدین بن سید علم الدین زوجه او عفیفه بانو از دودمان سلطان التارکین است از وی اولاد نشد. و در سفر دکن همراه برادر خود سید زین العابدین بدست حرامیان افتاده کشته شد. دیگر احوال شان از کتب شجره انساب واضح نشد. والله اعلم بالصواب

سید حسام الدین پسر دوم سید علم الدین بن خواجه ابو الخیر رحمة الله علیهم. چهار پسر و یک دختر داشت. نام ایشان سید احمد، سید ضیاء الدین، سید جلال الدین، سید عظمت الله در طفلی فوت شد. و مسماة رحمت بانو

سید احمد پسر اول سید حسام الدین زوجه عفیفه او سلطان بی بی بنت شیخ شاه محمد نبیره حضرت سلطان التارکین است. از وی چهار پسران و دو دختران شدند. دختر اول خورشید بانو که از سید شمس الدین بن سید ابو الفتح منکوحه شدند و دختر دوم قمر لقیه بانو که از سید عطاء الله بن سید ابو الفتح منکوحه شد

سید محمود پسر اول سید احمد بن حسام الدین. سید محمود معروف به چشتی خان بود و او در عهد شاهی

منصب عالی داشت زوجہ او بی بی نصرت بنت سید عظمت اللہ بن سید حسام الدین بود
امّا اولاد نداشت ۔

سید امجد پسر دوم سید محمد بن حسام الدین زوجہ او بی بی شریف النساء بود بنت سید جلال الدین
بن سید حسام الدین از وے دو پسران و دو دختران بوجود آمدند۔ دختر اول نور النساء کہ بہ شیخ
عبد القوی نبیرہ خواجہ سلطان التارکین منکوحہ شد و دختر دوم را نام نوشتہ شاید کہ در
صغر سن وفات یافت ۔

سید حمید الدین بن سید امجد در زمان طفلی فوت شد ۔

سید امین الدین پسر دوم سید امجد از زوجہ بود رشید بانو بنت سید مجید الدین بن سید شرف الدین
بن سید فخر الدین بن سید محمد بن سید علاء الدین سہ دختران و دو پسران بوجود آمدند دختر اول
ساجدہ بانو کہ از سید بدیع الدین بن سید محب الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح
منکوحہ شد۔ دختر دوم فضیلت النساء عرف بی بی چوندا کہ در عقد مناکحت سید پیران حاجی
عرف امام بخش بن سید عزت اللہ در سیدہ از وے یک پسر شد سید قمر علی دختر سوم حمیدہ بانو
در عقد نکاح شیخ امین الدین سہروردی ناگوری نبیرہ قاضی حمید الدین در آمد ۔

سید قوام الدین پسر اول سید امین الدین او را از بطن بی بی نجابت[علہ] بنت قاضی سید حسن محمد
بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح دو پسر شدند اوّل قاسم علی دوم سید احسن علی ۔ امّا
قاسم علی را اولاد نشد ۔

سید احسن علی پسر دوم سید قوام الدین از زن کفو خود دو پسر داشت سید بھیکو و
سید امام علی ۔

سید وحید الدین پسر دوم سید امین الدین زوجہ او سعیدہ بانو بنت سید نعمت علی بود
امّا حال اولاد او تحقیق نہ رسید واللہ اعلم بالصواب ۔

علہ ۔ در اجمیر دراند قائم ست کہ ایک گلی ہر ہمی دانجہت ہیوند خویشی و رشتہ داری خاندان صاحب بابا دو مرزا کی شدہ ۱۲

سید عبد الاحد - پسر سوم احمد بن سید حسام الدین زوجه عزت النساء از وی سه پسران بوجود آمدند - خیر الله و نجیب الله و عظیم الله و زوجه سید عبد الاحد عزة النساء من الام از آل و اولاد دیوان سید علاء الدین بود و من الاب از نسل خواجه سلطان التارکین ناگوری بود .

سید عظیم الله را از بطن کنیز یک پسر بود سید حمزه و حال توالد و تاہل سید خیر الله و نجیب الله معلوم نشد .

سید نجم الدین چلکش پسر چهارم سید احمد حال او معلوم نشد - چنان شهرت دارد که به سفر هندوستان رفته بود و باز نه آمد - و قبر او به دہلی در جوار آستانه عالیه خواجه نظام الدین نظام اولیا است .

سید ضیاء الدین پسر دوم سید حسام الدین بن سید علم الدین بن سید ابو الخیر او را از بطن زوجه خود که از نسل سادات نواح پشاور بود دو پسر و یک دختر به وجود آمد - پسر اول را نام ننوشتند عرف سید پشاوری نوشته است - او را از بطن زن عشیر کفو یک پسر شد شیر علی نام داشت و لاولد فوت شد - پسر دوم سید ضیاء الدین - سید حمید الدین بود که زوجه او دختر سید حسن بنت سید نعمت الله بوده است - اما از وی هم اولاد نشد - و نیز حال دودمان زوجه او تحقیق نه رسید .

سید جلال الدین پسر سوم سید حسام الدین بن سید علم الدین زوجه او از نواح افغانستان بود از وی یک دختر بود شریف النساء و پسران سید شهاب الدین و سید جمال الدین و سید غلام محمد اما ذکر سید غلام محمد ننوشتند در زمان صغر سن وفات یافته باشد .

سید شهاب الدین بن سید جلال الدین او را از زوجه خود که بنت سید عز الدین بن سید نظام الدین بن سید مبارک عرف دیوان شاه بود و بخت [illegible] نام داشت یک پسر شد سید نصیر الدین و او را از زوجه خود حمیت النساء نام [illegible] تاج الدین بن نظر محمد بن نجم الدین بن دیوان شاه بود و یک پسر شد سید عز الدین از وی اولاد باقی نماند .

بسید جمال الدین بن سید جلال الدین و را دخترے بود لطیفہ بانو کہ در عقد نکاح سید ضیاء الدین
ہدایت اللہ بن عطاء اللہ بن سید ابو الفتح در آمد۔

تمام شد ذکر اولاد سید حسام الدین بن علم الدین۔

سید ابو الفتح سوم خواجہ سید علم الدین بن خواجہ ابو الخیر زوجہ او عصمت النساء بنت شیخ
شہاب الدین نبیرہ حضرت خواجہ ابراہیم ادہم بلخی در ۱۰۸۵ھ وفات یافت و چہار پسر گذاشت۔
سید سراج الدین پسر اول سید ابو الفتح سجادہ نشین بود زوجہ شمس عید او بی بی رحیمہ بود از و
سہ پسران و دو دختر بوجود آمدند۔ پسر اول سید منیر الدین۔ پسر دوم سید ظہیر الدین سوم
سید سعد الدین و دختر اول ماہ بانو کہ از سید سعد الدین بن زین العابدین منکوحہ شد۔ دختر دوم
صاحب دولت کہ از سید خضر محمد بن سید نظام الدین بن سید دیوان شاہ منکوحہ بود سال
وفات ۱۱۳۲ھ۔

سعید الدین بن دیوان سراج الدین در زمان طفلی فوت شد۔

سید ظہیر الدین بن دیوان سراج الدین زوجہ او صاحب النساء بنت سید اسعد اللہ بن
عطاء اللہ بن سید ابو الفتح بود۔ از وے دو پسر و یک دختر بوجود آمدہ در زمان طفلی وفات یافتند
و اولاد او در رفت۔

دیوان سید منیر الدین بن دیوان سید سراج الدین زوجہ او بی بی صاحبہ بنت سید شرف الدین
بن سید نظام الدین بن سید مبارک عرف دیوان شاہ بود۔ از وے سہ پسران و دو
دختران شدند۔ دختر اول فخر النساء از سید عزت اللہ بن اسد اللہ بن ابو الفتح منکوحہ شد
و دختر دوم سیف النساء از سید محسن بن سید خضر محمد بن نظام الدین منکوحہ شد و
در سال یکہزار و یکصد و پنجاہ و ہشت ہجری ۱۱۵۸ وفات یافت۔

سید نصر الدین بن دیوان سید منیر الدین در صغر سن بمرض چیچک فوت شد۔

سید فیض الدین بن دیوان سید منیر الدین زوجہ او سعیدہ بی بی بنت شیخ جمال الدین بن
شیخ نظام الدین نبیرہ سلطان التارکین بود از وے یک پسر و یک دختر بوجود آمد پسر شیر خوار
بعارضہ درد پہلو فوت شد و دختر بسالت النساء نام در عقد سید حیدر علی بن دیوان سید
امام الدین در آمد +

دیوان سید امام الدین بن دیوان سید منیر الدین زوجہ عفیفہ او بی بی زینت النساء
بنت سید قمر الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح بود کہ از وے پنج پسران و
دو دختران بوجود آمدند دختر اول بی بی عصمت کہ در حالت صغر فوت شد دختر دوم بی بی
ولی النساء کہ بہ سید رفیع الدین بن غیاث الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین
بن سید ابو الفتح منکوحہ شد۔ اما از پسران نحوے سہ پسر سید اکبر علی و سید رضی الدین
و سید کلن در عالم طفلی فوت شدند سال وفاتش ۱۱۸۹ھ است +

سید حیدر علی بن دیوان سید امام الدین زوجہ او بی بی بسالت النساء بنت سید فیض الدین
بن دیوان سید منیر الدین بود از وے یک پسر شد سید ارشاد علی عرف سید نتھن ۔ و دو
دختران شدند امیر النساء و وجیہ النساء +

سید ارشاد علی عرف میر نتھن بن سید حیدر علی زوجہ او بی بی عصمت بنت سید عصمت اللہ
جی عرف امام بخش بود۔ از وے یک پسر تولد شد سید اشرف علی اما دختر سے اولاد ہم نشد
و سہ دختران بودند بی بی بدرن - بی بی مینا - بی بی چھیدو - بی بی مینا در عقد نکاح سید
مظہر عرف میاں مینڈو بن سید فصیح الدین بن سید غیاث الدین بن سید نجم الدین
در آمد و لاولد رفت و مسماۃ بی بی بدرن زوجہ منکوحہ سید نظر علی بن سید نوازش علی بن
سید شاہ علی بن سید فصیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ
بن سید ابو الفتح بود و بی بی چھیدو زوجہ سید امام علی بن سید محتشم علی سجادہ نشین بود +

سید اشرف علی بن سید ارشاد علی معروف میر نتھن زوجہ او بی بی چھوٹی بنت دیوان محتشم علی

سجادہ نشین بود اما از وے اولاد نشد و لاولد رفت ✤

سید اصغر علی بن دیوان امام الدین سجادہ نشین بود زوجہ او دختر سید عزت اللہ بن
سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بود و نام آن بی بی خجستہ بانو از وے دو پسران و یک دختر
شدند سید ذو الفقار علی و سید محتشم علی و نام دختر ہدایت النساء و زوج شرعی بی بی ہدایت النساء
سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح
بود در سنہ ۱۲۱۱ھ از جہان فانی رخت رحلت بربست ✤

سید ذو الفقار علی بن دیوان اصغر علی سجادہ نشین بود زوجہ او بی بی امیر النساء بنت
سید حیدر علی بن دیوان سید امام الدین سجادہ نشین بود از وے پسر نشد اما دو دختران
شدند [illegible] بی بی سکینہ بی بی زوج شرعی بی بی مومن بی بی سید مہدی علی سجادہ نشین
بود و زوج شرعی بی بی سکینہ سید نصیر الدین بن قطب الدین بن عظیم الدین بن
سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح بود ✤

دیوان سید محتشم علی بن دیوان سید اصغر علی زوجہ او بی بی وجیہ النساء بنت
سید حیدر علی بن دیوان سید اصغر علی بود دو پسر سید مہدی علی و سید امام علی و سہ دختر
بوجود آمدند بی بی عمدہ بی بی زینب بی بی چھوٹی زوج شرعی بی بی عمدہ سید نوازش علی
بن سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ
بن سید ابو الفتح و شوہر بی بی زینب قاضی سید قمر علی بن سید عصمت اللہ جی عرف امام بخش
بن سید عزت اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بود و شوہر بی بی چھوٹی سید اشرف علی
بن سید ارشاد علی بن سید حیدر علی بن دیوان سید امام الدین بود سال وفات ۱۲۳۳ھ

سید مہدی علی بن دیوان محتشم علی سجادہ نشین و صاحب عزم و احتشام بود زوجہ او بی بی
[illegible] بنت دیوان سید ذو الفقار علی بود اما از وے اولاد نشد و از زن دیگر کہ داشت
اولاد شد دو پسر و چہار دختران بوجود آمدند نام پسران سید [illegible] علی و سید اسد علی [illegible]

و در سنه یکهزار و دوصد و پنجاه و پنج فوت شد ۔

سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی زوجه اول بی بی خجسته بنت سید ارشاد علی بن سید
حیدر علی بن سید دیوان امام الدین سجاده نشین بود از وے یک پسر سید سراج الدین و زوجه
دوم بی بی ولی النساء از دودمان پاک وے هم بنت شیخ شکر الله نبیره خواجه ادهم بلخی بود از وے
چهار پسران و چهار دختران بوجود آمد نام پسران قاضی سید منیر الدین سید شفیع حسین و
سید اصغر علی و پسر چهارم شش ماهه فوت شد ۔ نام دختران جواهر النساء بسید فدا حسین
بن سید نوازش علی بن سید شاه علی بن سید مسیح الله بن سید حفیظ الله بن سید هدایت الله
بن سید عطاء الله بن سید ابو الفتح بود شوهر سراج النساء سید قدرت علی بن سید ...الدین بن
سید قطب الدین بن ...سیم الدین بن نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح در صدر حیات
است ۔ دختر سوم امام النساء را زوج نبود و در آغاز عمر وفات یافت ۔ و دیوان موصوف در
سنه ۱۲۵۶ھ ازین دار فانی رحلت فرمود ۔

سید سراج الدین بن سید امام علی دیوان و صاحب سجاده بود زوجه اول مسماة لاڈلی بی بی
بنت قاضی سید محمد علی بن سید عصمت الله عرف امام بخش بن سید عصمت الله
بن سید عزت الله بن سید اسد الله بن سید ابو الفتح اما از وے اولاد نشد زوجه دوم بی بی
مهر النساء بنت شیخ عنایت الله بن شیخ شکر الله ادهمی فاروقی است از وے یک پسر بوجود
بوجود آمد ۔ دیوان سید غیاث الدین علیخان چشتی سجزی اجمیری که الحال سجاده نشین
و صاحب مقام حضرت خواجه بزرگ معین الحق معین الاولیاء است طال الله عمره زوجه
اولی بی بی رئیس النساء بنت قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان محتشم علی سجاده نشین
تا الآن از وے اولاد نشد حبیبا کمیش فرزندش سجنشانیکه نام و نشان اولاد و احفاد حضرت
خواجه بزرگ معین الاولیاء برقرار و سرچراغ قائم بمانند ۔ اما از دیوان سید سراج الدین از بطن زنان دیگر
اولاد هم است ۔ یک پسر سید نظام الدین و دو دختر جهانگیرن و حشمت [illegible]

شفیع حسین عم حقیقی الیشان درعقد مناکحت آمده اند۔ از سید نظام الدین اولاد است
پسر رشید الدین نام دارد و یک دختر کہ بشارت النساء نام اوست بسال وفات ۱۲۸۲ھ ٭
قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی زوجہ اونبی بی بنت سید فتح علی بن سید
غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح از وے دو پسر و
پنج دختران بوجود آمد۔ سید امام الدین سو سید فیض الدین۔ ثمرہ النساء در زمان صغر سنی
ہر دو دختر دوم شیر خوارہ بمرد۔ دختر سوم منیر النساء در عقد نکاح سید رضا حسین بن سید
فدا حسین بن سید نوازش علی بن سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید
ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح در آمدہ بود اما از بطن وے اولاد نشد و در عمر
نوجوانی برحمت حق پیوست۔ دختر چہارم صغیر النساء زوجہ شرعی سید شرف الدین بن سید
قدرت علی بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح است از وے یک پسر و یک دختر
دختر شدہ بود۔ اما در طفلی وفات یافتند۔ خدائے عز و جل بہ طفیل حبیب پاک رسول اکرم
صلے اللہ علیہ وسلم فرزند رشید بعمر دراز و اقبال و سعادت آثار نصیب فرماید آمین
رئیس النساء دختر پنجم زوجہ پاک شیخ المشائخ دیوان سید غیاث الدین علیخان سجادہ نشین
است حق سبحانہ تعالے اولاد دہد و در حفظ و حمایت دارد قاضی سید منیر الدین را زوجہ دیگر
ہم بود۔ علیم النساء بنت سید بدر الدین بن سید قطب الدین بن سید عظیم الدین بن سید نجم الدین
بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح اما از وے اولاد نشد و او در زمان صغر پیش از زمان
آگہی وفات یافت۔ زن سوم از قوم مرہٹہ است کہ بشرف اسلام مشرف گشتہ بزوجیت قاضی
سید منیر الدین در آمد۔ از بطن او دو پسر و دو دختر شدند۔ پسر سید شہاب الدین و سید ضیاء الدین
نام دختران سکینہ بی بی و اللہ رکھی۔ سکینہ بی بی بہ سید اولاد حسین بن سید شفیع حسین
بن سید امام علی بن دیوان محتشم علی منکوح شد و اللہ رکھی بہ سید رشید الدین بن سید
نظام الدین بن دیوان سراج الدین منسوب است بسال وفات ۱۳۰۵ھ ٭

سید فیض الدین پسر قاضی سید منیر الدین حیف که بہار گلشن شباب ہم ندید و داغ حسرت برجان والدین نہادہ در صغر سن برحمت حق پیوست۔

قاضی سید امام الدین بن قاضی سید منیر الدین جامع اوراق معین الاولیا است و بمنصب اکسٹرا اسسٹنٹ کمشنری بمشاہرہ چہار صد روپیہ مامور است زوجہ شرعیہ او بی بی گھسیٹی بنت سید قدرت علی بن سید بدالدین بن سید قطب الدین بن سید عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابوالفتح است ہنوز اولاد ندارد حق سبحانہ تعالے بتصدق رسول و اہلبیت رسالت و حضرات صوت و طریقت اولادش بدہد و بسیار مزد واز بلائے بد حوادث روزگار مصئون و محفوظ دارد آمین بحق سولہ والہ واصحابہ اجمعین برحمتک یا ارحم الراحمین۔

سید شفیع حسین بن سید امام علی بن ابن محتشم علی زوجہ شرعیہ او بی بی چھوٹی بنت سید فتح علی بن سید غلام معین الدین سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابوالفتح بود از بطن او یک پسر شد و شیر خوارہ بمرد و مادرش ہم بتپ دق ہمدران زمان وفات یافت و ایشان را از زن دیگر اولاد ہست سید امداد حسین و سید الطاف حسین و سید اولاد حسین و سید صفدر حسین و سید اکبر حسین و سید مختار حسین۔

سید اصغر علی بن سید امام علی بن ابن سید محتشم علی زوجہ او نصیب النسا بنت سید بدالدین بن قطب الدین نبیرہ سید شمس الدین بن سید ابوالفتح بود ازوے یک پسر شد سید حمید علی اما در زمان طفولیت فوت شد و مادرش ہم از جہان نے بنیاد نا شاد فت الحال سید اصغر علی از زن دیگر دارد و ہم اولاد ہست الحمد للہ۔

تمام شد ذکر اولاد سید سراج الدین بن سید ابوالفتح

سید شمس الدین پسر دوم سید ابوالفتح کہ پسر سوم خواجہ سید علم الدین است زوجہ او خورشید بانو بنت سید احمد بن سید حسام الدین بن سید علم الدین ازوے سہ پسران و سہ دختران بودند سید قمر الدین سید نجم الدین و سید مجد الدین سہ دختران لطیفہ بانو و

ضیاء النساء که در زمان صغر فوت شدند دختر سوم حفیظه بانو از سید هدایت الله بن سید عطاء الله
بن سید ابو الفتح منکوحه سید ◆

سید قمر الدین بن سید شمس الدین زوجه او بی بی خیر النساء بنت سید عطاء الله بن سید ابو الفتح
بود دو پسر و سه دختر داشت نام پسران بدر الدین و سعد الدین نام اول رفیع النساء و دوم عفیف النساء
که هر دو بزمان خوردی فوت شدند سوم زینت النساء که از سید امام الدین بن دیوان مظهر الدین
بن دیوان سراج الدین بن سید ابو الفتح منکوحه شد و هر دو پسران بدر الدین و سعد الدین در
طفولیت فوت شدند ◆

سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح زوجه او زیب النساء بنت سید عطاء الله
بن سید ابو الفتح بود و چهار پسر و دو دختر داشت نام پسران سید غیاث الدین سید
عظیم الدین سید نظام الدین سید قوام الدین نام دختران جمیل النساء و عزیز النساء
هر دو در حال غیر آگهی و صغر وفات یافتند ◆

سید غیاث الدین بن سید نجم الدین زوجه او سیف النساء بنت سید محمد بن سید احمد بود از وی
دو پسران شدند و یک دختر شد نام پسران سید رفیع الدین و سید قوی الدین اما سید قوی الدین
و یک دختر که نام معلوم نیست در طفلی فوت شد ◆

سید رفیع الدین بن سید غیاث الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن ابو الفتح زوجه او ولی النساء
بنت دیوان سید امام الدین سجاده نشین بود از وی یک پسر سید مظهر علی عرف میر سید شد و که بسفر
رفته بود و خبر اش باز نه آمد مفقود الخبر است ◆

سید عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح زوجه اول بی بی
شایسته بانو بنت سید عزت الله بن سید اسد الله بن سید ابو الفتح از بطن او یک پسر
شده بود اما در طفلی فوت شد و مادرش هم بعارضه تپ دق وفات یافت زوجه دوم بی بی
رحمت النساء بنت حافظ شهاب الدین نبیره قاضی حمید الدین ناگوری بود از وی دو پسر شدند

سید قطب الدین و فرید الدین +

سید قطب الدین بن سید عظیم الدین زوجہ او بی بی فہمیدہ بنت سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابوالفتح از بطن او سید بدر الدین و سید نصیر الدین دو پسر بودند۔ دختر نبود +

سید نصیر الدین بن سید قطب الدین زوجہ او بی بی سکینہ بنت دیوان سید ذوالفقار علی بن دیوان سید اصغر علی۔ امالاولد رفت +

سید بدر الدین بن سید قطب الدین زوجہ عظیم النساء بنت سید نوازش علی بن شاہ علی بن سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابوالفتح بود از وے یک پسر شد سید قدرت علی و دو دختران علیم النساء نصیب النساء و مسماۃ علیم النساء زوجہ اول قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علیخان بود لیکن درعین شباب برحمت حق پیوست و مسماۃ نصیب النساء درعقد نکاح سید اصغر علی بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی درآمدہ بود +

سید قدرت علی بن سید بدر الدین زوجہ او مزاج النساء بنت سید امام علی بن دیوان محتشم علی بود۔ از وے سہ پسران و سہ دختران بوجود آمدند۔ اما دو پسر و دو دختر بعالم صغر سن وفات یافتند۔ و یک پسر و یک دختر باقی ماند۔ پسر شرف الدین کہ زوجہ او صغیر النساء بنت سید قاضی منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی است و نام دختر بی بی گھسیتی کہ درعقد مناکحت قاضی سید امام الدین بن قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی سجادہ نشین است +

سید فخر الدین بن عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید شمس الدین بن سید ابوالفتح۔ زوجہ او لطیف النساء بنت غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابوالفتح بود از بطن او یک پسر بود و یک دختر۔ نام پسر سید فخر الدین

کہ زوجہ او شرف النساء بنت سید فتح علی بن غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن ابو الفتح بود آما اولاد فوت سید و یک دختر بود بی بی فرخندہ او ہم فوت شد و از لطن او اولاد شد ٭

سید حمید الدین پسر سوم سید شمس الدین بن سید ابو الفتح ۔ از زوجہ او کہ صحیح النسب بود دیگر پسر شد ۔ سید بدیع الدین کہ بہ سفر رفتہ بود و مفقود الخبر است ٭

سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح بن سید حسام الدین از و چہار پسر شدند و دو دختر پسر شدند و دو دختر پسر اول ہدایت اللہ پسر دوم اسیع اللہ و پسر سوم و چہارم در طفلی فوت شدند و نام دختران خیر النساء و زینت النساء زوج بی بی خیر النساء سید قمر الدین بن شمس الدین بن ابو الفتح بود و شوہر زینب النساء عرف چھوٹی بی بی سید نجم الدین بن شمس الدین بن ابو الفتح بود ٭

سید ہدایت اللہ پسر سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح زوجہ حفیظ بانو بنت سید شمس الدین بن سید ابو الفتح بود ستہ پسر شدند و سہ دختر دختر اول ظفر النساء کہ از سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح منکوحہ شد و مہر النساء و لطیف النساء در زمان خردی فوت شدند ٭

سید حفیظ اللہ بن ہدایت اللہ بن عطاء اللہ زوجہ او دانستہ بانو بنت شیخ زرجو دا نبیرہ شاہ حمزہ و ہرسوی بود از و یک پسر شد سید مسیح اللہ و یک دختر حمیدالنساء کہ بہ سید قطب الدین بن عظیم الدین بن نجم الدین بن شمس الدین بن ابو الفتح منکوحہ شد ٭

سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح ۔ زوجہ او ہدایت النساء بنت دیوان سید صغر علی سجادہ نشین بود ۔ از وے یک پسر شد سید شاہ علی و یک دختر شد فہمیدالنساء کہ بہ سید قطب الدین بن سید عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح منکوحہ شد ٭

بن سید خواجہ علاء الدین ۔ زوجہ او مسماۃ مظفر بانو بنت سید احمد

سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ زوجہ او بی بی کمن بنت سید غلام محی الدین بن سید خلیل اللہ بن سید سعد اللہ بن سید ابوالفتح بود از وی یک پسر شد +

سید نوازش علی بن سید شاہ علی زوجہ او بی بی عمدہ بنت دیوان سید محتشم علی سجادہ نشین بود از وی دو پسر شدند و سہ دختر نام پسران سید نظر علی و سید فدا حسین و نام دختران عظیم النساء کہ زوجہ سید بدر الدین بن قطب الدین بن عظیم الدین بن نجم الدین بن شمس الدین بن سید ابوالفتح بود دختر دوم چھوری بی بی کہ زوجہ سید حسین علی بن مکرم علی بن سید ضیاء اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابوالفتح بود سوم دختر ہدایت النساء کہ ناکتخدا فوت شد +

سید نظر علی بن سید نوازش علی زوجہ او بی بی بدر النساء بنت سید ارشاد علی عرف سید منتخص بن سید علی بن دیوان امام الدین سجادہ نشین بود از وی اولاد نشد لاولد رفت +

سید فدا حسین بن سید نوازش علی زوجہ او جواہر النساء بنت سید امام علی بن دیوان سید محتشم سجادہ نشین آستانہ یک پسر و چند دختران شدند اما پسر باقیست و دختران بزمان صغر وفات یافتند +

سید رضا حسین بن سید فدا حسین زوجہ او مسماۃ منیر النساء بنت قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی سجادہ نشین بود کہ بعالم جوانی ازین دار فانی برفت و سید رضا حسین را ہنوز زوجہ دیگر بہم نرسیدہ +

واضح باد کہ زمانیکہ سید مسیح اللہ بعد وفات زوجہ خود ترک اجمیر کردہ بہ دہلی رفت زوجہ دیگر خواست وازو سید کرم علی و سید فضل علی بوجود آمدند کہ اولاد ایشان در موضع دھولکوٹ ضلع گوڑگانوہ موجود است +

سید ضیاء اللہ پسر دوم سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابوالفتح زوجہ او لطیفہ بانو

بنت سید جمال الدین بن جلال الدین بن حسام الدین بن خواجہ سید علم الدین بود و از وی یک دختر
نام پسر مکرم علی و نام دختر شرف النساء بانو عرف بی بی کھولاکہ زوجہ اول سید فتح علی بن سید
غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بود ٭
سید مکرم علی بن سید ضیاء اللہ زوجہ او فہیم النساء عرف بی بی مدو بنت سید
غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن ابو الفتح بود از وے یک
پسر بود سید حسین علی کہ بسفر رفت و مفقود الخبر شد و یک دختر بود صاحب النساء کہ بہ
شیخ نظام الدین نبیرہ خواجہ سلطان التارکین منکوحہ شد ٭
سید کلیم اللہ پسر سوم سید ہدایت اللہ در زمان صغر سنی فوت گردید ٭
سید اطیع اللہ پسر دوم سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح زوجہ او عفیفہ بانو بنت
قاضی محمد مقیم ناگوری بود از وی یک پسر رزق اللہ پسر بود و یک پسر بزمان خردی فوت شدہ و نام
دختر بی بی صاحب النساء کہ بہ سید ظہیر الدین بن دیوان سید سراج الدین سجادہ نشین منکوحہ
شد اما از وے اولاد نشد ٭
سید رزق اللہ بن سید طیع اللہ زوجہ او لطیفہ بانو بنت شیخ جمال الدین بن شیخ
نظام الدین نبیرہ خواجہ سلطان التارکین ناگوری بود۔ از وے سہ دختران شدند۔ دختر اول
لطیفہ بانو عرف زمرد النساء بہ سید نظام الدین بن نجم الدین منکوح شد و لاولد رفت
و دختر دوم رحمت بی بی کہ بہ سید غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ
بن سید ابو الفتح منکوحہ شد۔ و دختر سوم زلفت بی بی کہ بہ سید عصمت اللہ عرف امام بخش
منکوحہ شد و از سید رزق اللہ اولاد پسرے نبود ٭

تمام شد ذکر اولاد سید عطاء اللہ بن ابو الفتح

سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بن خواجہ علم الدین۔ زوجہ او خواجہ مبارک خاتون بنت شیخ
محمد فرید بن شیخ عبد المومن نبیرہ خواجہ سلطان التارکین بود از وے پنج پسر شدند و

چہار دختر نام پسران سید عصمت اللہ کہ بزمان طفلی فوت شد دوم سید محمد حسن سوم سید خلیل اللہ۔ چہارم سید عزت اللہ پنجم سید عبد الجلیل کہ در زمان طفولیت وفات یافت۔ نام دختران مہر النساء و نام سہ دختران در مداین معین ننوشتند احتمال غالب آنست کہ در صغر سن وفات یافتند۔ اما شوہر بی بی مہر النساء شیخ جمال الدین بن شیخ نظام الدین نبیرہ خواجہ سلطان الٰہ کین بود +

سید حسن محمد بن سید اسد اللہ قاضی شہر اجمیر بود زوجہ اولش خدیجہ بانو بنت سید نجم الدین بن سید مبارک عرف دیوان شاہ بود۔ ازوے یک پسر بوجود آمد و بہ عمر نہ ماہ فوت شد۔ زوجہ دوم او مسماۃ دُردانہ خانم بنت مرزا گدا بیگ دہلوی بود۔ ازو یک دختر و دو پسر بوجود آمدند نام دختر نجابت بی بی کہ بہ سید قوام الدین بن امین الدین بن سید محمد منکوحہ شد۔ نام پسران اول رضی اللہ حسن کہ در طفلی فوت شد۔ دوم سید حسن علی کہ اورا از زوجہ خود یک پسر مکرم علی و یک دختر شد کہ نام او بی بی عزت در بہ سید قاسم علی بن سید قوام الدین بن سید امین الدین سید محمد منکوحہ شدہ بود۔ اما بی بی نجابت و مسمی مکرم علی ہر دو لا ولد رفتند +

سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح۔ از زوجہ او بی بی ظفر النساء بنت سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح یک پسر شد و چہار دختر۔ اما ہر چہار دختر بزمان طفلی فوت شدند +

سید غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ زوجہ او بی بی رحمت بنت سید رزق اللہ بن سید سمیع اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح بود۔ ازو یک پسر شد سید فتح علی و چہار دختر کریم النساء و لطف النساء و فہیم النساء۔ شوہر کریم النساء سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح بود۔ دوم لطف النساء زوج او سید بشیر الدین بن سید عظیم الدین بن سید

نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابوالفتح بود سوم فہیم النساء عرف مندو بی بی شوہراو سید مکرم علی بن سید ضیاء اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابوالفتح دختر چہارم بی بی فاخرہ عرف بی بی چھیندو قبل از شباب فوت شد و نوبت مناکحت نرسید +

سید فتح علی بن غلام معین الدین ۔ زوجہ اول شریفہ بی بی عرف بی بی بکھولا بنت سید ضیاء الدین بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابوالفتح بود از وی یک دختر شد شرف النساء شوہراو سید فخر الدین بن فریدالدین بن سید عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابوالفتح ۔ اما سید فتح علی را زوجہ دوم بود بی بی فضیلت النساء بنت شیخ لعل محمد نبیرہ خواجہ ادھم بلخی از وی دو پسر و دو دختر بوجود آمدند نام پسران سید احسان علی و سید گوہر علی کہ ہر دو در زمان طفولیت در گذشتند ۔ نام دختران بی بی ننھی و بی بی چھوٹی کہ بہ قاضی سید منیر الدین و سید شفیع حسین پسران سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی سجادہ نشین منکوحہ بودند +

مولف ۔ سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابوالفتح را دو زوجہ دیگر بودند زن اول مان بی بی سکنہ دہلی کہ از وے یک پسر شد سید نجم الفتح و چہار دختران نور النساء و حرمت النساء و نام دو دختران لقبیہ معلوم نیست ۔ زن دوم نجیب الطرفین از نسل مغل بود از وی دو پسران شدند و سید عبد الوہاب و سید میرزا بیش ازین احوال ایشان معلوم نشد +

سید عزت اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابوالفتح زوجہ او فخر النساء بنت دیوان سید منیر الدین سجادہ نشین بود از وی دو پسر و سہ دختران بودند ۔ اول دختر جمعیت النساء کہ در زمان صغر فوت شد دوم شائستہ بانو کہ بہ سید عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابوالفتح منکوح بود سوم خجستہ بانو زوجہ دیوان سید صغر علی سجادہ نشین ۔ نام پسران سید نصر اللہ کہ در طفلی فوت شد +

سید عصمت الله عرف سید امام بخش بن سید عزت الله زوجه اول بی بی زلفت بنت زرق الله بن طیب الله بن عطاء الله بن سید ابو الفتح از وے یک دختر شد بی بی عصمت نام ـ و دوم او بهوندا بی بی بنت سید امین الدین بن سید محمد بن سید احمد بن سید حسام الدین بن خواجه علم الدین از بطن او یک پسر شد سید قمر علی ✤

سید قمر علی بن سید عصمت الله بن سید عزت الله ـ زوجه زینت النساء بنت دیوان سید محتشم علی سجاده نشین از بطن او یک دختر تولد شد لاڈلی بی بی شوهر او دیوان سید سراج الدین سجاده نشین بود ـ و شوهر بی بی عصمت سید ارشاد علی عرف سید چھقن بن سید حیدر علی بن دیوان سید امام الدین سجاده نشین بود ✤

ذکر اولاد

سید معین الدین رابع بن خواجه ابو الخیر بن خواجه معین الدین ثالث از و یک پسر شد سید مبارک عرف دیوان شاه ـ و از وے سه پسران بوجود آمدند و یک دختر نام پسران سید نظام الدین ـ سید نجم الدین ـ سید احمد ـ و نام دختر لی بی عصمت ✤

سید نظام الدین ـ نام مادر او بی بی انبیا جواهر محمد عرم الهند و نام زوجه او جان بی بی بنت شیخ محمد افضل نبیره شاه حمزه و هر سه از بطن وے سه پسر و چهار دختر آمدند ـ نام پسران شرف الدین عرف شرف محمد ـ دوم خضر محمد سوم شمس الدین که در طفولیت فوت شدند نام دختران بی بی فاطمه و بی بی آمنه و بی بی گلاب ـ بی بی هدیه ✤

شرف محمد پسر اول سه پسر و دو دختر داشت سید خیر محمد ـ سید وارث محمد ـ سید مودود ✤

سید خلیل محمد یک پسر داشت که لا ولد رفت و یک دختر داشت مسماة دولن که از وے یک پسر شد شرف الدین و لا ولد رفت ✤

سید وارث محمد ـ پسر دوم ـ دو پسر داشت ـ خواجه بخش و معین الدین بخش سید خواجه بخش

لاولد رفت و از معین الدین بخش چهار پسران شدند محمد بخش خدا بخش و نبی بخش هر سه
لاولد رفتند اما الٰہی بخش را یک پسر شد حسین بخش و او لا ولد ہم لاولد گذشت +
سید موجود ـ دو پسر سوم ـ دو پسر داشت محمد علی و سید علی ـ که هر دو لاولد گذشتند +
بی بی صاحب دولت بنت سید شرف محمد زوجه دیوان سید منیر الدین سجاده نشین بود و
بی بی بخت دولت دختر دوم در حبالہ عقد سید شہاب الدین بن سید جلال الدین در آمد +
سید خضر محمد ـ پسر دوم سید نظام الدین بن سید مبارک دیوان شاه از وی سه پسر
یک دختر شد نام دختر دولت بی بی که لاولد فوت شد و نام پسران سید محسن ـ سید محمد مقیم
سید علی اکبر ـ سید محمد مقیم لاولد رفت +
سید محسن بن خضر محمد ـ دو پسر داشت شمس الدین و نظام الدین از سید نظام الدین دو
پسران شدند میر قمر علی و میر نجف علی ـ اما میر نجف علی لاولد رفت و از میر قمر علی سید وزیر علی
دو دختر داشت صاحب بیگم و وزیر بیگم ـ و صاحب بیگم زوجه سید واجد علی بود که از وے
یک پسر موجود است وزیر بیگم را زوج شرعی سید احسان علی جاگیردار موضع ہاتھی کھیڑه بود
که از وے سه پسران و یک دختر بوجود آمدند +
سید شمس الدین بن سید محمد محسن دو پسر داشت سید بنده علی و سید سعد الدین از
سید بنده علی دو پسر و دو دختر بوجود آمدند ـ سید امیر علی و سید خدمت علی از سید امیر علی
یک پسر بود سید غفور علی که لاولد فوت شد و از سید خدمت علی دو پسران شدند و دو دختران
پسر اول سید راج علی که در صدر حیات و پسر دوم سید ارشاد علی
بود که لاولد رفت اما سید سعد الدین پسر دوم سید شمس الدین دو پسر داشت سید حسین علی
و سید واجد علی ـ از سید حسین علی و سید واجد علی ـ از سید حسین علی دو پسر موجود اند سید
عبد العلی و سید عبد الکریم ـ و از سید واجد علی یک پسر در صدر حیات است و سید نجف حسین نام است
سید علی اکبر بن خضر محمد بن سید نظام الدین دو پسر و دو دختر داشت ـ نام پسران فتح علی

وامیر الدین۔ اما از امیر الدین اولاد پسری نشد و از فتح علی یک پسر و سه دختر بوجود آمده۔ نام
پسر سید احمد علی که از و اولاد پسری نشد و یک دختر شد که او هم لاولد رفت ؛
سید نجم الدین بن سید مبارک دیوان شاه بن سید معین الدین الیع۔ دو پسر و چهار دختر داشت
نام پسران سید سلطان محمد و سید نظر محمد۔ اما سید سلطان محمد لاولد فوت شد و از سید نظر محمد
دو پسر بوجود آمدند و یک دختر نام پسران سید سراج الدین و محمد حیات اما سراج الدین لاولد رفت۔ و از سید محمد حیات دو پسر بوجود
آمدند و دو دختر۔ نام پسران سید غلام امام و سید محمد تقی۔ اما از سید محمد تقی اولاد پسری نشد
و چهار دختران بوجود آمدند که از بطن ایشان توالد و تناسل جاریست اما سید غلام امام یک پسر داشت
نام سید علی از وی یک پسر شد و سه دختر۔ نام پسر سید جابر علی که اولاد پسری نداشت و از بطن
دختر او که زوجه سید خدمت علی بن سید بنده علی بود اولاد باقیست ؛
سید خواجه احمد پسر شیخ سید مبارک دیوان شاه بن سید معین الدین الیع۔ او را پسر نبود۔ چهار
دختر داشت۔ سعیده بی بی۔ عائشه بی بی۔ بزرگ بی بی۔ عابده بی بی۔ اما سعیده بی بی زوجه سید
برهان و بی بی عائشه زوجه سید سبحان نارنولی بود که از بطن ایشان اولاد کثیر باقیست و
بی بی بزرگ به شاه حسین بن شیخ صادق محمد اولاد شیخ نظام نارنول منکوحه شد و بی بی
عابده اسم با مسمی بود و بعبادت و ریاضت درگذشت و شوهر نخواست ؛
مولف۔ بر ضمائر ارباب دانش و بصیرت مستور و محتجب نماند که از باستان هنجار روزگار بر این
منوال بوده است که فرمانروایان کشور دولت دنیا را۔ با تاجوران مملکت فقر و فنا منازعتی
و خصومتی پدید آید چنانچه در هر زمان و مکان صاحبدلان آرب دستگاه خداوندگان
حق آگاه را آفتی عظیم و خسارتی سقیم روی داده است۔ جائیکه حسین علیه السلام بود۔
به یزید لعین را هم بوجود آوردند و استحکام آثار محنت ز بنیاد خلوص و محبت قرار دادند لاجرم
زحمت کشیدن و بعزلت آرمیدن طریق بزرگان دین بوده است و ازینها۔ هر یکے را
دشمنی صعب روی نموده است حضرات خواجگان و متبعان خواجگان ما را که دردمندان

و در طلب بوده اند بیشتر انچنین حادثات و سانحات در پیش آمدند که تفصیلش از هزار یکے و از بسیار اند کے بر سبیل بیان آوردن دلیل منشاء و منشات خواهد بود کما قال فی سیر الاقطاب قاضی صادق و قاضی عماد دانشمندان دہلی به آنحضرت مخالف گشتند و به سلطان گفتند که خواجه قطب الدین و قاضی حمید الدین شب و روز سماع مے شنوند با آنکه در شرع مقدس حرام است و خواجه قطب الدین هنوز ریش هم نیاورده است بعد ازین قاضی صادق و عماد بخانقاه حضرت آمدند اتفاقاً مجلس سماع بود و قاضی حمید الدین متواجد بود و حضرت خواجه دست بسته استاده بودند قاضی عماد به سوے حضرت خواجه اشارت کرد و گفت که امرد را نه شاید که در مجلس سماع حاضر باشد آنحضرت فی الفور دست مبارک خود بر روئے مطهر خود بسم الله الرحمن الرحیم گفته فرود آورد و فرمود آرے امرد را نشاید که در مجلس سماع حاضر گردد یا اهل سماع ایم و سماع را مباح میگوئیم خلق چون چنان بدیدند معترف و معتقد گشتند و آن نااہلان سیاه دل باہشت فرو رفتند و پیش آمدن نتوانستند و واپس رفتند و مصلحت کردند که اگر این فتنه فرو نشست تا قیامت خواهد ماند چنانچه هر دو مجهولان ناحق شناس بحضرت خواجه و قاضی حمید الدین گفته فرستادند که ما قاضی و صدر جهانیم شما آمده بدار العدالت حاضر شوید و عذر آنکه خلاف شرع میکنید باز بگوئید یا تائب شوید و بمجرد استماع این پیام از زبان معجز نشان حضرت خواجه بر آمد که اے حرامان مے مانید یا در زیر زمین رفتن میخواهید قاضی حمید الدین دهن آنحضرت را گرفت خواجه سنر مود دے قاضی به هر حا جابت رسانید پس فرداگفته فرستادند که فرداعرس پیر ما است مهلت دهید تا سماع بشنویم پس فردا هم علما را حاضر آرید اگر سماع درست خواهد بود خواهیم شنید و گرنه توبه خواهیم کرد قاضی و صدر جهان چون این جواب شنیدند قبول کردند بشرط اینکه غیر ازین دو شخص خواجه قطب الدین و قاضی حمید الدین دیگرے سماع نه شنوند در آن هنگام قلعه دہلی دو دروازه داشت شرقی و جنوبی در خانه و خانقاه هر دو بزرگوار درون قلعه بود قاضی صادق و عماد بر سر بر دروازه صد صد نفر نشاندند تا کسے را راه نه دهند مبارک نام

خادمے بخدمت آنحضرت عرض نمود کہ بر در شہر مردم نشانیدہ اند تا کسے نیاید طعام بتریم یا نہ قاضی
حمیدالدین گفت دو چند طعام بختیہ کنید کہ از ہر روز است کہ خلق را بہ مجلس ما منع کنند۔ حضرت خواجہ
فرمود کہ قاضی عماد و صادق از جان خود سیر آمدہ اند میخواہند کہ زود ازین جہان سفر کنند پس مبارک
خادم برفت و استعداد طعام کرد و قاضی حمیدالدین دوگانہ ادا نمود و گفت برادرم شیخ الاسلام
حضرت شیخ بہاءالدین زکریا صابح است اینک از ملتان میرسد درین اثنا آن بزرگوار
از راہ در مشرق آمد و دربانان کور شدند پس حضرت خواجہ فرمود کہ برادرم جلال الدین تبریزی
نیز مے آید و وے از دروازہ جنوبی در رسید دربانان کور شدند پس سماع در دادند و چنان
غلغلہ شد کہ صدائے آن بگوش قاضی صادق و عماد افتاد۔ حیران شدند و گفتند کہ بارہا در
خانقاہ خواجہ قطب الدین و قاضی حمیدالدین سماع شدہ لیکن اینقدر غلغلہ ہرگز نشنیدہ ایم کس را
فرستادند کہ خبر بیارد آنکس برفت و دو دیدہ آمدہ گفت مردمان آنقدر جمع شدہ اند کہ
جاہائے مردمان از ہجوم تنگ گردید و محفل سماع گرم است۔ قاضی صادق و عماد را چون اجل
فرا گرفتہ بود خود را ضبط کردن نتوانستند و حیران شدہ گفتند کہ حالا ایشان را فرصت دادن
خوب نیست برویم و بحضور خلائق ایشان را از سماع باز داریم۔ پس آن ہر دو جاہلان بے باک با جماعت
بسیار آمدند حضرت خواجہ در سماع بود و قاضی حمیدالدین دست بستہ ایستادہ و جمعی کثیر در گریہ
درین اثنا نظر حضرت قاضی برآن افتاد فرمود "ہمانجا باشید اے سنگدلان"۔ ہر دو ہمانجا
استادہ ماندند۔ ہر چند در غضب گشتند و خواستند نزدیک شوند۔ پائے آنہا چون ستونی کہ در
زمین نصب کنند محکم شدند۔ تا آنکہ حضرت قطب الاقطاب در سماع بود ہمچنان استادہ بودند
و بعد اقامت نظر حضرت خواجہ بر آنہا افتاد فرمود کہ بیائید اے برادران وداع شوید۔ اما اللہ
سماع ہم پارہ بخشید تا در دل شما حسرت باقی ماند بعد ازان سفر کنید۔ سخن آنحضرت بہ ہر دو اثر کرد
و در گریستند۔ و در تواجد آمدند و بعد از دیر بہوش آمدہ سر در پائے حضرت خواجہ نہادند گفتند واللہ
جل مسئلہ کہ ما از سر سماع آگاہ نبودیم این خود نعمتے است از نعمات ایزد جل شانہ حضرت خواجہ فرمود

که اقرار حالا چه سود دارد - چون کار از دست رفت" پس آن هر دو کس پشیمان نزد سلطان رفته تمام
ماجرا عرض نمودند - و همان روز بمردند ؛

منقولست

از اخبار الاخیار مولفه حضرت شیخ عبد الحق محدث دهلوی البخاری رحمة الله تعالی علیه که سلطان
قطب الدین مرید و معتقد شیخ ضیاء الدین رومی بود - روز سوم از نقل شیخ مذکور چون حضرت
سلطان المشائخ خواجه نظام الدین بدایونی قدس سره - برسم فاتحه برفت - سلطان
قطب الدین آنجا حاضر بود اما تعظیم حضرت سلطان المشائخ نکرد و جواب سلام هم نداد - آورده اند
که وقتیکه حضرت خواجه فرید مسعود رحمة الله علیه در اجودهن رسید - قاضی شهاب الدین
که در آنجا بود و نسبت طلبی میکرد از ورود حضرت خواجه کساد بازاری خویشتن تصور نموده خلاف
ورزیده - و به حاکم ملتان حکایت ها رسانید - که اصلی نداشتند - و نزد و فتور میخواست که بنای قیام
حضرت خواجه را از آنجا بر کند - چون حاکم ملتان بر تحریر و تقدیر قاضی مذکور التفاتی نفرمود
و انجام کار غیر از خجالت و ندامت به دستش نیامد گشتن حضرت خواجه علیه الرحمة سعی موفور
بکار برده قلندری را بطمع زر مامور کرد - روزی که فرصت وقت دریافته قلندر به اندرون درآمد
حضرت خواجه علیه الرحمة به نور باطن بر نشاء شر مقدمش کشف فرموده به خادمی که حاضر خدمت
بود امر فرمودند که تا او را بر آرند - آورده اند که با حضرت سلطان المشائخ سلطان قطب الدین را
خصومتی بود و مدام بر آزار ایشان نظر میداشت روزی به سلطان المشائخ حکم فرستاد که
کلم از کلم بخدمت بادشاه به غره ماه باید رسید - اگرچه حضرت سلطان المشائخ بر این حکم
هیچ التفات نفرمود - اما دیگران که دشمنان گاه نفاق و عناد بودند خاطر بادشاه را
مطمئن ساخت نهایت آنکه اگر بوقت مقرره حضرت سلطان المشائخ بخدمت بادشاه نخواهد
رفت غیرت ولی الامری بادشاه تاب نخواهد آورد در آزار حضرت سلطان المشائخ دقیقه نخواهد گذاشت

اتا از آن روکه به ناحق در آزار مردان حق کوشیدن و چشم زدن دولت صد ساله را پامال میکند پادشاه را مرگ معلق درگرفت و بروز غره ماه باشارت خسرو خان از دست کسی کشته شد و از دولت و بنیاد حیات عقبی محروم و ناکام برفت ❊

صاحب اخبار الاخیار می نویسد سلطان محمد تغلق شیخ نصیر الدین چراغ دهلی را با بن کمال ثبت که وا اندها کردی و در سفرها همراه خود گردانیدی گویند کا او را وقتی جامه وار خود گردانیده بود و این همه ها بموجب فاهمیت پیر خود تحمل کرد و دوم فرزند رحمته الله علیه وقتی سلطان محمد تغلق بجای نصیر الدین محمود خوان طعام فرستاد در آوندهای زر و نقره و باعث فرستادن این جز ایذا نبود یعنی اگر ابا آورد و طعام من نخورد همین را ماده ایذا سازم اگر بخورد بگویم که در کاسه زرین خوردی و نا مشروع کردی خدمت شیخ هیچ نگفت لختی از کاسه زرین که در آن بود برآورد و بر دست نهاده خورد بد اندیش خائب و خاسر ماند. شاه جلال گجراتی که صاحب کشف و کرامات بود و در ظاهر و باطن مرتبه عظیم و شانی رفیع داشت میگویند که اصل وی از ولایت گجرات است و در گور و بنگاله بر تخت نشسته حکم کردی چنانکه پادشاهان می نشینند و حکم میکنند بادشاه گور او را شهید کرد از جهت توهم دو غدغه که قول غرض گویان بخاطر او در راه یافت یا نقل است که چون قاتلان خانقاه او در آمدند و بنیاد خونریزی کردند و شمشیر میزدند شیخ میفرمود یا قهار یا قهار. چون تیغ بر وی زدند گفت یا رحمن و بر همین کلمه جان بحق تسلیم کرد. گویند سر او بر زمین افتاده بود و الله الله میگفت رحمته الله علیه ❊

منه

شیخ شهاب الدین حق گوی پسر شیخ فخر الدین زاهد است او را حق گو ازان لقب است که سلطان محمد تغلق حکم کرد که مرا محمد عادل گویند او از گفتن این مقصود ابا کرد که ظالم را شما عادل نتوانیم گفت سلطان محمد تغلق او را از قلعه دهلی در زیر انداخت قبر او هم در زیر قلعه است ❊

از صاحب منتخب التواریخ ملا عبد القادر بدایونی

واقعات زمان اکبر شاه بادشاه که با بزرگان و مشائخان بظهور پیوسته این است و دران ایام
شیخ قطب جلیسری را که مجذوبی خراباتی بود از دست شیخ جمال بختیار طلبیده با اخبار فرنگیان
در بحث انداختند و ارباب عقل و اجتهاد زمان را حاضر ساختند۔ شیخ گفت آتشی بلند افروزند
تا من با معارض خود در آییم و هر که بسلامت بر آید حق است همچنان کردند و او دست دو کس فرنگی
زده گفت هان بسم الله و هیچ کدام از فرنگیان جرأت نکردند و او را از غیرت همراه فقیری چند دیگر
در بکر فرستادند تا همانجا در گذشتند۔ و همچنین خیلی از مشائخ و فقرا را بجاها فرستادند و
همچنین شریعت و دین اسلام و روزه ها جدا جدا باختراع نام نهاده بودند و نبیره های شیخ ادهن را
از کبار مشائخ جونپور با اهل و عیال طلبیده باجمیر فرستاده وظیفه مقرر ساختند و یک دو کس در آنجا
درگذشتند و بعضی تا الحال بعسرت میگذرانند۔ همچنین شیخ حسین نبیره حضرت خواجه معین الدین
قدس سره را که تسلیم خاطر خواه نمیکرد و بعد از اخراج بمکه معظمه و آمدن او از فتحپور بهمان دستور
کورنش باستغنا نمودن و ادعای بی اخلاصی او و مهدویت در بکر فرستادند تا در سال هزار و دو
نظام الدین احمد بتقریب التماس طلب قاضی فتحپوری او بکر و شیخ کمال بیابانی نام او را هم مذکور
ساخت و همه را طلبیده از آنروی که زمین بوس بجا آوردند حاضر زمان طلب داشته حکم
خلاص فرمودند اما کمال بیابانی که قلابه ای بود در حبس خانه که نسبت با خانخانان بر آوردند در [illegible] فرستادند و شیخ حسین را باز حکم

در گذشتند و تخلف نمایند [illegible]
[illegible] سنه ۹۹۶ [illegible]
[illegible] شیخ حسین [illegible]
[illegible] رجب سنه ۹۹۶ [illegible]

مدد معاش دیگر فرموده نامزد بهمانجا ساختند چنانچه ازین پیشتر مذکور شده انشاء الله تعالی

والله

شیخ عبد النبی صدر الصدور ولد شیخ احمد بن شیخ عبد القدوس گنگوهی است چند مرتبه بمکه معظمه ومدینه طیبه رفته علم حدیث خوانده و بعد ازان که باز گشته آمد از روش آبا و اجداد کرام سماع و غنا منکر بود - و بروش محدثین سلوک میکرد و به تقوی و به طهارت و نزاهت و عبادت ظاهری اشتغال داشت چون بمنصب صدارت رسید جهان جهان زمین و مدد معاش و وظائف و اوقاف بخلائق بخشید - چنانچه در زمان هیچ پادشاهی هیچ صدری باستقلال نه گذشته و عشر عشیر این کار او داده نه داده - و بادشاه را چند گاه نسبت باو آنچنان اعتقاد پیدا شده بود که کفش پیش پای او می نهادند آخر بجهت مخالفت مخدوم الملک و سائر علماء نفس حیله گر که شعر

جاهلانند همه جاه طلب خویشتن را علما کرده لقب

و اعظم اسباب هبوط او این بود که زمانیکه بادشاه از سفر پانسی واله بفتحپور باقامت نمودند قاضی عبد الرحیم - قاضی متهرا استغاثه نزد شیخ برد که برهمنی متمول متمردی ازان قصبه مصالح عمارت مسجدی را که بتعمیر آن مهیا ساخته بودم گرفته بتخانه بنا کرده و چون معارض و معترض او شدم بروش استهزا درد هانش باد زبان به نسبت نبی علیه السلام کشاده و اهانت گوناگون باهل اسلام رسانیده چون طلب کردند - آن برهمن بطلب شیخ نیامده بیربر و شیخ ابو الفضل را فرستادند تا او را آوردند و شیخ ابو الفضل آنچه از مردم شنیده بود بعرض رسانیده - و گفت که سب بتحقیق از و بوقوع پیوسته و علما بعضی قبه بقتل و بعض به تشهیر و مصادره او قائل شده دو فریق گشتند - درین باب گفتگوی وسیع بود هر چند شیخ از بادشاه رخصت قتل او میگرفت بصریح نمیدادند و در پرده میگفتند که سیاست شرعی تعلق به شما دارد از ما چه می پرسید و برهمن مدتی باین تقریب در بند ماند و اهل حرم شاهنشاهی بشفاعت بجهت تخلیص او در خواستند و خاطر شیخ درمیان بود - چون مبالغه شیخ از حد گذشت جواب فرمودند که سخن همانست که گفته ایم شیخ

بمجرد رسیدن بمنزل حکم بقتل او کرده. و چون این معنی بعرض رسانیدند خیلی در هم و برهم شدند و اهل حرم
از درون و بسیار مقربان هند از بیرون گفتند که این ملایان را شما نوازش فرموده‌اید کار ایشان
حالا بجای رسیده که بملاحظه خاطر شما هم تسکین نشده بی حکم برای اظهار حکومت و جاه خویش مردم
را به قتل می‌رسانند. و چندان مقدمات گوش بادشاهی پر ساختند که دیگر تاب نتوانستند آورد
و ماده که از مدتی پاره غلیظ شده بود یکبارگی سر کرده بیرون ریخت و شبی در حوض انوپ تلاو
آمده این ماجرا را باز نموده از مفتیان متحرک و مقتنیان احداث تحقیق این مسئله می‌نمودند یکی
میگفت که گواهانی گذرانند که جرح و تعدیل کرده باشند. و دیگری میگفت که عجب از شیخ
عبدالنبی آنکه او خود را از اولاد امام اعظم رحمة الله علیه میگیرد. حالانکه سب نبی از کفار مطیع الاسلام
موجب نقض عهد و ابراء ذمه نمیشود چنانکه در کتب فقه حنفی مبسوط است پس شیخ مخالفت
جد خویش چگونه نمود. بیکبارگی نظر از دور بر جامع این منتخب انداخت متوجه باینجانب شده
نامبرده پیش طلبیدند و فرمودند پیش بیا. رفتم پرسیدند که تو هم شنیده که اگر نود و نه روایت مثلا
مقتضی قتل باشد و یک روایت موجب خلاص مفتیان را باید که روایت اخیر را ترجیح دهند
عرض کردم که بلی همچنین است که حضرت میفرمایند. مسئله اینست ان الحدود والعقوبات
تندری بالشبهات و معنی آنرا بفارسی ادا کردم بطریق تاسف پرسیدند که مگر شیخ عبدالنبی
بر این مسئله مطلع نبود که آن برهمن بیچاره را کشت و این خود چگونه باشد عرض نمودم که البته
شیخ عالم است با وجود این روایت که دیده و دانسته حکم کرده ظاهرا از برای مصلحتی بوده باشد
فرمودند مصلحت چیست عرض داشتم که سد باب فتنه و قطع ماده دلیری عوام و در روایت
شفاء قاضی عیاض که درین باب بنظر آمده بود گذرانیدم بعضی خبائث گفتند که قاضی
عیاض مالکی است سخن او در دیار حنفی سند نیست. بادشاه از من پرسیدند که چه میگوئید گفتم
اگرچه مالکی است اما اگر مفتی محقق اگر بجهت سیاست عمل بر فتوای او کند شرعا جائز است
درین باب سخن بسیار گذشت و موی سبلت شاهنشاهی را در آن وقت مردم می‌دیدند که چون

می‌شیر برخاسته بودند و از عقب مرا مانع از بحث می‌آمدند. بیکبارگی اعراض شده فرمودند
که این نامعقول است که می‌گوئی. در حال تسلیم کرده و باز پس آمده در جرگه ایستادم. از آن روز باز
ترک دلیری و مجلس مباحثه گوشه انزوا گزیده گاه گاهی از دور کورنش میکردم و کار بار شیخ عبدالنبی
روز بروز تنزل پیدا کرد و نسبت بحجاب و اعراض و تفاصل و مسلب انجامید و وقت بحکم کشید و اصلا
بدربار نمیرفت و در همان ایام شیخ مبارک از آگره به فتحپور بجهت تهنیت امری آمده بود و باجرای این
ماجرا در میان نهادند و ارشاد نمود که شما امام زمان خود و مجتهد اید در اجرای احکام شرعی و ملکی
چه احتیاج باین جماعه دارید که هیچ بهره از علم بجز شهرت کاذب ندارند گفتند هرگاه شما
استاد ما باشید و سبق پیش شما خوانده باشیم چرا ما را از منت این ملایان خلاص نمی‌سازند
او کمر جد و اجتهاد در میان حقد و عناد بسته گفت دعوی اجتهاد فرمایند و از ایشان محضری طلبیدند آن بود محضری
در باب اجتهاد بادشاه و فضیلت ایشان بر جمیع مجتهدان نوشت و شیخ عبدالنبی و مخدوم
الملک را چون آحاد الناس در آن مجلس پا جیبان بزور گرفته آوردند هیچکس تعظیم ایشان
نکرد و در صف نعال نشستند و خواهی نخواهی به جبر و کره بر این داشتند تا گواهی محضر
نوشتند چنانچه در ضمن وقائع سنوات مشروح گذشت و عاقبت الامر هر دو را به سفر حجاز رخصت
دادند. وفات شیخ در سن نهصد و نود و یک بود (۹۹۱) و در سن خمس و اربعین و تسعمائه میرزا
هندال شیخ بهلول برادر بزرگ شیخ محمد غوث گوالیاری را که از اکابر اهل دعوت اسماء و تسخیر
بود بادشاه با وی اعتقاد و اخلاص تمام داشت باغوای مفتیان واقعه طلب بکشت و سال
آن واقعه فقدما شهیدا یافتند و میرزا هندال درین سال خطبه بنام خود خواند +

ذکر تزک جهانگیری

بادشاه می‌نویسد شنیده‌ام که شیخ ابراهیم بابا نامی دکان پیری و مریدی جای در مضافات
لاهور آراسته کرده و بسیاری از افاغنه و غیرهم بر او جمع می‌آیند و باعتقاد وی نقیادی گرایند

حکم دادم کہ او را حاضر آوردہ بہ سلطان پرویز حوالہ نمایند کہ در قلعہ چنار گڈھ اور انگاہدارند تا آنکہ افراط شہرت رجوع خلائق بہ تفرقہ گرایدہ ***

آخر مقالہ ششم در ذکر فتح قلعہ آسیر از تاریخ فرشتہ

و در درون آن عمارت رفیع و خوش طرح و باغہائے مکلف و حوضہائے مطبوع کہ مثل آن مسجد جامع در شہرہائے معظم کمتر بنظر در آمدہ گویند وقتیکہ اکبر بادشاہ فتح آن قلعہ کردہ بہ آگرہ معاودت کرد از انجا بہ اعتقاد تمام با طوار کفر داشت فرمانے نوشت تا مسجد بے را شکستہ بجائے آن بتخانہ بہ سازند ***

از خزینۃ الاصفیا

مولوی مکرم خلیفہ مولانا فخر الدین فخر جہان دہلوی روزے بتقریب ملاقات سید محمد خان وارد الہ آباد رفتہ بود در انجا مجلس سماع گرم شد و مولوی در وجد آمد ناگاہ قاضی الہ آبادی را دو انجا گذر افتاد و مولوی مکرم را بدان حال دیدہ از راہ تسخر گفت کہ مولوی مکرم را چہ شد کہ انچنین سر پر سمے جنبانند ہمان شب قاضی در سرائے خود خوابیدہ بود کہ صورت مثالی حضرت مولانا فخر الدین در آنجا رسیدہ و قاضی را از زمین بر داشتہ بر زمین بر دست علی الصباح چون قاضی بر خواست دنبلے سخت بر سرین قاضی پیدا شد و شب و روز سر و سرین می جنبانید آخر بخدمت مولوی مکرم آمدہ معذرت کرد و شفا یافت +

من مولفہ فی الجملہ در زمان اوائل سلطنت سلطان ابو الفتح جلال الدین اکبر شاہ آنچہ کہ در باب حضرت خواجہ حسین نبیرہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء فتنہ و فساد ایجاد نمودہ بنائے آن بر غرض ارباب غرض و ابنائے جنس متیقن است چنانکہ صاحب منتخب التواریخ تشریح و بسط ارقام فرمودہ شیخ ابو الفضل جامع اوراق اکبرنامہ کہ از وجود اولاد حضرت خواجہ بزرگ

هم بسیار بودند مثل مخدوم زاده شیخ عبد النبی[1] و قاضی[2] قصبه فتحپور و قطب جلیسری ـ و نبیرهاے شیخ ادهن
جونپوری[3] و مخدوم الملک و نظام الدین و میر حبش و غیرهم رحمة الله علیهم اجمعین ـ اما شیخ ابوالفضل
که علامه وقت بود ـ و در سخن سازی و حیله گری ذهن رسا داشت ـ هر آنکس که با قهر و عتاب بادشاهی
خطاب بکرد و بیشتر حکایات ناسزا ـ و روایات خلاف واقع در تفصیل اعمالش مستزاد کرده جزو اوراق
اکبرنامه گردانید تا بچشم ظاهر نگر حقیقت راز مخفی و مستتر ماند ـ اما از رف نگهبان نکته شناس که
از کید و شعبده ارباب دنیا غافل نبوده اند بربط کلام و طرز بیان مے پندارند که این همه جو فروشی ها و گندم نمائی
بتقاضاے نفس غدار و خود ستائی پندار اوست القصه هر آنچه که باب شیخ حسین به پیرایه [illegible]
فقر و فقدان وجود اولاد حضرت خواجه بزرگ حکایت آورده این همه اقوال قبیح را به ثقات و عدول
آن زمان که ساقط العدل و عدول الثقات بوده باشند حواله نماید غایتش اینکه خواجه را حصور
میگویند ـ و از نجهت دعوے فرزندے خواجه حسین را بتکذیب و ابطال میرساند ـ اما عبدالقادر
بداؤنی که صوفی مشرب و حنفی المذهب بود ـ و بصحبت بادشاه در سفر و حضر زندگی بسر کرد و نیز خدمت
کتابت واقعات و غیر آن باو مفوض بود ـ تفصیل اجمال بتشریح انمقال را در منتخب تواریخ بشرح و بسط
ضبط نموده و نقاب جهل و احتمال از پیکر نفس الامر بر داشته شاید سخن را بکنار و صلان یقین فرموده
است پس در [illegible] حریم نمے گزارد ـ و بو العجب مے نماید که شیخ ابوالفضل با آنکه از علوم عرفی بهره وافی
داشت بخلاف تواریخ سلاطین پیشین ـ و ملفوظات اولیاء کاملین بروایت اشخاص حرف و حکایت باطله
چگونه مبادرت کرد ـ و شهادت ارباب عرض وانباے جنس که در پے قهر و استیصال بودند مرکز اثبات

---

[1] نبیره شیخ عبد القدوس گنگوهی[4] و در دولش فتنه بود[5] احداث ملت بادشاه حر شیخ مبارک برائد میگفت[6] در [illegible] شیخ مبارک
سعے نموده بر محضر اجتهاد شیخ مبارک اتفاق نموده بود ـ شیخ نظام الدین تهانیسری بود صابر چشتی که جلال الدین اکبر شاه
بجهت آنکه خلائق با و رجوع زیاده داشتند و خلاف شیخ مبارک بود بحکم اخراج او به مکه معظمه داد و همچنین نورالدین
جهانگیر بادشاه شیخ محمد داود گنگوهی صابری چشتی را بوجه [illegible] تشخیص او به اندیشه [illegible] فرستاده بود ـ
شاید به شیخ مبارک نسبت داشت ۱۲

قرار داده اصل قضیه را منعکس ساخت و به سعایت و شکایت خداشناس صوفی کیش و برعایت
و حمایت فرومایگان خدا فراموش جد بلیغ و سعی موفور بکار آورد و بزعم خود نقش مراد را بمدعا نشانید
اما در نظر اولو الارباب باین همه کارنامه ریو و ریا همچو نقش بر آبست ـ و خط جاده سراب ـ زیرا که هر آن کسے
که منقولات و ملفوظات حضرت خواجه سلطان التارکین شیخ حمید الدین صوفی السوالی و حضرت
خواجه فرید الدین مسعود شکر گنج رحمته الله علیهم را که ایشان همزبان و همنشین حضرت خواجه بزرگ
بودند بچشم شوق و ارادت دیده باشد بیقین سے پندارند که هر آنچه که مسلم حضرات ایشان
عین الیقین بود برائے ما و یاران طریق ما حکم حق الیقین دارد ـ و بعد از انکه حضرت سلطان المشائخ
محبوب الٰهی در فوائد الفواد نقل فرمود ـ تصدیق بر تصدیق و تحقیق بالائے تحقیق است در مقام
شیخ بو الفضول و ثقات و عدول او کیانند و کیستند که تجاوز و مقابل اینچنین اثبات عظیم حرف
دیگر بر زبان آرند ـ و حضرت خواجه را حضور پنداشته و جود اولاد ستوده نهاد را بے اصل و
مقصود قرار دهند ـ لَعْنَتُ اللهِ عَلَى الْكَاذِبِيْنَ ـ دوم آنکه حضرت شیخ بسیار اولو العزم و
صاحب جاه بود و بادشاهانه زندگی میکرد ـ و خلائق بیشمار باو رجوع داشتند و نذور و فتوح
بغایت میرسید و وقتیکه بادشاه را بحضرت او ملاقات دست داد حضرت شیخ که سخن دنیا
نمیدانست و از آداب خدمت شاهان غیر مانوس بود بطبیب خاطر متوجه او نشد ـ و همچنین به ادائے
زمین بوس که لوازمه ایوان دولت سلطانی و منزل ستائش ولا به گرے تسلیمش نام کرده بودند و
امتیاز خلوص و محبت و امتحان یگانه و بیگانه همبران ادائے نامشروع منحصر بود نه پرداخت
بادشاه را ازین معنی خیلے واهمه در سر شد ـ و نیز دیگران که منتظر و متمنی مرام بودند باظهار این آن
خاطر بادشاه را متغض کرده به پیرایه شکایت فقرا و مساکین و تظلم و تعدی خواجه شیخ حسین
افسانها ساختند و به ترغیب زر کثیر که بتقریب نذور و فتوح بحضرت شیخ حسین از هر اطراف
واکناف میرسید به قرار داد اخراج شیخ متحر الله از مجهولان تنگ ظرف کسانے چند را به داد
خواهی بسیداد ـ به ایوان بادشاه رسانیدند ـ بادشاه که از حقیقت راز آگهی نداشت و هم دادے

بے اخلاصی و استغنا که از حضرت شیخ پیش ازین بظهور آمده بود قیام او را در اجمیر وجه حقارت
و اهانت صولت و سطوت بادشاهی می اندیشید حکم فرمود که به سرعت تمام حضرت شیخ ترک
اجمیر تحمل کرده سفر مکه معظمه اختیار کند از انجا که مظلومی و بے جرمی اهل بیت امر قدیم بوده است
و به وراثت رسیده و هر چه بر سر ایشان می آید با صبر و سکون بر آن استقامت دارند
حضرت شیخ با دل پرغم رسیده و دیده پرنم دیده از خدمت مزار جد بزرگوارش حضرت معین الدین با اولاد غیبت
بعد از آنکه بمرور سنین مشهور از سفر حجاز باز آمد همچون آتش در کاسه یافت و بلحاظ اندیشه سابق
که در دل نشین بود در قلعه بکهر فرستاده بزندان ادب بنشانند و تا مدت دراز شیخ رحمه الله در آن
گوشه عسرت به تجرید و تفرید زندگی کرد تا که بعد از قتل شیخ ابو الفضل بر مهمات دکن یکے از مقربان
بساط سلطنت فرصت وقت غنیمت دانسته بشفاعت و وساطت حرم محترم بادشاه مساعی جمیله
بجائے رسانید و حضرت شیخ از آن بلائے ناگهان خود و بے درمان رستگاری یافته به دستور
سابق بر منصب تولیت مرقد جد بزرگوارش فرق عزت برافراشت و بقیه عمر در تنعم و کامرانی بسر برده
برحمت حق پیوست و در جوار مرقد جد پاکش عقب مسجد جامع در قبه عالی مدفون است مرقد پاکش
مرجع انام و مطاف عوام است رحمة الله علیه مخفی نماند بر آن [illegible] و نسیان که بحق این شیخ بزرگ
اشتداد و [illegible] داشته بمقتضائے ناهنجارئے منش [illegible] را فروغ داده و هم هذا آنچه
کج فهمی پنداره در اکبرنامه نوشته اند خارج از دائره وهم و قیاس است و عقل فهیم و طبع سلیم
نمی پذیرد یعنی اگر کرت اول بادشاه را تحقیق پیوسته بود که دعوے فرزندی خواجه حسین نسبت
حضرت خواجه بزرگ غلط است تا از چه بود که او را با این همه باز بمنصب تولیت رسانیدند و
هم دعوے دختر زادگی او که بتفاخر و شرف همچنان و مفتران عمرے فرزندی سیادت [illegible]
حرمت دیگر در میان نیاوردند و بخلاف احکام شرعیه که بحالت فقدان عمی فرزند

اشارت است به تادیب بسبب تسلیم نا حلم و اولے بے اخلاصی که از حضرت خواجه حسین بظهور پیوسته بود در زندان [illegible]
[illegible] و مقام اجمیر دیوان نو گفته اند ـ و نیز گویند که بے اختیاری بعد از اجمیر بکار آمد گفته اند

منصب وراثت بہ اولاد دختری منجر میشود۔ آن مخدوم زادہ فائق اکبر استحقاق موروثی باز داشتہ باتلاف حق و مرافق او پرداختند مگر اینکہ حضرت شیخ حسین را بدعوے اولاد دختری والمعون محض افترا بود۔ وانجملہ سخن سازی و روباہ بازی شیخ ابوالفضل بزعم فقیر مولف ازینجہت بودہ باشد کہ بچشم ظاہر نگر۔ انکار ماضی و اعتراف حال کہ در اکبرنامہ نمودہ است بصورت قبیح بنماید ہر گاہ اگر قول شیخ ابوالفضل در باب تکذیب دعوے اولاد خواجہ حسین بودے زنہار منصب مشیخت و تولیت مزار حضرت خواجہ بزرگ باز بدستور سابق بہ شیخ معز اللہ بہمان عزت و حرمت استقرار و استمرار نیافتے۔ نور الدین جہانگیر بادشاہ در روزنامچہ خود کہ بہ تزک جہانگیری موسوم است۔ در سن ششم جلوس خود شیخ حسین را بمزار خواجہ بزرگ نوشتے و یکہزار روپیہ بطریق خرچ ششماہہ دادے و در فرمان اوقاف مزار شریف حضرت خواجہ بزرگ قسمت کردہ یک حصہ بحضرت شیخ معز اللہ رسانیدے و تجدید فرمان تولیت و مشیخت مزار حضرت خواجہ بزرگ بعہد دولت خود ترتیب دادہ عطیا این منصب گرامی بحوالہ نسبگی حضرت خواجہ بزرگ بنیاد نگرشے۔ و بعد ازین کہ شاہجہان بادشاہ فرمان جلی در باب تقسیم نذور و فتوح صادر نمود و جہان آرا بیگم بنت شاہجہان بادشاہ کتابے موسوم بہ مونس الارواح در حالات حضرت خواجہ بزرگ نوشتہ بہ قول حضرت شیخ مولانا عبد الحق محدث دہلوی اتفاق کرد۔ و وجود اولاد امجاد بر حق قرار داد۔ و سلطان محی الدین اورنگزیب عالمگیر در چند نوبت بحضرت شیخ سید محمد سجادہ نشین زر کثیر و خلاع و فیل عطا نمود چنانکہ در نسخہ عالمگیر نامہ مولفہ محمد کاظم مورخ عہد عالمگیری مرقوم گشت در سال جلوس چہارم و ہشتم و نہم و غیر آن کہ بزبان دولت سلطان قطب الدین شاہ عالم بہادر شاہ بن اورنگزیب عالمگیر ہنگام نصب سجادگی حضرت شیخ سراج الدین و بعد آن بحضرت شیخ منیر الدین تذکرہا بہ مواہیر و نگین شہزادہا و ارباب و طائف

---

[1] انکار ماضی عبارت است از انکار اولاد و اعتراف حال عبارت است از سکوت کہ بر دعوے فخر نژادی حضرت خواجہ حسین نمودہ و تمیمی ازینجا بہ تحقیق و منزل رسیتی اقصیٰ انتہا شد دور است ۱۲ ﷺ -

وفقرا و صلحا و اکابران و خدام روضهٔ منورهٔ حضرت خواجه بزرگ بلقب کتابت آورده‌اند - و دیگر
فرامین و اسناد شاهان دهلی و بالخصوص سند مطالبات که بطور دستور العمل انتظام اوقاف
روضهٔ منوره ابو البرکات معین الدین اکبر ثانی بادشاه دهلی بحواله آئین قدیم و تصدیق دفتر شاهی
ترتیب و تکمیل فرموده به حکام دولت انگلشیه فرستاد و حکام عالیمقام باتباع آن بالاستحکام احکام
نافذ فرمودند - و حواله سرود الصدور ملفوظ حضرت خواجه سلطان التارکین و فوائد الفواد ملفوظ
حضرت سلطان المشائخ نظام الاولیا و سیر الاولیا مولفه سید محمد کرمانی خلیفه حضرت سلطان
المشائخ و سیر العارفین مولفه ملا درویش جمالی و گلزار الابرار مولفه شیخ محمد غوث بن حسن بن موسے
شطاری و اخبار الاخیار مولفه حضرت شیخ عبد الحق محدث دهلوی و منتخب التواریخ مولفه ملا عبد القادر
مورخ عهد اکبری و تاریخ فرشته مولفه ملا محمد قاسم و سیر الاقطاب مولفه شیخ اله دیا چشتی و مرات الاسرار
مولفه شاه عبد الرحمن چشتی و خزینة الاصفیا مولفه مفتی غلام سرور لاهوری و مناقب الحبیب
مولفه مولوی نجم الدین جهجهولوی و مخبر الاولیا مولفه شاه رشید الحق نبیره حضرت شیخ یحیے
مدنی احمد آبادی و رساله ادهمی مولفه ملا عبد الباری بخاری الاجمیری و اقتباس الانوار -
و جوامع الکلم و اشجار الجمال و رساله ابراهیمیه ملفوظ حضرت شاه ابراهیم چشتی و مدائن المعین مولفه
مولانا شیخ رحمت الله دهلوی که در عهد حضرت محمد شاه بادشاه تالیف یافت در باب تاهل
حضرت خواجه بزرگ معین الحق معین الاولیا قدس سره و نیز تولید و تناسل و بقاے
اولاد پاک و رونق و زینت منصب سجاده نشینی بوجود با جود ایشان در ذهن منکران اولاد امجاد
خاک مے انداز د - مولف هیچمدان اکثر از کتب و تذکرها و فرامین مستند حسب سابق و غیر آن
سواد ها گرفته جز و رساله هذا گردانیده است که مقام تشکیک و اشتباه را در مدخل نباشد و علاوه
آن که بالا مرقوم گشت جماعه از اکابران و بزرگان دار الخیر اجمیر ساخته دیگر بر زبان دارند و آن اینست
که دران زمان که شیخ مبارک در قصبه ناگور سکونت داشت بازنے از خیل کنیزان حضرت صاحب
سجاده خواجه سلطان التارکین شیخ حمید الدین صوفی سوالی متاهل شده و از بطن او پسران د

یک دختر بوجود آمدند- شیخ ابوالفیض فیضی و شیخ ابوالفضل وغیره چون شیخ ابوالفضل را دولت و
کامرانی دست داد- وبسلک خدمت بادشاهی سربلندی یافت معاصران او حسد بردند
و از پستی نسب او سخن هائے زشت و زبون تا به بادشاه رسانیده- از کنیزک زادگی او حکایت
آوردند- چون بادشاه را بر این معنی آگهی شد- و از شیخ ابوالفضل استفسار کرد- او جواب داد که
مادر من از دودمان حضرت خواجه تارکین شیخ حمید الدین صوفی ناگوری صحیح النسب است و نسبت
خالهزادگی با حضرت شیخ حسین اجمیری دارم که او هم من لام نبیرهٔ حضرت خواجه تارکین است و زمان
طفلی من و حضرت شیخ حسین در قصبه ناگور یکجا بودیم- زیرا که پدر بزرگوار حضرت شیخ حسین خواجه
معین الدین ثالث بزمان غلبه کفر و تاختن آوردن پیکر پرستان ترک اجمیر کرده به ناگور طرح
اقامت میداشت و همونجا دخترے جمیله و عفیفه از نبیرگان حضرت خواجه تارکین قدس سرهم
که به نسبت بعید خواهر مادر من باشد در عقد نکاح آورده بود- باستماع این معنی بادشاه تصفیه این
قضیه را به استفسار حضرت خواجه حسین اجمیری محمول کرد- و وقتیکه حضرت شیخ معز الله از سفر
حجاز باز آمده بمقام فتحپور به بادشاه ملاقی شد پرسید که آیا شیخ ابوالفضل را با حضرت شیخ
نسبت خالهزادگی صادق است- چون حضرت خواجه حسین این سخن بشنید در غضب شد- اما بنظر
مصلحت وقت هیچ نفرمود- و سخنهائے دیگر پرداخت بالآخر چون بادشاه بدریافت این حال
استبعاد کرد حضرت شیخ طوعاً و کرهاً فرمود کل مؤمن اخوة- از آن روز شیخ ابوالفضل با حضرت
شیخ کینه در دل گرفت و مدام متصدی وقت بوده بتائید و تقلید مشائخ فتحپوری که شفاعتشان
روئے فلاح ندیده بود حکایت و شکایت حضرت شیخ از سر نو بنیاد داده و نیز سخنهائے دیگر ساخته
خاطر بادشاه را مکدر و منغص کرده بودند او در سلطه بکر دستورے خواست القصه کسانیکه در احکام
خدا و رسول خدا تحریف و تجدید بعمل آرند و مناسک دین اسلام و مسائل فقه و اصول را اغیار از قیاس
و معقول قرار داده به دلائل عقلی و براهین رسمی آئین نو بنیاد کنند- و در کلمه طیبه تصرف نموده نام
بادشاه اضافت نمایند و در پرستیدن آتش و آفتاب صلاح دنیا و فلاح عقبی پنداشته در امر و

نواہی شرعیہ اختلاف درمیان آرند۔ و بہ استیصال مسجد کہ حکم خانہ خدا دارد بامر فرمودہ بتاکید
و بنا صنم خانہ سواد الوجہ فی الدارین گشتند۔ و اذیت و آزار ارباب حق و تالیف و توفیق
ملحدان و کافران مطلق ہنجار و شعار کردند۔ چہ با اینہمہ بنظر حصول جاہ و خاطر و پاسداری راجگان
باطنہ بود حیف است و ہزار حیف کہ در زر دو و نابید و بنا طلبی بنیاد ایوان دین و اسلام برباد دادند
و باستحکام آئین و آرایش پیکر و اصنام پرداختند۔ اگر بمقتضائے طینت و عادت با حضرت
خواجہ حسین انکار اولاد کردہ بہ تعصب دشتہ دو آیند و باستیصال و تخریب او نظر بگمارند
بوالعجب نیست۔ بہر حال از بیان ایں قال و مقال دم در کشیدن و مہر خموشی بر لب زدن بہتر
از گفتن و بسیار گفتن است۔ غرضے قیامت قریب۔ و دیوان محشر و داد گری داور محشر موعود
و متیقن است اینک زمان جزا و سزا بہر و تلافی ستم و داد رسانی بیداد و جفا مقرر۔ فلہٰذا از
شکایت زمانہ و ارباب زمانہ درگذشتہ نظر بر معدلت و تحقیق منتقم حقیقی برگماشتہ فارغ باشیم

باب سوم

در تذکرہ اولاد روحانی حضرت خواجہ بزرگ قدس سرہٗ مشتمل است دو اصل و فروع

اصل اول

از حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکی اوشی قدس سرہٗ

آن واقف اسرار حقیقت آن سالک مسالک عرفان و معرفت آن خازن خزینہ قدس و صفا قدوۃ الاولیاء الکاملین غوث الاولیاء
قطب الاقطاب خواجہ قطب الدین بختیار قدس سرہٗ اصل او از خاک پاک اوش است

هنوز هم از علوم صوری و معنوی بهره کامل بدست آورده دولت اختصاص ارادت و تشریف خلافت
از خدمت شیخ الاسلام معین الاولیاء حضرت خواجه بزرگ دریافت و تلمیذ الرحمن بود غیر آنکه
چشم را بحرف آشنا کند کلام الهی تا به پاره چهاردهم محفوظ دل و ملفوظ بر زبان میداشت شرف بیعت
در سال پنجم و بود و هفت و فضیلت خلافت در سن شش صد و بست منقول است زمانیکه خواجه بختیار
قطب الاولیاء در مصر سعادت ملتان دبده فرمود جنود چنگیزی بر نواحی پنجاب هجوم آورده
با ناصر الدین قباجه در آویخت و بازار جدال و قتال را با نائره تفنگ و بوارق تیغ گرمی هنگامه
درداد ناصر الدین قباجه از تخمین دار و گیر ستوه آمده استمداد همت از خواجه بختیار قطب الاولیا
درخواست کرد. و خواجه بختیار یک نوک تیر باو مرحمت فرمود فاتحه خیر گفتند. ناصر الدین قباجه این عطیه
گرامی و بشارت بزرگ را فال فتح و ظفر پنداشته حمله دلیرانه و جرات مردانه بکار آورد و ترکان
چنگیزی تاب مقاومت و مجال استقامت در خود ها ندیده آئین اضطراب و مسلک فرار اختیار کرده
آورده اند که خواجه بختیار از ملتان بدهلی آمد و موضع کیلوکهری که الحال در آنجا مقبره همایون است
مقیم شد. محمد عطا قاضی حمید الدین ناگوری و دیگرها از ارباب یقین سعادت دریافتند سلطان
وقت هم بطریق ارادت و انقیاد جبین نیاز بر سنگ آستانه می فرسود. و شرف حضوری خدمت
را بهبود صوری و معنوی پنداشته توسل عقیدت و ارادت می افزود. نقل است که خواجه بختیار
قطب الاولیاء را در پنج سالگی خضر علیه السلام به ملا ابوحفص نام سپرد کرده در باب تعلیم و تعلم
قدغن بلیغ فرموده بود. تا آنکه خواجه قطب الاولیاء اکتساب علوم عقلیه و نقلیه فرموده از خدمت
ملا ابوحفص رخصت شد و بسیاحت آباد بغداد رسید و با شیخ شهاب الدین سهروردی و شیخ اوحد الدین
کرمانی رحمته الله علیه مراسم صوری و روابط معنوی افزوده بعزم هندوستان با شیخ جلال الدین
تبریزی تا به ملتان رسید و بصحبت شیخ بهاء الدین زکریا رحمته الله علیه یک چند توقف ورزیده
به دار السلطنت نزول بکرمت فرمود و از انجا به پیرایه عریضه ادب اجازت حضوری ملازمت از حضرت
معین الاولیاء خواجه بزرگ درخواست کرد. از حضرت خواجه بزرگ ارشاد رفت که بعد مکان عاشق

قرب جانی نیست همو بجا مشغول بودن شاید۔ و ماهم بعالم اسباب بخاطر او بهم رسیده آورده اند که
حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا بعد ازین عزیمت دهلی فرمود و به اهالی حوالی آن دیار فیض و انعام
علی قدر مرام بخشید۔ و شیخ فرید مسعود گنج شکر در آن زمان حاضر خدمت خواجه قطب الاولیاء
بود۔ و در گوشه تنهائی و کنج بینوائی اعتکاف داشت۔ چون بملازمت لازم الاطاعة حضرت
خواجه بزرگ معین الاولیاء مشرف گردید۔ فرمودند بابا بختیارؒ شاهبازی بدست آورده که غیر از
سدرة المنتهی بجائے دیگر آشیانه نبندد۔ و همدرین محل باتفاق هر دو خواجه بزرگ انعام حقائق
و معرفت به حضرت خواجه مسعود شکر گنج مفوض شد۔ پس از ایام چند خواجه بزرگ معین الاولیاء
بصوب دار الخیر اجمیر معاودت فرمود۔ حضرت خواجه بختیارؒ هم تاب مفارقت نیاورده غاشیه
اطاعت سفر بر دوش همت برداشت هنوز و صدا از نظر نرفته بودند که جماعه کثیر با دلهائے دردمند
و جانهائے مستمند در تعاقب رسیدند۔ و بهزار خشوع و خضوع سکون خواجه بختیار قطب الاولیاء
در دهلی التجا کردند۔ حضرت خواجه بزرگ معین الاولیاء بر حسب حال نظر فرموده خواجه قطب الاولیا
را وداع کرده به قیام دهلی دستورے داده خواجه بختیار قطب الاولیاءؒ با دل اندوهگین و دیده
اشکبار برگشتند و در تلقین و تدریس ارباب سلوک و سیر اشتغال فرمود۔ روزے خواجه را بدین بیت
وقت خوش بود۔ شعر

کشتگانِ خنجر تسلیم را   هر زمان از غیب جانِ دیگر است

و مدت چهار روز در حالت سکر و استغراق در گذشت۔ ناگاه سر مبارک در آغوش شیخ محمد عطا
قاضی حمید الدین ناگوری فراز کرده قدم پاک بر زانوئے مولانا شیخ بدر الدین غزنوی دراز
فرمودند۔ قاضی محمد عطا از جمال با کمال البشارت قرب و اشارت وصال دریافته استفسار
کرد که در باب حفاظت امانت و ارشاد و در مقدمه استقرار آیین جاده خلافت تردد چیست
فرمودند که خرقه و عصا و نعلین و مصلا که بواسطه حضرت خواجه بزرگ معین الاولیاؒ بما رسیده است
به شیخ فرید الدین مسعودؒ باید سپرد۔ و بعد ازین هیچ نگفت و محمل زندگانی از اقامت دار فانی بربست

قدس ارواحه ◆

تفصیل خلفاء بزرگ ایشانست

خواجه فرید مسعود و صدر الدین غزنوی - شیخ برهان الدین بلخی - سلطان شمس الدین التمش - مولانا فخر الدین حلوانی
شیخ احمد - شیخ حسین - شیخ فیروز - شیخ بدر الدین موتاب - شاه خضر قلندر - شیخ نجم الدین قلندر
شیخ سعد الدین - شیخ محمود - مولانا محمد - مولانا سید - شیخ صوفی بدهنی - شیخ ابو القاسم - شیخ
نظام الدین ابو المؤید - شیخ تاج الدین منور رحمة الله علیهم اجمعین ◆

ذکر خواجه فرید الحق والدین مسعود شکر گنج قدس روحه

سالک مسالک تفرید و توحید مرد میدان فقر و توکل و تجرید بدر السالکین شمس المجاهدین
قدوة العارفین برهان الاولیاء تاج الاصفیا حضرت خواجه فرید الحق والدین مسعود شکر گنج
قدس سره که پدر بزرگوارش بزمان سلطنت شهاب الدین غوری از کابل به لاهور آمده با دختر ملا
وجیه الدین خجند متاهل شد نسب پاکش منتهی شده بواسطه بسلطان ابراهیم بن ادهم میرسد ولادت
باسعادت حضرت خواجه فرید در سال پانصد و هشتاد و چهار بوقوع آمد - وقتیکه خواجه بختیار قطب الاولیاء
بملتان آمد خواجه فرید در آن مسجد مشغول بکتاب نافع بود پرسید چه خوانی عرض کرد نافع است فرمود نافع خواهد شد بهاندم
خواجه فرید مسعود روی نیاز بر قدم پاک نهاده بیعت کرد - و پس از چند سال بدهلی آمده بقید جمعیت کشیدن ریاضت
و اکتساب مراتب صفوت از ملازمت حضرت خواجه قطب الاولیاء خرقه خلافت دریافت - چون طنطنه
کرامت و شهرت ولایت او در اقصای عالم مشهور است - جوق جوق اهل محبت جمع می آمدند چنانکه
خواجه فرید مسعود از هجوم و کثرت منزل وحدت عزلت گرفته بسمت هانسی آمد و از آنجا با جودهن کلبه اقامت
ورزید - با اینهمه ارباب فقر و فخر عقب نمیگذاشتند در آن زمان قاضی شهاب الدین در اجودهن بود و
دنیاپرستی میکرد - بر حال و احوال خواجه فرید توقف یافته در نائره حسد گرم لبسوخت - و اعیان و اشراف
اجودهن را بر انگیخت به تکلیف خواجه فرید مسعود ترغیب داد - و از حاکم ملتان باظهار مقدمات خلاف واقع

برائے اخراج و استیصال خواجه فرید مسعود درخواست کرد. اما حاکم ملتان که از حقیقت حال کماهی آگهی داشت
قاضی مذکور را معتوب و مقهور فرمود. الحاصل چون وقت قاضی مذکور را غیر از خجلت و تشویر چیزے بدست نه آمد
بقبول صله معقول قلندرے را به آزار خواجه فرید مامور کرد. روزے که خواجه فرید امن ردا بر روئے خدانما
کشیده مشغول بحق بود قلندرے از در درون حجره در آمد و میخواست که بخواجه آزار رساند. خواجه بتصرف باطن
آگاه شد. به خادمے امر فرمود که قلندر را بگوئید که ازینجا برود. دگر نه رسوائے جهان خواهد شد. قلندر چون
این سخن بشنید مجال خود نماند و رو به فرار نهاد. فرمود صاحب اخبار الاخیار که خواجه فرید را در آغاز مجاهده
بروزه طے اتفاق افتاد. روزے کسے بوقت افطار طعام آورد. خواجه فرید مسعود هنوز تمام نخورده بود
که استفراغ شد. چون بامداد بملازمت خواجه قطب الاولیا مشرف شد فرمود بابا فرید طعام شبینه از
مال حلال نبود الحمد لله که از آن محفوظ داشتند. صاحب تذکرة العاشقین آورده است که تاجرے با چند
مهار شتر که محمول به نبات و شکر بودند به دهلی میرفت. چون باجودهن رسید خواجه فرید پرسید که بر پشت
شتران چه بار آورده گفت نمک است. فرمود نمک خواهد شد. چون به دهلی رسید و بارها کشاد همه نمک بود
از راحت القلوب مولفه خواجه نظام الدین نظام الاولیا منقول است که روزے محمد یار نام که از یاران
خدمت بود از بس سهمیه و مضطر بخدمت آمد. چون حضرت خواجه فرید مسعود وجه ملال موجب انفعال
پرسید التماس کرد که برادرِ من بحال زار باشد و در مرض گرفتار است او در اینجا نزع گزاشته بخدمت رسیده‌ام
فرمود نظر بخدا باید داشت انشاء الله نیک تر رود. و نیک ببین که برادرت از قضائے معلق رستگاری
یافت. همان دم محمد یار شادان و فرحان بجائے خود آمد و برادر مایوس الحیات را مصروف صلواة
نگریست.

و از مشاهیر خلفایش تفصیل اینست

خواجه نظام الاولیا. شیخ جمال الدین هانسوی. شیخ علی احمد صابر. بدر الدین سلیمان. شیخ
نظام الدین شهید. بدر الدین اسحاق. شیخ زین الدین. شیخ نجیب الدین متوکل. شیخ داود پالهی
شیخ جلال الدین. شیخ رکن الدین. سید محمد کرمانی. شیخ منتخب الدین. شیخ برهان الدین غریب

شیخ یوسف - شیخ برہان الدین صوفی - شیخ محمود مکانی - شیخ شکر ریز وغیرہ رحمۃ اللہ علیہم اجمعین - و
تاریخ وفات خواجہ فرید در سن ششصد و شصت و چار مرقوم است ۔

شیخ بدرالدین غزنوی چشتی

خلیفہ حضرت قطب الاولیا خواجہ بختیار است بسماع رغبت تمام داشت - بزرگان ہمعصر
بر عظمت مشیخت او متفق بودند - و او ہم صحبت خضر علیہ السلام بود مرقد او پائین مزار قطب الاولیا
خواجہ بختیار است و در سال ششصد و پنجاہ و ہفت تاریخ وفات او منقول است ۔

شیخ نظام الدین ابو المؤید

مرید شیخ عبدالواحد غزنوی است چون بہ دہلی آمد بشرف ملازمت خواجہ قطب الاولیا کار خود بجائے
رسانید و خرقہ خلافت پوشید - شیخ جمال الدین کولی از اولاد او ست تاریخ وفات او در سال
ششصد و ہفتاد و دو رقم نمودہ اند ۔

قاضی حمید الدین ناگوری

نام او محمد بن عطا است مولد او بخارا و منشاء او ناگور و مدفن او دہلی است در آغاز قاضی ناگور بود
بالآخر در تجرید و تفرید پرداخت و در بغداد رفتہ از شیخ شہاب الدین سہروردی مرید شد - و از صحبت
خواجہ بختیار قطب الاولیا ارادت واثق و محبت صادق بود - و تا بدم واپسین در ارادت و محبت
دقیقہ فرو نگذاشت و بہ نسبت صحبت و نسبت خواجہ قطب الاولیا او را در سماع غلو تمام بود و بسیار
دوست می داشت تا آنکہ علماء وقت دنبالش گرفتند و محضر ساختند و بہ آزار کمر بربستند -
قاضی حمید الدین را تصنیفات بسیار است از انجملہ کتاب طوالع شموس شہرت تمام دارد تاریخ
وفات او در سال ششصد و ہفتاد و ہشت مذکور است ۔

شاہ خضر رومی

مشرب قلندریہ داشت صاحب کرامت عظمی و خوارق کبری بود چون بہ ہندوستان آمد بملازمت خواجہ بختیار قطب الاولیا مشرف شد۔ و کلاہ و خرقہ دریافت و بولایت معاودت فرمود سلسلہ او قلندریہ چشتیہ مشہور است۔

شیخ جمال الدین خطیب ہانسوی قدس اللہ سرہ العزیز

شاہباز عرصہ لاہوت شیر دلیر بیشہ جبروت فرید العصر فرید الاقطاب جمال الاولیا شیخ جمال الدین خطیب ہانسوی قدس سرہ کہ سلسلہ نسب او بہ امام ابو حنیفہ میرسد و خلافت از حضرت خواجہ فرید مسعود رض۔ جامع کمالات بود خواجہ فرید بتقاضائے محبت او دوازدہ سال در ہانسی سکونت داشت۔ و میفرمود جمال۔ جمال ما است۔ وگاہ میفرمود جمال میخواہم کہ بگرد سرت بگردم۔ و ہر کرا خواجہ شیخ فرید خلافت میداد باو میفرستاد اگر او قبول میکرد درست می بود۔ اگر او۔ رد میکرد باز خواجہ فرید قبول نمیفرمود۔ روزے شخصے بخدمت خواجہ فرید آمد۔ از و پرسید کہ جمال ما چہ حال دارد جواب داد کہ از آن روز کہ بشما نسبت درست کردہ است اسباب دنیا و شغل خطابت ترک داد و محنت عظیم و بلائے عظیم میکشد باستماع ایں معنی خواجہ فرید مسرور شد۔ و فرمود۔ الحمد للہ کہ خوش میباشد دیرا بعد وفات در واقعہ دیدند و حال پرسیدند گفت چون مرا در گور کردند فرمان رسید کہ بصلہ دو رکعت صلواۃ البروج متصل نماز شام بخشیدم۔ آوردہ اند کہ بعد چند گاہ بنظر بنیاد قبہ بالائے قبر آن کا دیدن آغاز کردند۔ چون بہ نزدیک لحد رسیدند سمت قبلہ غرفہ نمودار شد و بوئے لطیف و رائحہ بہشت یافتند۔ ہمان ساعت از انجا دور شدند و باز پوشیدند۔ رحمتہ اللہ علیہ۔

شیخ نجیب الدین متوکل

برادر حقیقی و خلیفهٔ شیخ الکبیر خواجه فرید مسعود رض است صاحب حال و کمال بود. صاحب اخبار الاخیار می‌فرماید که روز عید درویشان جمع آمده بودند ما حضری خواستند در خانهٔ شیخ چیزی نبود. کوزهٔ آب پیش درویشان آورد و گفت که ما حضر همین است درویشان همه خوش شده به طیب خاطر کوزهٔ آب گرفتند و آب نوشیدند. وفات شیخ در سال ششصد و هفتاد و یک هجری مذکور است۔

شیخ بدرالدین بن علی بن اسحاق بخاری

از اعاظم خلفای خواجه فرید است عالم علوم صوری و معنوی بود در آغاز با درویشان انکار داشت اما به تصرف باطن حضرت خواجه فرید متوجه شده خرقه و خلافت یافت و به مرتبهٔ کمال رسید. تاریخ وفات ششصد و نود منقول است۔

شیخ منتخب الدین چشتی

ارادت و خلافت از حضرت خواجه فرید رض داشت منقول است که از عالم غیب دو تا خلعت زرنگار باو می‌رسید و او از قیمت آن به محتاج درویشان می‌پرداخت در سن ششصد و نود و پنج وفات یافت۔

سید محمد بن سید محمود کرمانی

از عمدهٔ احباب و اعیان اصحاب خواجه فرید مسعود است. اول به تقریب تجارت به لاهور آمد و از آنجا به اجودهن به پابوس حضرت خواجه فرید مشرف شد در سال هفتصد و یازده فوت شد۔

خواجہ علاء الدین بن خواجہ بدرالدین سلیمان

نبیرہ و صاحب سجادہ جد خود است تا مدت پنجاہ چار سال بر مسند مشیخت و ارشاد متمکن بود و نبہر دو حرج زندگی

سپکرد با سباب و ارباب دنیا سرو کار نداشت تاریخ وفات در سال ہفتصد و لبست و دوم است +

مولانا داؤد بالہی

در نواح ردولی سکونت داشت و ارادت و بیعت او با حضرت خواجہ فرید مسعود صادق است

خواجہ نظام الدین محبوب الاولیا ذکر او بسیار میکرد و میفرمود کہ صاحب کمال و محبت بود رحمۃ اللہ علیہ

فرع اول

از حضرت سلطان المشائخ صدر آرائے بزم عرفان و معرفت مہر سپہر فضائل و عظمت تاجدار کشور حقیقت

ہادی نے مراحل و منازل ہیبت والوہیبت شاہد المشہودین منظور الناظرین نظام العرفا نظام الاولیا

سلطان المشائخ خواجہ نظام الدین محبوب الہی قدس اللہ سرہ العزیز۔ خلیفہ برحق خواجہ

فرید مسعود است از سر آغاز آگہی آتش عشق در دل و سودائے محبت در سر داشت۔ تا آنکہ بمعنی

و توسل شیخ نجیب الدین متوکل۔ بملازمت خواجہ فرید مسعود مشرف شد و آنگاہ کہ دولت پابوس دست داد

و نظر مشتاق بر جمال جمیل شیخ کبیر خواجہ فرید مسعود افتاد بار خویشتن برفت و عمر عزیز و جہد بلیغ

کہ در اکتساب علوم عقلی و نقلی صرف نمودہ بود و ثمرہ آن در طرفۃ العین بجلوہ مشہود و جود

نگرفت و ذوق تازہ و حلاوت بے اندازہ دریافت۔ و از سر حصول منصب قضا کہ بمقتضائے علم

ظاہر منشاء دانشمندی بود در گذشتہ متردد بود کہ بخدمت حضرت خواجہ فرید مسعود از حال و احوال خود

چیزے عرضہ دہد کہ ناگاہ خواجہ فرید باو متوجہ شد۔ و سخن گفت کہ بزبان حقائق بیان

حضرت خواجہ فریدرفت اینست ؎

اے آتش فراقت دلہا کباب کردہ　　سیلاب اشتیاقت جانہا خراب کردہ

چون حضرت سلطان المشائخ خرقۂ خلافت در بر راست کردہ در دہلی آمد و بمقام غیاث پور سکونت اختیار کرد۔ از ہجوم خلائق کہ ہزار در ہزار جمع مے آمدند۔ اندیشہ نقل مکان مکنون خاطر میداشت زیراکہ انجمن عام مانع خلوت خاص بود۔ ناگاہ جوانے از مردان غیب پیدا آمد و بہ سلطان المشائخ خطاب کرد ؎

آنگہ کہ تو مرشدی بمیدان نشستی　　انگشت نمائے عالمے خواہی شد

ونیز ارشاد فرمود کہ مقتضائے مرد و مردانگی اینست کہ انجمن در خلوت و خلوت در انجمن باشد سلطان المشائخ میفرماید کہ از آن روز اندیشہ نقل مکان از خاطرم برفت و بجا بہدایت خلق و عبادت حق مشغول شدم۔ صاحب اخبار الاخیار میفرماید کہ چون علاء الدین خلجی از دار فنا بمنزل بقا سفر اختیار کرد و تخت دہلی بتصرف سلطان قطب الدین درآمد۔ و خضر خان را کہ مرید و معتقد سلطان المشائخ بود بہ قتل رسانید۔ و ہم درپے آزار سلطان المشائخ سعے موفور بکار آورد۔ روزے از قاضی محمد غزنوی کہ از ارباب استشارہ بود پرسید کہ اینچنین زر کثیر و سرمایہ خطیر بہ شیخ از کجا میرسد۔ قاضی مذکور کہ ضلالت جاوید بنامش رقم زدہ بودند۔ جواب داد کہ ہر یکے از متوسلان بادشاہ و متوکلان خدا آنگاہ علی قدر مراتب مناسب نذور و فتوح میرسانند۔ باستماع ایمعنی سلطان قطب الدین از خود برفت و در آتش رشک سوختہ اعلان داد کہ ہر آنکہ با لطائف و تحائف با سلطان المشائخ ہمت خواہد کرد از دولت بادشاہی محروم و موقوف خواہد شد اما چون این واقعہ بگوش حق نیوش سلطان المشائخ رسانیدند۔ خواجہ اقبال خادم راکہ متولی اوقاف و اوراد بود امر فرمودند کہ از امروز صرف مطبخ المضاعف کردیم۔ عند الاحتیاج اسم ذات بر زبان آوردہ۔ و دست طلب در گوشہ طاق بر زدہ۔ بقدر ضرورت میگرفتہ باشد خواجہ اقبال ہمچنان عمل کرد۔ سلطان باطلاع ایمعنی۔ بغایت محجوب و منفعل شدہ۔ کسے را

بخدمت حضرت سلطان المشائخ فرستاد۔ و بمقدم پاکش التجا کرد سلطان المشائخ در جواب
فرمود کہ خدمت ایوان شاہان شایان درویشان نیست۔ آوردہ اند کہ بادشاہ را کینہ و عناد ازین
جواب در دل جا کرد و اطلب سلطان المشائخ اصرار و استبداد افزود۔ روزے جمیع مشائخ و اکابر
دہلی برسم فاتحہ در مقبرہ شیخ ضیاء الدین رومی جمع آمدہ بودند و سلطان قطب الدین ہم بجائے
خود نشستہ تلاوت قرآن میکرد۔ آنگہ کہ حضرت سلطان المشائخ تشریف آورد۔ غیر از سلطان
کہ او قرآن میخواند جمیع مراسم تبجیل و تعظیم بتقدیم رسانیدند سلطان را بمشاہدہ اینچنین عظمت
و الوہیت اندیشہ ناحق در دل پیدا شد۔ و بواسطہ جمعے کہ از اکابر دولت دنیا بودند بحضرت
سلطان المشائخ درخواست کرد کہ بدیدن بادشاہ ہر روز والّا نہ بہ آغاز ہر ماہ یکبار تکلیف
نمودہ باشند۔ ہر چند کہ سلطان المشائخ بہ سر انجام جواب التفات نکرد و ہیچ نگفت
اما انتظار وقت کہ در کمین گاہ شر و فساد بود نتیجہ معکوس کردند۔ و خاطر بادشاہ
را از مقدم شیخ مطمئن کردہ غرہ موعود کردند۔ با دراک شہرت ہمین خواجہ وحید قرشی و اعزاز الدین علی
شرف حضور بخدمت حضرت شیخ دریافتہ در باب رفتن نزد بادشاہ استفسار کردند فرمود کہ
ہرگز خلاف طریق پیران ما نخواہد شد و سلطان بارادۂ خود ناکام خواہد ماند۔ بعد ازین فرمود کہ
شبے در واقعہ دیدہ بودم کہ بر فراز صفہ نشستہ ام و گاوے با شاخ دراز قصد من میکند تا گزند رساند از جا
بر خاستم و ہر دو شاخ بدست گرفتہ بر زمین دادم چنانکہ گاو بر دست زمین افتاد و ہلاک شد۔
آوردہ اند کہ چون غرہ ماہ واقع شد سلطان المشائخ بدیدن بادشاہ تکلیف نکرد و ہمون شب شخصے
از نسل مغل باشارت خسرو خان سلطان قطب الدین را بقتل رسانید۔ میگویند کہ
سلطان المشائخ متاہل نبود چون عمر شریفش بنود و یک سال رسید۔ بعوارض حبس بول عاید مبتلا شد
و بروز ہشتم از آغاز مرض بعد نماز پیشین یک دستار خاص و پیراہن و مصلا و مثال خلافت
بمولانا برہان الدین غریب و یک دستار و پیراہن مبارک بمولانا شمس الدین مرحمت فرمودہ
بہر یکے بندگان خدمت انعام فرمود۔ و تسبیح و مصلا و خرقہ و کاسہ و عصا ہر آنچہ کہ از خواجہ فرید

یافتہ بود بہ شیخ نصیر الدین محمود سر دار ارشاد کرد کہ در دہلی باید بود و جفاے روزگار باید کشید پس ازاں بہ نماز
مشغول شد و کہ آفتاب اولیا بام معرفت آن صدر نشین اصحاب صدق و صفا در جوار رحمت حضرت
کبریا پیوست۔ فہرست گرامی اصحاب کہ بہ فخر خلافت ممتاز بودہ اینست ۔

فہرست خلفا

خواجہ نصیر الاولیا شیخ نصیر الدین۔ شیخ اخی سراج۔ شیخ قطب الدین منور۔ شیخ حسام الدین ملتانی۔
مولانا جمال الدین۔ مولانا فخر الدین۔ خواجہ حسام الدین سوختہ نبیرہ سلطان الاولیا حضرت خواجہ بزرگ
مولانا ابوبکر۔ مولانا فخر الدین فیرمی۔ مولانا علم الدین نیلی۔ شیخ برہان الدین غریب۔ مولانا وجیہ الدین یوسف
مولانا شہاب الدین امام۔ مولانا شیخ محی الدین کاشانی۔ مولانا وجیہ الدین پائلی۔ مولانا فصیح الدین
مولانا شمس الدین یحییٰ۔ خواجہ کریم الدین سمرقندی۔ شیخ جلال الدین اودھی۔ قاضی محی الدین
مولانا کمال الدین یعقوب۔ مولانا بہاء الدین۔ شیخ مبارک۔ خواجہ معز الدین۔ خواجہ ضیاء الدین برنی
شیخ تاج الدین داوری۔ مولانا موید الدین انصاری۔ خواجہ شمس الدین خواہر زادہ امیر خسرو۔ شیخ
نظام الدین شیرازی۔ خواجہ سالار۔ شیخ فخر الدین میرٹھی۔ شیخ علاء الدین۔ شیخ شہاب الدین کنتوری
مولانا حجت الدین ملتانی۔ شیخ بدر الدین۔ شیخ رکن الدین چنیری۔ شیخ عبد الرحمن سارنگپوری
حاجی احمد بداونی۔ شیخ لطیف الدین۔ شیخ نجم الدین محبوب۔ شیخ شمس الدین دھاری۔ خواجہ یوسف
بداونی۔ شیخ سراج الدین حافظ۔ قاضی شاد علی۔ مولانا قوام الدین یک تا۔ مولانا برہان الدین
ساوری۔ شیخ نظام الدین مولے۔ قاضی عبد الکریم قدوائی۔ قاضی قوام الدین قدوری مولانا
علی شاہ جاندار۔ خواجہ تقی الدین خواہر زادہ خواجہ نظام الاولیا۔ سید محمد کرمانی۔ سید یوسف حسنی۔
حمید شاعر قلندر۔ امیر خسرو دہلوی۔ امیر حسن علائی سجزی۔ شیخ برہان الدین ہانسوی۔ قاضی
فخر الدین اجبلودی۔ رحمۃ اللہ علیہم اجمعین۔

شیخ نظام الدین شیرازی چشتی

فخر خلافت حضرت خواجہ نظام الاولیا وارد و بصفات عالیہ آراستہ بود۔ بشیوۂ درویشی پیراستہ۔ و بمرتبہ کمال شیفتگی در سماع داشت۔ بسال ہفتصد و ہیژدہ تاریخ وفات اوست رحمتہ اللہ علیہ۔

قاضی محی الدین کاشانی چشتی

فضیلت خلافت از خواجہ نظام الاولیا دریافتہ بوفور زہد و تقوے ممتاز بود و بعلوم تفسیر یگانۂ آفاق در سال ہفتصد و نوزدہ ۷۱۹ ہجری وفات یافت۔

خواجہ شمس الدین خواہرزادہ امیر خسرو

برگزیدہ روزگار بود و شیفتہ محبت خواجہ نظام الاولیا۔ وقت تحریمہ بستن تا جمال شیخ ندیدے تحریمہ نہ بستے۔ چون او را مرض موت در گرفتہ بود خواجہ نظام الاولیا بہ عیادت میرفت بانثنا راہ خبر آوردند کہ او فوت شد خواجہ فرمود الحمد للہ کہ دوست بدوست پیوست ہفتصد بست و دو سال وفات اوست رحمتہ اللہ علیہ۔

خواجہ امیر خسرو دہلوی چشتی

سلطان الشعرا برہان الفضلا بود۔ و بحضرت خواجہ نظام الاولیا عقیدت ارادت تمام داشت و حضرت خواجہ ہم او را محرم اسرار و شیر بزم خلوت می انگاشت و ترک اللہ لقب کردہ بود۔ و او را بہ عطائے خلعت خلافت مشرف فرمود۔ نقل است کہ او ہر شب بہ نماز تہجد ہفت پارۂ قرآن خواندے و ہر شب بخدمت حضرت خواجہ نظام الاولیا مشرف شدہ در ہر باب سخن گفتے و در رازش

عشق و محبت خواجہ سوختہ و برشتہ بود کہ پیرہن مبارک بالائے قلب آتش خوردہ می ماند۔ آوردہ اند کہ
ہنگام ارتحال حضرت خواجہ نظام الاولیا او در دہلی نبود و معیت بادشاہ بصوب بنگالہ قیام داشت
چون خبر وفات حضرت شیخ بشنید مراجعت بہ دہلی کرد سر و روئے گرد آلودہ و دیدہ نم آلود بر مرقد مطہر
مالید و کسوت سیاہ در بر کشید۔ بالآخر بوفور درد و رنج در ہفتصد و بست و پنج رحلت فرمود رحمۃ اللہ علیہ

شیخ وجیہہ الدین یوسف چشتی

از مقربان خدمت نظام الاولیا بود و بعد تشریف خلافت بصوب چندیرے رفتہ بہدایت و
تلقین خلائق بسر برد و در سال ہفتصد و بست و نہ ازین کہنہ رباط بساط حیات بربست و
بمقام چندیرے مدفون شد۔ رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ حسام الدین ملتانی

از خلفائے نامدار و اصحاب باوقار حضرت خواجہ نظام الاولیا است بزہد و ورع و یاران جلیسہ ممتاز
بود۔ وے اکثر اوقات حضرت خواجہ سفر مودہ کہ شہر دہلی در سایۂ عاطفت و ظل حمایت اوست آوردہ اند کہ او بہ اجازت حضرت شیخ
بزیارت حرمین شریفین رفتہ بود باز آمد حضرت شیخ فرمود کہ اگر کسے خواہد کہ بزیارت ختم رسالت و سید نبوت مشرف
شود باید کہ نیت علیحدہ کند۔ اگرچہ بذیل حج کعبہ بمدینہ منورہ رفتن موجود است۔ اما شرف زیارت حاصل
نمیشود۔ چون این سخن بشنید باز بزیارت مدینۃ الرسول راہی شد وفات او در سال ہفتصد و سی و پنج
مذکور است رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ فخر الدین مروزی

از مردان باخدا و اسوۂ اصفیا و اصحاب خواجہ نظام الاولیا بود۔ روزے بخدمت خواجہ التماس کرد
کہ حضرتے مرا تشنگی غلبہ کرد۔ کوزۂ پر آب از غیب نمودار شد بشکستم و نخوردم خواجہ فرمود کہ بایست خورد۔

هرچه از غیب میرسد بے عیب باشد۔ آورده اند که او کتابت قرآن میکرد و میفروخت و بس از بہاے آن قوت میگرفت
و انکار میکرد و وفات آن جامع الکمالات در سال هفتصد و سی و شش منقوش است رحمة الله ؂

میر حسن علائی سجزی چشتی

سرآمد فصحاے روزگار و سرخیل شاعران نازک خیال بود۔ و بحضرت خواجه نظام الاولیاؒ محبت و عقیدت بمرتبه کمال داشت و خرقه خلافت دریافت و کتاب فوائد الفواد از ملفوظات حضرت خواجه مجتمع ساخت و در سال هفتصد و سی و شش در شهر دیوگیر وفات یافت رحمة الله علیه

مولانا ضیاء الدین برنی

از مقرب و معتمد خلفاے حضرت خواجه نظام الاولیا است و از بس مورد اکرام و مصدر انعام بود و بمجلس حضرت شیخ اکثر کلمات بدیع گفتے و بخواجه خسرو و میر حسن علائی سجزی مودت و اتحاد تمام داشت بسیار تالیف و تصنیف از یادگار اوست سال وفاتش هفتصد و سی و هشت رقم زده اند رحمة الله علیه ؂

شیخ برهان الدین غریب

برگزیده روزگار و صوفی با وقار صاحب ذوق و سماع و وجد و حال بود و از حضرت خواجه نظام الاولیا عنایت بسیار و خصوصیت بے شمار بود بحدیکه در مدت العمر خود بصوب غیاث پور که مسکن مرشد برحق بود گاہے پشت نداد۔ خرقه خلافت از خواجه نظام الاولیاؒ دو بار دریافت چون باتباع ارشاد حضرت خواجه نظام الاولیا بر ولایت دیوگیر مامور شد۔ در انجا قبولی عظیم یافت۔ آورده اند که شیخ زین الدین عمر بود که ولایت و طنطنه کرامت و فضائل او شنیده از شیراز بدیوگیر آمد و چون شیخ را در سماع متوجه دید بتردد گشت شیخ بر خطره او وقوف آورده گفت که چندین مسافت بنظر ملاقات درویش اختیار کردن باز بمنزل مقصد رسیده در حصول کار توقف ورزیدن دلیل دانش و آگاهی نیست۔ اگر خطره یاد سوء مانع است کلا

از و استفسار باید کرد۔ انشاء اللہ تعالیٰ بسمع رفع خواہد شد۔ باستماع ایں معنی شیخ زین الدین در مجلس سماع حاضر شدہ روئے بر زمین نہاد و وجد آغاز کرد۔ و خطرہا کہ تاکنوں خاطرش بود ندر رفع گشتند۔ چنانچہ بزمرہ مریدان با اعتقاد جائے یافت و بہ ایام معدود از کاملان وقت گردید۔ واز مریدان شیخ حسین ملفوظات اورا جمع کردہ بہ ہدایت القلوب موسوم کرد۔ شیخ فرید الدین و شیخ کمال الدین کاسانی و شیخ رکن الدین از مشاہیر خلفائے شیخ برہان غریب بودہ اند۔ سال وفات او ہفتصد و پنجاہ و یک منقول است رحمۃ اللہ علیہ ؛

شیخ شمس الدین یحییٰ

خلیفہ مستند حضرت خواجہ نظام الاولیاء است اکثر علمائے دین شاگرد او بودند۔ اصل وے از ملک اودھ است برائے اکتساب علم بدہلی آمدہ بود۔ و کمال علم بمرتبہ غایت رسانید از علمائے عصر کسے را با او مجال مقاومت نبود۔ روزے بوسیلہ شیخ صدر الدین بحضرت خواجہ نظام الاولیاء باریافت و بمشاہدہ جمال مبارک زمام اختیار و دانش از دست دادہ بشرف بیعت و خلافت مشرف شد وفات او در سال ہفتصد و چہل و ہفت منقول است رحمۃ اللہ علیہ ؛

خواجہ حسام الدین سوختہ

بن خواجہ فخر الدین بن شیخ الاسلام حضرت خواجہ معین الحق والدین قدس سرہٗ

سوختہ آتش محبت و دوختہ ناک مودت بود سینہ داغدار و دیدہ اشکبار داشت با سلطان المشائخ نظام الاولیاء ہم صحبت بود۔ و بتجرید و تفرید و محنت و عسرت زندگی میکرد صاحب مقامات بزرگ و کرامات سترگ بود شب ہا میگریست و بہ درد و غم مے زیست۔ آوردہ اند کہ او ہم جمال خواجہ بزرگ معین الاولیاء بود۔ و جلوہ پاکش بندگان طریقہ چشتیہ را از جا مے ربود۔ خواجہ نظام الاولیاء او را دوست میداشتے

وبیشتر بر جمال و احوال او پرداختے نقل است کہ روزے خواجہ حسام الدین را وقت خوش بود چون برمرقد پاک خواجہ معین الاولیا جد امجد خود حاضر شد و بہ ذوق و شوق تمام در پائین مرقد پاک بوسہ دادن و چشم مالیدن آغاز کرد۔ دران حال از درون مزار فائض الانوار ندا بر آمد۔ فرزند من اینہمہ سوز و گداز و محبت و محنت کہ بر خود مے پسندی موجب تفریح و تفتیح مشام و باعث تسکین انبساط ارواح جد و پدر تست۔ بیش ازین زحمت و محنت برخود رواندار کہ کار تو بانجام رسید و خدا تو پرتو انعام فرمود و بیامرزید۔ چون از خدمت مزار رخصت شد بجہت چہرہ دستی ہیکر پریشان کہ متصرف بودند تاب مقاومت و مجال اقامت اجمیر در خود ندیدہ بقصبہ سانبہر آمد و بعد از چند ایام ازین کہنہ رباط۔ زندگانی بعالم قدس شادی و کامرانی رخصت سفر برداشت و نعش او باخترسوئے بر سر راہ اجمیر مدفون شد۔ سال وفات بہشتصد و چہل و یک رقم نمودہ اند۔ تا الآن مرقد پاک او مرجع انام و مطاف عوام است و از ستر گ فیض مزار برکات آثار اوست کہ گاہے امراض دیرینہ دران دیار شنیدہ نمیشود۔

شیخ عزیز الدین صوفی

از خلفائے اعظم و مقربان معظم حضرت خواجہ نظام الاولیا است مادرش دختر خواجہ فرید مسعود بود۔ کتاب تحفۃ الابرار از ملفوظات خواجہ نظام الاولیا جمع کردہ اوست روزے کہ او بخدمت خواجہ نظام الاولیا حاضر شد حضرت خواجہ در حالت استغراق بود۔ چون بحال باز آمد پرسید کیستی۔ التماس کرد عزیز۔ فرمود عزیز خواہی شد۔ انشاء اللہ تعالے وفات او در سال ہشتصد و چہل و یک ہجری مرقوم است۔ رحمۃ اللہ علیہ۔

شیخ عثمان اخی سراج

از محبوب ترین دوستان و خلفائے خواجہ نظام الاولیا است۔ آوردہ اند کہ او بارادۂ بیعت

سلطان المشائخ آمدہ بود۔ اما از علوم دینیہ معرفتے نداشت حضرت شیخ مولانا فخر الدین زرادی فرمود
کہ این جوان صورت خوب و شمائل مرغوب دارد۔ لیکن بجہت سنے بہرگی علم حیف است کہ از
دولت معرفت محروم است۔ مولانا فخر الدین عرض کرد کہ باندک التفات حضرت شیخ و شعار بیست
بعد مرور ایام چند از علوم معرفتے سنے بہرہ نخواہد ماند چنانچہ مولانا مذکور در تعلیم و تدریس آن مساعی جمیلہ کرد
و اورا در مدت شش ماہ بمرتبہ کمال رسانیدہ بخدمت خواجہ نظام الاولیاء حاضر آورد حضرت خواجہ نظام الاولیاء
از بس خوشوقت و مسرور گشتہ بہ شرف بیعت اورا مشرف کرد۔ و در اندک زمان خرقہ خلافت
دریافتہ بولایت بنگالہ مامور شد۔ بارہا حضرت خواجہ نظام الاولیا میفرمود کہ اخی سراج۔ آئینہ
ہندوستان است۔ وفات او در سال ہفتصد و پنجاہ و ہشت مرقوم است رحمتہ اللہ علیہ ؛

مولانا وجیہ الدین پائلی

دانشمند متبحر بود۔ و استاد وقت۔ و در ریاضت و عبادت و زہد و تقا یگانہ روزگار۔ در آخر
مرید خواجہ نظام الاولیا گردید و کمال عقیدت بحضرت او داشت۔ او میگفت کہ وقتے بپانی پت
میرفتم در اثنائے راہ شخصے را دیدم کہ او صوفی بود و در دل من نوعے انکار آمد او گفت یا مولانا
چیزے مشکل داری و مرا در علم مشکلات ماندہ بود۔ ہر یکے را با او میگفتم و او جواب ہا موجہ میگفت
تا آنکہ مسئلہ قضا و قدر بہ اسلوب خوب گفت مرا مطمئن کرد۔ و بعد از اتمام بحث پرسید
تو مرید کیستی۔ گفتم از سلطان المشائخ خواجہ نظام الاولیاء۔ گفت شیخ نظام الدین قطب است
قبر مولانا مذکور بر سر حوض شمسی در حظیرہ قاضی کمال الدین است رحمتہ اللہ علیہ ؛

خواجہ تقی الدین نوح

پسر خواہر زادہ خواجہ نظام الاولیا است حافظ قرآن بود خواجہ نظام الدین اولیا در حالت
مرض پیش خود طلبیدہ خرقہ و خلافت مرحمت فرمود۔ و وصیت کرد کہ ہر چہ تو رسند نگاہ داری

اگر چیزے بر تو نباشد بر آن نگران نباشی که خدا ترا خواهد داد۔ و هیچ یکے را بد نخواهی و جفا را بعطا بدل کنی و از رہ ستانی که درویش ادرار خوار نباشد۔ و در حالت حیات خواجہ نظام الاولیا در عین شباب بر حمت حق پیوست رحمۃ اللہ علیہ ٭

خواجہ برہان الدین ہانسوی

متحقق است که خواجہ جمال الاولیا شیخ جمال الدین ہانسوی اورا در طفلگی گذاشته برحمت حق پیوسته بود۔ حضرت خواجہ فرید مسعود اورا پیش خود طلبید۔ و بسیار لطف و عنایت کرد و خلافت نامه و مصلا و عصا با نعمتے که به شیخ جمال الدین روان کرده بود به شیخ برہان الدین عطا فرمود۔ و بخدمت خواجہ نظام الاولیا وصیت فرمود۔ خواجہ برہان الدین ہر سال بخدمت خواجہ نظام الاولیا آمدے و تربیت یافتے۔ تا زمان حیات خواجہ نظام الاولیا کسے را به بیعت قبول نفرمود رحمۃ اللہ علیہ ٭

شیخ قطب الدین منور

خلف الرشید خواجہ برہان الدین ہانسوی است و خلیفه اعظم حضرت خواجہ نظام الاولیا است جامع کمالات و مظہر کرامات بود۔ سر موئے تعلق بخلق نداشت و در مدت العمر از حجرہ باختیار خود بیرون نه آمد۔ و بخانه امرا نرفت و بتوکل و قناعت گذرانید نقل است که وقتے سلطان محمد تغلق به ہانسی رفته بود۔ نظام الدین که یکے از ہمایه خدمت بادشاه بود از نزدیک خانه حضرت شیخ بگذشت پرسید که خانه از کدام است گفتند شیخ قطب الدین منور خلیفه خواجہ نظام الاولیا۔ گفت که عجب است که بادشاه به ہانسی بیاید و او بدیدن بادشاه نه آید۔ چون بخدمت سلطان رسید گفت که اینجا شیخے است از خلفائے شیخ نظام الحق والدین که بدیدن بادشاه نه آمده است سلطان در غضب شد و شیخ حسن سر برہنه را بطلب شیخ قطب الدین منور فرستاد شیخ حسن آمد و

در دهلیز نشست شیخ زاده نور الدین بیرون آمد و گفت که بندگی شیخ شما را می طلبد۔ شیخ حسن برهنه
پیش آمد و گفت شما را سلطان طلبیده است فرمود که درین باب اختیار بدست من هست یا نه
گفت خیر مرا فرمان است که شما را ببرم۔ فرمود الحمد للہ باختیار خود نمیروم۔ بعده روی بسوی اهل خانه
کرد و فرمود بخدا سپردم و مصلا بر کتف و عصا در دست گرفته راهی شد۔ شیخ حسن برهنه بسواری
اسپ اشارت کرد۔ فرمود قوت پیاده رفتن دارم۔ چون متصل حظیره جد بزرگوار رسید پا پیاده قبر
جد و پدر رفت۔ و بعد زیارت عرضداشت کرد که باختیار خود از کلبهٔ عزلت بیرون نه آمده ام مرا ایشان
می برند۔ چون از حظیره پاک بیرون آمد۔ شخصی صرهٔ زر پیش او آورد و قبول کرد و با اهلخانه فرستاد
چون بدانسو به سلطان رسید سلطان اغماض کرده بدهلی روان شد۔ در آنجا حضرت شیخ زاده را
پیش خود طلبید۔ و چون سلطان دانست که شیخ می آید ایستاده و کمان در دست گرفته
بگزاند اختن و هدف زدن مشغول شد۔ اما چون شیخ را دید طاقت نه آورد و بتعظیم پیش آمد مصافحه
کرد حضرت شیخ چنان دست او محکم گرفت که آنچنان پادشاه ستمگر که چندین علما و
مشائخ را به تیغ ستم آورده بود معتقد گشت و گفت که ما در شهر شما رسیدیم و التفات نفرمودید
حضرت شیخ فرمود که فقیر لائق ملاقات پادشاهان نیست در گوشه بدعاگوئی و خیرطلبی کار اهل اسلام
مشغول است باشد معذور می باید داشت سلطان از تقریر شیخ نرم دل شد۔ و حکم داد که آنچنان
باید کرد که مقصود شیخ است فرمود مقصود من فقر است نه گنج جد و پدر بعده پادشاه بیست لک تنکه
فرستاد قبول نکرد و فرمود فقیر را نان جوین باید۔ زر و جواهر بچه کار آید۔ بالآخر زر قلیل قبول فرمود
و در مقام پیران خود صرف نمود و نیز بفقیران داد۔ مرقد او در قبه جد پاک او است۔ رحمة الله
تعالی علیه

شیخ نور الدین پسر شیخ قطب الدین منور

از بس مرید شیخ و صاحب حال و قال بود۔ و خرقه خلافت از پدر عالی قدر رسیده و مدام

در استغراق و عزلت و وحدت گزرانید رحمتہ اللہ علیہ مرقداو در حظیرہ پاک جداو است ÷

مولانا علیشاہ جاندار

از مریدان خواجہ نظام الاولیا است ۔ اور اکتابیت موسوم بخلاصتہ اللطائف و ۔ او بسیار صادق الارادہ وواثق العقیدہ بود و کار خود بوجہ احسن بجائے خود رسانید ۔ رحمتہ اللہ تعالے علیہ ÷

مولانا فخر الدین زرادی

خلیفہ ارجمند خواجہ نظام الاولیا است حافظ کلام ربانی بود ۔ بکمال تقوے و تورع آراستہ گویند اوربا مولانا فخر الدین ہانسوی صحبت بود ۔ جامع علم عقلی و نقلی و در امر دین صلابتے داشت عاقبت کار مرید خواجہ نظام الاولیا شدہ محلوق گشت واز میان متعلمان بر آمد و در زمرہ درویشان قرار گرفت ۔ ولبعد وفات مرشد برحق بر کنار آب جمن در آن مقام کہ الحال فیروز آباد دہلی است مشغول شدہ ہم بزیارت خواجہ بزرگ شیخ الاسلام معین الاولیا باجمیر رفت خواجہ نصیر الدین نصیر الاولیا فرمود کہ آنچہ مارا در یک ماہ فتح شدے مولانا فخر الدین را در یک ساعت بدست آمدے و در آن زمان کہ مردم شہر را بدیوگیر بردند او ہم برفت وہنگام باز گشت در کشتی کہ نشستہ بود غرق شدہ ومولا مرتبہ شہادت رسید رحمتہ اللہ علیہ ÷

سید محمد بن محمود کرمانی

اول بکار تجارت از کرمان بہ لاہور آمدہ چون بخواجہ فریدمسعود ملاقی شد راہ ورسم محبت درمیان آوردہ در قصبہ اجودھن قیام کرد و مرید شد ولبعد از رحلت حضرت خواجہ فرید بخدمت خواجہ نظام الاولیا تربیت کلی یافت و بنجر خلافت مشہو وند گزشتہ بصوب کشمیر روانہ شد و ہمدرانجا وفات یافت و ہمدفون شد رحمتہ اللہ علیہ ÷

سید محمد بن مبارک کرمانی

جامع کتاب سیر الاولیا است و آن کتابیست مشتمل بر احوال مشائخ چشتیه او را در زمان مبارک
شرف بیعت خواجه نظام الاولیا دست آمده و حاضر مجالسها بوده فیضیاب بوده و بعده از حضرت
خواجه نصیر الاولیا تربیت یافت۔ پدر و اعمام و اجداد او از نزدیکان خواجه نصیر الاولیا بوده اند و اکثر
از آنچه در آن کتاب نقل کرده بتصدیق آبائے کرام خود کرده۔ رحمۃ اللہ علیہ

خواجه نصیر الحق والدین قدس سره

قدوة الاولیا اسوة الاصفیا نصیر الاولیا خواجه نصیر الحق والدین قدس سره العزیز خلیفه حضرت
خواجه نظام الاولیا است مظهر انوار الٰهی و مهبط برکات نامتناهی بود۔ و نیز در زهد و ورع و فضائل
و تقوے موصوف مرجع کافه اهل اسلام و ملجاے انام در هدایت اهل الیقین و اصحاب طریقت
و صوت مدام اشتغال داشت بر حکم شرع بسیار صلابتے بکار میبرد۔ سماع بر دستک می شنید
روزے برادران طریقت مجلس سماع بمزامیر مهیا کردند۔ او از میان برخاست۔ گفتند
سنت پیران ترک میکنی فرمود۔ برائے ما حجت نیست۔ آورده اند که قلندرے تیره کار در عین مراقبه
درون حجره در آمد و یازده ضرب کارد بر جسم پاکش نزد۔ اما با اینهمه شدائد و جراحت در حالت
تمکن و استغراق خواجه خللے واقع نشد۔ و بحال خود مشغول ماندند۔ چون از سوراخ حجره سرشک
خون بیرون تراوید۔ خدام آستانه درون آمدند۔ و خواجه نصیر الاولیا را مجروح دیده در حالت
اضطراب و اضطرار تجسس بسیار کرده قلندر را پا بزنجیر نموده حاضر آوردند۔ اما حضرت نصیر الاولیا
بتقاضاے خلق حسن از تردد جزا و سزا درگذشته بیست تنگه سرخ باو انعام فرمود۔ و به شیخ
صدرالدین و شیخ زین الدین وصیت بلیغ کرد که بعد ازین آزار قلندر روا ندارند۔ آورده اند۔ که سلطان
محمد تغلق با حضرت خواجه بمرتبه غایت خصومت کرد۔ و با این همه علو رتبت ایذا رسانیدے

مودر سفرہا ہمراہ خود گردانیدے۔ گویند کہ وقتے اورا جامہ دار خود گردانیدہ بود۔ روزے سلطان محمد تغلق طعام فرستاد در آوندہائے زر و نقرہ۔ و باعث فرستادن طعام جز ایذا نبود۔ یعنی اگر ابا آرد و طعام نخورد ہمین سخن را مادۂ ایذا سازد۔ و اگر بخورد الزام نامشروع کردن درمیان آرد۔ حضرت خواجہ نصیر الاولیاء ہیچ نگفت و لختے طعام از کاسۂ زرین در دست خود گرفتہ بخورد بداندیشان خائب و خاسر ماندند تفصیل اسمار خلفائے بزرگ کہ معلوم شد اینست *

تفصیل خلفاء

خواجہ کمال الدین علامہ۔ میر خواجہ سید محمد گیسو دراز۔ میر سید محمد جعفر المکی الحسنی۔ ملک زادہ احمد۔ مولانا معین الدین۔ خواجہ معین الدین خرد نبیرۂ خواجہ بزرگ معین الاولیاء۔ سید علاء الدین۔ شیخ یوسف۔ محمد وجیہ ادیب۔ سید علاء الدین کنتوری۔ قاضی محمد ساوی۔ شیخ سلیمان ردولی۔ شیخ محمد متوکل کشوری۔ شیخ دانیال۔ شیخ قوام الدین۔ قاضی عبد المقتدر۔ مولانا خواجگی۔ مولانا احمد تھانیسری۔ شیخ زین الدین۔ شیخ صدر الدین۔ شیخ سعد اللہ *

خواجہ کمال الدین علامہ

صاحب علم و اہل کمال بود بجہت وفور علم بلقب علامہ مشہور گشت۔ مدام بعبادت حق و ہدایت خلق مشغول۔ جمعے از عالمان دین از دیار بعید بحضرتش استفادہ میکردند و فیضہا میبردند۔ خلافت و بیعت او بخواجہ نصیر الاولیاء متحقق است بعد تشریف آوردن صاحب خلافت باحمد آباد رجوع کرد۔ و بہ فوائد عظیم و ارشاد سلیم گم گشتگان منزل فقر و فنا را رہنمونی فرمود لعد از دیر بدہلی تشریف آورد۔ و بہ ہدایت و ارشاد توجہ فرمود و سال آن برگزیدۂ ایزد متعال در سال ہفتصد و پنجاہ و شش مذکور است رحمۃ اللہ علیہ *

خواجه میر سید محمد گیسو دراز

خلیفهٔ مستند خواجه نصیر الدین نصیر الاولیا است سرخیل عاشقان با سوز و گداز و ارباب راز و نیاز بود. و در ریاضت و مجاهدت غلو تمام داشت. وے بسیار طالبان حق را بمقام و مرام خود رسانیده شان رفیع و مرتبه وقیع داشت. بعد وفات خواجه نصیر الاولیاؒ به دیار دکن رفت. و قبولی عظیم یافت و سلسلهٔ وے در تمام دیار دکن شائع شد. و شهرت آن برگزیدهٔ آفریدگار به لقب گیسو دراز. این جهت است که مریدان خواجه نصیر الاولیاؒ. چوڈول وے بر دوش مے بردند. میر سید محمد گیسو دراز هم همدوش بود و جعد گیسوے او سبب طوالت در پایهٔ چوڈول فرو آویختند. اما میر سید محمد بپاس ادب سکوت و تحمل کرد. و بهمان اذیت راه در انسطے کرد. تا آنکه موے سر شکست خوردند. و انواع عقوبت برو روے کشاد. اما چون خواجه نصیر الاولیا بر این حال مطلع شد. تاسف خورد. و بر حسن عقیدت میر سید محمد تحسین و آفرین فرمود و گفت. هر کو مرید سید گیسو دراز شد و الله خلاف نیست که او عشق باز شد و شیخ محمد چشتی از ملفوظات وے جمع کرده بجوامع الکلم موسوم کرده است تاریخ وفات در سال هشتصد و بست و پنج ۸۲۵ منقول است. حظیرهٔ پاکش در قصبهٔ گلبرگه نواح دکن مرجع مستمندان است. و تا الآن از اولاد پاک نهاد او منصب شیخت و ارشاد برقرار است. رحمة الله علیه.

خواجه سید معین الدین خرد

نبیرهٔ برحق خواجه بزرگ خواجه معین الاولیاؒ است. وے را خرد به نسبت خواجه بزرگ میگفتند و این منقبت بس است. از بس عابد و مجاهد. صاحب مقامات علیه و کرامات زکیه بود. و نیز وے واسطه کسے از روحانیت حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا استفاده میکرد. بالآخر باشارت جد باک بشرف بیعت خواجه نصیر الدینؒ نصیر الاولیا مشرف گشت و خرقهٔ خلافت هم دریافت. تاریخ وصال آن صدر الصدور صفت اصحاب قرب. در سال هفتصد و شصت و یک منقول است

رحمۃ اللہ علیہ۔ مرقد مطہر او پائین روضہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء در مجمر سنگ سفید واقع است

شیخ صدر الدین حکیم

خلیفہ خواجہ نصیر الاولیاء است۔ خواجہ سلطان المشائخ او را بخواجہ نصیر الاولیاء سپردہ بود۔ از آن او تصانیف خوب یادگار است۔ و فیسنہ زر از زمین مراو پیدا شدہ بود۔ ہمہ را براہ خدا و مردان خدا صرف نمود۔ و در سال ہفتصد و پنجاہ و نہ ہجری وفات یافت +

سید محمد بن سید مبارک کرمانی

خلیفہ و مقرب خدمت خواجہ نصیر الاولیاء است۔ و با روحانیت حضرت نظام الاولیاء رابطہ قوی داشت۔ کتابے درباب احوال مشائخ چشتیہ جمع نمودہ است موسوم سیر الاولیاء۔ در سال ہفتصد و ہفتاد ہجری سفر آخرت اختیار کرد۔ مولف ذکر شریف سید محمد بن سید مبارک بنظر احتیاط در زمرۂ مریدان حضرت خواجہ نظام الاولیاء ہم مرقوم کرد +

شیخ یوسف چشتی

خلیفہ اعظم خواجہ نصیر الاولیاء است ماہر علوم حدیث و تفسیر۔ کتابے نوشتہ است موسوم بہ تحفۃ النصائح از بس نافع و بہتر است۔ در سال ہفتصد و ہفتاد و چار وفات یافت +

شیخ عبد المقتدر

از اشہر خلفائے خواجہ نصیر الاولیاء است و دانشمند بزرگ بود۔ و درویش صاحب باطن و کامل و اکمل در اوائل او را با فقرا و طریقہ فقر انکار بود۔ و در وسط بصحبت خواجہ نصیر الاولیاء در افتاد۔ در آخر از برگزیدگان طریقہ عالیہ چشتیہ گردید۔ قاضی شہاب الدین کہ عالم متبحر بود و از

خوشه چینان خرمن او است هشتم محرم در سال هفتصد و نود و یک هجری فوت شد ۔

قاضی سادی چشتی

عالم و فقیه و درویش کامل بود۔ تقوی و ورع بسیار داشت۔ و خلیفه خواجه نصیر الاولیا است و گروه خلائق در سایه توجه او بخدا رسید۔ چنانچه شیخ اختیار الدین خلیفه او است۔ تاریخ وفات او در سال هفتصد و هشتاد و نه منقول است ۔

شیخ سعد الله کیسه دار

خلیفه بزرگ خواجه نصیر الاولیا است۔ و از شیخ متوکل اجازت و خلافت داشت صاحب معارج الولایت آورده که حضرت خضر علیه السلام کیسه باو داده بود و هر آنچه که میخواست از کیسه میافت ازینجهت بعرف کیسه دار معروف گشت و نیز خرقه خلافت از شیخ جهانگیر سمنانی یافته بود۔ و در سال هشتصد و شش هجری فوت شد ۔

شیخ دانیال چشتی

از خلفای حضرت خواجه نصیر الاولیا است۔ نسب شریفش بحضرت عباس بن علی المرتضی منتهی میشود۔ و موجب مقدم او بهندوستان اینست که پدر بزرگوارش بوجه منازعت برادران ترک وطن اختیار کرده بود۔ ولادت شیخ دانیال در مرز و بوم هند واقع شد۔ و بخدمت قاضی عبد الکریم تعلیم یافت و بدختر قاضی مذکور منعقد شد۔ و از انجا به دهلی رسیده شرف بیعت۔ و تشریف خلافت حاصل کرده بکمال صوری و معنوی مکمل گردید۔ و بعد از آنکه از حضرت خواجه نصیر الاولیا رخصت وطن یافت و از نواح لکهنو به دیار شرقی رفت قطاع الطریق از کمینگاه پیدا شدند۔ و هر مال و متاع که قاضی عبد الکریم هنگام رخصت دختر خود داده بود معرض نهب و تاراج آوردند۔ و شیخ دانیال را شهید ساخته

در آزار اہل و عیال شیخ تہیہ کردہ بودند کہ یک ناگاہ ندا ے مہیب از پیکر شیخ پیدا شد و راہزنان معدوم البصر گشتہ از رفتن و گریختن بستوہ آمدند تا آنکہ جماعت لشکریان در رسید و ہمہ را در بند گرفتہ بحاکم رسانید و خادمان شیخ جنازہ او بر دوش بردہ بموضع ستر گہ مدفون کردند سال شہادت او ہفتصد و چہل و ہشت بود ۔

مولانا خواجگی چشتی

از یاران خاص و خلفاے اعظم خواجہ نصیر الاولیا است ۔ صاحب اخبار الاخیار آوردہ کہ در آن زمانیکہ مولانا خواجگی بخدمت مولانا معین الدین اکتساب علوم ظاہر میکرد و باستفادہ فیض باطن بحضرت خواجہ نصیر الاولیا حاضر میشد ۔ مولانا معین الدین عمرانی از صحبت خواجہ نصیر الاولیا با دو ابا مے آمد ۔ باتفاق وقت مولانا معین را سر فہ و ضیق النفس عارض شد و نوبت بانجا رسید کہ چارہ گران مایوس گشتہ دست کشیدند ۔ و مولانا معین از حیات خود نومیدی داشت روزے مولانا خواجگی گفت کہ ہنگام دوا نماند ۔ در باب استمداد دعاے مردان حق باید کوشید و فی زماننا حضرت خواجہ نصیر الاولیا برگزیدہ بارگاہ قاضی الحاجات و مجیب الدعوات است اگر در خدمت وے حاضر شدہ عذر و التجا در میان آرند شاید کہ نفس مراد بر مدعا نشیند ۔ باستماع اینمعنی مولانا معین الدین بخدمت حضرت خواجہ نصیر الاولیا راہی شد و خواجہ نصیر الاولیا باطلاع مقدم وے تا بدر خانقاہ برسم استقبال تکلیف فرمودہ درون خانقاہ بجاے برتر نشاند وطبق برنج و جغرات کہ بعالم اسباب منافی امراض او بود پیش نہادہ بخوردنش تکلیف داد مولانا باکراہ و شدت تمام لقمہ چند خورد ۔ و ساعتے نگذشتہ بود کہ نوبت باستفراغ رسید و تمام مواد و مادہ ردیہ خارج شدہ مولانا معین الدین خوشحال گردید و صحت کلی یافت در سال ہشتصد و نوزدہ وفات او منقول است ۔

شیخ احمد تھانیسری

خلیفہ خواجہ نصیر الاولیا است زمانیکہ لشکر امیر تیمور بدہلی رسید آنہم اسیر گشتہ بود چون فتنہ فرو نشست داد۔ از دام اسیری رستگاری یافت ودرمجلس بادشاہ حاضر شد۔ درمیان او و نبیرۂ مولانا برہان الدین صاحب ہدایہ درباب تقدیم وتاخیر مجلس گفتگوئے درشت بوقوع رسید شیخ احمد بر خطا صاحب ہدایہ گفتگو آغاز کرد۔ وتلمیذان خود ارشاد کرد تا از محل خطا و مقام غلط نشان دہند۔ اما بادشاہ مصلحت وقت دیدہ ہریکے را از طول سخن باز داشت و مباحثہ ختم شد۔ بعد ازین مولانا شیخ احمد بہ کالپی رفت و در سال ہشتصد و بست بمقام کالپی فوت شد۔ مرقد شریف مرجع عوام ومقام برکیف وانوار است ؛

شیخ احمد گنتوری چشتی

خلیفہ اعظم حضرت خواجہ نصیر الاولیا است وقتے او بطریق اعتکاف درون حجرہ نشستہ بود بدید کہ شخصے بلبس وصورت جوگیان خاک آلودہ وموئے ژولیدہ درگوشہ حجرہ نشستہ است جوگی سلام نگفت۔ و شیخ جواب سلام داد چون باہم مصافحہ کردند۔ وجوگی سخن گفتن آغاز کرد۔ دردیدہ شیخ ہمہ دیوار در حجرہ از سیم و زر نمودار شد۔ اما شیخ التفات نفرمود۔ بمشاہدہ ایمعنی جوگی مذکور بر استغنائے شیخ اعتراف کردہ سر در قدم نہاد۔ و مرید شد وفات او در سال ہشتصد و بست و ہفت منقول است ؛

شیخ قوام الدین چشتی سہروردی

مشہور خلیفہ حضرت خواجہ نصیر الاولیا است۔ صاحب تقوےٰ وحال واہل دل و شیخ وقت بود و بعد وفات خواجہ نصیر الاولیا بخدمت سید جلال الدین مخدوم جہانیان حاضر شدہ

اکتساب کرد +

سید محمد بن جعفر مکی چشتی

اشهر و اعظم خلیفه حضرت خواجه نصیر الاولیا است. در توحید مقام بزرگ و مرتبه سترگ داشت سخن با آنکه مستانه میگفت. اما خوب میگفت. تصنیف هم دارد موسوم به بحر المعانی و رساله در بیان اسرار و آثار روح و بحر الانساب که در نسب پاک اهل بیت تذکره کرده و نسبت آبا و اجداد خود هم ثبت نموده. سن شریفش قریب دو صد سال منقول است. از آغاز حکومت تغلق تا بعهد دولت سلطان بهلول در صدر حیات بود. آبای کرام او شرفای مکه معظمه بودند. و بعد ازان به دهلی آمده در سرهند قیام کرد. در کتاب بحر المعانی میفرماید که مدت شصت سال در علم ظاهر بودم و در کسب کمال کوشیدم. اما از محبوب ازل و مقصود ابد غافل بودم. حالا میبینم آنچه پیش نظر می آمد. بسیار حالات و مقالات ثبت نموده که فهرست آن موجب طوالت مقصود است. وفات او در سال هشت صد و نود و یک مذکور هست +

شیخ علاء الدین علاء الحق

خلیفه اعظم شیخ عثمان اخی سراج است. در آغاز دولت علم ظاهر و سرمایه دنیا فراوان داشت و بآخر در فقر و سلوک قدم نهاد. نسب شریف او بحضرت خالد بن الولید میرسد. زهد و ریاضت او و عبادت و تقوی بدرجه کمال بود. و از جمله مال و منال دنیا ترک اختیار کرده کمر همت در خدمت مرشد برحق چست و محکم بست. و چون شیخ عثمان اخی سراج بسیار بسفر می ماند و طعام پخته همراه می بردند. و دیگ طعام بر سر شیخ علاء الحق می نهادند. و او پا برهنه همراه سواری شیخ میرفت. برادران جلیل او از امرائے عظیم الشان بودند. بنظر اکراه در حال وے نگاه میکردند. اما او اعتنا نمیکرد. روزی چند کس در خانقاه شیخ علاء الحق فرود آمدند. یک گربه از ایشان گم شد. قلندران از شیخ علاء الحق گربه طلب کردند

گفت که گربه شما از کجا آرم کسے باشد او گفت ماند نیم که از کجا پیدا کنی از شاخ آهو پیدا کن شیخ
در غصہ شد و فرمود پیر در سزای خود از شاخ آهو خواهی یافت۔ و همچنان که چون از خانقاه بیرون
رفت گاؤ ے پیدا شد۔ و او را هلاک ساخت در مطبخ شیخ علاء الحق خرچ بسیار بود۔ و مساکین و فقرا
از خوان انعام او بهره یاب میگشتند۔ و هر اهل حاجت که مے آمد محروم نمیرفت و هر آنچه که از باغ
و املاک و غیر آن بورثه خود داشت به فقرا و محتاجان ایثار کرد وفات او در سال هشتصد
مرقوم است۔ رحمة الله علیه +

شیخ تاج الدین شیر سوار

خلیفه نامدار شیخ قطب الدین منور۔ هانسوی است۔ مدام در زهد و ریاضت و محنت بسر بردے
آخر۔ کارش بجائے رسید که وحوش و دد و دام رام او گشتند۔ و اکثر بر سواری شیر تا به هانسی
میرفت و مار خونخوار بجائے تازیانه در دست میگرفت۔ روزے که او بسواری شیر به هانسی آمد
پیر روشن ضمیر ۔ بر فراز دیوار نشسته بود فرمود حیوانات که ذی روح باشند در سلک آوردن عجبے
نیست۔ مردان خدا اگر بخواهند سنگ و خشت در رفتار در آید میگویند که همو نوقت دیوار حرکت
کرده به رفتار آمد۔ قبر او بیرون نارنول نزدیک شهر است و از مرقد پاکش تا الان آثار
مبرات و خیرات ظاهر و باهر است۔ رحمة الله علیه۔ و او را پسرے بود که او را شیخن ابدال میگفتند
تارک دنیا بود۔ و از اسباب دنیا قدر ضرورت اختیار کرده۔ دائم به یاد حق اشتغال داشت
بر در خانه او سنگ افتاده بود که هنوز بیرون دهلیز خانه موجود است۔ کاسه چوبین بالائے آن سنگ
مے نهاد۔ مردمان آینده و رونده چیزے مے انداختند۔ و میان شیخن ابدال وقت شام هر آنقدر
که در کاسه مے یافت در وجه معاش قبول کرده صرف مے نمود۔ و در ان ایام که غله گران بودے
فتوح بسیار آمدے۔ و اگر به نرخ ارزان بود کمتر آمدے۔ گویند که شیخن ابدال مرید و خلیفه پدر خود
بود و در ستر احوال خود بسیار مے کوشید۔ و از ینجهت که به ذکر خفی بیشتر اشتغال میداشت و بوقت

مشغولی درحجرہ محکم میکرد و صحبت اہل دنیا گاہے نہ نشست اگر از فقرا کسی بر درا و میرفت البتہ بر سم خلق و تواضع نان خشک و کوزہ آبے مے آورد و عذر تقصیر میخواست رحمتہ اللہ علیہ +

شیخ سراج الدین سراج الاولیاء

پسر بزرگ و خلیفہ حضرت خواجہ کمال الدین علامہ است صاحب مقامات علیہ و کرامات جلیہ و صاحب درد و محبت و اہل شوق و ذوق بود و در ستورے خرق و کرامت نور ربوبیت و الوہیت بسیار میکوشید۔ پدر بزرگوار ہنگام رحلت او را در خلوت طلبداشتہ از انعام اولین و آخرین نوازش فرمودہ بود و از ان روز ہر کسے کہ او را مید دید مست بادہ خمخانہ وحدت میگردید۔ وصال آن برگزیدہ ایزد متعال در سال ہفتصد و شصت و دو ہجری منقول است رحمتہ اللہ علیہ +

میر سید ید اللہ

نبیرہ و خلیفہ حضرت خواجہ میر سید محمد گیسو دراز است و بزبان غیر آگہی منصب ارشاد و خلافت یافت صاحب معارج الولایت آوردہ است کہ روزے خواجہ محمد گیسو دراز اہتمام وضو میفرمود بطہارت مسح۔ عمامہ از سر مبارک برآوردہ سر زانو نہاد۔ سید ید اللہ کہ ہنوز خرد سال بود عمامہ میر سید از زانو برداشتہ بر سر خود نہاد۔ حضرت میر سید گیسو دراز مسرور شدہ فرمود۔ لائق نسبت مبارک باد و از ان روز ہر آنکس را کہ بیعت میفرمود مرید میر سید ید اللہ قرار دادہ تربیتش سعے مے افزود صاحب اخبار الاخیار میفرماید کہ سید ید اللہ بازنے جمیلہ و عجوزہ محبت در سر داشت و وارفتہ جمال و شیفتہ حسن بیمثال او بود۔ بالآخر بسلسلہ نکاح خود در آورد۔ و چنین بامداد کہ بمقتضائے رسم ہندیان مقنع مرصع از رخ زیبائے عروس برانداختہ جلوہ دادند۔ نیرنگی عشق جلوہ دیگر نمود۔ و بیک ناگاہ حالت عجیب و کیفیت غریب پیدا شد کہ میر سید ید اللہ آہے سرد از دل پر درد کشیدہ جان عزیز بہ شاہد حقیقی سپرد۔ عروس ہم مست اورا۔ در کشیدہ دنبال او

او سفر کرد - در هر دو را در پهلوے یکدیگر مدفون ساختند +

شیخ علاء الدین قریشی

مرید و خلیفه میر سید محمد گیسو دراز است جامع علوم صوری و معنوی بود - در گوشه قناعت و کنج خانه عبادت همه عمر بسر برد - غیر حق به چیزے کارے نداشت - حال خود مستور داشت از صحبت خلائق و هجوم عوام نفور بود در تجرید و تفرید قدم استوار داشت - وفات او در سال هشتصد و پنجاه و سه مذکور است +

شیخ ابو الفتح علائی قریشی کالپوی

از مریدان نامدار خلیفه با دستار میر سید محمد گیسو دراز است یافته علوم شریعت و ماهر رموز حقیقت بود - به زیارت حرم محترم مشرف گشته صاحب تصانیف عالی است - نسخه عوارف المعارف از اشهر تصنیفات او ست - وفات او در سال هشتصد و دو هجری منقول است - رحمة الله علیه +

شیخ شاه میانجی چشتی

بیک واسطه مرید سید محمد گیسو دراز است - درویش کامل بود صاحب تقوے و ورع و زهد و ریاضت و محبت و محنت - در عصر خود در ولایت کالپی هیچکس از وے بزرگ تر نبود - او را شیخ الولایت مے گفتند - منتهی در السن بود - صد و بست سال عمر داشت - صاحب اخبار الاخیار مے فرماید که از آغاز ماه رجب المرجب تا بروز عاشوره در اعتکاف مے نشست - در حجره محکم مے بست - در ینصورت شش روزے اکل و شرب زندگانی میکرد - چون حین بر آمدن او از حجره مے آمد - ندا مے داد که همه مردمان از در دے حجره دور تر بروند - چون فرصت مے یافت - قدم از حجره بیرون مے نهاد احیانا اگر کسے نزدیک تر بودے و نظر شیخ بر او افتادے مے افتاد تا دو روز در حالت بیهوشی و حیرت و غشی میماند آورده اند که

قاضی شهر با وی دعوی احتساب میکرد. روزی که شیخ از درون حجره بیرون آمد. قاضی شهر نزدیک
استاده بود. چون نظر شیخ بروی افتاد بحال خود نماند و افتاد. روزها بعالم بیخودی و بیهوشی مبتلا
ماند. آورده اند که روزی قاضی شهر بترتیب احتساب بسر شیخ آمد. چون شیخ آگاه شد و بسوی
قاضی نظر کرد. حمالان که کفیل چوڈول قاضی بودند تا بزانو غرق زمین گشتند و جنبیدن نتوانستند
اما قاضی مذکور که در تبعیت شیخ قدم مستحکم داشت. از چوڈول مفارقت کرده. دُرّه در دست
گرفت و بالای بام که منزل شیخ بود قصد کرد. درین اثنا شیخ از در خانه بیرون آمد و دست
قاضی گرفته درون خانه برد. ناگاه نظر قاضی بر مینایی رسید. پرسید که چیست. شیخ صراحی
در دست گرفته در پیاله انداخت. دید که شربت ناب از قند و نبات است. بهمین محل حضرت
شیخ. به قاضی موصوف اشارت کرده فرمود که بسم الله بنوشید. اما قاضی مبادرت بنوشیدن
نکرده بیرون خانه رفت. وفات آن جامع الکمالات در سال هشتصد و هشتاد و نه هجری
مذکور است +

مخدوم حسام الدین فتحپوری

از محبوب ترین خلفای شیخ عبد المقتدر است به مجاهده و معرفت مشهور. و به خرق و کرامت مذکور. صاحب
معارج الولایت آورده است که او از اولیای بزرگ و مشائخ با کمال است. جمع کثیر به فیض ارشاد
او بکمال رسید. و شیخ بدهن چشتی از برگزیدگان خدمت اوست. منقول است که پدر شیخ بدهن او را در عمر
شش سال بخدمت مخدوم آورد و در برکت عمر و علم صوری و معنوی استمداد همت خواست. مخدوم
در حق وی دعا فرمود. بحاصل شیخ بدهن عمر طویل یافته از اکمل اولیا و شهره علما گردید. وفات
مخدوم حسام الدین در سال هشتصد مذکور است +

شیخ ابو الفتح جونپوری

مرید و خلیفه و شاگرد جد خود شیخ عبد المقتدر است۔ دانشمند کامل و برگزیدهٔ روزگار بود در فقر و ریاضت
مثالے نداشت۔ صاحب معارج الولایت آورده که شیخ ابو الفتح در بطن والدهٔ ماجدهٔ خود تا مدت
چهارده ماه محمول بود۔ ازین جهت شیخ عبد المقتدر جد او تعلق خاطر داشت و شبے که شیخ
رکن الدین ابو الفتح سهروردی در عالم خواب بشارت داد و شیخ ابو الفتح متولد شد۔ چون شیخ
جمال الدین مرید شیخ عثمان سیاح بر ذر ولادت شیخ ابو الفتح وارد شد۔ و شیخ ابو الفتح را بانمودند
فرمود که خانه شیخ عبد المقتدر را از انوار و تجلیات مولود مسعود منور و معمور خواهد شد۔ الحاصل شیخ
عبد الحی در حیات شیخ عبد المقتدر پدر خود فوت شد و شیخ ابو الفتح از انعام و جلادت
گلزار چشت گل مدعا بدست آورد۔ و صبغه دستار او لوا ارباب گردید۔ وفات او در هشتصد و پنجاه و هشت
بذکور است +

شیخ نور الدین معروف به نور قطب عالم بنگالی

فرزند رشید و خلیفه اعظم شیخ علاء الدین علاء الحق بنگالی است۔ از مشاهیر مشائخ هند و صاحب
ذوق و محبت و حلاوت بود۔ آثار علیه و کرامات جلیه داشت۔ در صحبت پدر خود۔ کار خود
کار عبادت و ریاضت و مجاهده و معرفت بمنزل نامتناهی رسانیده فائز مرتبه الوهیت و مدارج
قطبیت گردید۔ صاحب اخبار الاخیار میفرماید که خدمت درویشان خانقاه۔ و بردن نجاست
غلاظت باو مفوض بود۔ روزے درویشے را درد شکم درگرفت۔ و او به قضائے حاجت به بیت الخلا
رفت۔ و شیخ نور الدین که همدرین محل در نشست و روب بیت الخلا مصروف بود و بول و
[illegible] درویش [illegible] برانداختش افتاد و جامه و جسم او همه غلیظ گشت و در نجاست آلوده گردید
چون این خبر به شیخ علاء الحق [illegible] رسید پسر را باین حال نگریسته بسیار خوشدل و خوشحال گشت و

فرمود کہ حالا بخدمت دیگر مشغول باید شد۔ منقول است کہ روزے شیخ نور الدین بارہیزم بر سر گرفتہ میرفت۔ شیخ اعظم خان کہ از عمائد ندیمان بادشاہ بود۔ بدید و گفت کہ تا چند در ہیزم کشی و خدمت گزاری فقرا بسر خواہی برد بیا تا منصب بزرگ برسانم۔ شیخ نور الدین جواب داد کہ دولت و ثروت دنیا ام ناپائدار است و مراتب شاید و خدمت فقرا بہتر از دولت و ثروت دنیا ناپائدار است و مراتب شاید و خدمت فقرا بہتر از دولت و نعم سے شمارم وفات آن برگزیدہ صفات در سال ہشتصد و پنجاہ و یک منقول است۔ واز حضرت او۔ دو پسران بودند۔ شیخ رفعت الدین و شیخ انور کہ بعد وفات او بر مسند شیخت و ارشاد جائے یافتند +

سید اشرف جہانگیر سمنانی

افضل و اشہر عہد خود در مشائخ ہندوستان است۔ شرف خلافت از حضرت شیخ علاء الحق بنگالی دریافت واز دیگر پیران طریقت ہم فیضہا ربودہ بود۔ پدر بزرگوار او بادشاہ سمنان بود۔ چون نوبت بادشاہی باور سید۔ یکچند بسر بردہ تارک شد صاحب ارج الولایت از لطائف اشرفی حکایت آوردہ کہ سید اشرف جہانگیر۔ ولی مادر زاد بود در عمر ہفت سالگی قرآن مجید را بہفت قرأت حفظ نمود و در چہاردہ سالگی از علوم عقلی و نقلی فارغ گردید۔ بصحبت خضر علیہ السلام مستفیض گشتہ و بہ اشارت غیبی سفر ہندوستان اختیار کرد و بخدمت حضرت شیخ علاء الحق مشرف شدہ دولت خلافت حاصل نمود۔ واز واصلان حق گردید و در دیار جونپور رخصت یافت وفاتش در سال ہشت صد و ہشت ہجری مرقوم است رحمۃ اللہ تعالے علیہ +

قاضی شہاب الدین دولت آبادی

خلیفہ مولانا خواجگی است و از سید اشرف جہانگیری نیز استفادہ کرد۔ در علوم ظاہر مکرم و در علوم باطن معظم بود تصانیف عالی داشت واز جملہ تصنیفات خود یک رسالہ دارد موسوم بہ مناقب السادات

کہ دران ذکر عقیدت و محبت سبت اہلبیت نبوت باحسن الوجوہ بیان کردہ و باعث تصنیف رسالہ
این است کہ بر سبیل مباحثہ و مناظرہ وقت متضمن تبجیل و تعظیم علما بجہت فضائل علوم و تقصیر
مدارج سادات بنظر فقدان اثبات بدیہہ و غیر آن تصنیف کردہ بود شبے در واقعہ دید کہ بجہت تصنیف
مذکور حضرت خواجہ کائنات سرور عالم نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم بجانب او نظر قہر و عتاب فرمود
چون از خواب بیدار شد بر کردار خود محجوب گشتہ تصنیف جدید در مناقب سادات ترتیب داد
و تصنیف سابق در دریا انداخت و وفات او در سال ہشتصد و چہل و ہشت ہجری مرقوم است +

شیخ اختیار الدین ایرچی

از خلفائے نامی و مریدان گرامی قاضی چشتی است جد و پدر او از ناموران شہر ایرچ بودند اما او بسبب غلبہ
محبت و تجرید ہمہ دولت دنیا بر باد دادہ تارک گردید و بہ تحصیل علوم ظاہر تکمیل ظاہر کردہ بنظر کتاب
امور حقیقت بخدمت قاضی محمد سادی حاضر شد و بتوجہ باطن مرشد برحق بمرتبہ کمال رسید
خرقہ خلافت و ارشاد حاصل کرد سال وفات ہشتصد و نہ ۸۰۹ رقم نمودہ اند

شیخ فتح اللہ اودھی

خلیفہ معظم و محب قدیم شیخ صدر الدین حکیم است در اوائل حال در مسجد دہلی درس میگفت چون می دید شد
در ریاضت و عبادت فتحیاب ندیدہ پیش شیخ صدر الدین شکایت آورد فرمود تدریس ترک
کن و کتب درس در دریا بینداز چنانچہ ترک تدریس کردہ کتب درسیہ در دریا انداخت و بالآخر از علوم
حقیقت و معرفت کامیاب گشتہ اکمل اصفیاء زمانہ گردید و بسیار طالبان حق را بمقام حق رسانید
چنانچہ شیخ قاسم دہلوی و شیخ محمد عیسے از خلفائے وے بودند وفات او در سال ہشتصد و
بست و یک ہجری مرقوم است +

شیخ عین الدین قتال

مرید و خلیفہ پدر خود شیخ سعد اللہ کیسہ دار است نیز از سید امیر ماہ استفادہ کرد اول بہ تسخیر مائل بہ شراب بود و از ہر چاہ و دریا کہ برائے او آب طلب می شد بغیر از شراب بدست نہ آمد۔ چون وقت ارتحال پدر بزرگوارش نزدیک رسید او را بخواند۔ فرستادہ در جستجوے او بر فت و در میخانہ یافتہ پیام طلب شیخ بر زبان آورد بمجرد استماع آنچہ شیخ عین الدین از جائے خود برخاست و جام شراب کہ در دست داشت نوشیدہ بر زمین بزد و بخدمت پدر عالیقدر حاضر شد۔ و خرقہ خلافت و سرمایہ نعمت و خلاوت مشرب چشت حاصل کرد۔ و از خاصان و برگزیدگان درگاہ رب العزت گردید و بقیۃ العمر در زہد و تقوے بسر برد۔ ولی و فاتش ہشتصد و بست و دو مرقوم است +

شیخ سارنگ چشتی سہروردی

صاحب دولت و عزت از قوم ہنود بود۔ چون باسلام مشرف شد۔ ہمشیرہ او بعقد نکاح سلطان محمد بن فیروز شاہ در آمد۔ بلدہ سارنگ پور بنام خود آباد کرد و بعد از آن مرید شیخ قوام الدین گردید و بہمہ مال و اسباب دنیا ترک گفتہ بسفر حجاز رفت۔ چون باز آمد بصحبت یوسف بدہ ایرجی مصاحبت اختیار کرد و خرقہ خلافت ہم پوشید۔ وفات او در سال ہشتصد و چہل و ہفت اندراج یافتہ است

شیخ علم الحق و الدین چشتی

خلیفہ اعظم و فرزند دلبند شیخ سراج الدین سراج الاولیا است صاحب مقامات بزرگ و کرامات سترگ بود در ریاضت و مجاہدہ علوے تمام داشت جمعے کثیر از ارباب دل بر ہنمونی او از ظلمت زار ناپایدار اسباب بمنزل انوار تجلیات قرب حق فائز گشتند رحمۃ اللہ علیہ وفات آن جامع کمالات در سال ہشتصد و نہ و بقول دیگر ہشتصد و یک منقول است تقرب آشرعہد در ستی متحمل است +

شیخ محمد عیسے جونپوری

خلیفہ شیخ فتح اللہ اودھے است. پدرش شیخ احمد عیسے از عابد دہلی بود. بزمان خرابی ہنگام تاختن آوردن امیر تیمور ترک دہلی گفتہ سکونت جونپور اختیار کرد. صاحب اخبار الاخیار آوردہ کہ شیخ محمد عیسے در شغول بسیار غلو داشت. و سر بزانو مے بود. از حال و احوال خود ہیچ خبر نداشت و استخوان مہرہ پشت او دوتا گردیدہ و در نہم شبنبہ پیوستہ وفات او در سال نہصد و یازدہ ۹۱۱ ہجری مرقوم است ♦

شیخ شمس الدین طاہر

خلیفہ اعظم شیخ نور الدین قطب عالم است. او شیخ بزرگ و کبیر السن بود. و فیض باطن و استفادہ کامل از روحانیت خواجہ بزرگ معین الاولیا دریافت و خرقہ خلافت از حضرت خواجہ بایزید خورد نبیرہ حضرت خواجہ بزرگ رحمتہ اللہ علیہم پوشید. چنانچہ در سیر العارفین مذکور است. صاحب سیر العارفین محقق و کامل و ہمعصر شیخ شمس الدین طاہر بود و بشرف ملازمت حضرت خواجہ بایزید خورد بمقام اجمیر مشرف گشتہ. وفات او در سال ہشتصد و ہشتاد و یک ہجری مرقوم است رحمتہ اللہ تعالے علیہ ♦

شیخ حسام الدین مانکپوری

خلیفہ اعظم شیخ نور قطب عالم است و از اعیان مشائخ عہد خود است. جامع بود در میان علوم شرع و طریق و معارف. بود صاحب کشف و تحقیق. او صاحب تصنیفات بود. رفیق العارفین از ملفوظات او است. بصیام بسیار مائل بود. و توکل مرغوب اکثر نوبت فطار بجرعہ آب بر وے میداد. مرید من مے بود. روزے در کشتی سوار شدم. درویشے صوف پوش ہمراہ من بود. چون بر ساحل دریا رسیدم ہمون درویش در قعر آب در رفت و از چشم پنہان شد. آنگہ کہ بپائے بوس شیخ کہ چون بعزم ملازمت شیخ از وطن بیرون آمدم. بہر منزل در عالم واقعہ شیخ خود را میدیدم کہ در برابر

مشرف شدم نیک دیدم که جمال همان درویش که به آب افتاده بود با منظر و پیکر شیخ یکسان بود و در خط و خال و چهره و مهره هیچ تجاوز و تفاوت نیافت وفات در سال هشتصد و هشتاد و دو مرقوم است +

شاه کالو چشتی

خلیفه نامی گرامی شیخ نور الدین قطب عالم است و نسب وے بچند واسطه با حضرت شیخ احمد فرید الدین فرید الاولیا مے پیوندد. و از شیخ پیر محمد چشتی لاهوری فیض ها یافته بود و به تلقین و تعلیم خلائق همه موفور کرد. و در لاهور سکونت ورزید و کشف و خرق بسیار از وے بوقوع آمد. وفات او در سال هشتصد و هشتاد و دو مرقوم است رحمته الله علیه +

شیخ یوسف ایرجی چشتی

آبائے او از خوارزم به ایرج آمدند. و شیخ یوسف اگرچه خلیفه شیخ اختیار الدین بوده است. اما از خدمت سید جلال بخاری و شیخ راجو قتال فیضها برده صاحب تالیفات است صاحب تاریخ محمدی از مریدان و معتقدان او است و آورده اند که روزے شیخ یوسف در خانقاه هنگامه سماع گرم داشت و همدران محل جان داد. وفات او در سال هشتصد و سی و چار مرقوم است +

شیخ پیارا چشتی

از مریدان سید ید الله نبیره سید محمد گیسو دراز است و ترتیب و تکمیل بخدمت خواجه گیسو دراز یافته بود آورده اند که چون او را ملازمت شیخ دست داد فرمود که اگر پیش ازین با کسے تعلق محبت داشته باشی در معرض بیان آری التماس کرد که بنظر آموختن طریق عشق حاضر آمدم شیخ ندانم که عشق چیست و از کجا مے آید فرمود در اظهار واقعات سابق اغراض نباید کرد. هیچ لغرض دید یا مغفرت است

التماس کرد که در اوائل بر زن هندو فریفته بودم و دولت دیدار دست نمی داد بالآخر زنار گرفتم بدور صنم خانه نشستم که او را ببینم باستماع این معنی خواجه گیسو دراز او را در بر گرفت و فرمود که البته در منزل عشق مقام عالی داری میخواستم که چون تو عشق طلب و محبت مشرب بدست آید با منزل عشق شاہد حقیقی رہنمونی کنم۔ چنانچہ او را در حبالہ بیعت کشید و در اندک زمان بمرتبہ تکمیل رسانید وفات او در سال ہشتصد و شصت و پنج مرقوم است ✦

شیخ محمد المعروف بہ شیخ مینا چشتی سہروردی

صاحب ولایت دیار لکھنو بود و از زمان شیر آگہی طفل بہ ظل حمایت و سایہ عاطفت شیخ قوام الدین تربیت یافتہ بہ شرف بیعت و تشریف خلافت مشرف گردید۔ وجہت موسوم گشتن بہ لقب مینا اینست کہ شیخ قوام الدین را پسرے بود موسوم بہ شیخ نظام الدین مینا و او بہوائے ہوس و تقاضائے نفس در زمرہ ملازمان سلطان محمد بن فیروز شاہ بادشاہ دہلی منسلک گردید۔ بدینوجہ شیخ قوام الدین از وے نفرت تمام داشت۔ چون شیخ نظام الدین بہ قصد معذرت و تالیف پدر خود بوطن رسید و در صحن خانقاہ بر اسپ سوار بگذشت شیخ قوام الدین ازین ادائے گستاخ بر آشفت و در حق او دعائے بد کرد ہمین کہ گامے چند نہ پیمودہ بود از پشت فرس بروئے زمین آمد و ہلاک شد در آنوقت شیخ قطب الدین کہ از مریدان خاص شیخ قوام الدین حاضر بود باو فرمود کہ حق سبحانہ تعالیٰ ترا پسر خواہر داد موسوم بہ محمد مینا گشتہ بجائے فرزندمن معروف و مشہور خواہد شد۔ الحاصل ببرکت و تصرف دعائے شیخ ہمچنان بوقوع آمد و منظور نظر شیخ قوام الدین گردید و خرقہ خلافت از شیخ سارنگ چشتی ہم دریافت و جانشین و صدر آرائے سجادہ مشیخت و ارشاد گشت صاحب اخبار الاخیار آوردہ کہ شیخ محمد مینا ولی مادرزاد بود۔ چون بعمر پنجسالہ او در دبستان بنشانند و استاد گفتن بسم اللہ اشارت کرد بغور بخواند۔ چون گفتند بگو الف گفت کہ الف باز گفتند بگو ب۔ در جواب گفت کہ چون الف گفتم بہ گفتن ب حاجت ندارم و درین مجلس

چه معانی حقائق بر زبان آورد منقول است که او به ترک و تجرد غلو بسیار داشت اہل عیال بخواست شب ہا بر سر دیوار نشسته عبادت میکرد تا از غلبہ نوم محفوظ ماند و بر سطح فرش خار و خسک گسترده منتظر مے نشست و در موسم زمستان پیرہن تن در آب سرد تر کرده در صحن خانقاه بے سایہ بنیان وسقف مراقب و مشغول میگشت بقصد در د مند و در طلب بود گاہے براحت و استراحت نیاسود وفات او در سال ہشتصد و ہفتاد منقول است رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ رفعت الدین

پسر بزرگ شیخ نور قطب عالم بنگالی است از بزرگ صاحب حال بود او میگفت که واللہ من از سگ بازار کمترم مدام بتوکل و عسرت زندگی میکرد و از اہل دنیا نفرت کلی داشت رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ انور

پسر خرد شیخ نور قطب عالم بنگالی است در حالت گدایانہ بسخاوت شہرت تمام داشت گوسفندان را مے پرورد و بزبان فرہی فربج کرده بدل فقرا میکرد و خود از گوشت آن چیزے نمیخورد روزے شیخ حسام الدین از وے پرسید که مخدوم زاده عشق چہ باشد فرمود مردان حق چشم فراز کرده مے بینند که دوست مے آید یا پیام دوست دگر نہ بکشودن چشم چہ حاجت است +

شیخ محمود راجن قدس اللہ سرہٗ

خلیفہ پدر بزرگوار خود یعنی خواجہ علم الحق والدین است صاحب سلسلہ سہروردیہ شطاریہ بود و نیز بیک واسطہ سلسلہ خلافت وے بحضرت خواجہ گیسو دراز میرسد و نیز از جاہا فیضہا دریافت صاحب مقام عالی بود و بر یافت و رنج نقشبندیان حال در فقر و فاقہ را بسیار دوست داشت صحبت

امرا و اغنیا النفور بود و شبها العبادت مشغولی بسر می برد۔ و از غایت بیداری و مشغولی چشمان او غیرت گلنار بودند۔ و از جمال او عالم مستی مینائی وحدت و حقیقت ظاهر و باهر بود۔ جمعے از ارباب دین و اصحاب یقین بدلیل تلقین و ارشاد او بمقام حق رسیدند وفات او در سال نهصد مرقوم است۔

راجی حامد شاہ چشتی

خلیفہ شیخ حسام الدین مانکپوری است بزرگ و صاحب نسبت درست بود در زمان سلطان شمس الدین التمش جد بزرگوارش سید شهاب الدین از کردیز آمده سکونت دہلی اختیار کرد۔ آورده اند که راجی حامد شاہ در اوائل وضع سپاہیانه داشت و آخر بصحبت شیخ حسام الدین مانکپوری پیوست و از جمله اصفیاء زمانه گردید۔ به علم ظاهر بقدر احتیاج معرفت داشت امّا عالمان دین و ارباب یقین در دائره ارادت و حلقه اطاعت او بودند وفات او در سال نهصد و یک مرقوم است رحمة اللہ علیه۔

راجی سید نور

فرزند رشید حامد شاہ راجی است بسیار بزرگ و صاحب حال و کریم النفس بود و مدت العمر بعبادت و ریاضت شاقه گذرانید۔ رحمة اللہ علیه۔

شاہ سید

خلیفہ شیخ حسام الدین مانکپوری است به اوائل صاحب دولت و ثروت بود و آخر به ترک مال و منال بر خاسته در خدمت شیخ پیوست۔ و بعد تکمیل خرقه خلافت یافت۔ آورده اند که او را با زنے تعلق محبت بود۔ و او هم ترک هوس دنیا کرده به فقر و توکل قناعت کرد۔ وفات او در سال نهصد و سی و سه مرقوم است۔

شیخ بہاء الدین جونپوری

از مشاہیر مشائخ آن دیار است خلیفہ شیخ عیسے است در منزل تجرد پائے استوار داشت و در عبادت و ریاضت گذرانید۔ و خلافت او از حضرت راجی حامد شاہ ہم متیقن و معتبر است۔ وفات او در سال نہصد و چہل و ہفت ۹۴۷ مرقوم است +

شیخ دانیال چشتی

مرید و خلیفہ راجی حامد شاہ بود و صحبت از حضرت خضر علیہ السلام۔ و فیض باطن از روحانیت حضرت خواجہ بزرگ معین الحق والدین اولیا حاصل میکرد۔ و بہ ثبوت پیوستہ کہ حضرت خواجہ بزرگ اورا باشارہ باطن بخضر علیہ السلام حوالہ کرد و این ابیات ہندی در معارج الولایت و شرح الحروف العالیات از و مذکور است ؎

جگ جگ عمر جو حضرت خواجے	حضرت نبی رسول لولاجے
دانیال جو پر گھٹ کنیان	حضرت خواجہ حضر ہت دنیا

مخفی مباد کہ شاہزادہ دانیال بن اکبر شاہ بادشاہ در خانہ ہمین شیخ دانیال متولد شدہ بود و بادشاہ بہ ہمنامی شیخ پسر خود را موسوم کرد۔ و شیخ دانیال در سال ہفتدم جلوس اکبر شاہ کہ زمانہ تولد شاہزادہ دانیال است در اجمیر سکونت داشت۔ و بعد تولید شاہزادہ سالہا در صدر حیات بود۔ و آخر بسال نہصد و نود و نہ ۹۹۹ وفات یافت۔ شیخ دانیال از اجمیر نبود اما بہ سبب غلبہ محبت روحانیت خواجہ بزرگ بیشتر در اجمیر قیام ورزید۔ و در جوار آستانہ عالیہ حضرت خواجہ بزرگ بیشتر در اجمیر قیام ورزید۔ و در جوار آستانہ عالیہ حضرت خواجہ بزرگ باختر سوئے محل سکونت داشت۔ در زمانیکہ حرم محترم بادشاہ را بہ جہت مصائب سفر ناگور و نظر آنکہ زمانہ وضع حمل قریب تر بود بحکم بادشاہ قیام اجمیر ناگزیر افتاد۔ قصر رفیع مکان وسیع

برابر حجرہ شیخ بنیاد کردہ بنظر ہمسائگی شیخ کہ خالے از خیر و برکت متصور نبود۔ برائے مولود مسعود
مخصوص ساختند۔ ہنوز از ان تعمیر رفیع نشان باقیست و مجاوران روضہ حضرت خواجہ بزرگ
معین الاولیا کہ بجہت جہالت و ناواقفیت حال شیخ دانیال را از اجداد خود قرار دادہ وجہ
ولادت شاہزادہ در منزل شیخ موجب اعزاز و اعزاز خود ہا برگزارند۔ غلط فاش و تقصیر تحقیق
است۔ بر لاف و گذاف ایشان گوش نباید داد و سلسلۂ پیران طریقت شیخ دانیال کہ از
کتب ملافنیط بوضوح پیوست اینست شیخ دانیال مرید راجی حامد شاہ خلیفہ شیخ حسام الدین
مانکپوری خلیفہ شیخ نور قطب عالم بنگالی خلیفہ شیخ علاء الحق بنگالی خلیفہ شیخ عثمان اخی
سراج خلیفہ حضرت شیخ نظام الدین سلطان المشائخ قدس اسرارہم +

شیخ حسن طاہر

خلیفہ راجی حامد شاہ از خدمت سید نور بن حامد شاہ فیضہا در ربود۔ و از اوائل دردمندی و طلبی
شعار کردہ بمشائخ و فقرا صحبت گرم داشت غلغلہ و شہرت مشیخت راجی حامد شاہ اصغا کردہ
حاضر خدمت شد و بسلسلہ ارادت پیوست و بطلب سلطان سکندر از جونپور بدہلی آمد و سکونت
اختیار کرد۔ و در عبادت و ریاضت شاقہ بسر بردہ کافہ انام را رہنمونی منزل حق فرمود و فاتش
در سال نہصد و نہ ۹۰۹ مرقوم است +

مولانا الہ داد چشتی جونپوری

عالم باعمل و فقیہہ بے بدل بود و ہدایہ و کافیہ و مدارک را شرح فرمود۔ و شرف بیعت و خلافت از راجی حامد شاہ
دریافت۔ منقول است کہ مولانا با شیخ طاہر بادو سلسلہ محبت مستحکم داشت و ایشان یاران
ہمدم بودند۔ روزے مولانا اللہ داد بطریق طنز در باب بیعت نسبت راجی احمد شاہ سخن ہا گفت
شیخ حسن گفت کہ در صحبت حضرت راجی حامد شاہ افتادہ بسلامت نبر آمد۔ البتہ سخن شما

لائق گفتن و شنفتن متصور است الحاصل مولانا الہ داد بمعیت مولانا حسن بخدمت راجی حامد شاہ رسیدہ مسائل چند کہ حل آن مشکل بود در پیش آورد۔ و راجی حامد شاہ از منصور بہ مولانا حکایت آوردہ تفصیل اجمال و تسہیل اشکال بوجہ احسن فرمود۔ ہماندم مولانا الہ داد سر در قدم آورد و بیعت کرد۔ و بریاضت و مجاہدہ اشتغال ورزید۔ وفات او در سال نہصد و بست و سہ مرقوم است رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ +

شیخ محمد حسن پسر شیخ حسن طاہر

جامع بود میان علوم حال و قال و آیتے بود از مشائخ نسبت و جمال چون از حجرۂ خلوت بر قضائے مشیخت جلوہ میکرد۔ ہر آنکس کہ نظر بروے میانداخت تکبیر میگفت۔ و در محیط حیرت و محویت غرق میگردید۔ بسلسلہ قادریہ ہم توسط داشت۔ سالہا در مجاورت مدینہ منورہ بسر بردہ ام در انتظار شام رحمت کشیدہ بعد نماز شام درون حجرہ رفتہ بعبادت معبود حقیقی کار ہا کردے وفات او در سال نہصد و چہل و چہار مرقوم است +

شیخ عبد الرزاق جھنجانہ

مرید و خلیفہ شیخ محمد حسن طاہر است صاحب کرامات و کشف و خداوند خوارق عادات بود۔ و باہلبیت نبوت و ائمہ رسالت اعتقاد تمام داشت و او را با شیخ امان پانی پتی مباحثہ و مناظرہ بسیار بود و وفات او در سال نہصد و چہل و نہ ۹۴۹ مرقوم است +

شیخ امان پانی پتی چشتی

اسم گرامی عبد الملک و لقب امان اللہ مرید و خلیفہ شیخ محمد حسن طاہر چشتی نبیرہ راجی حامد شاہ است در مشرب قلندریہ بشاہ نعمت اللہ ولی واسطہ دارد۔ در باب مسئلہ تقریر بلیغ و بیان وسیع داشت

در تصوف و توحید از وے کتب و رسالہ چند یادگار است بالخصوص رسالہ اثبات الاحدیت
از و است و نیز بر لوایح مولانا جسام شرح دارد۔ و میفرمود اگر پایہ انصاف در میان باشد مسئلہ توحید بر
منبر و منبار باید گفت و فرمود کہ در اوائل حال بر اثبات توحید دو دلیل داشتم اکنون شانزدہ دارم و میگفت
درویشے ما بر دو حال مبنی است۔ تہذیب اخلاق و محبت اہلبیت رسول صلی اللہ علیہ وسلم و وفات
آن جامع صفات در سال نہصد و پنجاہ و ہفت مرقوم است۔ رحمۃ اللہ علیہ ✦

مولانا احمد شوریانی

از اولاد پیر کنار است بعلوم ظاہر و باطن مرید و شاگرد شیخ اسحاق بن شاہ کاکو چشتی است و از
دیگر بزرگان طریقہ چشتیہ نیز نعمت و فیض و صحبت حاصل کرد۔ بزہد و ریاضت عدیم النظیر بود
و مشغولی بسیار داشت و فات او در سال یکہزار و ہی مرقوم است ✦

سید علی قوام

از اہل کمال بود و اصل وے از سادات سہرانہ و مرید و خلیفہ شیخ بہاء الدین جونپوریست قبول و فتوح
بسیار داشت۔ ہیچ خادم خدمت نمیگفت و زحمت مے کشید و فات او در سال نہصد و پنجاہ
ہجری مرقوم است ✦

شیخ اجودھن جونپوری

پسر شیخ بہاء الدین جونپوری بود کبیر السن و ضعف بغایت داشت کہ بے دستیاری کسے قوام نمیتوانست
اما در حالت وجد چنان رقص میکرد کہ جوانان تنومند تحمل تصادم او نمے توانستند وفات او
در سال نہصد و ہفتاد و شش مرقوم است ✦

شیخ جمال الدین جمن چشتی

مرید و خلیفہ پدر عالیقدر خود حضرت شیخ محمود راجن است و نیز خلافت خاندان مغربیہ از شیخ احمد کھٹو دارد صاحب وجد و حال و اہل فضل و کمال بود۔ در یادِ حق غلو بسیار داشت۔ و توکل و حیرت سروکار۔ جامع شریعت و طریقت بود و حاوی محنت و محبت و دل داغدار داشت و دیدۂ اشکبار معین و معاون شکستہ دلانِ درد و محنت۔ و راہنمائے رہروان منزل ہیبت بود سودائے عشق در سر و جلوہ شاہد حقیقی در بر داشت۔ سالہا در کنج اعتکاف نشست و حصار قلعہ پندار و نفس بہ نیروئے ریاضت و محنت بشکست قبول عام و تالیف تمام داشت۔ جمیع ارباب دل باو مائل بود و صف مشائخ دیار ہند را بہ رہنمونی و ارشاد تا بہ سراپردۂ قرب و اتصال رسانید۔ مدام جویائے رضائے الٰہی و مقلدِ ارشاد رسالت پناہی بود رحمۃ اللہ علیہ۔ زمان وصال سنہ نہصد و ہشتاد و دو ۹۸۲ مرقوم است و بعضے اختلاف نیز دارند۔

شیخ حسن محمد چشتی

خلیفہ اعظم حضرت شیخ جمال الدین جمن است در علوم ظاہر کاملِ زمانہ۔ و در امور حقیقت و معرفت یکتا و یگانہ۔ آیتے بود از جمال شاہد ازل۔ و در ولیتے بود از ہدائن علم و عمل۔ خدیو مشرب چشت۔ و صدر نشین انجمن بہشت بود۔ صاحب مقامات علیہ و کرامات جلیہ و آثار زکیہ مشتاق جمال و متحیر منظر حال مجلس سماع دوست تر داشت۔ دردمند بود و بہ احوال مستمندان و رنج طلب می پرداخت زمان وصال پاک در سال نہصد و ہشتاد و دو مرقوم است۔

حضرت شیخ محمد چشتی

مرید و خلیفہ پدر بزرگوار خود خواجہ شیخ حسن محمد است امین امانت ہائے اولین و آخرین و صاحب

اموال خزائن صفوت یقین صاحب زہد و ورع خلاصهٔ آفرینش و آرایش اصل و فرع برگزیدهٔ خاص
بارگاه الٰہی مہبط انوار و اسرار نامتناہی صاحب جمال جمیل الشیم۔ کریم النفس کرم مجسم بود۔ شب زنده دل بیدار
داشت۔ مدام در حالت سکر و ذوق زندگی میکرد۔ دوست محنت و عدو راحت بود۔ صاحب مرات
ضیا آورده است که چون غلبهٔ محبت و ارادت بنظر زیارت عتبات عالیات در مصر دہلی
فائز شد۔ برمرقد مبارک حضرت خواجه نصیر الدین محمود نصیر الاولیا رسید۔ دولت پابوس
دست داد۔ مصلائے سنگ مرقد شگاف پیدا کرد۔ حضرت شیخ محمد درون مزار داخل شد
چون بیرون آمد نان و حلوا در دست بود۔ و نعلین و عصا و خرقه و مصلائے که در پہلوئے خواجه نصیر الاولیا
پیوند زمین کرده بودند۔ باو مفوض گشت۔ از آن روز ہر آنکس که بروئے او میدید وارفته حال
و پریشان جمال میگردید۔ مولد او احمد آباد گجرات است۔ و زمان وصال پاک در سال نہصد و پنجاه
و شش مذکور رحمة الله علیه۔

شیخ علاء الدین بن شیخ نور الدین اجودھنی

از اولاد حضرت خواجه فرید الدین فرید الاولیا است۔ صاحب اخلاق حمیده و اوصاف پسندیده
جامع علم و حلم۔ با اہل دنیا سروکار نداشت۔ و از جملهٔ کمالاتی حظ النفس و آسایش چیزے بخود
راه نداد۔ او را فرید ثانی میگفتند۔ و بار حمایت حضرت خواجه قطب الاولیا توسط
داشت۔ در سال ہشتصد و ہفتاد و دو فوت شد۔

شیخ جلال الدین قریشی

بتحقیق رسید که در بیعت اکرام شیخ وقت بود۔ مشرب چشتیه داشت۔ و باطن سلوک و در
ظاہر جذب بیشتر در ویرانه بسر میبرد۔ و از لباس بقدر ستر عورت کفایت کرده بود۔ و علوم
معقول و منقول رسمی و حقیقی ہمه برنوک زبان داشت۔ میفرمود یک مرید ہشام نام دارم که

در کوه و جبال بسر میبرند. و اکثر میخواند ع

خام بدم پخته شدم سوختم

صاحب الاخبار الاخیار نوشته که در اوائل او را عشق مجازی در سر بود. و در اندک زمان بعشق حقیقی گرفتار آمد. وفات او در سال نهصد و چهل و هشت منقول است +

سید سلطان بهرائچی

درویش صفاکیش و مرد باهمت و مروت بود. مرید شیخ علاء الدین جوذهنی است. و از خاندان شطاریه نیز تعلق داشت. پیرهن قصیر و حشمت دامن‌گیر او بود. گویند هندو زنے در سودائے اسلام آورده بود. و قبیله او پیش بادشاه فریاد برد. بادشاه با و گفته فرستاد که از زنے مذکور مفارقت اختیار کند. او تیغ در کمر بست و از خانه بیرون آمد. و جواب داد که زن مذکور مسلمان شده است. باز تصرف کافران درین جائز نباشد. پیادگان شاهی باستماع این معنی دم درخود کشیدند و دگر هیچ نگفتند. وفات او در سال چهل و نهصد و نه مرقوم است +

شیخ یوسف معروف شاه جوسی

بحضرت خواجه فرید الدین فرید الاولیا نسبت آبائے داد و خرقه و کرامت در ورثه داشت. با شاه غیبی عازم بیت الله شد. و از آنجا به مدینه نبوی حاضر و بعد حصول شرف زیارت هنگام معاودت در آسیر آمده و اہل عیال را از وطن طلبداشته سکونت برهانپور اختیار کرد. وفات او در سال نهصد و پنجاه مذکور است +

شیخ نظام الدین چشتی

پسر شاه یوسف جوسی است. گویند که او ده سال در شکم مادر معتکف ماند. و از سفر حجاز

ہم رفتہ بود و بشرف بیت اللہ و بیت النبی مشرف گردید او صاحب خرق و کرامات بود و آثار جلیہ
از وے بظہور آمدند وفات او در سال نہصد و ہشتاد و پنج مذکور است +

شیخ حمزہ ڈہرسو قریشی

از اولاد شیخ الاسلام شیخ بہاء الدین زکریا ملتانی است و سلسلہ پیران او بخواجہ سید محمد گیسو دراز
می پیوندد صاحب کشف و کرامت و از اہل عشق و محبت بود۔ در اوائل در خدمت ملوک بسلک
بود بالآخر بارادۂ غیبی ترک گفت و بزیارت حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا در بلدۃ الولایت
اجمیر آمد و در انجا بہ شیخ حمزہ مجذوب کہ ہمنام او بود و طریقہ مجذوبانہ داشت ملاقی شد
و انعام باطن یافت و از ان بعد از شیخ احمد مجد شیبانی انتساب کرد۔ و در قصبہ ڈہرسو کہ از
نارنول قریب سہ فرسنگ است طرح اقامت انداخت و سادات ڈہرسو کہ از علوم بے بہرہ
و از پاسداری وضع آوارہ بودند تربیت فرمود۔ از کشف و خوارق او حکایت ہا دارند کہ درین
مختصر گنجائش ندارند وفات او در سال نہصد و پنجاہ و ہفت منقول است رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ

میر سید عبد الاول

مرید و اولاد خواجہ بندہ نواز گیسو دراز است از علوم معرفت بہرۂ وافی داشت و تصانیف نیز دارد
و بر صحیح بخاری شرح و حاشیہ نوشتہ اکثر بہ نواح دکن و گجرات رفت و بزیارت مدینہ منورہ
و مکہ معظمہ مشرف گردید وفات او در سال نہصد و شصت و ہشت مرقوم است +

شیخ مہتا گاگرونی

درویشے کامل و صاحب حال بود و تربیت از روحانیت خواجہ بزرگ معین الاولیا حاصل
کرد۔ آوردہ اند کہ او تا مدت بست سال خدمت مزار کرد و جاروب کشی اختیار نمود۔ بعد آن

باشارہ روحانیت حضرت خواجہ بزرگ مرخص گشتہ بقصبہ گنگوہ رفت و سکونت ورزید وفات او در سال یکہزار و سہ بوقوع آمد +

مولانا عبداللہ سلطانپوری

از اکابر علما و اعاظم فقرا بود۔ و تشرع و عارفت و تورع در سیصال بقرو بدعت بسیار کوشیدے در آن زمان بخطاب مخدوم الملک ممتاز بود۔ اما چون اکبر بادشاہ دین الٰہی ایجاد نمود۔ و شمس پرستی اختیار کرد۔ شیخ با او در جہاد سرگرم شد۔ و از محبت بحکم او حکم اخراج از دیار ہند جاری گشت بیچارہ سفر حجاز اختیار کرد۔ چون باز آمد او را مسموم کردند۔ و در سال یکہزار و شش وفات یافت رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ +

شیخ جلال کالپی

در عہد شیر شاہ بادشاہ بامارت منسوب بود۔ اما ہمہ دولت دنیا را ترک گفتہ بسلسلہ بیعت حضرت شاہ محمد چشتی مشرف گردید و بجاہدے دیگر نیز رفت و فیضہا برد۔ وفات او در سال یکہزار و سیزدہ مرقوم است +

شیخ قاضی خان ظفر آبادی

مرید و خلیفہ شیخ حسن طاہر ست صاحب استطاعت و کرامت بود۔ سفر موقتا بہ سی سال جہانگیر بادشاہ نت دیہات بوے میداد۔ اما قبول نکرد و توکل بسر برد۔ آخر بہ شیخ عبداللہ پسر او در بان بطریق پیشکش فرستادند او ہم انکار کرد و چیزے نگرفت قاضی خان در سال نہصد و ہفتاد منقول است رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ +

شیخ عبدالعزیز بن شیخ حسن طاہر

خلیفہ اعظم قاضی خان است از مشاہیر شیوخ بودہ است و در تقلید علم دین و تعمیل شرع یگانہ روزگار و شہرۂ آفاق بود و بر خلق خدا شفقت بسیار کرد۔ و در پایہ علم و صبر بلند پایہ بود خلق کثیر فیض صحبت او بخدا رسید و جمعے در ذیل حمایتش بر خصم پند از مظفر و منصور گردید۔ وفات او در سال نہصد و ہفتاد و پنج مذکور است رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ سعدالدین خیر آبادی

مرید و خلیفہ شاہ محمد مینا است و در آداب شریعت و حد طریقت احتیاط عام و دستگاہے عظیم داشت صاحب تصرف و تعلق باطن بود و بسماع بسیار غلو داشت و در علم نحو و فقہ و اصول صاحب تصنیفات عالی است۔ اُو را مریدان و متبعان بسیار بودند۔ از جملہ ایشان شیخ صفی صاحب وجد و حال و اہل فضل و کمال بود۔ و شیخ مبارک سندیلیہ جامع شرع و طریق و سرمست صومعہ کشف و تحقیق بود۔ وفات مخدوم شیخ سعد در سال ہشتصد و ہفتاد و دو مذکور است +

میر سید محمد کالپی

در اوائل از میر ابوالاعلی نقشبندی، مصحبت بود۔ چون بہندوستان آمد و بزیارت مرقد مطہر حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء در مقام اجمیر مشرف شد باشارۂ روحانیت حضرت خواجہ طریقہ چشتیہ اختیار کرد و فیضہا دریافت و بمراتب اعلے رسید و در وجد و سماع مشغولی مرتبہ نہایت داشت و ہر سال بزیارت مزار فیض آثار حضرت خواجہ مے آمد و خدمتے کرد۔ وفات او در سال یکہزار سی و یک مرقوم است +

سید عبد الجلیل چشتی

برگزیدهٔ آفاق بود و بظاهر دست بیعت بکسے نداد اما از روحانیت حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا تربیت یافته در شجرهٔ که مریدان خود میداد بلا واسطه کسے بحضرت خواجه سلسلهٔ خود پیوند میکرد وفات او در سال یکهزار و چهل و سه مذکور است ✤

شیخ محمد عبد الرشید جونپوری

سلسلهٔ ارادت او بچند واسطه به شیخ حسام الدین مانکپوری منتهی میشود و از دیگر حضرات طریقت نیز انعام و اکرام یافته از اکمل مشائخ عهد خود بود - در آغاز تدریس میکرد - و در آخر از همه گذشت صاحب تصانیف بود - ذکر جهر دوست داشت - شیفتهٔ محبت و وارفتهٔ سماع بود - اشعار هم میسرود و تخلص شمسی میکرد - وفات او در سال یکهزار و پنجاه و پنج مرقوم است ✤

شیخ احمد گیسو دراز

صاحب حال و قال و وجد و سماع بود بمباحثه و مناظره اکثر مے پرداخت و مسائل علانیه میگفت پیر و طریقهٔ چشتیه بود و با خواجه سید محمد گیسو دراز نسبتے خاص داشت از این جهت بدرازے جعد و گیسو مائل بود - وفات او در سال یکهزار و پنجاه و هشت مرقوم است ✤

پیر محمد سلون

جامع علوم صوری و معنوی بود و سلسلهٔ او بواسطهٔ شیخ عبد الکریم به شیخ حسام الدین مانکپوری میرسد مریدان او صاحب کمال بودند حلقه با و رجوع بود و قبول عام داشت - و در دیار لکهنؤ شیخ عهد خود بود - وفات او در سال یکهزار و هفتاد و چهار مرقوم است ✤

شیخ پیر محمد لکھنوی

درویش صاحب حال و متوکل و بشرف زیارت حرمین شریفین مشرف. اصل او از جونپور است. اکتساب
علوم دین از علماء دیار دهلی و لکھنو بجد تمام بغایت رسانیده و در بیعت شیخ عبدالله سیاح چشتی
عزیز و مکرم شد و بخشش کامل ربود. سنه وفات او در سال یکهزار و هشتاد (۱۰۸۰) هجری بوقوع آمد.

حضرت شیخ یحیی مدنی چشتی

خلیفه اعظم حضرت شیخ محمد چشتی است. تکمیل علوم دینیه در مدینه منوره بکمال رسانیده.
صاحب وجد و حال، حاوی فضل و کمال، مرجع اولو الارباب و ملجای اصحاب صداقت
مآب بود. صاحب تالیف و تصنیفات است. آیه نور و صدر نشین بزم قرب و حضور بود. دیده
بینا و گوش شنوا که کمال مرتبه عارفی است او را حاصل بود. شکر راحت و شکایت زحمت
پیش او هموزن بود. هر آنچه میگذشت بران قانع بود. در یاد حق از خود فراموش و در
سکر باده وحدت بیخود و مدهوش. سالها بریاضت و مجاهده کار فرمائی میکرد. و مدتی
در گوشه تنهائی و زاویه اطاعت بنشست. جم غفیر و خلق کثیر انعام و اکرام از باده فیضش
رسیده بود. و بسیاران از کالبد تیره و تار جهل و انکار برآمده برهنمونی او تا بمنزل عرفان و اقرار فائز
گردیدند. مریدان و مستفیدان او از پس صاحب خوارق و کمال بودند. و در دیار گجرات علم
صفوت و طریقت برافراشتند. و در [illegible] الی [illegible] اعیان را فیض داده آورده اند
که از هر که و مه همه مشتاق او بودند. و [illegible] و بر حق [illegible]
[illegible] است و خلاصه موجود است. وفات در سال یکهزار و یکصد و چهل و یک (۱۱۴۱) هجری
مشغول ذکر [illegible]. رحمة الله علیه.

حضرت شیخ کلیم اللہ جہان آبادی

بن حاجی نور اللہ بن شیخ احمد بن شیخ حامد از اولاد حضرت امیر الاسلام شیخنا ابی بکر صدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہ۔ اصل آبائے وے از ترکستان است۔ پدر بزرگوار او بزمان دولت شاہجہان بادشاہ در دہلی فائز شد۔ حضرت شیخ کلیم اللہ را شرف بیعت بواسطہ حضرت شیخ یحییٰ مدنی است در علوم دینی شہرہ آفاق و در ریاضت عبادت طاق بود آوردہ اند کہ با حضرت شیخ ابو الفتاح قادری ہم نسبت داشت و چندے در صحبت او بسر بُرد و نیز خرقہ نقشبندیہ از خدمت امیر محترم لاہوری در بر راست کرد۔ در مجلس سماع بسیار خرم و محتاط میفرمود۔ واحدے از سلسلۂ فقیر اندر آن وقت باریاب نمے شد۔ و در خانقاہ مسدود میکرد جمعے گم گشتگان راہ و متفحصان غیر آگاہ را چراغ ہدایت بنمود۔ و از تاریکی گم گشتگی و غیر آگہی بر آوردہ در طلعت جاوید کامرانی فائز گردانید۔ آثار عالی و اطوار متلالی داشت تلقین و ارشاد اہل اللہ بسیار میکوشید۔ گرمی صحبت او احتراق عشق و التہاب محبت میان جان پیدا مے کرد۔ دل مشغوف در بود و حقائق مکشوف پیش نظر داشت از راحت استراحت بیزار۔ و بیاد در دو محنت محبت سرو کار۔ امام الطریق۔ سرشار بادہ تحقیق و جام رحیق بود۔ بہ رفاہ استکراہ و خصومت و منازعت با جمعیت مع جاہ داشت زمان وصال او در سال یازدہ صد و چہل و دو مرقوم است۔ مرقد پاکش در شاہجہان آباد و فصیلے بازار خانم متصل بہ حصار سنگ سرخ است بزمان شورش دہلی مجروا حالا منہدم شد قبر باقیست۔ فہرست اسماء خلفایش اینست:

فہرست خلفاء

شیخ نظام الدین اورنگ آبادی۔ سید محمد حسن۔ حافظ محمود۔ شیخ جمال الدین شیخ حامد سعید

قاضی شیخ عبدالولی ۔ شاہ ضیاء الدین ۔ شاہ اسد اللہ ۔ شاہ جلال الدین ۔ شاہ مداری ناگوری ۔ محمد ہاشم ۔ آوردہ اند کہ حضرت شیخ تصانیف بسیار بود ۔ تفسیر قرآن القرآن سواء السبیل عشرہ کاملہ کشکول واقعات کلیمی الہامات کلیمی وغیرہ ۔ از حضرت شیخ چہار پسر و پنج دختر بودند ۔ حافظ حامد سعید ۔ حافظ فضل اللہ ۔ احسان اللہ خواجہ محمد ۔ نام دختران بی بی رابعہ کہ بہ محمد ہاشم خلیفہ حضرت منسوب شدہ ۔ بی بی فخر النساء کہ بہ شیخ عبدالرحیم منسوب بود ۔ بی بی زینب کہ در حبالہ عقد شاہ میر در آمد ۔ و نیز دختر چہارم بعد فوت دختر اول بسلسلہ زوجیت محمد ہاشم پیوستہ بود ۔ و حال دختر پنجم از نظر نگذشت و اینہمہ فرزندان در دختران از بطن خاتون دوم در معرض وجود آمدہ بودند ۔ قطعات و ابیات در تاریخ وفات حضرت شیخ رحمتہ اللہ علیہ ؎

موسئے اُمت کلیم اللہ عصر ۔ بود مقبول دو عالم از قبول
سال وصلش ہاتف از کلک جلی ۔ زد رقم شد حشر با آل رسول

ایضاً

فضل و کمالش بیش بودہ ۔ مرہم قلب ریش بودہ
سال وصالش گفت ہاتف ۔ قطب زمانہ خویش بودہ

ایضاً

چو از دنیا بفردوس برین رفت ۔ پئے گلگشت خلد جاودانی
دو تاریخ است بہر سال وصلش ۔ برآید مدعا از وے چو خوانی
یکے موسیٰ ثانی کاشف دین ۔ دگر عرفان دین موسیٰ ثانی

حضرت شیخ نظام الدین اورنگ آبادی

جامع علوم شرع و طریق جامع اسرار عرفان و تحقیق ۔ مرجع الفقراء ملجاء العرفا بود

وجد و سماع را دوست داشت۔ و در محیط حیرت و ہیبت مستغرق سلسلہ نسب پاک او
بہ حضرت صدیق اکبر رضی اللہ عنہ منتہی میشود۔ و از نبیرگان شیخ الشیوخ شہاب الدین
سہروردی است۔ آوردہ اند کہ بطلب علم بخدمت حضرت شیخ کلیم اللہ حاضر شدہ
بعد از فراغ علوم ظاہر در تحصیل امور باطن التساب کرد و محنت و ریاضت شاقہ کشیدہ
مرتبہ بکمال تکمیل رسانید و بہ آثار رفیع و اطوار وسیع و مقامات بلند نشان ارجمند خرقہ
خلافت بر افراشت و قبول عظیم و دستگاہ کلیم داشت۔ و در دیار دکن نزول کرامت فرمودہ
در بلدہ اورنگ آباد دکن سکونت اختیار فرمود۔ و طالبان راہ یقین و اعیان اشراف
دین را بہ رہبری الیقین و ارشاد بمنزل مقصود رسانید۔ صاحب تصانیف بود
اشہر تصانیف او رسالہ نظام القلوب است۔ فہرست نام نامی خلفائے گرامی اینست

فہرست خلفا

خواجہ کامگار خان۔ محمد علی۔ خواجہ نور الدین۔ مولانا فخر الدین۔ سید شاہ شریف۔ شاہ
عشق اللہ۔ غلام قادر خان۔ محمد یار بیگ۔ محمد جعفر۔ شیر محمد۔ کرم علیشاہ و مجیرہ اینہا کہ
فہرست ایشان معلوم نشد۔ زمان وصال پاک در سال یازدہ صد و چہل و دو و مرقد و مرقوم است
مطہر در بلدہ اورنگ آباد ملک دکن مسجود انام و ملجائے عوام است۔ آوردہ اند کہ حضرت
او را با حضرت شیخ کلیم اللہ محبت و موانست بمرتبہ عشق بود۔ چنانچہ بعد وفات شیخ
در گوشہ خمول و عسرت و محنت و در کنج تنہائی و فراق چندے بسر بردہ بودند تقاضائے
طلب او بمطلوب حقیقی در رسید و مزید بر آن زحمت مفارقت و مہاجرت پسندید لاجرم
بجہت اتمام محبت ظاہر امراض جسمت عارض حال شدند۔ و قریب تر از زمان رحلت شیخ
محمل زندگانی ازین سرائے فانی بعالم قدس جاودانی بربستند رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ۔ و صاحب
مناقب فخریہ آوردہ است کہ دران زمان کہ شیخ نظام الدین بخدمت شیخ کلیم اللہ
اکتساب علوم میکردند روزے حضرت شیخ از مجلس تذکیر برخاستہ و درون حرم سرائے زدند

میخواست کہ شیخ نظام الدین از جائے خود برخاستہ نعلین در قدم حضرت شیخ نہاد و عرض کرد

سپردم بتو مایۂ خویش را   تو دانی حساب کم و بیش را

حضرت شیخ ارشاد فرمان حضرت شیخ یحییٰ مدنی یاد آمد کہ بوقت عزیمت سفر حجاز فرمودہ بودند کہ جلوے زیبا منظر نظام الدین پیش شما در مجلس تدریس خواہد آمد و شعر مذکور بر زبان حال خواہد آورد شاید کہ او را بہ تشریف خلافت و شرف بیعت مشرف بکنید۔ وایں ہمہ نعمت و کرامت و نسبت کہ بشما رسیدہ است حق او است۔ ازان روز حضرت شیخ بدرجہ غایت متوجہ گردیدہ در اندک زمان شیخ نظام الدین را بمرتبہ کمال رسانید+

خواجہ فخر الدین ؒ فخر جہان چشتی دہلوی

سند الاصفیا۔ قدوۃ الاولیا امام المتقین صدر الولایت محبوب رب العالمین محب الٰہی خواجہ فخر الدین فخر جہان چشتی دہلوی قدس اللہ سرہ العزیز فرزند ارجمند و خلیفہ حضرت خواجہ نظام الدین ؒ اورنگ آبادی است۔ عالم علوم صوری و ماہر رموز معنوی بود ہنگام ولادتش خواجہ کلیم اللہ خرقہ و کلاہ خود باو ارزانی داشتہ بودہ و در سن شانزدہ سالگی از علوم عقلی و نقلی بہرہ یاب شدہ بکسب ریاضت و عبادت اشتغال فرمود۔ و بہ ہمونی کافہ انام سعے موفور مرعی داشت و بذیل ظل الطافش جہان جہان برکات حسنات بر جہان و جہانیان نزول فرمود۔ خلائق از خوان نعمتش بہرہ یاب شدہ ناصیۂ ارادت بر سنگ آستان پاکش سے شود در ان زمانیکہ بزیارت روضہ حضرت خواجہ بزرگ اجمیر فائز شد بعد از ادائے فرائض خدمت مزار بسوئے خانقاہ شریف کہ جانب دکن از مسجد بزرگ شاہی واقع است توجہ فرمود۔ با حضرت صاحب سجادہ کہ او اولاد پاک حضرت خواجہ بزرگ ؒ بودند تا دیر بایہ دوستی و قدم ہمچہتی بر جا داشت و بہ حین اثنا فضائل و حقیقت آگاہ شاہ رشید الدین کہ از نبائر پاک حاجی حرمین شریفین حضرت خواجہ یحییٰ مدنی تجراست

رحمتہ اللہ علیہ پانج فرمود و با خواجہ فخر جہان مع پیر زادہ بر جادہ مصافحہ و معانقہ کردہ بیخ شستند
دران زمان و مکان از فیض کلام و اثر کمال و دیدار و در محو جمال ۔ متحیر مقال بودند ۔ و از
بندگان خدمت ہیچ یکے را کسوت سعادت در بر و آئینہ صفا و صفوت پیش نظر بود و ہمہ را این
صحبت حضرت پیر زادہ بر جادہ شیخ المشائخ سید صبغۃ علی احمد چشتی اجمیری بنسخہ شرح ملا جد
حضرت خواجہ فخر جہان گزرانیدہ بود ۔ لحیث قال فی مخبر الاولیاء ۔ مریدان معتقدان خواجہ
فخر جہان را پایان نیست ۔ وصال پاکش بسنہ یازدہ صد و نود و نہ ہجری
بوقوع آمد و در دہلی کہنہ بجوار مزار فائض الانوار حضرت خواجہ بختیار ریاسے یافت رحمتہ اللہ علیہ
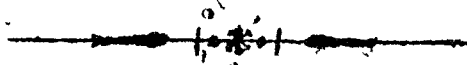
آفتاب فلک ہدایت نیر اعظم برج ولایت شاہنشہ کشور غوثیت و قطبیت فخر العارفین مظہر
انوار الصمد حضرت خواجہ نور محمد مہاروی قدس سرہ ٭
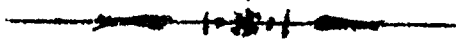
اسم گرامی ہبل بود و لقب پاک نور محمد کہ از حضرت خواجہ فخر جہان یافتہ بودند ۔ نقل است اگر گوشہ
چشم محبت حضرت خواجہ فخر جہان بحق ایشان روز افزون بود ۔ چون ا... مشتہر و مشہور شد
زمرے از مریدان خدمت خواجہ فخر جہان میخواست کہ بجمال جمیل خواجہ نور محمد تسکین دیدار
طلب نماید تا بحیلۂ دعوت خواجہ فخر جہان در کمین گاہ مدعا نشست ۔ وقتیکہ ما حضر آوردند
و ہر یکے بشغل خوردن استعداد کرد نیں ان ندکور از حجاب نغزہ مے سیدید ۔ چون نظر شان جمال
حضرت خواجہ مہاروی افتاد بچشم ظاہر از حسن صورت مبرا دیدہ ۔ در دل اندیشہ
کرد کہ میلان خاطر خواجہ باین منظر چیکہ . . . از حیثیت لفور آن حضرت خواجہ
مہاروی بکشف باطن آگاہ شدہ فرمود ۔ مائیصاحبہ ۔ خواجہ فخر جہان کہ بر حسن جسم تم
فریفتگی و شیفتگی دارند ۔ چشم ناقص بدین معذور است لیلے را بچشم مجنون باید دید
نقل است کہ وقتے حضرت خواجہ مہاروی عریضہ بطلب اوراد کہ بخواندن آن دولت بابی

مجلس رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم۔ روزے باشد بخدمت حضرت خواجہ فخر جہان ارسال داشتہ بود بنا بسخنش ہر انچہ از حضرت ایشان کتابت رسیدہ بود اینست بسم اللہ الرحمن الرحیم با تفصیل یاران و سلوک یاران در قید قلم خواہند آورد و صحبت بے اثر ہا ہست از صحبت خشک مزاجان متنفر خواہند بود۔ مے باید کہ صحبت شما در حق ایشان اثر کند۔ و از ورطہ غفلت بدر آیند۔ یک آدم کہ از شما نام خدا آموزد۔ بہ از عبادت لازمی شما است۔ بیچارہ محمد حبیب تکلیف کشیدہ تا اینجا آمدہ و دو بار کہ مراسلہ شما آن صاحب سلامت رسانید حق تعالے جزائے خیرش دہد در دین و عقبے۔ و ما و را گاہے سماع مے شنوند۔ یا با لکلیہ قطع کردہ اید گاہ گاہ شنیدہ باشند۔ نیسا ز و عمل توجہ را گرم کنید یعنی مراقبہ ہمراہ یاران مے کردہ باشند۔ بہ نیت اینکہ گرمی ایشان در جلسہ اثر کند۔ تبعیت کہ مرید میکند شاگرد نیکشد۔ عادت اللہ ہمین وتیرہ جاری شدہ است پس ہمین وتیرہ باید رفت کیفیت خود چہ نویسد۔ قال ہم ضعیف چہ جائے حال۔ مگر از دعا صاحب حال تمنا دارم ع

ہوائے وصل تو دارم اگر خدا خواہد ✦ درودے کہ معتمد برائے رویت

جناب نبوی صلی اللہ علیہ وسلم است۔ نوشتہ میشود۔ طریق خواندن این است نماز فجر بوقت اول بخواند۔ و بعد آن درود را خواند۔ بلا تعین عدد تا اشراق یک جلسہ کند الا دوم و سوم بوالدہ خود البتہ خواہند گفت درود شریف اینست۔ بسم اللہ الرحمن الرحیم اللھم صل علی سیدنا محمد النبی الامی وعلی الہ واصحابہ واہل بیتہ کلما صل وسلم وصل وسلم علیہ یعنی بعیر او بخواند و بارک وسلم نخواند مجاری ایام محبت خیر الانام صلوٰۃ اللہ علیہ موجب شکر و ثنا است کہ حق تعالے آن محب حقیقی را بہ فیوضات ذاتی مستفید ساختہ اتباع حقیقت خویش سرا و جہرا عنایت فرماید و بدرجہ تکمیل رساند ایماسے برائے ترقی برزخ رفتہ لصد ابرائے استرضائے شریف در تسلیم مفید میبارد حالا این قدر جرات نمیکردم بسم اللہ الرحمن الرحیم ما اول سالک بجانب مدینہ منورہ شرقیہ

زادہا اللہ شرفاً و تعظیماً متوجہاً بالقلب و الوجہ نشینند و از سائر اطراف شعور خود را کشند و بہمان یک طرف ہمت خود صرف نمایند۔ و از مدینہ منورہ و بر وضہ مقدسہ کہ عبارت از سقف وجدار است و از ان ہم ضریح متبرکہ و از ان ہم جسد شریف متوجہ باشند و این درود بخوانند

اللھم صل علی سیدنا محمد النبی الامی و الہ و اصحابہ و اھل بیتہ و بارک و سلم وصل و سلم علیہ و علیھم۔ اول نفس خود را حبس کنند و در یک حبس بست و یکبار ادا کنند۔ ہمچنین تا نہ نفس و طریق خواندن بہ نہج دیگر انیست کہ مستقبل قبلہ بہ نشینند جسم نور از خود جدا ساختہ در جسم نوری شیخ خود فانی کنند و صلوٰۃ مذکور لک مرتبہ بخوانند شغل مفید امر شریف با احمد را الطرف است بگویند۔ یا محمد را الطرف چپ در دل ضرب یا رسول اللہ زنند و ضرب را الطور اسم ذات زنند و السلام و الاکرام میان محمد اکبر مرد غریب و محب صادق اند امانت در حق ایشان خواہند کرد چندے در خدمت خود دارند۔ و مزاج ایشان دریابند مگر توجہ فی الجملہ حاصل اعتقاد در خدمت شما بسیار دارد پس ہمہ دارند۔ و درین ہر دو عمل مذکور شما مختار اند ہر کرا کہ خواہند تعلیم کنند فقط

حضرت خواجہ مہاروی این دوہرہ بسیار میفرمود

دوہرہ

بھلے ہوئی ہر میری سر ٹلی بلائے ۔۔۔ جیسے تھے ویسے بنے اب کچھ کہا نجائے

و این بیت ہم بسا اوقات بر زبان معجز بیان می رفت

بیت

مگو کہ پیر شدی ذوقِ عاشقیت نماند ۔۔۔ شراب کہنہ بلا مستیِ دگر دارد

و لہ

تا مست لگردی نکشی بار غمِ عشق ۔۔۔ آرے شتر مست کشد بار گران را

میفرمودند کہ انسان کامل جان عالم است۔ و فوت شدن او فنائے تمام عالم فرمود

معصیت منافی وحدت نیست ہر کس را کہ اعتراف وحدت بر زبان و صداقت آن
در دل باشد دیگر سیئے نیست کہ موجب زوال وحدت او گردد۔ روزے کسے این بیت
در خدمت التماس کرد۔ شعر حافظ ؎

نقاب و پردہ ندارد نگار دلکش ما ۔ تو خود حجاب خودی حافظ از میان برخیز

فرمودند اگر پردہ باشد۔ پردہ بردارد غیر ہستی موہوم پردہ دگر نیست فرمود۔ حصر انجام بایمان
است شفاعت خواجہ شفیع الانبیا ہم موقوف بر استقامت ایمان باشد۔ شخصے پرسید کہ
جسد اولیا در گور چہ حالت دارد۔ فرمود جسد اولیا حکم بر روح دارد۔ و جسد ایشان را
بمجاورت روح نگاہ دارند چنانچہ عالم ابدال آنکہ طیار باشند بہ جسد پرواز کنند۔ دلیل
اینست کہ قوت روح ایشان بر گرانی جسد غلبہ دارد۔ ازین رو مرگ اولیا محض از چشم ظاہر پوشیدن است فرمود اہل شہود
آنانکہ بوجود انکار دارند باز مقام شہود منزل البعید جا دارند و الا نہ اگر بمقام شہود صعود بودے از وجود ہم انکار نہ کردے
در آن وقت خلیفہ اعظم حضرت نور محمد نارووالہ زمین خدمت بوسیدہ التماس نمود
کہ کسانیکہ مساوی باشند از انکار وجود ہم خبر ندارند۔ فرمود این ہم درست باشد۔ اما
مشاہدہ ایشان مظنہ است کہ آنرا مشاہدہ پندارند۔ وگرنہ ہمعنی از دائرہ امکان عقل
خارج است کسیکہ ملتان و لاہور دیدہ باشد۔ ازان تجدد انکار گراید۔ شخصے پرسید
کہ دہر و نفسانیت را ہم دوائے ہست۔ فرمود آرے اگر کسے کند۔ اما ہر بیضے ہیچ
کہ طالب علاج کند۔ باز عرض کرد کہ من خود مریضم لیکن نمیتوانم استعلاج کنم۔ فرمود
این ہم غنیمت است کسیکہ خود را مریض میداند گاہ بیگاہ درمان پذیر باشد۔ فرمود کہ
شغل پاس انفاس را باین ترتیب باید کرد کہ ضم ہاء اللہ را باشباع بخواند تا حرف واو
پیدا آید و در وقت مد نفس اللہ بہ دم گویند یعنی دم لسان دل باشد و در وقت جذر
نفس ہو دم گویند ہمان معنی و ترتیب یعنی بوقت جذر نفس اللہ و بوقت دم بالا بردن
ہو نگویند کہ مرغوب و مطبوع نیست و حکمت اِلصاق زبان بہ ارتفاع کام ہنگام ذکر

پاس انفاس معین توجہ است میفرمود خواجہ کلیم اللہ جہان آبادی فرزندان ارجمند در سلسلہ قادریہ
شرف بیعت بخشیدہ و میفرمودند کہ طریقہ چشتیہ مبنی بر شفقت و ریاضت است و دامن
حضرت غوث الاعظم وسیع و فراخ است کہ ہمہ راہ میپوشد۔ فرمود رسول المومن شفاء مخصص
بر مومن کامل نیست بلکہ بحق عوام گنجائش دارد اما امتیاز نیست کہ علی قدر ایمان شفا میرسد
زیرا کہ از ایمان ہیچکس کلمہ عا نیست شخصے پرسید کہ علما تعظیم کفار نمیکنند اما اہل اللہ کہ تبجیل کافر ومومن
یکجا باشند۔ حالانکہ در طریقت و شریعت مخالفت نیست فرمود آرے در شریعت و طریقت خلاف نباشد۔ اما اختلاف در
فہمیدن است و صنف علما و طائفہ اہل اللہ ہر یکے را بر ورش نمی باید دانست آنانکہ عظمت کفار نمیکنند نظر بر
کیفر کردار ایشان میکنند کہ چشم عالمان عجز فی غیر از اسباب ظاہر چیزے بدن نمیتواند و اہل اللہ تعظیم بحقیقت انسان
روا دارند زیرا کہ در نظر اہل اللہ حقیقت ایشان نیک میماند۔ نقل است وقتے حضرت خواجہ مہاروی کوٹ محسن
تشریف آوردند۔ مولوی احمدی کہ فاضل عدیم المثال بود حاضر خدمت شد و التماس نمود کہ حضرت غوث الثقلین شیخ محی الدین گیلانی
قدس اللہ سرہٗ آوردہ است کہ طعام المرید حرام علی الشیخ۔ پس حضرت شما ایں مدام چرا
دعوت مریدان قبول میفرمائید و اجسالہ باشد۔ فرمود کہ از صنف مریدان عالم مثل حضرات اصحاب
رسول کسے کمتر باشد و از جملہ مشائخ بہ سید کائنات صلی اللہ علیہ وسلم ہیچکس پیر
وا زان رو کہ حضرت سید البشر علیہ الصلوٰۃ والسلام دعوت اصحاب بطیب خاطر
قبول میفرمودند۔ بناءً علیہ برائے ما و یاران طریق ما ہمین محبت مرتبہ سنت است۔
بہ شنفتن جواب مولوی احمدی لب حسرت گزید۔ و بحال خود سکوت ورزید۔

مولانا سید شاہ نیاز احمد چشتی

خلیفہ معظم و محبوب محترم خواجہ فخر جہان است صاحب راز و نیاز۔ و خداوند سوز و گداز در علوم
ظاہر یکتائے زمانہ و در باب کشف و کرامت فقید المثال و یگانہ۔ بہ سماع بسیار غلو داشت
و بوجد و استغراق بمرتبہ غایت مالوف بود۔ جمع کثیر از بلاد و امصار دور و دراز در بند ارادت و

قید محبت او گرفتار بودند۔ و بسیار طالبان جلوه شاهد حقیقی را بمنزل حق رسانیده آورده اند و وقتیکه
پدر بزرگوارش ازین کهنه رباط را به دار السرور بقا محمل زندگانی بربست حضرت شاه در زمان
غیر آگهی و خوردی بود۔ و زیر دامن پاک والده ماجده خود که رابعه عصر بود۔ تربیت و پرورش یافت
و چون زمان آگهی دست داد۔ در سن نوزده سال بخدمت حضرت خواجه فخر جهان شرف بیعت
حاصل کرد۔ و بالتفات و توجه خواجه در اندک زمان تکمیل کرده به تشریف خلافت و شال اجازت
و ارشاد مامور گردید۔ و لوائے مشیخت و عظمت در عرصه عالم برافراشت۔ و نیز حضرت شاه را
واسطه ارادت به جناب شاه عبد الله بغدادی قادری متحقق و متیقن است۔ حضرت شاه را
نظم بسیار است۔ کلام دل گداز و مضامین توحید در باب عشق و محبت و سلوک معرفت در سلک تنظیم
دارد چنانچه دیوان نیاز که در زمان هند و عجم معروف است۔ از حضرت شاه مرغوب عام
و مطبوع تمام است۔ و در مجلس صوفیان حق آگاه اکثر غزلیات دیوان بر زبان می آرند۔ و حظ
وافی و حلاوت کافی مے یابند۔ وفات آن جامع کمالات در سال یکهزار و دو صد و پنجاه (۱۲۵۰)
مرقوم است۔ رحمة الله علیه۔ خلفائے حضرت شاه بشمار اند و هر یکے عاشق موالی و مولع
و متورع اما بر جاده خلافت و ارشاد جانشین و صاحب مقام حضرت شاه پسر بزرگ او حضرت شاه نظام الدین بریلوی است که باوصاف حسن
ولائے رب فی المتین یگانه آفاق و در علوم ظاهر و باطن و ریاضت و محنت و ذوق و حلاوت سر آمد
روزگار است و نام نامی و سلسله گرامی حضرت شاه بوجود با وجود او برجا و برقرار است و به
هدایت و ارشاد و رهنمونی و تربیت معتقدان سلسله طریقت مساعی جمیله و ترددات
جزیله مرعی دارد سلمه الله تعالی۔ برادر خورد او حضرت شاه نصیر الدین که تربیت و تکمیل در
حین پدر عالیقدر دریافته در اکتساب مجاهده و محنت اقصی الغایت کوشیده اند
و جمال پاک و جلوه بیمثال داشت و صاحب حال و اهل کمال بود۔ و به سبب بعضے حوادث زمانه
از خدمت برادر بزرگ مفارقت اختیار کرده بودن قصبه بداون پسند فرمود و مدتے در
آنجا در رهنمونی مشتاقان جلوه حقیقت و وارفتگان بادیه فقر و معرفت کارفرمائے کرد

وبالآخر قیام دار فانی غیر مطبوع شمرده سفر آخرت اختیار نموده در قصبه بداون مدفون شد رحمة الله تعالی علیه

وازخلفائے حضرت شاه نیاز احمد۔ یکے میان سکین شاه بود۔ نام اصل غلام محمد۔ در اوائل از اغنیا بود۔ بالآخر ترک اسباب دنیا کرد۔ وطریقه قادریه اختیار کرد۔ بعد ازان باشارت روحانیت خواجه بزرگ معین الاولیا در خدمت حضرت فائز گردیده بشرف خلافت سرافراز و نامور شده وبدستوری بودن جیپور مامور گردید۔ ودرانجا فتوح عظیم وقبول عام حاصل کرد وهمانجا وفات یافت

خواجه محمد سلیمان تونسوی قدس الله سره العزیز

سلطان الزاهدین برهان العارفین کنز السالکین سرتاج واصلان حبیب سبحان که نام نامی واسم گرامی محمد سلیمان بن زکریا بن عبد الوهاب است۔ آورده اند که روزے والده پاکش مشکیزه آب بخانه خود مے برد۔ درویشے که بلباس وزبان هندیان معرفے داشت درسرراه اورا دید وگفت سبحانه الله تعالے شانه که از بطن پاکت سلطان مشارق ومغارب بمنصه شهود خواهد آمد۔ وسلیمان زمان خواهد شد۔ میگویند که پدر بزرگوارش وقتیکه ازین دار ناپایدار بدار القرار رحلت فرمود۔ عمر شریفش بیش از چهار سال نبود۔ چون بسن آگهی رسید ازعلوم دینیه فراغ تام حاصل کرد۔ وهمدرین زمان غلغله تشریف آوری حضرت خواجه مهاروی درکوٹ مٹهن شنید۔ چنانچه بمعیت میان احمد علی که بلده اوچ رفته بشرف بیعت پایه عزت برافراختند منقول است که حضرت خواجه سلیمان جهان را درلوازم مواجب عبادت تمام دیده میگویند که خواجه فخر جهان به خواجه مهاروی اشاره فرموده بود که شاهبازی از کوهستان مغرب بپرواز خواهد شد۔ باید که اورا ازدام علایق خود وارستن دهی زیرا که النعماے اولین وآخرین بنام نامیش رقم زده اند۔ منقول است که خواجه سلیمان جهان بعد حصول تشریف بیعت بایمار مرشد برحق قصد دهلی فرمود۔ اما به قصبه ریواری رسیده بودند که خبر وصال خواجه فخر جهان جاگزین گوش هوش گردید۔ باستماع این خبر خیلے تحسر وتعسر روے داد۔ آورده اند که بعد اتمام سفر بصوب مهار شریف توجه فرموده تا چند سال در ریاضات

ومجاہدات گزرانید۔ اکثر بہ ذکر جہر و شغل پاس انفاس و وقوف قلبی اشتغال فرمودند و ہمدرین زمان کتب صوفیہ مثل آداب الطالبین ولوائح وعشرہ کاملہ وفصوص الحکم وغیرہ بحضرت فقیہہ صوری و معنوی خواجہ مہاروی گزرانیدند۔ روزیکہ در مسجد خدابخش مہاروی دولت پابوس بدست آمد۔ خواجہ سلیمانؒ را دیوان حافظ در دست بود۔ حضرت خواجہ بکمال لطف بخواندنش ایما فرمودند۔ خواجہ سلیمان جہان باین بیت آغاز کردے

کمال صنعت مشاطہ نشاید • کہ روے زشت را زیبا نماید

باستماع این بیت خواجہ مہاروی از بس خوشدل و مسرور گشتہ از راہ وفور محبت و شوق فرمودند ے

نگو کہ پیر شدی فرق عاشقیت نماند • شراب کہنہ مستی دگر دارد

نقل است کہ روزے بر مکان نواب غازی الدین خان مجلس سماع برپا بود و قوالان غزل مولانا جامی بنیاد کردہ بودند ے

از مدرسہ بہ کعبہ روم یا بہ میکدہ • اے پیر رہ بگو کہ طریق صواب چیست

خواجہ سلیمانؒ جہان را ذوق غالب آمد و بوجد در آمدند۔ تا آنکہ دست از کار و بار از اختیار برفت و ہمان عالم حیرت و بیخودی گرد ذات پاک حضرت خواجہ مہاروی میگردند و اشک خوان آلودہ از دیدۂ نم دیدہ مے تراویدند۔ و تا دیر بہمین حال و احوال درگذشت۔ آوردہ اند کہ چون حضرت خواجہ مہارویؒ را زمان آخر قریب پیش آمد۔ خواجہ سلیمانؒ جہان حاضر خدمت نبودند۔ خواجہ مہارویؒ از یاران جلسہ استفسار فرمود کہ از روہیلہ کسی خبر دارد عرض کردند ہیچ آگاہی نداریم فرمود۔ خیر۔ ماشاءاللہ بخود خواہد آمد ے

کشتئہ عشق دارد نگذارد دست بدنیسان • بجنازہ گر نیائی بمزار خواہی آمد

میگویند کہ دران ایام خواجہ سلیمانؒ جہان بوطن مالوف قیام داشت۔ شبے در حالت مراقبہ اضطراب در خاطر و اشتیاق در دل جائے کرد و دل حصول ملازمت و دولت دیدار از زمام اختیار بدست بے اختیارے سپرد۔ و خواجہ سلیمانؒ جہان از بالاے سقف خانہ

خویشتن را بر پشت زمین بینداخت و درہمان شب تیرہ و تار کہ روکش جلیسے ماہ خان
مہر نگار بود. بود. مے بار و مددگار پائے اشتیاق در منزل طلب بنہاد و در اثنائے راہ زنے
ملاقی شد و گفت زود برو. تا مسئلہ تیار است. القصہ بروز ششم بحال بیقرار در قریہ مہار
شریف رسیدند و بسمت پائین خواجہ مہاروی زانوئے ادب بست فرمودند
آنگاہ خواجہ مہاروی بسوئے حاضران جلسہ توجہ کردہ ارشاد فرمودند کہ من با این روہیلہ
رازہا دارم ساعتے چند خلوت مقصود است باستماع این معنی یاران جلسہ از ہم جدا شدند
و بزم صحبت و انجمن خلوت گرم بازاری یافت. و خواجہ سلیمان گنج جہان از دولت وصال
سرمایہ کمال مالامال شدہ عز رخصت و شرف وداع دریافتند بعد ازین خواجہ مہاروی بسفر
تحت وصال ابد ارتحال اختیار فرمود. و در تاج سرور مدفون شد. رحمۃ اللہ علیہ منقول است
کہ روزے در خانقاہ شریف پاک پتن مجلس سماع برپا بود. بیک ناگاہ خواجہ سلیمان جہان تبسم فرمود
مولوی نور احمد صاحب سبب تبسم استفسار کرد فرمود کہ ہمشان نبیاکان و خواجگان ماکرام
علو پایہ خصوصاً علیہ السلام را درین بزم عالی یارائے دم زدن و مجال ایستادن نیست
حتے کہ از مصاحبت یاران جلسہ جائے قرار نمیگیرد. اما شرف حضوری بزم گرامی از دست
نمیدہد بشاہد این معنی خندہ مے اختیار مے آید. نقل است کہ سید احمد مدنی حاجب حرم محترم
رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم بایماء حضرت ختمی پناہے در تونسہ شریف آمدہ و بسلسلہ
بیعت معزز و مباہی شد. و خواجہ سلیمان جہان او را بتشریف خلافت مشرف کردہ
وداع فرمود. نقل است کہ لعل خان بلوچ والی ہنگ و شہر بان حکومت خود عجوزہ از قوم بلوچ
بزور بیداد گرفتہ برد. و بہ اولے نامشروع مصاحبت کرد دیگر مردمان از قوم بلوچ بداد خواہی بیداد بخدمت حضرت
خواجہ سلیمان جہان جمع آمدند حضرت اعلی بر حال و احوال ایشان اطلاع یافتہ بصحبت یکے از بندگان خدمت خان مذکور پیام فرستاد و از
تعدی و ظلم اجتناب کردن نصیحت فرمود. او عریضہ طویل مبنی بر تزویر تحریر کردہ فرستاد
چون بشرف مطالعہ در آمد نشان نگین خان مذکور بر پشت لفافہ عریضہ منقوش بود و بدست خاص

نالیده دور انداختند. و در همان حالت قهر بر زبان آوردند که ملک سے بست و در پیش است هر کرا
خواهد رسید. بعد چند روز آن خبر آوردند که قریب به چهار هزار سوار از سمت خراسان تاخت آوردند
و مال و منال عجب و نخوت لعل خان در معرض نهب و تاراج رسید. و او خود هم بدست غنیم اسیر و
دستگیر شد. نقل است که اسد خان حاکم ملک سنگهر در خمار نشه غرور و کبر آزار بندگان خدا و امیدت
مظلومان چند بخدمت حضرت فریاد رسانیدند. روزیکه خان بخدمت حاضر بود به نظر انتباه
و تهدید سخنهای چند باو گفته فرمودند که اگر از آزار و ستم دست باز نداری فرمانده ملک به قوم
سکهه خواهد رسید. خان که از دولت سعادت و کرامت اولیا منکر مطلق بود بر گفته حضرت
گوش ننهاد. تا آنکه بعد از مرور ایام چند جنود سکهان با وی ستیز و آویز دلیرانه و دست خیره
مردانه بکار آورده اسیر کردند. و حکومت ملک با ایشان قرار گرفت. نقل است فرمود خواجه سلیمان
جهان که دعوی مرشدی و مولائی کسی را می زیبد که در دور و حضور از خبرداری بندگان خود
غافل نباشد. و بر حال و احوال ایشان توجه فرماید و به اعانت و حمایت بپردازد. درین
محل مولوی سلطان محمود که صاحب ارشاد بود والتماس کرد که آنکه بنده را باجازت بیعت
گرفتن مامور فرموده اند اما انچنین صفت و قوت در خود نمی بینم پس حال و مآل من چگونه خواهد شد. ارشاد فرمود حواله اجازت
بیعت گرفتن شما بر ذمت همت خود منحصر داشته ام. حضرت خواجه سلیمان جهان در واقعه دیدند که بر قرآن ایستاده اند ازین جهت خیلی تردد فرمودند
از مولانا محمد عابد پرسیدند که تعبیر این واقعه چیست. عرض نمود که برای جهان آرا مبین هویداست که حضرت ایشان را بامر حق قدم محکم است
خواجه سلیمان جهان بسیار پسندیده و شکر انعام حضرت الهب العطیات بجا آوردند. آورده اند که چون هلال ماه صفر نمودار شد حضرت خواجه
سلیمان جهان فرمودند. خدا خیر کند. از آن وقت مرض نزله حار عارض شد. و روز بروز مترقی گشت با اینهمه در اوقات
خللی واقع نشد. تا آنکه شدت مرض تقاضا کرد و ناتوانی و نخافت بحد غایت رسید
شگفته که زبان و سال قریب تر بود. حضرت خواجه سلیمان به تکرار سلام میکردند و دست
حق پرست بر سر می نهادند. اما از کسی نشانی پیدا نبود که شاید انچنین حرمت و سلام
باشد. چون وقت تهجد فرا رسید باشارات در ادای نماز مشغول گشتند. و اوراد معمول خواندند

بعد ازاں روئے توجہ بسوئے حضرت خواجہ ما متوجہ فرمودہ استفسار کردند کہ کیست میاں صالح محمد چشتی
کہ حاضر جلسہ بودند التماس کرد قبلہ الٰہ بخش صاحبزادہ شما است آنگہ حضرت خواجہ ما بادل
دردرسیدہ عرض کردند کہ ہنگام رحمت و انعام است بندہ را قبول فرمایند کہ در خدمت فقرا
و مجاورت مزار سعادت سرمدی و دولت ابدی دریابد۔ باستماع این یعنی خواجہ سلیمان جہان بسیار
خوشدل و از بس مسرور گشتند۔ و حضرت خواجہ ما را از کمال لطف و عاطفت تنگ تر
گرفتہ و نعمتہائے اولین و آخرین تفویض فرمودہ لب پاک بر دہن مبارک حضرت
خواجہ ما نہادہ و نفخت فیہ من روحی بزبان حال ادا فرمودند و بعد ازین قامت پاکدامن
کردہ پائے پاک دراز کردند۔ و جان خود را بجانان سپردند انا للہ و انا الیہ راجعون
فہرست خلفائے حضرت خواجہ سلیمان بسیار است۔ اما اشہر ترین خلفائے کہ بخلافت
حقیقی علم مشیخت برافراشتند چہار یار بودند +
اول محمد باران کہ صاحب وجد و حال و خدیو کمال بود۔ در نشہ بادۂ رحیق محبت سرشار
و در مقدمہ خرق و کرامت نامور و نامدار +
دوم مولوی محمد علی مکھڈوی کہ دل داغدار محبت و جگر جراحت رسیدہ پیکان محبت داشت
دلدادہ وجد و سماع جان باختہ لمعارف حقیقت شعاع مطیع سلیمان جہان۔ و جہان مطاع
مستغرق قلزم تفرید و تجرید شناور دریائے تعریف و توحید +
سوم حافظ محمد علی شاہ خیرآبادی جامع محبت و عشق غواص دریائے فنافی اللہ سیاح
بقاباللہ صوفی صفا کیش۔ درویش سینہ ریش۔ بہ فقر و سلوک معروف و بخرق عادت
مشہور +
چہارم مولانا احمد۔ حاوی شرع و طریق خازن خزینہ کشف و تحقیق مخمود خمکدہ عرفان و
سرمست کیف وحدت و ایقان رحمۃ اللہ تعالیٰ اجمعین +

مولانا نور محمد نارووالہ

خلیفۂ اعظم و محب محترم حضرت خواجہ نور محمد مہاروی است۔ ہمراز و دمساز و یار غار شیخ خود است
عالم علوم نقلی ماہر رموز رسمی حقیقی آوردہ اند کہ او در آغاز عریضہ متضمن بر اشتیاق و فور غلبہ
ارادت بحضرت خواجہ فخر جہان فرستاد۔ جوابش دادند کہ اگر تمنائے شرف بیعت است
بہ میانصاحب نور محمد مہاروی درخواست باید کرد۔ بوصول جواب بامتثال امر متوجہ
مہار نمود۔ و شرف پابوسی حضرت شیخ دریافت و تشریف بیعت حاصل کرد۔ و بہ اندک
زمان اکتساب کامل و استفادہ کردہ کار خود بہ تکمیل رسانید۔ نقل است کہ ایشان قبل وقت
مرگ بیاران خدمت فرمودہ بودند کہ دم آخر اول قوالان بگفتن اشعار عاشقانہ سرگرم باشند
دوم گوسپند سپید ذبح کنند سوم دو چہار تن ذکر اسم ذات بطریق جہر جاری دارند چون
ہنگام فرو رسید۔ و آن عاشق پاک باز جان بجانان سپرد۔ تا دم تدفین لفظ ہو ہو از قلب ایشان
جاری بود۔ و مردمان کہ جمع بودند صاف مے شنیدند۔ تاریخ وفات آن برگزیدہ آفاق
ششم جمادی الاول در سال ۱۲۰۴ دوازدہ صد و چہار مرقوم است۔ و از حضرت مریدان و پیران
بسیار بودند و سلسلہ پاک او ہنوز برقرار است رحمۃ اللہ علیہ +

قاضی عاقل محمد بن قاضی محمد شریف

خلیفۂ راستین و محبوب دلنشین خواجہ نور محمد مہاروی است صاحب علم صوری و معنوی کاشف
رموز باطنی و ظاہری و مائل و شیفتہ وجد و سماع بود۔ از آبا و اجداد او شیخیت و خانقاہ داری
مستمرہ جاریست۔ آوردہ اند کہ او بعد تشریف بیعت در اندک ایام بمقام عالی مضجع گرامی
فائز گردیدہ بقدر تکمیل رسید و جمعی طالبان را در سایہ تربیت خود بمقام قرب حق
رسانید۔ غلغلۂ بسیار بودند کہ از تلقین و ارشاد او لوائے زہد و ورع برافراشتند

وفات آن صاحب کمالات در سال دوازده صد و بست ونه ۱۲۲۹ مرقوم است و بعد وفات ایشان خلیفه و فرزند دلبند قاضی احمد علی بر سجادهٔ شیخت وارشاد تمکین فرمود و به هدایت و ارشاد خلق خدا رهنمونی کرده ـ در ینولا حضرت شیخ غلام فرید کر صاحب نقل وا یشار و اہل درد و ضطرار است بر جادهٔ شیخت قیام وارد و سلسله اجداد کرام را رونق تازه و زینت بے اندازه میدهد سلمه الله تعالے ؛

حافظ مولانا محمد جمال

از اعاظم خلفائے خواجه نور محمد مہار و لیست عارف و کامل صاحب جد و حال و خدیو کمال و مقال بود ـ و تا مدتے دراز در خدمت شیخ بسر برد و بیعت او باشاره روحانیت شیخ ابو الفتح رکن الدین نبیرهٔ شیخ الاسلام شیخ بهاء الدین ملتانی رقم نموده اند منقول است که حضرت شیخ قسمت جامه و نان باو مفوض بود ـ احوال برکت اشتمال او بسیار است که درین مختصر گنجائش ندارد ـ وصال آن برگزیدهٔ ایزد متعال در سال دوازده صد و بست و شش منقول است ـ و مثال خلافت او به شیخ خدا بخش ـ ہم رسیده بود که بعد وصال شیخ در اولئے حق تلقین و ہدایت جمیل بجائے رسانید ـ و در رساله اسرار کمالیه که احوال حافظ مولانا محمد جمال از نظر مولف گذشت بطریق اقتصار نمیست ـ فرمود در وضو مانند جوانان زودی باید کرد ـ و در نماز ہمچو ضعیفان ـ عجز و انکسار ـ روزے سید میر شاه نماز بامداد به عجلت ادا میکرد ـ و آداب قیام و قیود ملحوظ نداشت ـ فرمود ـ برخوردار تو در مدت قلیل نماز را در ضبط آوردی ـ من بجیاد از صد سال میخواہم و بزودی در ضبط آوردن نمیتوانم میفرمود ـ الوضوء علی الوضوء نور علی نور است و میفرمود که شیخ رکن عالم را در سلسلهٔ چشتیه از حضرت سلطان المشائخ نظام الاولیا اجازت است ـ و میفرمودند که از جمله یاران حق سبحانه تعالے بحضرت تونسوی فضیلت توکل داده است ؛

حضرت خواجہ اللہ بخش چشتی تونسوی بارک اللہ تعالیٰ بقاءہٗ

گوہر شاہوار قلزم معرفت سریر آرائے دیہیم اسرار حقیقت اسوۂ اصفیا۔ قدوۂ اولیا۔ صدرنشین
اصحاب قرب وحضور شمع شبستان انجمن نور مرشدنا ومولانا حضرت خواجہ اللہ بخش چشتی تونسوی
بارک اللہ تعالیٰ بقاءہ نبیرہ وصاحب مقام حضرت خواجہ سلیمان جہان است۔ آئینیت از
انوار الٰہی واسرار نامتناہی بر جادۂ شریعت قدم استوار وبر سجادۂ مشیخت وطریقت اقتدار دارد
وگرمی بزم او سرد مہری نفس وزمہریر ہوا وہوس را معدوم ساخت وآئینہ خودبینی پندار را از
حرقت جمال او بگداخت۔ حلۂ توحید وتفرید بپیکر موزون او بے کم وکاست۔ وخلعت عرفان ومعرفت
برقامت زیبائے او راست آمد۔ خلق حسن دارد۔ وخوان پہن کسوت صوف او بر اطلس ودیبائے
شاہان حرف میزند۔ وبہ دستیاری مایۂ توکل وپایداری مایۂ استغنائے ہند بادشاہی میکند
الحق ذات پاک او مستجمع صفات ومظہر کمالات است۔ واز جمال وکمال اولیاء صوف پوش
وخرق عادات اصحاب حق بین حق نیوش یاد میدہد ؎

اے چہرۂ زیبائے تو رشک بتان آزری ہرچند وصفت میکنم در حسن زان بالاتری
آفاقہا گردیدہ ام مہر بتان ورزیدہ ام بسیار خوبان دیدہ ام لیکن تو چیزے دیگری
ہرگز نہ آمد در نظر چیزے نکوروئے عجب تر شمسی ندانم یا قمر یا زہرہ یا مشتری

فقیر مؤلف بشرف بیعت انتساب دارد۔ ہرچند کہ ہوس دنیائے غدار دارد۔ واز فیض خدمت و
صحبت آن جناب صد آمیزش وسرمایۂ دانش باز میدارد۔ وباوجود ہمہ تن مستمندی وسراپا آرزومندی
جذب ناتمام۔ وسعی ناکام۔ بانجام نمیرسد۔ باشد کہ بخت مساعدت کند۔ وتوفیق حق رفاقت۔ تا
ازین دار وگیر خودی وخودآرائی درگوشۂ جمعیت آسودن وانجمن سگان کوئے تو نعمہ شمارد
کف خاک اغبار را از رد مندان حق آگاہ کنم۔ اما سرانجام اینہمہ برگوشۂ چشم رعایت و
دخواست خداوندگار منحصر وموقوف است بقول حافظ شیرازی ؎

توبندگی چو گدایان بشرط مزد مکن — که خواجه خود روش بنده پروری داند

درآن زمان که خواجۂ ما بتقریب زیارات عتبات عالیات سرزمین دار الخیر اجمیر را سیراب وشادات گردانیده بود بندۂ نادرم خریده در خلوت و جلوت شرف حضوری داشت الله الله نیکے زمان بود۔ فرخے مکان که غیر از انوار و تجلیات و برکات و حسنات چیزے دیگر بدف نظر نبود فور اکرام و انعام و بنده پروری و بنده نوازی آن مخدوم انام و خورشید خشیت نوید کامیابی جاوید مقرون حال داشتم درآن ایام مضرب خیام کعبۂ احترام بود کہ گوشہ کلاه من بر افسر شاه انجم سیاه همسری میکرد از آغاز بامداد تا بنصف شب آنقدر هجوم و ازدحام عام از کثرت حاضران خدمت میشد که یکے بر دیگرے مے افتاد۔ و بعضے اطفال و مردمان ضعیف الحال پامال میشدند درآن محل تماشائے قدرت خدا و تصرف قبول خواجۂ ما حصر بدین داشت نه شنیدن و بعد آنکه از خدمت مزار حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا خلعت رخصت حاصل شد بنظر زیارت حضرت خواجه سراج الاولیا عزم گجرات نمود۔ فقیر هم رکاب بود چون به قصبه مهانه رسیدند و اراده پاک پٹن کردند ظاهر شد که راه آهن خراب است و جاے که کالسکه بجار در عرض توقف با دراک انمعنی خیلے تحسر و یاس عاید حال همراهیان خدمت گردید۔ و فقیر مبادرت عرض حال نمود۔ فرمودند که رجوع ما بحضرت پیران ما است نه بر کالسکه بجار شما۔ القصه بعد نماز مغرب شخصے از قوم هنود که لاله رام نام داردو اهتمام تعمیرات راه آهن باو مفوض است بمن ملاقی شد و از ان رو که پیش ازین باو شناسا بودم خیلے زحمت کشید و در تواضع باز کرد و گفت که یک کالسکه دستی دارم اگر پیر شما پسند فرماید چهار تن را براحت تمام تا به پاک پٹن مے برم و باز مے آرم باستماع این معنی مسرور شدم و بعجل آوردم که خبر حضرت خواجۂ ما۔ و صاحبزاده محمود۔ به نسبت مخلی تا بمراحل مقصود آمد و رفت خواهند فرمود۔ و درین دیار غربت و مسافرت این هم غنیمت است۔ چون شرف حضوری یافتم۔ و عرضداشت کردم۔ تبسم فرمودند۔ که اهل معرکه را از شرف زیارت محروم داشتن و تنها رفتن خوش نمے آید۔ خیر برخاسته رفتم و بجاے خود نشستم۔ تا آنکه قریب

بیک ربع شب نگذشته بود که همان لاله رام بر سر بالین رسید و گفت که هشت منزل کالسکه دستے
بغیر طلب به بواعث ضروریه از چوکیات قرب و جوار در رسیدند و برائے سفر بست و
هشت تن کفایت میکنند همین که او سخن تمام کرد بخدمت رفتم و عرض کردم مسرور
شدند و به مردان معرکه قریب به بست و چهار تن بودند امر فرمود که بعد از فریضه بامداد سامان
سفر درست کنند. القصه علی الصباح برکات فیض انتساب تا به ٹونک رفتیم و به دولت
زیارت مزارات پیران سلسله نصیب ما گردید و از انجا عزم احمدآباد فرمودند. و بعد زیارت
عتبات عالیات عنان عزیمت بصوب اورنگ آباد معطوف فرمودند. و فقیر دستگیر و برادر
طریقت محمد یعقوب خان که از عمائد و اعیان اجمیر است عز رخصت دریافتیم. درین
چند روزه سفر حضرت خواجه با چندان نوازش و اکرام فرمود که در گفتن نمے آید آرے خواجه
را شاید که بر بندگان بخشایند؎

خوش آنکه تو باز آئی و من پائے تو بوسم	و بسجده فتم خاک قدم هائے تو بوسم
آنجا که تو رفتی نفسی جائے گرفتی	آنجا روم و گریه کنان جائے تو بوسم

فرع ثانی اصل دوم باب سوم

خواجه علاء الدین احمد صابر

مهر سپهر توحید و استغراق سرخیل برگزیدگان آفاق واقف علوم باطن و ظاهر خواجه علاء الدین احمد صابر
خلیفه اعظم و داماد حضرت خواجه فرید الدین فرید الاولیا است در اوائل حال خدمت
قسمت لنگر باو مفوض شد. امّا تا مدت دوازده سال از طعام مطبخ یک دانه در دهن ننهاد
به ادراک اینمعنی حضرت خواجه فرید الاولیا مسرور گشته به لقب صابر ممتاز فرمود. و به تشریف
خلافت مفتخر نموده و بر حکومت دهلی مثال نوشته باو مفوض کرد و گفت که اول بخدمت خ

جمال الدین هانسوی رفته و نقش نگین شیخ به مثال مذکور گرفته قصد دهلی کنند آورده اند که
چون خواجه صابر به هانسی رسید. در حالت سکر و ذوق که مدام مزمن حال او بود. به سواری
چوڈول اندرون خانقاه برفت و از چوڈول فرود نیامد. هر چند که ازین ادائے غیر معمول
خواجه جمال مکدر شد. اما تا در خانقاه استقبال کرد. و بر صدر جائے داد. و با همدگر نماز شام
ادا کرد. بعد فراغ از نماز خواجه صابر مثال حکومت از کیسه بر آورده. به خواجه جمال نمود. و تزئین
نقش نگین خواست کرد همدران وقت یکبارگی باد تند وزید و چراغ گل شد. خواجه صابر بفوریت پیش چراغ دم کرد چراغ
برافروخت خواجه جمال با مشاهده این چنین حال مثال از دست خواجه صابر بگرفت پاره کرد و فرمود که بیچاره دهلی تاب آتشین خوی آن جهان سوز
ندارد. خواجه صابر بشنیدن این سخن در غضب آمد و فرمود که تو مثال من پاره پاره کردی و من سلسله ترا
پاره پاره کردم. پرسیدند از اول یا آخر گفت از اول. بعد ازین خواجه صابر از انجا رخصت گردیده
به اجودهن رسیده حسب حال در خدمت خواجه فرید الاولیاء عرضداشت کرد. بعد از مرور ایام
چند خواجه صابر به اجازت خواجه فرید الاولیاء سمت کلیر توجه کرد. و همانجا سکونت ورزیده
در هدایت خلق خدا سعی موفور بجا رسانید و کارها نمایان کرد. سال وفات آن
صاحب کمالات ششصد و نود مرقوم است رحمة الله تعالی علیه

شیخ شمس الدین ترک پانی پتی

مرید و خلیفه بزرگ خواجه علی احمد صابر است. صاحب مقامات عالی بود. و نسبت امینی قویه داشت و
صاحب سیر الاقطاب میفرماید که او نسبت خلافت به خواجه فرید الاولیا هم صادق است
چون خواجه علی احمد صابر رخصت یافت و در قصبه کلیر رفت شیخ شمس الدین هم معیت اختیار کرد
و بیشتر در خدمت خواجه علی احمد صابر بسر برد. چنانچه بعد وفات خواجه علی احمد سلسله صابریه
بنام او انتظام یافت. سلسله نسب او به امام حنیفه بن علی مرتضی کرم الله وجهه منتهی میشود. و
آورده اند که از خطه کلیر مفارقت کرده. در قصبه پانی پت سکونت اختیار کرد. و در صحبت

شاه شرف بوعلی قلندر هنگامه محبت گرم داشت. وفات او در سال هفتصد و پانزده و
بروایتی هفتصد و هیژده مرقوم است رحمة الله علیه +

شاه سربانی لاهوری

از اعاظم علما و خلفای شیخ شمس الدین ترک است بمرتبه غایت مشغولی و استغراق داشت. غواص
دریای محبت و بادیه پیمای منازل فنا فی الله بود. وفات او در سال هفتصد و چهل و نه ۷۴۹
مرقوم است +

شیخ جلال الدین پانی پتی

صاحب حال و وجد و کمال بود خلیفه شیخ شمس الدین ترک است. شناور دریای فنا فی الله و سیر میدان
بقا بالله است. اصل نام محمد بن محمود است و از حضرت شیخ خود جلال الدین خطاب یافت
سلسله نسب او بحضرت امیر المومنین عثمان بن عفان رضی الله منتهی میشود. سماع بسیار
دوست داشت. سیف زبان بود. مدام بمراقبه و اعتکاف می ماند و کتاب زاد الابرار از
تصنیفات او است. دو کرت به شرف حرمین شریفین مشرف شده بود و خوان کرم او بس
وسیع بود. و بسیار فقرا و مساکین بهره می یافتند. وفات او در سال هفتصد و شصت و پنج ۷۶۵
تاریخ مرقوم است رحمة الله علیه +

شیخ احمد عبد الحق ردولی

خلیفه مستند شیخ محمد عرف شیخ جلال الدین پانی پتی است. صاحب کشف و کرامت و خرق
عادت بود. در مقام طریقت مقام عالی و منصب گرامی داشت. از ابتدا وارفته عشق
و سرگشته محبت بود. بالآخر بخدمت شیخ فائز گردیده بمقام بلند و پایه ارجمند رسید [illegible] الکتاب.

علوم ظاہر بخدمت شیخ تقی الدین طے نمودہ۔ ودر صحرا و بیابانہا مدتے سکونت ورزید وبسے محنت کشیدہ در لوائے ریاضت وطاعت حق سبحانہ تعالےٰ کوشیدہ منقول است کہ اورا عادت بود کہ شب جمعہ در مسجدے می آمد وارشاد مسلمانان محلہ اذان مگفتند۔ وباوجہ گفتن اذان ہفت مرتبہ کردند پرسیدند کہ سبب تکرار اذان چیست گفتند کہ بروایت قوی بما رسیدہ است کہ اگر شب جمعہ ہفت بار اذان بگویند حق سبحانہ تعالےٰ از آفات وبلا بندگان را محفوظ ومحروس دارد فرمود درین کار مرا معذور دارید۔ زیرا کہ اگر کسے خدائے را بنظر آسانی وآسائش خود ستائش کند بندہ خدا نباشد نقل است کہ اورا با شیخ نور قطب عالم نوبت ملاقات دست دادہ بود۔ وبا شیخ فتح اللہ اودھی ہم صحبت او موافق نیامد۔ زیرا کہ شیخ فتح اللہ طریقہ زاہدی در پیش داشت وشیخ احمد در مشرب عشق ومحبت مستغرق۔ چنانچہ مدتے در گورستان تکیہ زدہ بدست خود قبر کاویدہ قریب شش ماہ درآن قبر مشغول ماند۔ نقل است شیخ احمد میفرمود کہ متصوف نظر عالی نداشت۔ از جہت مادہ اسرار بیرون زد۔ مردان حق کسانند کہ دریاہا بنوشند وآروغ نیارند ونیز میفرمود کہ نظامی گنجوی شاعر ناقص بود از آنکہ گفت بیت شعر

صحبت نیکان ز جہان دور گشت   خوان عسل خانہ زنبور گشت

ومیگفت صحبت مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم چنانکہ صحابہ را بود۔ صاحبان حال وخدیو مشربان کمال را اکنون حاصل است۔ آوردہ اند کہ او در مسجد جامع بیش از ہمہ رفتے وجاروب میکشید۔ آنا نمیدانست کہ مسجد جامع کدام طرف است۔ چون مریدان او۔ ذکر لفظ حق بہ جہر میکردند۔ برصدائے الیشان ہو حق ہیبت در سلسلہ او معہود است کہ بہر کار حق حق حق گویند۔ ومیگفت کہ ذات پاک حق بے نام وبے نشان است اما اگر اسمے از اسماء آن ذات پاک را اطلاق کنیم بہتر از اسم حق نباشد کہ معنی اسم حق سزاوار ہمہ کمالات وثابت بذات است ودر رسالہ انوار العیون شیخ عبدالقدوس در توجیہہ این اجمال سخنان حسب اصطلاح ایشان گفتہ است ومشہور است کہ چند مریدان سلسلہ او بر ہمین کلمہ جان دادہ اند در خانقاہ او

از غیب بہمین ندامے آمد۔ وفات او درسال ہشتصد وسی وہفت مرقوم است رحمۃ اللہ تعالیٰ مہر ست
خلفاے نامدار وے اینست

فہرست
شیخ محمد عارف فرزند دلبند حضرت شیخ و شیخ محمد نبیرہ حضرت شیخ و شیخ عبد القدوس
و شیخ جلال الدین تھانیسری و شیخ عبد الغفور اعظم پوری و شیخ جان جونپوری و غیرہم
رحمۃ اللہ علیہم اجمعین

شیخ شبلی ابن شیخ جلال الدین پانی پتی

خلیفہ معتبر پدر بزرگوار خود است جامع علوم شریعت و طریقت و در مشرب فقر اشان عالی داشت
و بہ تجرد و تفرید یگانہ۔ و بہ عشق و محبت یکتاے زمانہ بود۔ ہر دو پاے او بوجہ مرض
بیکار بودند۔ اما در غلبہ سکر و وجد بنوعیکہ ہیچ آسیب بپاے او موثر نے بود۔ رقص میکرد
روزے در حیات عم بزرگوار او شیخ ادریس این را رسید فرمود کہ با شبلی از برخاستن تو
در خلائق شور برخیزد میگویند کہ شبلی کرامت خود آشکار امیکند باستماع این معنی شیخ
شبلی بنشست۔ و تا آنکہ وصد در حیات بود گاہے در عالم تواجد قیام نفرمود۔ دلبیدان
تشنہ بادہ حق را سیراب و گم کردہ رہان منازل تحقیق را بمقام حق فائز کرد و ہدایت و تلقین
او عام بود کہ کسے محروم نے رفت وفات او درسال ہشتصد و پنجاہ و دو مرقوم است رحمۃ اللہ علیہ

شیخ بہرام چشتی

خلیفہ شیخ جمال الدین پانی پتی است۔ تو تکمیل سکونت بہ ناوہ اختیار کرد۔ و بار بحکم شیخ
در بیٹد ولی اقامت ورزید۔ صاحب سیر الاقطاب آوردہ است کہ حاکم قصبہ در تعدی
مجاوران پرداختہ بر سر زمین کہ وجہ معاش ایشان بود۔ بارادہ ضبط کردن زمین مذکور وارد شد

مجاوران فریاد و آه آغاز کردند۔ بیک ناگاه حاکم مذکور از پشت فرس بالا شد۔ و در ہوا معلق استاد
و بعد ساعتے بروئے زمین افتاد و قریب بہ ہلاک رسید۔ اما بالآخر بشفاعت و دعائے مجاوران
صحیح گشت و از ارادہ ناصواب خود باز آمدہ۔ در خدمت مجاوران سعی موفور بجا آورد۔ رسانید
سال وفات او ہشتصد و پنجاہ و چہار ہجری مرقوم است +

شیخ عارف چشتی

خلف الرشید و خلیفہ اعظم شیخ احمد عبد الحق است بعد وفات حضرت شیخ بر سریر مشیخت
جلوہ فرمود و مر طالبان حق را در مقام مقصد رسانید صاحب معارج الولایت آوردہ است کہ شیخ احمد
عبد الحق را چند پسران بوجود آمدند۔ اما در صدر حیات نماندند بالآخر شیخ عارف متولد شد و عمر طبعی یافت
و شیخ عارف صاحب حال و خدا بکمال عابد و مولع بود۔ از وے پسرے بوجود آمد۔ شیخ محمد کہ در تجرید و تفرید
مثال خود نداشت۔ بالخصوص شیخ عبد القدوس گنگوہی از مریدان او است وفات او در سال
ہشتصد و پنجاہ و نہ ہجری مرقوم است رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ بختیار چشتی

از مقربان یاران شیخ احمد عبد الحق است آوردہ اند کہ در آغاز حال تا مدت شش ماہ شیخ بختیار
شام و سحر در خدمت حضرت شیخ عبد الحق حاضر می شد۔ اما ہیچ التفات نہ کردند۔ پایان کار
روزے نظر لطف بسوئے او کرد۔ و بیقرار بر سطح زمین بینداخت و چندے حالت سکر و بیخودی
بسر برد۔ بعد ازین حضرت شیخ یک جرعۂ آب در کام و دہن او تراوید کہ بفور از حال شورش
و بیخودی در گذشتہ بمقام امتیاز و وقوف فائز گردید۔ و بہ تکمیل و تربیت مشرف شد وفات او
در سال نہصد و دہ ۹۱۰ مرقوم است +

شیخ عبدالقدوس گنگوهی چشتی

مرید و خلیفهٔ شیخ محمد بن شیخ عارف بن شیخ احمد عبدالحق است صاحب علم و عمل جامع اصول شرع و طریق سرشار بادهٔ تحقیق بود. اگرچه نسبت ارادت ظاهر به شیخ محمد داشت اما تربیت و تکمیل باطن از حضرت شیخ احمد عبدالحق متحقق است به روحانیت حضرت شیخ پیوسته بود صاحب تصانیف است. آورده اند که زمین مے کاوید وجه معاش میکرد و اگر چیزے زائد مے بود بذل فقرا میکرد صاحب اخبار الاخیار میفرماید که او را مریدان و بندگان بسیار بوده اند از انجمله شیخ بهو بود که در اوائل به حرفت زرگری سروکار داشت بالآخر به فیض و التفات شیخ تکمیل یافته بمرتبهٔ اعلیٰ فائز شد و یکے از مریدان او شیخ عمر نام داشت که بسیار صاحب نسبت و محبت بود. و در اهتمام عالی کار فرمائے میکرد. و حضرت شیخ را اولاد بسیار است وفات در سال نهصد و چهل و پنج ۹۴۵ مرقوم است رحمة الله علیه

شیخ عبدالکبیر چشتی

فرزند ارجمند و خلیفهٔ حضرت شیخ عبدالقدوس گنگوهی است صاحب بذل و کرم. خدیو کمال فقیه محتشم شناور محیط فنا فی الله و غواص معتلزم بقا بالله بود. آورده اند که سلطان سکندر بن بهلول با دو تن ندیمان خود بقصد امتحان در خانقاهِ شیخ وارد شد. حضرت شیخ بکلهٔ گوشت آهو پیش سلطان و نان یخنی و حلوائی رطب پیش وزراے سلطان بنهاد که سلطان و ندیمان او همین نیت کرده به ارادهٔ امتحان آمده بودند. بوقوع این معنی سلطان متحیر شد. حضرت شیخ فرمود. بابا جائے عجب و حیرت نیست حق سبحانه تعالیٰ دوستان خود را در معرکهٔ ارباب دنیا شرمسار نمے پسندد. وفات او در سال نهصد و چهل و هفت ۹۴۷ مرقوم است

شیخ جلال الدین تهانیسری

خلیفهٔ نامدار حضرت شیخ عبد القدوس گنگوهی است. اصل وی از بلخ است. در هفت سالگی
بود که حفظ قرآن بهم رسانید و در هفده سالگی از علوم بهره‌مند گشته. و در سی سالگی بالآخر
از خدمت حضرت شیخ فیوض ظاهر و باطن در ربود. و بمقام بزرگ و منصب بزرگ فائز
گردید. آورده‌اند که او را در سماع غلو بسیار بود. روزی غزلی به الحان خوش گوش خورده
از فراز بام بسطح زمین بکیفیت افتاد و هیچ گزندی نرسید. از وجودش بسیار خوارق بظهور
آمده. وفات او در سال نهصد و هشتاد و نه (٩٨٩) مرقوم است.

شیخ عثمان زنده پیر

خلیفهٔ سعادت پیوند و فرزند ارجمند شیخ عبد الکبیر است. و در باب منصب سجادگی با برادران خود
او را منازعت و مناقشه روی داد. امّا آخر کار منصب مذکور بر ذات او قرار گرفت. وفات او
در سال نهصد و نود (٩٩٠) هجری مرقوم است.

شیخ محمد صدیق لاهوری

صاحب علم و کمال بود. و زمان عظیم بسر داشت. در تدریس و تلقین طالبان علوم ظاهر و باطن مدام
می‌کوشید. و خلق بسیار از نواحی پنجاب از خدمتش فیضیاب بودند. نسبت پیران او
بچند واسطه به شیخ شمس الدین ترک پانی پتی می‌پیوندد. وفات او در سال نهصد و نود هجری
منقول است.

شیخ نظام الدین بن شیخ عثمان قدس سره پانی پتی

مرید و خلیفه پدر بزرگوار خود است به صفت ریاضت و محنت معروف و به فضائل خرق و کرامت مشهور بود و به اسباب دنیا سر و کار نداشت و به عسرت و توکل معمول ساخت و این هر دو برادران صاحب کمال و حال بودند. شیخ کمال الدین اسم گرامی برادر اوست که مدام در حالت سکر و استغراق مشغولی داشت وفات او در سال یکهزار و هیزده هجری مرقوم است ۱۰۱۸ ؎

شیخ نظام الدین تهانیسری

مرید و خلیفه شیخ جلال الدین تهانیسری بود و نام پدر بزرگوارش شیخ عبد الشکور است جامع علوم ظاهر و باطن مستجمع کمالات صوری و معنوی حاوی رموز شریعت و طریقت ماهر اسرار عرفان و تحقیق صاحب صبر و رضا و دامن فقر و تسلیم بود. دقائق غیب پیش نظر داشت و از انجا که صرف کثیر و بذل وافر اختیار کرده بود. بادشاه وقت جلال الدین اکبر را حسد برد و سببا حق در حق او حکم اخراج از دیار هند صادر کرد. اول بجانب حرمین شریفین رفت و بعد از زیارت چون باز آمد. در برهان پور رسید و به هدایت خلق خدا مشغول شد امّا بادشاه بمرتبه ثانی دست تظلم و تعدی دراز کرد. و شیخ مغفور ناچار به ماوراء النهر رفت و از انجا به مدینه منوره رجوع نمود. آورده اند که او صاحب تصانیف است شرح سوانح امام غزالی شرح لمعات قدیم و جدید تفسیر نظامی رساله حقیقت رساله ملخیه از اشهر تصانیف اوست و او را در سلسلهٔ چشتیه شرف خاص است که در سخن تصوف وسعتی دارد که کسی نیست بلکه از مکشوفات و تحقیقات خود در قلم آورده. وفات او در سال یکهزار و بست و چهار هجری مرقوم است ۱۰۲۴ ؎

شیخ سلیم چشتی صابری لاہوری

خلیفہ کامل شیخ محمد صدیق لاہوری است جامع بود میان عشق و محبت سماع و سکر و وجد و در وقت مقام بلند و پایہ ارجمند داشت و در حالت سماع بسیار مشغول می بود۔ حتیٰ کہ نوبت بتکرار روح ہمی رسید۔ و تا دو سہ روز بحال خود نمے آمد۔ و یاران جلسہ ور اتن بیجان مید انستند و بہ تکفین و تدفین او سے پرداختند صاحب تصانیف ہم ہست۔ و کلام او از لیں منزہ و لطیف و شیرین است و نیز اشعار دارد۔ و وفات او در سال یکہزار و سی رقم نمودہ اند +

شاہ اعلےٰ چشتی پانی پتی

صاحب تبدر فیع و مدارج منیع و مرید و خلیفہ شیخ نظام الدین پدر خود است و یک خرقہ خلافت از حضرت نظام نارنولی کہ سلسلہ او بحضرت شیخ حمید الدین صوفی السوالی ناگوری منتہی میشود پوشیدہ بود۔ چنانچہ این بیت گواہ عدل است ؎

نظامش پیر و ہم پدرش نظام است ۔۔۔۔ نظام در جہاں بر وے تمام است

و شیخ الہ دیا مرید وے ملفوظ او موسوم بہ بحر الجواہر ترتیب نمودہ است صدر اصل نام شیخ عبد السلام است و از خدمت مرشد کامل حضرت شیخ نظام نارنولی مخاطب بہ شاہ اعلےٰ گردید آوردہ اند کہ در اوائل شاہ اعلےٰ چشتی بقید سپاہگری بود و در سلک ملازمان امیر خانان تعلق داشت۔ بعد از یک چند بخت بیدار یاوری کرد۔ و ترک علائق ملازمت گفتہ بوطن مالوف آمد و باشارت پدر عالیقدر در زاویہ عبادت و کنج قناعت نشست روزے باآنکہ در حجرہ محکم بود صورت مثال حضرت شیخ نظام نارنول درون حجرہ پدیدار آمد و گفت کہ قسمت شما نزد ما محفوظ است۔ باید کہ خویشتن را در نارنول برسانی۔ از ان زمان غلبہ ہستی و بیخودی در حال شیخ شاہ اعلی مستولی گشت و بہمہ آن حالت فائز نارنول گردیدہ

بہ سعادت شرف ملازمت حضرت شیخ معزز و مشرف شدہ و راند کما وقات بہ تکمیل ظاہر و باطن بہرہ ور کامیاب گردید۔ نقل است کہ در خانقاہ شیخ اعلی چشتی چاہے بود کہ آب آن قدرے شوریت و تلخی داشت۔ روزے حضرت شیخ چند کاک کہ معروف بہ تبرک آستانہ حضرت خواجہ قطب الاولیا است درون چاہ بیند اخت و فاتحہ گفت۔ بعد ازین کہ آب از چاہ برآمد از بس لطیف و خوشگوار بود۔ وفات آن مایہ برکات در سال یکہزار و سی و سہ ۱۰۳۳ منقول است۔ آوردہ اند کہ بعد وفات شیخ کسے از متعلقان سلطان وقت تعمیر روضہ او بنیاد داد۔ شبے متہم تعمیر در واقعہ دید کہ شیخ می فرمایند کہ از گرانی سنگ چبوترہ مزار یخچہ تابوت شکست خوردہ و پارہ خشت بر پائے من رسیدہ بامداد متہم تعمیر بہ تعبیر واقعہ پرداخت۔ چنانچہ بمواجہ اکابر و اہالی شہر تختہ تابوت برداشتہ پارہ خشت کہ در واقع تا بہ زانوے شیخ رسیدہ بود برآوردند۔ درآن وقت کسانیکہ نعش حضرت شیخ را بچشم حال دیدہ بودند بہ قسم میگفتند کہ ہیچ آسیبے نرسیدہ و جلوہ جمال و وجود خط و خال بصورت اصلی برقرار است۔ رحمۃ اللہ تعالی علیہ۔

شیخ صادق گنگوہی چشتی

خلیفہ اعظم شیخ نظام الدین تھانیسری بلخی است در زہد و ورع عدیم النظیر و محسود معاصر بود افغانان را عزیز تر داشت و میفرمود کہ استحکام و اعتبار ایشان در مقدمہ دین بسیار است مریدان او اکثر صاحب تسلیم و رضا بودند۔ چنانچہ شیخ داؤد فرزند دلبند او را باغوائے چند دون منشان بحث باطن جہانگیر بادشاہ دہلی در حبس شدید نگاہداشت و از غایت صبر و تحمل کرد تا مدت دراز در شدائد بند بسر برد۔ وفات حضرت شیخ صادق در سال یکہزار و سی و شش ۱۰۳۶ مرقوم است۔ تفصیل خلفائے نامدار وے اینست۔ شیخ ابراہیم۔ شیخ عبد الہادی کہ در شاہ آباد است و از سیمائے او آثار انوار و تجلیات طالع و ساطع بودند۔ وگاہے تیر دعائے او ہدف مدعا خطا نکرد۔ شیخ عبد السبحان کہ در سہارنپور بود۔ در عظمت و خرق عادت شہرت تمام داشت

از حضرت شیخ صادق یک رساله در باب سلوک یادگار است که از بس نافع و کارآمد است

سید علی غواص چشتی

مرید و خلیفه شیخ قطب الدین تهانیسری بود. از مرشدان باکمال و مشائخ صاحب حال و قال بود و در مقام بلخ بشرف بیعت حضرت حسنات مشرف شده بود و بعد از تکمیل سلوک در افغانستان اقامت ورزیده و قوم افاغنه یوسف زئی مرید و معتقد او بسیار بودند. و نسبت صحیح رسیده چنانچه مولانا درویزه پسر شیخ عبدالکریم در باب فضل و کمال شهرت کلی دارند. وفات او در سال یک هزار و چهل مرقوم است ✦

حاجی عبدالکریم چشتی

پدرش شیخ مخدوم الملک عبدالله انصاری در طریقه چشتیه صابریه مرید و خلیفه پدر خود است و چون پدر عالیقدرش را اکبر شاه بادشاه دهلی از دیار هند خارج کرد او به حرمین شریفین سفر اختیار فرمود. شیخ عبدالکریم هم همراه او بود و مناسک حج بجا آورد و چون به هندوستان معاودت فرمود پدر عالیقدر او را مقربان سلطنت مسموم کردند و او در لاهور سکونت اختیار کرد و به هدایت خلق و یاد خالق اکبر مشغول گردید و سه مرتبه دیگر هم روانه سفر حجاز گشته بعد زیارت عتبات عالیات باز بهندوستان آمد. خوارق و کرامات شیخ اکثر مشهور اند. گویند که روزی شخصی از تلامذه شیخ به شیخ ملاقی شد و متاسف گفت که امروز روز حج است خوشا بحال کسانیکه در طواف و اداے فریضه حج حاضر باشند. شیخ فرمود میخواهی که همچنان باشی. عرض کرد که خیر ما اگر کرم فرمایند از بنده اعلی است. شیخ فرمود چشم بپوش. همین که او چشم پوشید خویشتن در معیت شیخ در مقام عرفات دید و بفراغ تمام مناسک حج بجا آورد. به ثبوت پیوسته که از حضرت چهار پسران بودند. اول شیخ یحیی، دوم شیخ الله نور، سوم شیخ عبدالحق، چهارم شیخ اعلی. از ایشان شیخ یحیی از بس مولع و متورع صاحب حال و خدا مقال بود

از پدر خود یافت۔ واورا آخوند کریم داد نیز گویند۔ واو ہم این نام را اختیار کردہ بود در کار شریعت بسیار استحکام داشت و از مقال او کہ در مقدمہ کتاب مخزن الاسلام مندرج است علو پایہ او ظاہر و باہر و در کتاب خلاصۃ البحر و محقق افغانستان نوشتہ اند منقول است کہ بعد وفات وے شخصے بقصد امتحان بر نعش او آمد۔ چون بروئش نظر کرد تبسم فرمود و این علامت قطبیت رقم نمودہ اند۔ وفات او در سال یکہزار و ہشتاد و دو ہجری مرقوم است رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ ✦

شیخ پنجو چشتی

از مشائخ کاملین وقت بود۔ و در عبادت و محبت سرگرم و سرشار رو بطریق مولانا درویزہ پشاوری شعار داشت۔ و بہ تعلیم و تعلم ہمہ وقت مشغول و اشعار ہم میگفت۔ و شیخ چالاک و شیخ شاہ جہانپوری وغیرہ اکثرہا از خدمت او استفادہ کردہ فیض ہا دریافت۔ وفات او در سال یکہزار و ہفتاد و سہ مرقوم است ✦

شیخ ابو الخالق چشتی

از اکابر روزگار و مشائخ باوقار است۔ ارادت و محبت او بہ شیخ سلیم صابری چشتی متیقن۔ صاحب زہد و کمال و اہل تورع بود۔ تمام عمر در ریاضت و ارشاد و ہدایت بسر برد وفات او در سال یکہزار و یکصد و ہشت مرقوم است ✦

میران شاہ بھیکہ چشتی صابری

از مشائخ پایہ بلند و مقام ارجمند بود۔ و سلسلہ عالیہ وے بچند واسطہ بہ شیخ احمد عبد الحق ردولی منتہی میشود صاحب جذب و وجد و سماع و عشق و محبت۔ و با اصحاب دنیا سروکار نداشت و اشعار بزبان ہندی متضمن بہ حقائق و معارف بسیار گفتے۔ مریدان و معتقدان صاحب حال و قال بسیار بودند۔ شیخ اعلم الدین جالندہری از اشہر خلفائے اوست۔ و نواب بھکاری خان از مریدان اوست و مشہور است کہ نواب مذکور در اوائل حال مفلس و محتاج بود۔

بالآخر به برکت دعائے شیخ شاہ بھیکہ ہمکنار عروس دولت و کامرانی گردید بقول ضعیف وفات او در سال یکہزار و یکصد و بست و پنج مرقوم است رحمۃ اللہ تعالےٰ علیہ ✦

شیخ محمد سعید چشتی صابری

سرمست خمخانۂ کشف و تحقیق بود۔ در شرقپور من مضافات لاہور سکونت داشت۔ در اوائل حال بمزدوری محنت و معاش میکرد۔ روزے بار غلہ بر پشت گاؤ مے برد۔ اتفاقاً پائش بلغزید و بشکست ماندن داشت۔ نہ یارائے رفتن۔ چون نصف شب بسر رسید۔ بیک ناگاہ سوارے مرقع پوش از نہانے مرغزار نمودار شد۔ او در اضطراب افتاد و دانست کہ کسے بقصد نہیب و تاراج مے آید۔ چون سوار نزدیک تر شد بہ نوک نیزہ کہ در دست داشت بر جراحت پائے گاؤ اشارت کرد پائے گاؤ درست گردید۔ و نیز بہ اشارہ نوک نیزہ بار زمین افتادہ را بر پشت گاؤ محکم بنہاد۔ در روان شد بمشاہدۂ این معنی شیخ محمد سعید از جائے خود دوید و بدست او رکاب سوار زدہ چشم و رو بر پائے او مالیدن آغاز کرد۔ و بہزار تضرع و الحاح مدریافت نام نامی و اسم گرامی التماس کرد۔ فرمودند کہ نام من علی ابن ابی طالب اسد اللہ الغالب است این بفرمود و از چشم مردم پنہان گردید۔ ازان روز شیخ محمد سعید ہرچہ داشت در راہ حق ایثار کرد۔ و بعبادت و ریاضت و محنت و مجاہدت شتافت و بسلسلہ چشتیہ صابریہ ارادت آوردہ و در اندک زمان از مقبولان و واصلان الٰہی شد۔ خرق و کرامت او بسیار و مشہور شہر و دیار است۔ و سلسلہ عالیہ او بچند واسطہ بہ شیخ جلال الدین تھانیسری منتہی میشود۔ وفات در سال یکہزار و دو صد و چہاردہ ۱۲۱۴ھ مرقوم است ✦

مولوی غلام مصطفے چشتی صابری

در طریقهٔ چشتیه بزرگ صاحبدل و مستجاب الدعوات و در علوم ظاهر و باطن رفیع الدرجات سلسلهٔ ارادت او بچند واسطه بشیخ شمس الدین ترک پانی پتی مے پیوندد وفات وے در سال یکهزار و دو صد و شصت و هفت مرقوم است۔ و سید شاه چراغ سبزواری از خلفاے وے در لاهور بود۔ مرد میدان نبرد محنت و خوش حال و صاحب کمال است ✤

شاه بهلول چشتی صابری

خلیفهٔ بزرگ حضرت شاه بهیکه چشتی صابریست صاحب علم و فراست و فهم و کیاست بود۔ و از معقول و منقول بهرهٔ وافی داشت۔ صاحب تصنیف است و صحبت مناظره و مباحثهٔ او به مولوی جان محمد ترک اکثر احیان بپاے بود و وفات او در سال یازده صد و هفتاد منقول است ✤

شاه لطف الله صابری

از مریدان و ملتزمان میران شاه بهیکه چشتی صابریست مسکن او انباله من مضافات پنجاب بود۔ از زمان طفولیت تربیت و تکمیل بخدمت پیر روشن ضمیر بهم رسانید و کتابے مشتمل بر احوال شیخ موسوم به ثمرة الفواد ترتیب داد۔ وفات او در سال یازده صد و هشتاد مذکور است ✤

سید علیم الله بن سید عتیق الله

زادبوم او قصبهٔ جالندهر از توابع پنجاب است۔ مرید شاه ابو المعالی و خلیفهٔ میران شاه بهیکه صابری است۔ کتب کثیر التصنیف بسیار بود۔ و در تنظیم کلام هم مهارت تمام داشت۔ خلیفهٔ او

شیخ عبداللہ۔ در احوال شیخ کتابے موسوم بہ اسرار العلیم جمع نمودہ است وفات در سال دوازدہ صد و دو مذکور است [۱۲۰۲]

سید علیشاہ چشتی صابری

خلیفہ سید علیم اللہ بود و بعد وفات بر مسند مشیخت تمکین یافت و عمر گران مایہ در تلقین و ہدایت ارباب ارادت بسر برد۔ وفات او در سال دوازدہ صد و سیزدہ منقولست [۱۲۱۳]

شیخ خیر الدین مشہور بہ بجیشاہ

خلیفہ شیخ سلیم چشتی لاہوری است۔ در آخر عہد خود لوائے مشیخت برافراشت بسماع و وجد در اقصے الغایت غلو داشت۔ و بمہانی فقرا بسیار اہتمام میکرد۔ مریدان بسیار بود وفات او در سال دوازدہ صد و بست و ہشت منقول است [۱۲۲۸]۔ و در لاہور مدفن دارد

حافظ موسیٰ چشتی مانکپوری

از ملتزمان سلسلہ میران شاہ بھیکہ و خلیفہ ارجمند شیخ اعظم چشتی است در و لولہ سودائے آگہی و خمار بادہ حقیقت ترک علائق عالم اسباب گفتہ در زاویہ عزلت بکنج عبادت نشست و بہ تکمیل کمال و تربیت حال گوئے سبقت ربود۔ در جذب و تسخیر پایہ عالی داشت در عالم تحیر و تواجد بہر کسے کہ نظرے انداخت بسوئے خود میکشید و از جائے ربود۔ وفات او در سال دوازدہ صد و چہل و ہفت مذکور است

غلام معین الدین عرف شاہ خاموش

مرید و خلیفہ حافظ موسیٰ مانکپوریست بسیار عبادت و ریاضت بعمل آورد۔ و عمر گرانمایہ در

دیارِ دکن صرف نمود۔ امرا و اعیان آن دیار۔ ویرا از بس عزیز و محترم داشتند و تجربات و مہارات توکل و عسرت او بہ کامرانی و شادمانی ہمقرین می نمودند۔ بعد وفات او مقبرہ عالی بر سر مزار بنا نمودہ اند۔ و دروازہ بہشتی از پاک پٹن آوردہ در حوالے مزار نصب نمودہ۔ والحال سجادۂ مشیخت او سید محمد ہاشم چشتی صابری کہ بشرف دامادگی ہم امتیاز دارد۔ صاحب مقامات او ست مرد پاک طینت و زیبا منظر است۔ بہ صفت اخلاق موصوف۔ اکثر در خدمت درویشان میگزراند۔ و بہ اسباب دنیا زیادہ رغبت ندارد۔

اصلِ دوم باب سوم از سلطان التارکین صوفی ناگوری چشتی

سالک مسالک تفرید و توحید عارف معارف توکل و تجرید شمع شبستان صدق و یقین شیخ حمید الدین قدس سرہ العزیز نسب پاکش بحضرت سعید بن زید میرسد۔ او۔ از عشرہ مبشرہ بود۔ روزے حضرت خواجہ بزرگ را وقتے خوش بود۔ باہالی و موالی خدمت ارشاد فرمود کہ امروز دستِ دعا دراز و درِ اجابت باز است۔ ہر یکے از دنیا و دین چیزے مطلوب دارد بر زبان آرد۔ یکے دنیا طلبید و دیگرے عقبے خواست۔ انگہ کہ حضرت خواجہ بزرگ بسوئے خواجہ تارکین توجہ فرمود التماس نمود کہ غیر از رضائے حضرت خواہش دگر نیست۔ باستماع این معنی حضرت خواجہ بزرگ از بس خوشدل و مسرور گشتہ فرمود التارک الدنیا والفارغ العقبے از آن روز خواجہ حمید الدین بہ سلطان التارکین ملقب شد خواجہ تارکین درست بسوال مضاف ناگور داشت روزے خواجہ بزرگ معین الاولیا فرمودند کہ اولاد معین الدین و حمید الدین یکیست۔ و این فرمان قبل از پیوند خویشی بود و ہمچنان بظہور آمد۔ تفصیل این اجمال در ذکر اولاد حضرت خواجہ بزرگ بمعرض مقال خواہد آمد انشاء اللہ تعالے۔ خواجہ تارکین را تصنیفات بسیار بود۔ میفرمود سلوک را مرتبہ اول انیست کہ از ہر دو جہان فارغ باشد و مقصود انیست کہ خود بماند براہے

درپیش است از بس تاریک۔ امّا از مطلع وحدت ماه منیر طلوع کرده اند۔ برخیز۔ و دولت جاوید
دریاب۔ و بستر استراحت بگذار۔ ادعائے محبت کسے را میسر شود که هوس را بدل و چشم را بخواب
آشنا نکند۔ پرسیدند که در طریقت و شریعت امتیاز چیست۔ فرمود شریعت غیر طریقت
و طریقت غیر شریعت تن بیجان است۔ اصل هر دو یکیست۔ خواجه تارکین را با شیخ
بهاء الدین زکریا ملتانی در باب سلوک و فقر مراسلات و مکاتبات بسیار بودند۔ و
شیخ بهاء الدین هر چند به تحریر جوابات وے پرداختند۔ امّا از عهدهٔ جواب آن بر نیامده
و بالآخر بعجز و اعتراف گرائید۔ او را تصانیف بسیار است و اشعار نیز دارد۔ و اشهر تصنیفات
او۔ اصول الطریقه است۔ آورده اند که او را در موضع سوال قریب دو طناب زمین بود که به ترشّح
پرداخته وجه معیشت میکرد۔ و کفاف اندک و عیال بسیار داشت۔ او صاحب مقامات
علیه و کرامات جلیه و براهین زکیه بود۔ در تجرید و تفرید قدمے مستحکم داشت۔ همت عالیش
از دنیا و عقبیٰ رفیع تر بود۔ و ویرا در تصوف مقامے عالی۔ و در توحید مکانے منیع ست
و از متقدمین مشائخ دیار هند بود۔ عمر طویل یافت و مشهور است که بعد از فتح دهلی ولادت اول
که بخانهٔ مسلمانان بوقوع آمد منم۔ و از زمان حضرت خواجه بزرگ تا اوائل سلطان المشائخ
شیخ نظام الدین محبوب الاولیا قدس سره در عهد حیات بود۔ و سلطان المشائخ
کلمات او را از تصنیفات او انتخاب نموده بدست خود نوشته و از آن صاحب سیر الاولیا
نقل کرده است۔ و آن اینست۔ اول مرتبه از مراتب راه علم ست علم باید که بے علم
عمل درست نه آید۔ دوم مرتبه از مراتب طریقت عمل است که بے عمل نیت را وجود
نباشد۔ سوم مرتبه از مراتب درگاه نیت است که بے نیت صحیح عمل خبر باطل آید۔ چهارم
مرتبه صدق است۔ اگر صدق نباشد عشق روئے ننماید۔ پنجم مرتبه عشق است
اگر عشق نباشد توجه درست نه آید۔ ششم مرتبه توجه است۔ اگر توجه نباشد سلوک نه آید
هفتم مرتبه سلوک است۔ اگر سلوک نباشد در پیشگاه نشاید۔ هشتم در پیشگاه کشاده باید

تامقصود روے نماند الغرض از کلمات فیض آیات أو بسیاران از اہل سلوک و فقر ذوقے وحلاوتے دارند ـ وفات خواجہ تارکین در سال ششصد و ہفتاد و سہ تاریخ بست و نہم ربیع الثانی بوقوع آمد ـ رحمۃ اللہ علیہ ـ مرقد مطہر و مدفن پاکش در قصبہ ناگور ملجائے خواص و مرجع عوام است ـ و خواجہ تارکین را پسرے بود شیخ عبدالعزیز نام خرقہ خلافت از پدر بزرگوار خود پوشید ـ و بعین جوانی در حالت سماع برفت میگویند کہ روزے مجلس سماع برپا بود ـ و قوالان برین تکرار میکردند

فائدہ در گفتن بسیار چیست ۞ جان بدہ و جان بدہ و جان بدہ

شیخ عبدالعزیز نعرہ بے اختیار زدہ فرمود ـ دادم ـ دادم ـ دادم و جان بحق تسلیم نمود ـ اورا سہ پسران بودند ـ از انہا حضرت شیخ فرید بمسند ارشاد تمکین فرمود و از اولاد پاکش بسا فرید عصر و وحید دہر بوجود آمدند تاریخ وفات شیخ عبدالعزیز ششصد و ہشتاد و یک ہجری است

شیخ فریدالدین بن شیخ عبدالعزیز

خرقہ خلافت از خدمت جد اعلی خواجہ تارکین دریافت عالم با عمل و فقیہ بے بدل بود روز و شب بمجاہدت و ریاضت اشتغال مے نمود سینہ و اندر محبت و جگر برشتہ آتش مودت داشت تذکرہ سرور الصدور از ملفوظات خواجہ تارکین جمع کردہ اوست عمر شریفش قریب بصد سال بود ـ بزمان محمد تغلق بادشاہ بہ دہلی رفتہ بود ـ و از انجا بعالم مستی بادہ محبت دور افتادگی و شوق زیارت مرقد جد پاک خود معاودت کرد در سال ہفتصد و پنجاہ و دو از ین جہان سنے بنیان در گذشت

شیخ مخدوم کبیر چشتی

از اولاد پاک شیخ فریدالدین نبیرہ حضرت خواجہ تارکین است صاحب حالات علیہ و کرامات جلیلہ

جامع علوم منقول و معقول حاوی آئین فقه و اصول صاحب تصنیف کتاب ضوء مصابح
کافه انام از فیض خدمتش کامیاب گشته بمقام اعلی رسید و آئین هدایت و ارشاد
از وجود با وجودش آرایش والتزام زیبا یافت بالآخر بجهت تفرقه که از دست برد کفار
در نواح ناگور روی داد۔ و بر جمهور اہل اسلام استداد و بیداد غلبه کرد ترک سکونت ناگور
ورزیده به گجرات رفت و همو نجا بتاریخ پنجم ربیع الاول سنه هشتصد و پنجاه و هشت ازین
جهان بیمدار بدار القرار رحلت فرمود۔ رحمة الله علیه +

مخدوم خواجه حسین ناگوری چشتی

بسیار بزرگ بود۔ و میان شرع و طریق و کشف و تحقیق جمعیت تمام داشت جمهور خلائق
بر ولایت و عظمت او اتفاق است گنجینه اسرار الٰهی و خزاین انوار رسالت پناهی
در نهانخانه دانش متمکن و مامون بود و موصوف و مشهور است بزهد و ریاضت و اتقا۔ و
از اولاد شیخ فرید الدین نبیره خواجه تارکین است و بخدمت حضرت شیخ کبیر در ولایت
گجرات سالها بسر برد۔ و بعد از اکتساب علوم و حصول خلافت بوطن مالوف معاودت
فرمود۔ و در آن ایام که از چیره دستی پیکر پرستان حوالے دار الخیر اجمیر مسکن و دوام
گشته بود۔ و از آثار اسلام و اہل اسلام علامتے پیدا نمود۔ مدتے مجاورت روضه
منیفه خواجه بزرگ معین الدین چشتی اختیار کرد۔ و بعبادت و مجاهدات مشغول شد و
من بعد باشارت روحانیت حضرت خواجه بزرگ باز به ناگور آمد و تعلیم علوم دین و تلقین
ارباب یقین سعے موفوره بجا آورد۔ از تصنیفات او یادگار بسیار است تفسیر نور النبی
و رسائل و مکتوبات وغیره و نیز سوانح شیخ احمد غزالی را شرح نموده است و در ابا حضرت
صدر النبوت سید کائنات علیه الصلواة والسلام بدرجه غایت محبت بود و هر چه
داشت از خانه و باغ و چاه همه را در تسمیه نسبت حضرت صلی الله علیه وسلم وقف نموده بود

نقل است کہ او روزے عرس جد بزرگوار خود ترتیب دادہ طعام بمردم قسمت نمودہ بود و حصہ خود بانتظار افطار نگاہداشت ناگاہ چہار تن از عالم غیب کہ ہیچکس ایشان را نہ شناخت در آمدند ہر یک بہ مرض جذام مبتلا آن چنانکہ ریم و خون از ابن انگشتان میچکید طعام طلب کردند مخدوم خواجہ حسین قسمت خود را بدان ہر دو داد و آن ہر چہار تن با وائے نا مطبوع خوردن آغاز کردہ بقیہ آنحضرت مخدوم متبرک کردند داو کہ غلبہ حال و طلب کمال داشت بلا اکراہ بطیب خاطر متوجہ و مائل شدہ ہمہ را در کشید آوردہ اند کہ از ہمان روز بر حضرت مخدوم فتح الباب گردید۔ نقل است کہ مخدوم خواجہ حسین جامہ کہن و شوخگن میپوشید۔ و تبرک و تجرید زندگی میکرد۔ بیش از دو جریب قطعہ اراضی نبود کہ بہ تردد خویش می پرداخت۔ و وجہ معیشت میکرد و کفاف اندک و عیال بسیار داشت امّا بہ نذور و فتوح مائل نمے شد۔ و از اسباب دنیا نفرت و با توکل و عسرت رغبت میکرد۔ روزے در حالت سماع اُو را تواجد و تحیر در گرفت و بیخودانہ روئے بسوئے صحرا نہاد۔ قوالان ہم در عقبش میرفتند چون بر کنار حوض کہ بیرون ناگور واقع است قائم شد۔ بر صورت حال نیندیشیدہ بالائے صفحہ آب روان گردید۔ امّا اثرے از نداوت آب بر قدم پاکش پیدا نگشت صاحب اخبار الاخیار مے آرد کہ سلطان مانڈو۔ را با حضرت شیخ عقیدت و ارادت بسیار بود چنانکہ نادیدہ جمال در آتش تمنائے وصال می سوخت و میخواست کہ حضرت او را مہمان کنند۔ امّا حصول این موہبت گرامی موقوف بر وقت بود۔ روزے یکے از بار یابان انجمن سلطنت و ارکان دولت بعرض سلطان رسانید کہ مخدوم خواجہ حسین را با حضرت صدر النبوت علیہ التحیہ والسلام محبت و تولا بمرتبۂ کمال است اگر بہ پیرایہ زیارت موئے مبارک پیغام طلب بحضرت شیخ فرستادہ شود۔ البتہ حصول مدعا قرین قیاس است۔ سلطان کہ والہ دولت پابوس و مستمند تقدم حضرت مخدوم بود ہمچنان کرد و

بشارت زیارت موے مبارک باشارت مقدم خیر بحضرت مخدوم سانید بجرد وصول دادراک ایمعنی حضرت مخدوم بہ حمایت شوق پائے طلب دروادی صعوبت وسفو نہادو راحت واستراحت راترک دادہ ہمہ تن اشتیاق وہمہ چشم انتظار تا بہ باندورسید۔ وباآنکہ از مصاحبت سلطان مدام اباوانکار میکرد مضطربانہ بایوان بادشاہ درآمد۔ وجائیکہ موے مبارک نگاہداشتہ بودند۔ بہمونی جذب کامل وارادہ صادق خودرارسانید وتحیتہ وسلام گفتن آغاز کرد۔ ہمین کہ لفظ تحیتہ وسلام ازلب معجز نظام برآمد موئے مبارک ازخود پرید۔ وبرکف دست حق پرست حضرت مخدوم نزول بکرمت فرمود۔ آوردہ اند کہ سلطان ماندو ہرانچہ کہ بطریق نذور وفتوح بحضرت مخدوم گزرانیدہ بود۔ ہمہ را درتعمیر قبہ شریفہ حضرت خواجہ بزرگ رح صرف نمود واز بقیہ آن دروازہ بلند ورآستانہ جداعلی حضرت خواجہ تارکین بنا کرد۔ صاحب سیرالعارفین وخبارالاخیار۔ وگلزار ابرار۔ وسیرالاقطاب۔ ومراۃ الاسرار۔ و مونس الارواح۔ واکثر ناقلان آثار واخبار چشتیہ نقل کردہ است کہ وقتیکہ ارباب عناد وفساد نسبت حضرت خواجہ تاج الدین بایزید بزرگ از اولاد حضرت خواجہ بزرگ از اولاد حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا بزبان سلطان محمود خلج انکار کردہ بودند وسلطان خلج دربارہ تفتیش ایمعنی ورپرسش بازکردہ۔ ہمین مخدوم خواجہ حسین ناگورنیست کہ بالقاق رتم اجمیری ودیگر اکابران ستودہ حال وبزرگان صدق مقال بدیوان سلطان ادائے شہادت کردہ بود کہ حضرت تاج الدین بایزید بزرگ لاریب فیہ از نبائر پاک خواجہ ضیاء الدین بن خواجہ حسام الدین سوختہ بن خواجہ فخرالدین بن شیخ الاسلام خواجہ معین الحق والدین حسنی الحسینی چشتی سنجریست قدس اللہ اسرارہم۔ چنانچہ تفصیل این اجمال درذکر اولاد واحفاد حضرت خواجہ بزرگ رض رحمۃ اللہ علیہ درگزارش ذنگارش آمدہ است تاریخ وفات حضرت مخدوم درسال

نهصد و یک هجری نوشته اند و در آستانهٔ عالیهٔ خواجه تا کنون مدفون است رحمة الله علیه و اولاد پاک او در قصبهٔ ناگور و حوالی و مضافات آن سکونت دارند و تا الآن بنای ایوان مشیخت و ارشاد بذات ستوده نهاد ایشان محکم و برقرار است۔

شیخ خالو گوالیاری چشتی

از مریدان خاص خویش نبیرهٔ[1] خواجه مخدوم حسین ناگوریست از فحول صوفیان نام آوران عهد بود و بیشتر ریاضت و عبادت تشریف داشت و نیز خرقهٔ خلافت از شیخ اسمٰعیل خلف شیخ حسین مذکور داشت۔ علاوه آن از روح پر فتوح حضرت شیخ الاسلام معین الحق و الاولیا خواجه بزرگ استفاده میکرد۔ و ارادت و عقیدت بمرتبهٔ کمال داشت شیخ نظام نارنولی و شیخ اسمٰعیل برادرش از وی شرف خلافت یافته اند۔ وفات او بقول صاحب شجرهٔ چشتیه در سال نهصد و چهل و هفت ۹۴۷ھ منقول است۔ والله اعلم بالصواب۔

شیخ احمد مجد شیبانی چشتی

شیخ بود جامع معقول شرع و اصول و بدرجهٔ نهایت مولع و متورع بود۔ و در علوم صوری و معنوی تلمیذ و مرید خواجه مخدوم حسین ناگوری است۔ و نیز از خدمت حضرت خواجه تاج الدین ثانی بابزرگ فیضها برده بود۔ آورده اند که در سر آغاز آگهی بعمر هیجده سال از انواع علوم درس میگفت۔ مولد او نارنول و منشاء او اجمیر۔ و مدفن او ناگور است۔ پدر بزرگوارش قاضی مجد الدین بن قاضی تاج الافضل بن شمس الدین شیبانی از اولاد پاک امام محمد شیبانی شاگرد و هم صحبت امام اعظم ابو حنیفه کوفی بود رحمة الله علیه۔ شیخ احمد مجد باقوت علمی در مباحثه و مناظره به اوائل حال غلو داشت تا بحدی که

[1] نبیرهٔ حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا است ۱۲

جماعہ اہل اسلام از حصار اجمیر بدر رفتند و رانا سانگا تاخت آورده نہب و تاراج پرداخت آورده اند کہ دراں وقت از اولاد حضرت خواجہ بزرگ شیخ معین الدین ثالث بن رفیع الدین بایزید خورد پنجسالہ عمر داشت۔ خدام و پرستاران اورا از اجمیر بناگور بردند۔ و او بحمایت نبیرگان و نبیرگان حضرت خواجہ تارکین مصئون و محفوظ ماند۔ و رفتن ناگور بجہت این بود کہ شیخ معین الدین بن الامام نبیرہ خواجہ تارکین بوده است۔ زیراکہ پیوند خویشی حضرت خواجہ مخدوم حسین ناگوری با حضرت خواجہ تاج الدین بایزید بزرگ باقوال مستند و معتبر ثابت و صادق است نقل است کہ چون شیخ احمد مجد ہنگام نیم شب بروضہ منیفہ خواجہ بزرگ مے آمد۔ خود بخود فتح الباب میشد شخصے بنظر امتحان خواست کہ بمعیت شیخ احمد درون روضہ عالیہ درآید تختہ در۔ اورا تنگ ترگرفتند و او بہزار گریہ و زاری توبہ استغفار گفتہ از آن بند سقیم رستگاری یافت۔ نقل است کہ شیخ احمد بعمر ہشت ده سالہ باجمیر آمدہ بود۔ و بعمر ہشتاد سال رخصت شد۔ و بقصبہ ناگور بجوار رحمت ایزد متعال فائز شده در روضہ خواجہ تارکین مدفون گشت رحمۃ اللہ علیہ

شیخ نظام نارولی چشتی

بکسب ریاضت و عبادت ممتاز و در امثال اقران صاحب مقال ہمہ تن غرق بحر محبت و ہمہ چشم حیرت جمال درد و محنت بود۔ خرقہ خلافت از حضرت شیخ خانو گوالیاری دریافت و تامدت چہل سال آئین رشد و ارشاد بہ دستیاری او زینت تازہ و آرائش بے اندازہ پذیرفت۔ و جماعت کثیر طفیل حمایتش بہرہ ور شدہ بحق رسیده۔ او ہرسال بخدمت مرقد قدسی آیات حضرت خواجہ قطب الدین قطب الاولیا مشرف میشد۔ و از انجا بغلبہ محبت و وفور ارادت بزیارت آستانہ عالی ہندالولی حضرت خواجہ بزرگ میرفت و از حضرت حق سبحانہ تعالیٰ شانہ او را در زمان و زمانیان

غیر قبول حاصل بود. شیخ اسمعیل برادر شیخ نظام از بندگان خدمت شیخ خانو گوالیاریست۔ در سال نهصد و نود ۹۹۰ بمصنع جنان استراحت فرمود۔ رحمۃ اللہ علیہ

شیخ اختیار الدین چشتی

نام گرامی اول اختیار خان بود۔ چون بمساعدت بخت زیارت مرقد بابرکت حضرت خواجہ بزرگؒ میسر آمد۔ و در آستانۂ عالی معتکف ماند۔ بعد از یک چند باشارت و بشارت حضرت خواجہ بزرگؒ متوجہ بہ نارنول شد و بخدمت شیخ نظام حاضر شد بدید کہ شیخ بر فراز چارپایہ سرنگون و محزون نشستہ است۔ چون اینچنین مشاہدہ کرد در دل اندیشید کہ ہر آنکس کہ بحال خود مبتلا باشد بہ حمایت و مراقبت دیگران چگونہ خواہد پرداخت۔ شیخ بہ نور باطن و قوت مکاشفہ سر بر آورد و فرمود۔ بیا و نیک بیا کہ فرستادۂ حضرت خدیو مشرب چشت حضرت خواجہ بزرگؒ بودہ۔ حسب حال بایدت بیجا در معرض توقف مفگن۔ شیخ اختیار الدین باستماع ہمینی از خود برفت و بایک نظر عطوفت و عنایت حضرت شیخ از مقبولان و واصلان حق گردید۔ و بعد تکمیل کمال و تربیت حال خرقۂ خلافت و مسند ارشاد و اجازت از حضرت شیخ نظام گرفتہ اعزاز رخصت دریافت و بوطن مالوف کہ در حوالی کالپی بود معاودت کردہ در سال یکہزار و یازدہ برحمت حق پیوست ✤

شاہ اعلٰے چشتی پانی پتی

صاحب مدارج اعلٰے و مراتب برتر بود۔ و خرقۂ خلافت از پدر خود شیخ نظام الدین و ہم از شیخ نظام نارنولی خرقہ و خلافت دریافت ✤ و اشتہار داشت

نظامش پیر و ہم پدرش نظام است ۔۔۔ نظام دو جہان بروے تمام است

در شیخ اللہدیا مولف سیر الاقطاب کتابے از ملفوظات و منقولات وے موسوم بہ جواہر الاعلی
جمع نمودہ است۔ نام گرامی او عبدالسلام بود و از خدمت شیخ نظام نارنولی علیہ الرحمۃ اعلیٰ
چشتی موسوم شد میگویند کہ او بجوالی خطیرہ شیخ شمس الدین ترک پانی پتی اندرون
حجرہ معتکف بود بیک ناگاہ پیکر شیخ جمال نارنولی پدید آمد و گفت کہ حصہ باطن تو
محفوظ داشتہ ام در نارنول بیا دریاب بہماندم شاہ اعلیٰ درحالت سکر و
بیخودی بہ نارنول رسید و فیض صوری و معنوی ہرانچہ تقدیرش بود دریافت از
شاہ دو پسر بوند شاہ منصور و شاہ نور۔ تا بیش پدر برحمت حق پیوستند رحمۃ اللہ علیہ

شیخ اسمعیل چشتی نارنولی

برادر و مرید شیخ نظام است و خلافت و اجازت ہم دارد۔ خواجگی نام فقیرے ریا و
صوفی با صفا از مریدان خدمت او است۔ دیگران از خوان نعمتش بہرہا گرفتہ و ذوق
تازہ و حلاوتے بے اندازہ یافتہ اند۔ رحمۃ اللہ علیہ

شیخ کمال الدین حسین بن خالد اجمیری ناگوری چشتی

فراوان دانش و بینش داشت از خدمت شیخ ابراہیم اکتساب کمالات صوری و معنوی
نمودہ خرقہ خلافت دارد۔ او خلیفہ شیخ عبدالعزیز ناگوری است و او خلیفہ
شیخ فریدالدین ناگوری است و او از احفاد و خلفائے شیخ حمیدالدین سوالی است
قدس اللہ اسرارہم۔ بعضے برآنند کہ خالد از نژاد او معینہ است۔ تفسیر ولیستی [illegible]
فراوان نکات و وجوہ تفاسیر است و اصول الانوار در تذکرہ اسلاف مشتمل بر بیان گزارش
احوال و انساب مشائخ چشتیہ معینہ تصنیف او است۔ و در احوال خویشتن ہمین
بر [illegible] نوشتہ کہ خالد از کمترین مریدان خواجہ بزرگ معین الدین الاولیا است۔ اما انتساب خرقہ [illegible]

مولانا عالم کابلی در تذکرہ خود آوردہ کہ من در اجمیر شیخ عبدالقادر بن شیخ ابوالفتح
را کہ نبیرہ خواجہ معروف بن شیخ حسین بن خالد است ملازمت کردم۔ و از تحقیق نسب مخدوم
فرمودند پیر کلان ۱؎ ما بہ چہار واسطہ بہ شیخ حمید الدین سوالی می رسد۔

مولف

کسیکہ شیخ کمال الدین ۲؎ از اولاد معین الاولیا خواجہ بزرگ معین الاولیا پنداشتہ
شاید از ینجہت بودہ باشد کہ از اولاد پاک خواجہ بزرگ ہم یکے شیخ کمال الدین حسن
بن شیخ احمد بود کہ سلسلۃ الرشید حضرت نجم الدین بن قیام الدین بابر بال است و
بیکے این ماجرا بجہت تجنیس و توحد نام ہمہ گزارش دربر گرفتہ باشد۔ اما شیخ کمال الدین
را کہ از مریدان شیخ ابراہیم در سلسلہ خلافت خواجہ تارکین شیخ حمید الدین صوفی السوالی
ناگوری گزشتاند الحق از اولاد دختر شیخ حمید الدین صوفی السوالی ناگوریست۔ و این گزارش بہمہ درستی مسجل است چنانکہ
مولانا عالم کابلی در تذکرہ خود حوالہ دادہ و نیز ہمین معنی از شجرہ انساب اولاد و احفاد خواجہ تارکین شیخ حمید الدین ہم عرض
تصدیق مے پیوندد۔ کذا فی مناقب الحبیب۔ کمال الدین بن شیخ عبدالقادر
بن شیخ ابوالفتح بن خواجہ معروف بن خواجہ مخدوم حسین بن شیخ خالد بن شیخ

۱؎ فائدہ پیر کلان اشارت است بہ شیخ خالد کہ سلسلہ نسب او تا بہ خواجہ تارکین چہار واسطہ دارد۔ شیخ
خالد بن نظام الدین بن شیخ محمد بن عبدالعزیز بن خواجہ تارکین ۱۲ منہ

۲؎ فائدہ در زمانہ حضرت شیخ کمال الدین شیخ احمد نبیرہ خواجہ بزرگ معین الاولیاؒ و شیخ کمال الدین خالد
بجمعیت کثیر است۔ نبیرہ شیخ کمال الدین خالد ناگوری بہ چہار واسطہ از اولاد مخدوم حسین ناگوری است و
شیخ کمال الدین معروف بہ شیخ احمد اجمیری ہمعصر اجداد مخدوم حسین ناگوری بودہ باشد۔ چنانچہ شیخ تاج الدین
بایزید بزرگ اولاد شیخ کمال الدین اجمیری ہم صحبت مخدوم حسین ناگوری بود۔ تاج الدین بایزید ابن شہاب الدین بن
شیخ کمال الدین احمد اجمیری نوشتہ اند ۱۲ منہ۔

نظام الدین بن شیخ محمد بن شیخ عبدالعزیز بن شیخ حمید الدین صوفی السوالی ناگوری قدس الله اسرارهم

شیخ سعید میانه چشتی

صاحب حال و مرد باکمال بود۔ در باب سماع بیشتر غلبه داشت نسبت ارادت او به شیخ نظام نارنولی بواسطه شاه اعلی چشتی مذکور هست وفات او در سال یکهزار و شصت و هشت رقم نموده اند۔

خواجه ضیا نخشبی

در بداؤن بود و در زاویه خمول بکار خود مشغول تصنیف بسیار داشت سلک السلوک و عشره مبشره و کلیات و جزویات و طوطی نامه از آن اوست و یادگار هست۔ آورده اند که وی مرید شیخ فرید است که نبیره و خلیفه سلطان التارکین شیخ حمید الدین ناگوری است (وفات او) در سال هفتصد و پنجاه و یک رقم نموده اند۔ رحمة الله علیه۔

باب چهارم

در تذکره آستان عالی و بنائے دار الخیر اجمیر و تعمیرات بزرگ و قدیم

ملک راجپوتانه از اقلیم دوم و خطه اجمیر ناف راجپوتانه معروف و مشهور است در آغاز آبادئ اجمیر باسمای مختلف موسوم بود جمیر و جیدرگ و آدمیر و آجیانگر و جلوپور بانئ اجمیر اجیپال بوده است که چوپانئ گوسفندان میکرد و ابتداً جائیکه طرح تعمیر

اختیار کردہ بودند۔ درہ کوہ است کہ بنال اجیپال شہرت دارد۔ بعد آن بعہد راجگان
ہنود نژاد در دامن کوہ بٹھلی آبادی شہر استقرار یافت۔ اما در ینولا جائیکہ آبادی شہر ست بتعمیر
وتدبیر روضۂ منورہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاؒ توقیر و تزئین یافت و عروج گرفت فیوماً
مترقی گشت بالخصوص دیوار شہر و بازار و دروازہائے رفیع الشان وکاخ شاہی
وایوان و طاق امراء و اعیان سلطنت در اندک زمان نظر از دلفریب و اطوار
مطبوع بحکم اکبر شاہ بادشاہ دہلی درست و تیار و معمور و ہموار گشتہ صفائی تازہ و رونق
بے اندازہ محسود شیراز و بغداد گردیدند و بحال کہ زمان فرمانروائی و حکومت دولت
برطانیہ است جلوہ دیگر بنظر مے درآید و تماشائے عمارتہائے عالی و منازل مصفا و
شارع و باغ و باغیچہ دلکشا و کارخانہ جات کانسکہ بنجار و راہ آہن و منبع و مخزن آب
و دیگر اسباب صنعت و حرفت کہ کارنامۂ طلسم حیرت باید گفت در دیدہ دیدہ وران
دقیقہ یاب خیرگی مے آرد۔ و در دل نظارگیان پاکیزہ نظر از جا مے رباید۔ صاحب
اخبار الاخیار میفرماید کہ اولاً در ملک ہندوستان بر سر کوہے کہ دیوار بنا کردند کوہ بٹھلی
بود کہ در زمان حال بقلعہ تاراگڈھ معروف است +

ذکر آستانہ شریف

در ذکر بنائے آستان عالی صاحب اخبار الاخیار فرمودہ است کہ مخدوم شیخ حسین
ناگوری کہ ولی کامل و مرتاض عہد و ممتاز عصر بود و بچند واسطہ سلسلہ نسب پاکش بحضرت
خواجہ حمید الدین معروف بہ سلطان التارکین ناگوری منتہی میشود۔ در آن زمان کہ
دور طوائف الملوکی بود و از غلبہ پیکر پرستان در نواحی دار الخیر اجمیر مداہنت و سستی
اسلام دست داد و کفر غالب شدہ سالہا در حفاظت و مجاورت قبر شریف حضرت
خواجہ معین الاولیاؒ گذرانید و التماس سلاطین زمان بدست آورد۔ و از زر کثیر کہ

سلطان ہند برسم ہدایا و فتوح باو رسانیدہ بود۔ قبۂ عالی تعمیر کرد کہ ہنوز بر مزار یادگار است
و آیہ معمورہ کہ بر سر مزار دیدہ میشود در سال ہشتصد و پنجاہ و نہ باختتام رسیدہ
بود۔ و بعد آن قمقمۂ طلاء و شبک نقرہ و پنجرہ چوبین کہ بہ نقش و نگار صدف جابجا
درست نمودہ اند۔ بہر زمن و قرن مستزاد گردید۔ و در زمان سلف کہ پنجرہ چوبین و شبک
در گرد مزار شریف کہنہ و شکست خوردہ بود اکنون بر گرد مزار حضرت خواجہ حسین
اجمیری نبیرہ حضرت خواجہ معین الاولیا موجود است۔ و نقش و نگار طلاء کہ بر در
دیوار قبہ شریف بکار آوردہ اند نتیجہ اولوالعزمی حضرت خواجہ حسین اجمیری است کہ از
ابیات منقوش ظاہر و باہر است۔ **ابیات**

خواجۂ خواجگان معین الدین	اشرف اولیائے روئے زمین
در جمال و کمال آن چہ سخن	این مبین بود بحصن حصین
مطلعے در صفات او گفتم	در عبادت بود چو در ثمین
اے درت قبلہ گاہ اہل یقین	بر درت مہر و ماہ سودہ جبین
خادمان درت ہمہ رضوان	در صفا روضات چو خلد برین
ذرۂ خاک او عبیر سرشت	قطرۂ آب او چو ماء معین
جانشین معین خواجہ حسین	بہر تاریخ گفت چنین
کہ شود رنگ تازہ کہنہ زنو	قبۂ خواجہ معین الدین

گویند کہ پیش از چند سال کہ تجدید نقش و نگار کردہ بودند در ابیات مذکور تحریف نمودہ
اما بنظر ثبوت ابیات مذکورہ بالا نسخہ احسن السیر مؤلفہ منشی اکبر جہان گواہ عدل است
کہ مؤلف معزز ابیات مذکور بچشم خود دیدہ و درج نسخہ مسطورہ نمودہ بود۔۔۔ جانب
شرقی ملصق بدیوار قبہ شریف والانے بنا خوش طرح ساختہ جہان آرا بیگم بنت
شاہجہان است۔ فرش دالان او سنگ رخسار و دیوار ہا از سنگ مرمر بدرجہ غایت

لطیف و منزه تر است بانی آن جمیله عفیفه بود که محتاج شرح و بیان نیست او
صاحب تصنیف بوده است مونس الارواح در ذکر حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا
جمع نموده و بکمال شوق در آخر آن ولوله محبت و صدق ارادت خود بشرح و بسط در ضبط
تحریر آورده و نسبت خود بروحانیت حضرت خواجه معین الاولیا قرار داده و بشرف
بیعت حضرت خواجه معین الدین رابع نبیره حضرت خواجه معین الاولیا مشرف بوده و
بسمت دکن پیوسته بدیوار روضه شریف جانب شرق قبه حضرت بی بی حافظ
جمال دختر حضرت خواجه معین الاولیا است و پیش آن قبور صاحبزادگان حضرت
مخدومه موجود که در زمان طفلی وفات یافته بودند و نیز بصوب دکن صحن به دیوار قبه شریف
گنبد خورد و حور النسا بیگم بنت شاهجهان بادشاه است که بزبان عوام بنام چمنی بیگم
شهرت دارد و مزارات هر دو اهلیه حضرت خواجه بزرگ معین الاولیاء اندرون قبه شریف
حجره های یمین و یسار که باختر سمت از مزار فیض آثار نمودار اند به تحقیق و پایه ثبوت
رسیده جانب شمال پیوسته بدیوار قبه عالی مسجد است که به مسجد جهانگیری اشتهار دارد
اما متحقق است که دران زمان که پیکر پرستان تاخت آورده بر اجمیر متصرف
شده بودند سلطان مانڈو حمله دلیرانه بکار آورده بنای اسلام مستحکم کرده همین
مسجد است که تعمیر کرده بود شاید که بادشاه جهانگیر هم چیزی ترمیم و تجدید کرده باشد
در پهلوی همین مسجد صندل سفید می سایند و ازینجهت به صندل خانه معروف است
و پیش صحن مسجد محاذ وسط مسجد مذکور احاطه کوچک از سنگ سفید جانب شرق
نمودار است که درون احاطه و فضای آن مرقدهای مطهر مقدس حضرت
شیخ تاج الدین بایزید بزرگ و ازواج و اقربای آن از سنگ سفید مصفا دارند
و متصل بدیوار صندل خانه سمت شمال مزار حضرت فخر الدین بایزید خورد در
مستورات صاحبان متحقق است و بر سر قبور شاخهای پاکیزه آشیان انجوم آورده

کہ فضائے آن بصورت ب سبز رفعت مشابہت کلی دارد ❊

و جانب پائین قبہ حضرت بی بی حافظ جمال در پہلوئے دروازہ پا انداز مجر است از سنگ سفید کہ درون آن مزار فیض آثار حضرت خواجہ معین الدین خورد و حضرت خواجہ حسام الدین سبز پال ہٹیلا باگھہ مرجع آنام و زیارت گاہ عوام است و نیز جانب پائین قبہ عالی احاطہ از سنگ سفید است کہ او را احاطہ نور گویند معمور است بہ دو دروازہ یکے کہ بسمت جنوب است۔ پا انداز دروازہ نام دارد و دیگرے کہ بسوئے مغرب است نہ بہ یکے دروازہ بہشتی دروازہ و پیش دروازہ پا انداز صحن وسیع از سنگ سفید ہموار است و اشجار مہندی و مولسری کہ گل آن در اقصے الغایت لطیف و خوشبو باشد در فضائے صحن بقدر سایبان فائدہ میرساند ❊

و بر خط انتہائے صحن مذکور بسمت دکن دالان رفیع کہ از سنگ سفید است بغایت مطبوع و دلکش۔ و بہ دالان کرناٹک معروف بنائے آن بہ حسن عقیدت مذہب کرناٹک کہ از شاہ عالم بادشاہ بخطاب امیر الہند ممتاز بود دال است۔ چنانکہ از قطعات ابیات کہ بر روئے دالان کندیدہ اند متحقق میشود۔ ابیات

در حضور خواجہ ہر دو جہان — آن معین الدین شہ شاہنشہان

چون امیر الہند کان عدل و داد — بحر جود و آسمان اعتقاد

یعنی آن نواب والا مرتبت — نام والا جاہ عالی منزلت

کامران ملک کرناٹک بود — بندۂ خاص خدا بے شک بود

از خلوص نیت و صدق عفیف — بر نہادہ کرسی جائے لطیف

تا بیاسایند مردم اندرین — موجب برکات باشد بالیقین

سال تعمیرش ز دل کردم طلب — وجد در خود کرد دل وا کرد لب

سال تاریخش بگو در این دعا — باد دائم قائم این فرخ بنا

از جلوس شاہ پنج و سی طلب
شد مرتب در مہ پاک رجب

و پس پشت دالان کرناٹک پشتہ حوض جھالرہ۔ و در گوشہ جنوب و مشرق مقبرہ
میر شاہ قلی خان است کہ از امرائے نامدار بود و صوبہ داری اجمیر باو تعلق داشت و در
پہلوئے دالان کرناٹک بسمت مغرب بر فراز پشتہ حوض جھالرہ مرقد پاک حضرت
خواجہ ضیاء الدین ابوسعید بن خواجہ بزرگ معین الاولیا۔ و در پایین آن مزار
فرزند دلبند سید وجیہ الدین مشہدی عم سید حسین خنگ سوار است مسجد شاہجہانی
بسمت مغرب از قبہ عالی و دروازہ بہشتی واقع است۔ زہے شان رفیع و پایہ منیع و صفہ
وسیع کہ در اقصائے ہند نظیر خود ندارد۔ از صحن و کرسی و سقف و ستون و در ہمہ
مرمر ناب و سنگ نایاب است۔ استحکام ستون ہا بر استقامت آئین و ارکان دین اسلام برہان
ساطع۔ و خم محرابہا بر اقامت صلوٰۃ و رکوع و سجود ارباب نیاز گواہ عدل و دلیل
قاطع رفعت و فراز سقف آیتیست از علو پایہ واقف خیرات و مبرات وقف
و پایہ منبر کہ در پہلوے محراب وسط بنا کردہ اند۔ الحق قنطرۃ الحقیقہ است کہ از حضیض
عالم اسفل باوج یقین و معراج حق الیقین میرساند۔ غیر اینہمہ در شب ماہ کہ شعاع انجم
و ماہتاب در زمانہ زبان شمع و چراغ بہ جلا و ضیائے سنگ فرش معارض و
مقابل مے شود نظارہ کرمک شب تاب و تماشائے چراغان ساحل جوئبار یاد میدہد
گوئے کہ قلزم انوار امواج تجلیات بر میزند۔ سبحان اللہ تعالیٰ شانہ کہ ہر
تختہ سنگ در صفا و جلا ہمچون قلب مومن از عیوب و قبوح و داغ و سواد مطلقا
مبرا و در ظاہر و باطن مثل مشرب صوفیان صاف طینت منزہ و مصفا گویا ہر تختہ
سنگ از ذکر و قوت قلبی اجتہاد اکتساب نمودہ است۔ و بمرتبہ معرفت رسیدہ و
ازین جہت است کہ روشنی چراغ پیش او پس پشت تختہ سنگ ہو بہو و عین محسوس
و معلوم میشود۔ **بیت**

زیب صفائی عمارت که در تماشایش   نگاه باز نگردید از در و دیوار

کلیم ہمدانی که قصیده در باب اتمام مسجد نوشته بود از ابیات چند بیت نموده شد

ابیات

وادین حرمت اجمیر را فیض رسید هم   سر نوشت بیاکن نقش بیت خود را

زین محل فیض هر حاجت که بخواهی بخواه   میتوان صد دسته گلبست از یک گلستان

مسجدی که آن کعبه ثانیست تاریخش بود   کعبه حاجات دنیا مسجد شاهجهان

ونیز دیگر مادهٔ تاریخ اینست

قبلهٔ اهل زمان شد مسجد شاهجهان

وابیات که بر سر پیشانی درهای مسجد نوشته اند از و هم اشعار ذیل بطریق انتخاب گرفته شد

ابیات

به فرمودهٔ سایهٔ کردگار   چو کرد این بنا را قضا استوار

نوشتند تاریخش اهل یقین   بنای شهنشاه روی زمین

عقب مسجد شاهجهانی مقبرهٔ حضرت خواجه حسین اجمیری و در حوالی آن مدفن خاندان صاحب سجاده معین مقرر است و تعمیر قبهٔ حضرت خواجه حسین بی کم و کاست مانند قبهٔ حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا است. اما آن قدر زیبائش و نگارش ندارد بانی قبه شاهجهان بادشاه بود که در زمان تعمیر مسجد شاهجهانی قبهٔ مذکور هم در سال یکهزار و چهل و هفت با تمام رسیده بود بر سر لوح سنگ در قبهٔ شریف قطعه تاریخ منقوش است

قطعه

شد از توجه هادی مرشد معین   بنای مقبره باصفای خواجه حسین

شهنشه دوسرا خواجه معین الدین   بلفظ مغز شده سال خاتمیت این

و پس پشت قبهٔ مذکور برپشته حوض جهالره مکان خوش طراز و مطبوع و زیبا از سنگ

سفید بعمرہ حضرت شیخ علاء الدین برادر عم زادہ خواجہ حسین اجمیری نبیرہ و سجادہ نشین
حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا است کہ بزمان حیات او بدیوانخانہ شہرت داشت
و بعد وفات مدفن و مضجع او گردید۔ و از جہت آنکہ شانزدہ ستون دارد بزبان عوام
بنام سولہ کھنبہ مشہور است و تاریخ سال تعمیر بر سر محراب شرقیہ منقوش کردہ اند بیت

قطعہ

بنائے مقبرہ بنہاد شیخ علاء الدین — کہ باد عاقبتش بخیر ارزانی
چو از مرفتہ آن شاہباز عرش نشین — کہ زیر شہپر او بیضۂ مسلمانی
چو کار در پے اتمام سال رفت خرد — بگفت روضۂ مرتب بعنوان آسانی

در سمت شرق از منزل آشعانہ و مطبخ مکان وسیع و پایدار متعلق بہ ملتزمان سلطان
عالی است کہ در زمان حال بدفتر تولیت اوقاف علاقہ دارد۔ اما در آن ایام کہ سلطان
محمود خلجی در نواحے اجمیر لوائے اسلام را افراشت و ظلمت کفر از میان برخاستہ بود و
حضرت تاج الدین بایزید بزرگ بحکم سلطان در تدریس و تلقین اہالی و موالی اسلام
اشتغال میفرمود و شیخ احمد مجد شیبانی رحمۃ اللہ علیہ و دیگر بزرگان دین شاگرد
او بودند مکان مذکور بجہت فرودگاہ صلحا و فقرا معین و مخصوص بود در شمالا جانبکہ
مسجد اکبر است در پہلوے خانقاہ منزل سکونت شیخ بایزید بزرگ بودہ۔ و در
فضائے صحن نقار خانہ عملہ و فعلہ حضرت شیخ مغفر اللہ قیام داشتند۔ و در
حجرات پیرامون صحن چراغ طالبان علم قرار میگرفتند و در جماعت خانہ کہ
الحال بجائے آن سماع خانہ نواب سر آسمانجاہ معمور شدہ است منزل مدرسہ بود
و حضرت شیخ علو شان درس میگفت و ہمین وجہ کہ در آنجا جماعت طلبا و علما
درس میگرفت منزل مذکور بہ جماعت خانہ ہنوز معروف و مشہور بودہ است *
در بیرون حصن حصین آستانہ عالی جانب بہ شرق متصل بدروازہ چیرمی مکانیست کہ

بر زبان عوام محل بادشاهی شهرت دارد و آن جائیست که در پهلوی آستانهٔ شیخ
داینال بود. او از ملک پورب بوده است مرید راجی حامد شاه بود که سلسله ایشان
بواسطه شیخ اخی سراج به سلطان المشائخ نظام الاولیا میرسد و بجهت آنکه شیخ
داینال را بروضهٔ حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا ارادت و نسبت خاص بود تا مدت
دراز به مجاورت آستان عالی گذرانیده در جوار آستانه عالی سکونت داشت چنانچه
از ابیات هندی که مقال اوست بوضوح می پیوندد **ابیات**

جگ جگ عمر جو حضرت خواجے — حضرت رسول کریم نواجے
داینال جو پرگھٹ گنیان — حضرت خضر ہمیشہ متھہ دینا

ودران زمان که اکبر شاه بادشاه دهلی در سال هفتم جلوس به اجمیر قدوم
آورده یکی از حرم محترم او را زمان دولت ولادت و وقت انکشاف صبح
سعادت نزدیک رسیده بود و تحمل نقل و حرکت نمیداشت لهذا بنظر حصول خیر و برکت در خانهٔ
شیخ داینال که از اعز معتکفان ظاهر و منتسبان باطن روضهٔ شریف و بقعهٔ منیف گذاشته
بودند و بوجه آنکه مولد شاهزاده بخانهٔ شیخ داینال بظهور پیوسته نام شاهزاده به شیخ داینال همنام
کردند و بجهت آنکه خانهٔ شیخ برای عمله و فعلهٔ حرم شاهی کفایت نمی کرد در اندک زمان رواق و اطاقان
نو برابر خانهٔ شیخ بنیاد کردند. گویند که بعد از آنکه حرم بادشاه از وضع حمل و سکون لازمی بمقر
دار الخلافه مراجعت نمود منزل مذکور بطریق القاء انعام به شیخ داینال تفویض کردند و
تا آنکه شیخ مغفر الله در مدت حیات بقبض و تصرف داشت. و پس از ارتحال شیخ مذکور
بر خانه و رواق مجاوران متصرف گشتند. اما بزعم مولف مقابضت مجاوران ازین جهت
بوده باشد که بعد وفات شیخ از ورثهٔ او در دار الخیر اجمیر کسی نبود. و او در حالت تجرید در گذشت
و اصل وی از ملک اوده تحقیق بوده است لهذا صوفی از جماعت مجاوران که بوکالت آنان
ملک اوده و اعتبار داشتند بشرط آنکه اگر هیچکس از ورثهٔ شیخ پیدا آید ترکهٔ شیخ باو مسترد نمایند

کہ صحن چراغ تعبیر کنند۔ گویند کہ جلال الدین اکبر بادشاہ از غنیمت فتوحات چیتوڑ یک
چراغان بزرگ آوردہ درون قبۂ مذکور نصب کردہ بود واللہ اعلم بالصواب محاذ قبہ مذکور
آبدار خانہ ہست کہ عوام آب سبیل گویند۔ زیر دیوار سبیل بسمت شمال قبر پاک شیخ ملک فاروقی
الادہمی است و بر سر قبر مصلائے سنگ سرخ ہنوز باقیست و در فضائے آبدار خانہ چبوترہ
وسیع تر است و بر انتہائے آن حجرات و مطبخ آشخانہ واقع است و جانب غرب از صحن چراغ
بر فراز صفہ وسیع سماع خانہ بنا نمودہ اند کہ از نتائج حسن اعتقاد و وثوق انقیاد نواب سر آسمانجاہ
بہادر وزیر نظام دکن بودہ است مکانیست بسیار منظر و دلکش و دلکشا و عماریست بغایت محکم
و خوش طراز و مطبوع و مصفا۔ بنائے آن از آجر و گچ نیست بلکہ ہمہ عمارت از سنگ سرخ و سفید
مملو است و درہمین جا مجلس اعراس حضرت شیخ المشارق و المغارب حضرت خواجہ عثمان
و حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا قدس ارواحہم منعقد میشود و تولی سماع خانہ جانب گوشہ
شمال و مشرق دروازہ کوچک است کہ بخانقاہ شریف حضرت صاحب سجادہ راہ دارد و
متصل بہ عقب سماع خانہ جانب غرب خانقاہ مذکور است و آن جائیست متبرک و مقدس
کہ غسل میت حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا ہمانجا بوقوع آمدہ بود۔ و الحال مقام
مسند نشینی صاحب سجادہ مقرر است چنانچہ بذیل ذکر آئین عرس در آخر باب اول بشرح و بسط
مرقوم شد۔ و در حوالی رواق خانقاہ شریف ملتزمان و منتسبان صاحب سجادہ سکونت دارند +
و در یمین و یسار صحن چراغ دو تا دیگہائے بزرگ ساخت مس خالص بودہ اند۔ اول کہ بجانب مغرب است
خیلے بزرگ است و جلال الدین اکبر شاہ بعد فتح چیتوڑ گزرانیدہ بود۔ میر علاء الدولہ متخلص
بہ کامی قطعہ تاریخ متضمن بہ گزرانیدن دیگ بسیار خوش گفت +

قطعہ

شاہ دین پرور و جمشید سریر — خسرو عہد محمد اکبر
ساخت سنے شبہ پے فتح چتوڑ — دیگ روئین تن اژدر پیکر

بهر تاریخ وی ز عالم غیب　　　دیگ چیتور کشا شد تکبیر

۱۰۲۲
جانب شرق دیگ خورد است که جهانگیر بادشاه در سال یکهزار و بیست و دو ۱۰۲۲ بخلوص نیت و فرط عقیدت نذر گذرانیده بود. و بروز اول برنج شیرین پخته بطریق دعوت ایثار فقرا کرد گویند که پنجهزار نفر از طعام دیگ شکم سیر گشته بودند مادهٔ تاریخ این است ع

نذر بیا باد دائم نعمت دیگ جهانگیری

اما بجهت امتداد زمانه و کثرت استعمال و قلت حفاظت هر دو دیگها صورت اندراس پذیرفته بیکار شده بودند تا در سال یکهزار و دوصد و شصت و شش توفیق الهی رفیق حال ملا مدار یکی از مدار المهام ریاست گوالیار گردید و او از سر نو بتجدید پرداخته صلاح و فلاح دارین حاصل نمود میر جواهر علی میرزاده که در فن تاریخ طبع آزمائی کرده این است

قطعه تاریخ

صرف زر ملا مداری کرد در تجدید دیگ　　　باد نامش در جهان روشن به مثل آفتاب
چونکه بہت در مهته الهی چندش نموده اهتمام　　　گفت هاتف بسال تاریخش جهان شد فیضیاب

مردد شوال امیر بصرف نواب مستطاب خورشید جاه بهادر رئیس دکن در ترمیم و تجدید هر دو دیگ کوشیده اند

مخفی مباد که در زمان عرس و غیر آن اکثر اغنیا و امرا بخلوص محبت نذر و نیاز و بعضی بنظر نمود و نمائش در اهتمام پختن طعام دیگ زر کثیر صرف میکنند صرف تخمینی دیگ کلان قریب ده هزار و دیگ خورد از دو و از ده صد متجاوز نباشد چون طعام دیگ پخته میشود بعد نماز بامداد بتقدیری صاحب طعام اهل استحقاق در غارت بردن طعام سبقت و جرات مینمایند و بخار گرم که از سینه دیگ بر می آید بدست و پای مردم آسیب نمی رساند در آن وقت تماشای خوب در نظر می آید از خوان یغمای قوم ترک یاد میدهد

بلند دروازه که به داخل معروف است محاذ صحن چراغ به سمت شمال بشکل محراب نمودار است و آغاز بنای آن نتیجه غلبهٔ اعتقاد سلطان محمود خلجی نوشته اند که هنگام فتح دیار اجمیر

بعد از آویزش و باشش معدودن قشون راجپوت که ریاست آن طائفه بنیمی گمچادهصر متعلق بود بشرف زیارت مرقد و مقبره حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا مشرف گشته بتعمیر دروازه مذکور دست [illegible] ادب ارتفاع قریب بیست و پنج گز بعد دارد ⁂

و بسمت شمال بلند دروازه یک صحن کوچک است که بسوی شرق آن در یک احاطهٔ خرد مزار متبرک حضرت شیخ احمد خلیفه مستند حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا آسوده است ⁂

و بجانب مغرب مسجد اکبری است بسیار وسیع و کثیر العمارت اما همه خراب و ویران آشیانهٔ زاغ و زغن است هر چند که باصلاح و آبادی آن سعی بلیغ بنمایند الا سود نمیدهد بقول بزرگان این است که جهت ویرانی و خرابی عمارات اکبری نتیجهٔ زشتی احوال و سستی اسلام اوست ⁂

و بسمت شمال صحن مذکور دروازه نقارخانه است که بر سر آن نقارها میزنند و بنای آن در عهد امن مهد شاهنشاه آفاق شاهجهان بادشاه در سال یکهزار و چهل و هفت ثابت است کتبهٔ پیشانی دروازه این است

کتبه

بعهد شاهجهان بادشاه دین پرور | زدوده ظلمت کفر آفتاب دین پیمبر

و بسمت شمال نقارخانه خورد است و بر انتهای آن زینه صدر که در یمین و یسار دو چراغدان گنبد شکل دارد و همین جا خط انتهای آستانه عالی است ⁂

ذکر تعمیر مسجد شاهجهان

در بازار پیش زینه درگاه بسمت عقب شمالی مشرق بر قرار سقف مسجد سیاه پیش طراز و خوش تعمیر که بنای آن بتوجه حضرت سید محمد صاحب سجاده نشین حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا بعرض ظهور آمده بود و بجانب جنوب ملصق بدیوار غربی مکان صاحب سجاده بهر واقع است تاریخ منظومه که بر سر محراب نقش نموده اند این است

تاریخ

ای خوشا دور شهنشاه جهان آفاق گیر | [illegible]

اما بتحقیق نرسیده که از بنای کیست طرز تعمیر و رونق آن به عمارات شاهجهانی مناسبت تمام دارد +

تعمیرات بیرون شهر جانب شمال

چلهٔ حضرت خواجه بزرگ

در پهلوی دره که به گهاتی آناساگر معروف است بر فراز پته کوه واقع دران زمان که حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا در اجمیر پرتو ورود افگنده بودند همین جا در کنج قناعت گوشهٔ عافیت مشغولی داشت و در توی سنگ بزرگ غاری بشکل حجره نمودار است و در گوشهٔ آن تخته سنگ خارا نهاده است که آنرا به تخت نماز تعبیر کنند و در سال یکهزار و سی و هفت دولت خان شقدار بامتثال حکم نواب مهابت خان در دوران حصار مستحکم بنا نهاده است و بر سر دروازهٔ حصار چند اشعار نوشته +

اشعار

بزمان شه رفیع القدر	حامی شرع و دین شهاب الدین
رونق عدل وجود داد چنان	که بنازد از و زمان و زمین
گشت والی صوبهٔ اجمیر	خانخانان بعزت و تمکین
پاک دین پاک باز دولت خان	بود شقدار او برسم امین
ساخته این مکان چله چشت	تا بود یادگار او بزمین
سال تاریخ طالبی گفتا	سی و هفت و هزار بود سنین

الحق چلهٔ بافیض و برکت است و از اوقات شیوع آیین دین و اسلام یادمیده بعد و بچلهٔ خواجه صاحب موسوم است +

چلهٔ خواجه قطب صاحب

در دامن پته کوه جسته خواجه صاحب واقع و در شکم سنگ بزرگ حجله دارد حضرت خواجه

قطب الاولیا درانجا ودیعت باکثر ایام مونس تنہائی بودہ است جانبیست پرفیض خوش
آثار و مقامیست دلچسپ و خوشگوار در فضائے آن تعمیر زیبا مسجد ہست کہ بنائے آن بنام
مولانا شمس الدین خلیفہ حضرت مولانا فخر الدین فخر جہان رقم نمودہ اند **شعر**

از پئے تاریخ سالش ہاتف از روئے لزید ۔ داد پاسخ گو مورخ ذکر ہو رب مجید

در صحن زیرین بالائے صفہ بزرگ در روضہ مسار بلند محمد شاہ خان کہ از عمائد نواب امیر
محمد خان والی ٹونک بودہ مدفون است۔ و بسمت شرق مسجد خوش طرح مقبرہ محمود خان یادگار
و بر لوح سنگ قطعہ تاریخ چنین منقوش است **قطعہ**

بنا کرد محمود عالی نگاہ ۔ مزار محمد شہ دین پناہ
زتاریخ تعمیر گوید لطیف ۔ زہے مقبرہ مسجد و خانقاہ

از آغاز دوازدہم ماہ ربیع الاول ہر سال عرس حضرت خواجہ قطب الاولیاء درہمین جائے خاص
مقرر است و روز چہاردہم محفل ختم عرس بہ معمول معین منعقد میشود و بتاریخ چہاردہم ہر ماہ بعد
نماز ظہر محفل سماع عرس بپا میکنند کہ بر زبان عوام چودھوین مشہور است ۔

تالاب آناساگر

بنائے آن بیش از ہشت صد سال تعمیر نمودہ اند در زمان حکومت راجہ آنا دیو کہ او حاکم اجمیر بود۔
بر ساحل جنوب آن علی الاتصال باغ و باغیچہ و تعمیرات زیبا بنا نمودہ اند ظرف تالاب
بسیار بزرگ است و پہنا در کہ طولش قریب شش صد ذرع و دور آن قریب بہ چہار میل باشد و بر
ساحل سمت گوشہ جنوب مشرق دولت خانہ شاہجہان است کہ مکانات مصفا در رواق و اطاق
مکلف از سنگ سفید دارد۔ و در فضائے عمارت مذکور باغ خوش و باغیچہ دلکشا تا دوران
حال باقیست

از نقش و نگار در و دیوار شکستہ ۔ آثار پدید است صنادید عجم را

چله سالار مسعود

بر تل چه خورد برابر چله حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا است بر فراز صفه سنگ سرخ گنبد کوچک سپید نموده اند و در توی آن قبر حضرت شیخ موجود است بزبان عوام مرسوم بچله سالار مسعود غازی شهرت دارد اما این مقبره سالار مسعود است که غیر سالار مسعود غازی است و خلیفه حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا بود

تعمیرات بیرون شهر جانب شرق

چله مدار صاحب

گویند که بدیع الدین شاه مدار که مرقد پاک او در مکن پور است در زمان حیات بر سر کوه اسحال بنام چله مشهور است چندی بریاضت و عبادت گذرانیده جائیست ناهموار و خشک که اشجارات و نباتات تنگ تنگ دیده میشود و بتاریخ هیجدهم هر سال مردمان و زنان شهر جمع می آیند و یوم مذکور بنام میله مدار صاحب شهرت دارد

مسعود کالج

پیش از بیست سال در زمان کرنل آرد جی کیسار ریاست و وزارت مالک محروسه داشت بمقام رنگون بدست شیر علیخان ترا نی گشته شد هنگام ورود اجمیر بناء تعمیر نهاده بود جائیست خوشنما و زیبا و مقامیست پر فضا و مصفا که در نقش و نگار و سنگینی و تخته بندی در رفعت و وسعت و خوبی عمارت و آراستگی و آرایش بیمثال خود ندارد و در وسط آن تالار بزرگ است که زینه بزینه بنشادابی و گلبن و چمن آراسته و پیراسته و در حوالی آن درختان زیبا و بیش بیش منازل عالیشان

دکاخ سمو المکان آن راجگان و نیز ایان به عمارات فلفریب طرز مطبوع و انواع پسندیدہ بنا نمودہ اند۔ کہ نونہالان گلشن ہمت و اقبال و وارثان تخت و تاج در زمان سردی و غیر آگہی بجہت تعلیم علوم معرفی و مشاقی فنون شاہی و شاہ سواری و اکتساب آداب آئین حکومت و حکمرانی در آنجا قیام و سکون دارند۔

حوض شمسی معروف بہ سورج کنڈ

کرنیل ڈکسن کمشنر اجمیر بود بجہت آنکہ مادۂ ترحم تخمیر طینت داشت بچشم فیض عام و آرام بنا نمودہ آرام بنا نمود۔ آب آن بغایت منزہ و صاف و خوشگوار و شیرین گرد سال حوض عمارت خوش طرح و خوش نما از سنگ سرخ است و بہ خلق خدا نفع عام میرساند۔

مقبرۂ عبداللہ خان

تعمیر خوش است و مستحکم کہ در اہتمام خواجہ دانش تعمیر یافت تاریخ بنا اینست سر و ش غیب زسال بنائے آن افسر ارباب گفت روضۂ عالی بگوش دل ایخصان گویند کہ پیش ازین در حوالی آن باغیچہ پر فضا بود اما الحال بجائے آن سرائے وسیع بنا نمودہ اند و بسرائے عبداللہ پورہ معروف است و این عبداللہ خان از سیدان بارہہ بودہ است و بزمانہ فرخ سیر بادشاہ بہ عہدۂ وزارت و منصب ہفت ہزاری ہفت ہزار ذات ممتاز بودہ است۔

مقبرۂ حسین علیخان

از قبر نشان باقی نیست و الحال بصورت فرودخانہ مستعمل است و بہ ادائے کرایہ فرنگیان استقامت دارند۔ و این ہر دو مقبرہ در قبضہ و تصرف میر عبدالوہاب و میر عبدالعزیز

دیگر بزرگان ایشان که علماء مستند در حصص قسمت بوده اند و سلسلهٔ نسب الیشان به عباس عم حضرت صلعم میرسد۔ واللہ اعلم بالصواب۔

تالاب بیلہ

در سمت شمال صدر گدر سکهٔ آهن است بسمت شرق بنای آن بزمانهٔ حکومت راجه بیلدیو نوشته اند۔ و پیر دور آن از بسیاری صنم خانه و معبد هنود علامات باقیست۔ با آنکه سلطان محمود غزنوی و بعضی از سلاطین غور بانهدام و محو آنها پرداخته بودند۔ بادشاه دهلی نورالدین جهانگیر کاخ چند در بنای ساحل آن تعمیر نموده بود۔ و معرفی بادشاه مذکور به سفیر قیصر انگلستان در مقام منزل مذکور بنگاشته اند۔

عیدگاه

صحن وسیع و فراخ فراش آن از گچ و حصار آن رفیع و بلند اما طاق و رواق ندارد۔ بجهت عدم سایه سائبان فصل در سمت تابستان بیش فرش و تمازت آفتاب گرمی هنگامه مستور دارد۔

تعمیرات سمت جنوب بیرون شهر

چلہ حضرت بڑے پیر صاحب

بالای کوه متصل به آبادی است۔ گویند که شخصی سونڈا نام از بغداد باز آمده خشت آجر نمود ظاهر کرد که از دیوار حصار آستان عالی حضرت غوث الاعظم قدس اللہ سره العزیز آورده است چون زمان مرگ او نزدیک رسید بیاران خود وصیت نمود که خشت مذکور همراه دفن او نمایند چنانچه بعد وفات او همچنان کردند بعده مرور سالها بجهت بعد زمانه در بیان عوام

سه چله پیران پر معروف گشت و بعد از آنکه شهرت کلی شد۔ نواب جمشید خان رفیق والی
ٹونک به سمت جنوب دالان وسیع بنا کرد۔ و بعد آن میر اصغر علی که تولیت اوقاف چله
به او متعلق بود قبه مسجد و صحن آستانه را درست نمود۔ و بنا بر آنکه اجمیر در تصرف
مرہٹہ بود به سفارش و گزارش نواب محمد امیر خان برای خرچ اوقاف چله مهاراجه دولت راؤ
سیندھیه والی گوالیار یک ده که باکھو پیره نام دارد بذل فرمود که هنوز بحال است و به قرار
بیازدهم هر ماه مجلس سماع برپا میشود۔ و بروز یازدهم ربیع الثانی در هر سال که عرس حضرت
غوث الاعظم قدس الله سره العزیز مقرر است بآئین خوب پیرایه زیب علم احتشام
پوشند۔ و در وقت شب کثرت چراغ و تماشای شب باه بسیار خوش است۔ و
هجوم عام و ذوق و حلاوت محفل سماع شیفته دلبری و دلربائی میکند۔ و در پهلوی چله حوض
آب است که پیش از چند سال القصه سرمایه اوقاف چله درست نموده بودند و آب آن
در ایام میله بکار می برند۔

قلعه تاراگڈھ

در کتب راجستان هند نوشته اند که کوهی که در بالای آن اجمیر جای دارد معروف به اجمیر بلی پربت است
و پربت بمعنی کوه و اجمیر بل بمعنی عمر است و از ینجهت بود که بزبان سلف اجمیر موسوم به آدمیر بود
و آدمیر بمعنی کوه است گویند که از رفیقان اجیپال راجه چوهان یکی برادر بال سنگر بود و در زبان او تارا نام
داشت که بانی تاراگڈھ بوده است۔ اما مولف تاڈ راجستان که در تحقیق حال و احوال خطه
راجپوتانه بسیار جانکاهی و سعی نموده است میگوید که صاحب تعمیر قلعه تاراگڈھ اجیپال
بوده که بیش از هفت صد سال در دیار هند سرمایه اقبال و سروری داشت مقصد
بالن راجه بچهور از کتم عدم در منصه حدوث قدم آورده و از تلاطم زمان غیر آگاهی حول
بیسلدیو قوت ببال سر ... محمد غوری و آگاهی بسلامت سید خوارزم که

بنائے مستحکم و استوار بر سر کوہ تاگ پہاڑ کہ در سلسلہ کوہ اراولی بسمت شمال از قلعہ تاراگڈھ است
تعمیر دہد اما نتوانست چند انکہ سعی نمودے سود ندادے بنائے تعمیر ہر آنقدر کہ درست می نمودند
جائے دیگر فرو از پا مے افتاد چون بتنگ آمدند و ترک آن کردند ناگزیر در ترقی استحکام و تزئید
استسلام قلعہ تاراگڈھ کہ بجہت قلت محافظت شکست خوردہ بود اہتمام نمودند و در
اندک فرصت حصار و دیوار و برج دلمین نگاہ ہم پایہ پارہ کوہ ساختند اما در زمان حال
کہ دوران امن و عافیت است و نشیمن عقاب و در پنجہ شاہین و شیر مست را با شبل خشمگین مضجع
قرار دادہ اند نظر بر آن بہ دیوار و حصار و بارہ و نا پائدار احتیاج نماند و نوبت باینجا رسید
کہ برج و حصار آن ہموار کردہ رواق و اطاق بنا کردند و منازل و ایوان ساختند و بیشتر
جاہا بجہت عدم مرمت و حفاظت منہدم و مستہدم گشتند صاحب تاریخ فرشتہ و چہار
گلشن آوردہ است کہ حضرت میر سید حسین از سادات صحیح النسب است و نسب پاک او
بواسطہ امام زین العابدین بن امام حسین علیہ السلام بہ علی مرتضی کرم اللہ وجہہ منتہی میشود
او در زمان سلطان شہاب الدین غوری خداوند قشون اسلام بود چون سلطان شہاب الدین
بر سر راجہ پتھورا تاخت آورد و تاج و تخت راجہ بجہت بخت برگشتگی بزوال رسید و نواحی اجمیر در دست
قدرت و قبض و تصرف اولیائے دولت اسلام آمد امیر سید حسین و جمیع سید وجیہ الدین حسین
بسیار از زن و مرد بشرف اسلام مشرف گشتند بالآخر در آوان حکومت قطب الدین ایبک والی اجمیر
بغلط شہرت دارند کہ قطب الدین ایبک از این کہنہ رباط فنا بعالم بقا خرامید از جہت
جماعہ راجپوتان کہ خار نفاق در دل و سودائے فساد در سر داشتند جمع آمدند و از سمت گذر
کہ الحال بہ سوبلپور معروف است در ظلمت شب تا بر حصار قلعہ رسیدہ بر بادری کمند و
قنطرہ چوبین درون قلعہ داخل شدند سید میر حسن کہ پیش از این از چگونگی احوال آگہی نداشت
از شور و شغب و دار و گیر آنہا متنبہ شدہ سلاح جنگ بر بر درست کردہ جماعہ قلیل کہ در حفاظت قلعہ
مامور بودند آہنگ جدال و قتال نمود و چون جماعت قلیل داشت در اقصی الغایت ہمت و جرأت

بکار برده جمعے کثیر را در حضیض خاک و خون مینداخت و دامن استقلال از دست نداده تا آنکه
هم آغوش عروس شهادت نگردید- کارهائے نمایان کرد و انجام کار بتصدیق رضیا
باقتضاء تسلیم ورضا تیغ رضا نهاده بمدارج شهادت عظمے فرق عزت برافراشت حضرت
خواجه بزرگ معین الحق الاولیا که سوانح حال و استقبال مکشوف ضمیر عالی داشت هنگام بامداد شب
واقعه با جماعه مریدان و معتقدان تکلیف فرمود و بتکفین و تدفین پرداخت- آورده اند
که در آغاز بر سر مدفن پاک از تعمیر پخته علامتے نبود- اما در سال یکهزار و بست و چهار ۱۰۲۴ نواب
اعتبار خان که منصب شش هزاری ذات و پنجهزار سوار داشت طرح بنیاد انداخت چنانچه
بر سر دروازه جنوب گنبد این اشعار ذیل فقیر مولف بچشم خود دیده است ؎

شاهنشه زمانه جهانگیر بادشاه | کاندر زمانه او شده آسوده دل جهان
سال نهم ز عهد جلوس مبارکش | شد فتح ملک رانا ازان شاه کامران
وقتے که اندر اجمیر آن شاه گنج بخش | بر تخت از نشسته بود از فتح شادمان
بود از هزار افزون بست و چهار سال | گیتی ز عدل و داد شده چون روضه جنان
بود در روضه مقدس سید حسین کرد | این پنجره ز صدق و صفا اعتبار خان

درے روضه مقدسه سمت مغرب دالان از سنگ سفید در سال یکهزار و بست و نه بفرط عقیدت
و اخلاص کماجی راؤ سندهیه تعمیر نموده است قطعه منظوم که ازان ماده تاریخ پیدا میشود اینست ؎

معدن نور منبع اسرار | هست درگاه شاه خنک سوار
ساخت دالان که هست رشک بهشت | راؤ کماجی سندهیه بوقار

و در سال یکهزار و دو صد و بست و دو ۱۲۲۲ بالا راؤ انگلیه سمت شمال روضه عالی دالان بنا کرده بود منظم
که ازو ماده تاریخ پیدا میشود بر سر محراب منقوش است ؎

یکهزار و دو صد و افزون ازین بست و دو | سال هجرت خانه بیت الحسن آمد بنا

و بر سر دروازه شرقی حصار روضه شریف بر فراز محراب قطعه تاریخ که دیده شد اینست

شہ سوار ملک دنیا شاہسوار ملک دین — قاتل کفار آن سید حسین حق جبین
منبع جود و سخا کان فتوت القا — واقف سر ہدی آن مہبط نور معین
سرور ہر دو جہان مشکل کشائے انس و جان — مفخر کون و مکان آن حاکم دنیا و دین
از پے تاریخ او کردم سوال از عقل کل — گفت جو تاریخ او از روضۂ سلطان دین

دراحاطۂ دوم قبریست کہ بر سر آن چادر سبز پوشند و گویند کہ در تہ آن فرش حضرت امیر سید حسین مدفون است واللہ اعلم بالصواب و علاوہ آن کہ مذکور بالا شد مسجدیست خوشنما و پر فضا کہ در ایام انتظام دولت انگلشیہ کہ بجہت زمان غیر آگہی متعلق درگاہ ناگریز افتادہ بود باہتمام مولوی مجیب الدین صدر اول التعمیر شدہ است و حوض آب درفشانے صحن احاطہ دوم مرتب نمودہ کہ بزمان موسم باران آب آبشار عالی اندران جمع مے شود و بکار مے آید۔

بلند دروازہ

افضل العمارت عالیست در سال نہصد و ہشتاد و شش باہتمام امیر اسمعیل قلیخان کہ صوبہ مقطع اجمیر بود۔ در عہد جلال الدین محمد اکبر شاہ بادشاہ باختتام رسیدہ ارتفاع آن قریب بست و یک درعہ و تعمیر آن از سنگ سرخ است و بر فراز آن بر لوح سنگ سفید کہ قطعۂ مادہ تاریخ منقوش کردہ ماند اینست قطعہ

بعہد بادشاہ آسمان قدر — پناہ ملک و ملت ظل یزدان
جلال الدین محمد اکبر آن شاہ — کہ دارد در نگین ملک سلیمان
بدین درگہ کہ ہمچو کعبہ آمد — سوادش عین نور و نور عینان
ز کاخ دلکشا تاریخ اتمام — اگر خواہد کسے مے یابد آسان

دراحاطۂ سوم کہ در پایۂ بلند دروازہ واقع است عمارت پختہ از طاق و مسجد و مرقد تنگ تنگ دریافتہ شود و بیرون احاطہ آستانہ عالی دو تا دیگ بزرگ از ساخت مس کہ یکے از وفور عقیدت

سلطان نور الدین جهانگیر و دیگرے از ارادت و اخلاص کامله مدار المهام گوالیار بطریق
التفات گذرانیده بود برقرار و دیگران بزرگ نهاده اند - در ماه رجب از آغاز شانزدهم تا بیستم
زمان عرس معهود است جمعے از فقرا و اغنیا بر سر کوه جمع مے آیند و در هر شب محفل سماع
برپا مے شود و بر سر صحن تالار بزرگ چادر کشیده بروشنی چراغان و کنول و فانوس بساط بزم
آراسته و پیراسته مے نمایند - بالآخر بروز بستم بعد از وقت زوال اختتام عرس مے شود
که عوام قُل گویند و این اشارت است از ادائے رسم فاتحه که معروف و مشهور دیار و امصار است
و از عهد شاهان دهلی که دیهات بطریق وقف مرفوع نموده اند اخراجات عرس وغیره از حاصلات
آن بهم مے رسانند و در سمت جنوب از آستان عالی، احاطه است که به گنج شهیدان شهرت دارد
مشهور است الحق جائیست پرفیض و مخزن نور و اینهمه یاران و لشکریان حضرت میران
سید حسین بوده باشند که در امر حق کوشیده و به پایه شهادت رسیده و دیوار احاطه بر حسن عقیدت
وزیر خان کلان که از اعیان دولت سلطان نور الدین جهانگیر بوده است دلالت میکند چنانکه
از کتبه منظوم مفهوم مے شود ✤

کتبه

در زمان شه رفیع مکان	که بنائد بدور او دوران
آن شهنشه که ذات او آمد	باعث عدل و داد و امن و امان
شاه گیتی پناه نور الدین	بر جهان است سایه یزدان
بانی این بنائے لطف آئین	بایکے سال او خرد گفت آن
دولت است از وزیر خان کلان	کم نشان چنین ز دولت دان

مرجع اهل معلوم نکته دانان باد که حضرت سید میر حسین قدس الله سره عابد و زاهد و متورع خلیفه
حضرت خواجه بزرگ معین الاولیاء است و نیز واسطه خویشی دارد که نسبت عم او به حضرت
خواجه بزرگ معین الاولیا منسوب است حضرت میر سید حسین جفت نخوست مجرد بوده

بگذشت۔ جمعے کہ بر سر کوہ تاراگڈھ در جوار آستان عالی طرح اقامت دارند۔ بہ یقین از سادات مشہد بودہ اند۔ و خدمت آستانہ عالی بایشان متعلق است و حصہ کثیر از دیہات اوقاف در وجہ مدد معاش دارند ✤

نور چشمہ

در دامن کوہ تاراگڈھ جائیست شاداب و مطرا۔ ہوائے آن در اقصے الغایت مفرح قلب و مفتح دماغ و مسکن ارواح است۔ گویند کہ در زمان سابق ہمین جا آبادی شہر بود کہ ہنوز از در و دیوار شکستہ اثر آن پدیدار است۔ در سال دہم از جلوس خود کہ سلطان نور الدین جہانگیر بشرف عتبہ بوسی اجمیر مشرف شد بمشاہدہ درہ مذکور کہ از بس خوشنما بود۔ امر فرمود کہ بہ عمارت خوب و مرغوب درست نمایند چنانچہ در مدت یکسال معمورہ دلفریب و دلچسپ بہ پا نمودند و سر چشمہ کہ از دماغ کوہسار میریزد حوض بزرگ طرح دادہ۔ بہ فوارہ۔ و آبشار رونق تازہ و لطافت بے اندازہ بیستر ادا کردند۔ بدین آن خاطر بادشاہ بسیار محظوظ گشت و بالتزام ہمنامی خود کہ نور الدین است بہ نور چشمہ موسوم گردانید ہنوز از تعمیرات بالا نقش و نگار و نشان ہا در دیوارہا باقیست۔ مادہ تاریخ کہ در سلک نظم کشیدہ بر سر تختہ سنگ نقش کردہ اند اینست ✤

تاریخ

بلند اقبال شاہ ہفت کشور	کہ وصف او نمے گنجد بتقریر
فروغ خاندان شاہ اکبر	شہنشاہ زمان شاہ جہانگیر
درین سر چشمہ چون آمد بفیضش	روان شد آب و خاکش گشت اکسیر
شہنشہ کرد نامش چشمہ نور	شدہ آب لطافت و چاشنی گیر
دہم سال از جلوس شاہ غازی	بحکم بادشاہ نیک تدبیر
خرد تاریخ اتمامش رقم کرد	محل شاہ نور الدین جہانگیر

در قرب محل شاہی جائیست خوشگوار کہ ہنوز بہ باغ نور چشمہ موسوم است امّا در زمان حال بجز درخت انبہ و جامن کہ خاصیت زمین دیار اجمیر مناسبت کلّی بآن دارد۔ دیگر از گلبن و گلزار و ریحان و سنبلستان کہ لازمۂ باغ و بہار است اثرے پیدا نیست ٭

چلّۂ بی بی حافظ جمال

متصل عمارت شاہی بر سر منفذ آب چشمۂ نور در کمر کوہ واقع مقامیست مہیب و جائیست ہولناک کہ در گرد و نواح از آبادی انسان نشان ندارد و بیشہ و حدت است کہ غیر از مردان شیر بیشہ دیگرے جا گزیدن نتواند زہے علوی شان و یکتا کسے کہ در چنین زاویۂ تنہائی از یگانہ و بیگانہ روے تافتہ بہ عسرت و محنت بسر بردہ آوردہ اند کہ بی بی حافظ جمال بنت حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء مدتے درین جائے خاص تنہا در گوشۂ طاعت و کنج ریاضت نشستہ و اکتساب خیر و برکت فرمودہ ازین جہت بنام بی بی چلہ معروف است بتاریخ نوزدہم رجب ہر سال یوم وفات حضرت صاحبزادی صاحبہ انبوہ کثیر و جم غفیر از زن و مرد بتقریب زیارت چلہ شریف جمع مے آیند ٭

امیر تاغان و امیر ترغان شہدا

متصل بہ چشمۂ نور مائل بسمت مغرب بر سر کوہچہ کہ سطح ہموار دارد۔ توی احاطہ پختہ جائے قدیمست و در حوالی آن نشان قبور زیادہ دیدہ میشود کہ بہ گنج شہیدان تعبیر کنند جائیست با ہیبت و عظمت و ہموارہ آثار حرارت و جلال نمودار بہ روز ہر پنجشنبہ خلق کثیر بطریق زیارت مے آیند و بروز نوزدہم ماہ رجب کہ یوم عرس و زیارت چلہ صاحبزادی صاحبہ مقرر و مشہور است بجہت قرب مکان جمعے از زائران و تماشائیان بنظر حصول ثواب و تماشا و بعضے آگاہ دلان با خدا بہ نیت قیام شب گیجی ہنگامہ برپا دارند گویند کہ ایشان سالار لشکر اسلام بودند

پادشاها شرمسارم شرمسار / بگذر از عصیان و عصیان درگذار

خصم نفسم خوار می سازد مرا / گر تو بنوازی که بنوازد مرا

سایهٔ کوی تو می باید مرا / گلشن جنت چه کار آید مرا

آرزو دارم گل گلزار چشت / خوش نمی آید مرا باغ بهشت

چشم بگشا حال زار ما ببین / گریهٔ بی اختیار ما ببین

عمر ما بگذشت در زاری مرا / تا بکی بینی بدین خواری مرا

گر نه پردازی به بدی حال من / وای بر حال من و احوال من

کیست جز آن کان مددگاری کند / هان مگر لطف شما یاری کند

هان تغافل نیست شایان کرم / خوش نمی آید ز شاهان کرم

لطف کن سلطان شه عالی جناب / از ره لطف و کرم بخشی جواب

پیش ازین مپسند ما را در فشار / تا توانی لطف را پاینده دار

حیف باشد گر روم جای دگر / سر فرود آرم به پای دگر

آرزو گر در وجود پیکرم / همچنان باشد بجوید در حرم

مدفن ما خاک پاک کوی تست / عاقبت مائیم و خاک کوی تست

مهبط جان از مهر تو معمور باد / درد هجران از دل ما دور باد

عرض حال خویشتن کردم تمام / بر روانت صد درود و صد سلام

تمت

قطعهٔ تاریخ رسمت تحریر این تصنیف مصنف متخلص به نور

بهره شد از حسن ذکر پاک اولیا / کاین سعادت داشتم در سرنوشت

چون بجستم سال هجری هم عجب / نغمه زن شد بلبل باغ بهشت

۱۳۰۹ھ

True Copy

Deputy manager Court of wards. The book called Moji-nul ulia Containing valuable Historical information is to be printed. The Dewans estate will pay Rs 75/- The Court of wards Contingency Budjit will be charged with Rs 50/- In both Cases the expenditure will be shown as "printing". You will get Rs 75/- from the Durgah and Rs 50/- from the District fund. For these two amounts you will give receipt as follows: Received on account of printing Charges Rs The total amount of Rs 250 is to be paid to Munshi Imamuddin and the four receipts signed by him are to be recorded in the attached Court of wards office. When the book is printed he should be called on to supply.

For Durgah 10 Copies, For Court of Wards 2 Copies

For Dewans estate 2 Copies, For District fund 2 Copies

6-11-92

Sd/. De Caessoe

Assistant Commissioner

Ajmere.

(ترجمہ چھٹی انگریزی مسطورہ بالا)

بنام ڈپٹی منیجر کورٹ آف وارڈس

ایک کتاب موسوم بہ معین الاولیاء جو قابل قدر تاریخی حالات پر مبنی ہے چھپوائی جاتی ہے پچھتر روپے جاگیر دیوان جی سے دیئے جائیں اور کنٹنجنٹ بجٹ کورٹ آف وارڈس سے پچاس روپے ٭

یہ خرچ بمد طبع محسوب ہوگا ٭

پچھتر روپے خزانہ درگاہ شریف سے لیے جائیں اور پچاس روپے ڈسٹرکٹ فنڈ سے

ان ہر دو رقومات کے لیے رسید حسب مضمون ذیل تب ہونا چاہیے ٭

اجرت طبع کے واسطے . . . . . وصول ہوا ٭

کل دوسو پچاس روپے منشی امام الدین صاحب کو دیئے جائیں اور ہر چہار رسید پر اُنکے دستخط کرا کے دفتر کورٹ آف وارڈس میں رکھنا چاہیے ٭

جب کتابیں چھپ جائیں تو حسب ذیل جلدیں مطلوب ہونگی ٭

درگاہ شریف کے واسطے . . . . ۱۰ جلد

کورٹ آف وارڈس کے لیے . . . . ۲ جلد

جاگیر دیوانصاحب کے لیے . . . . ۲ جلد

ڈسٹرکٹ فنڈ کے لیے . . . . ۲ جلد

۶ نومبر سنہ ۱۸۹۳ عیسوی ؛

دستخط

کپتان اے ۔ ایف ڈبلیو سی ۔ ایم ۔ جی ۔ سی ۔ آئی ۔ ای

کلکٹر و اسسٹنٹ کمشنر ضلع اجمیر شریف

صورة ما كتب الفاضل الامجد والكامل الاوحد والعلم الذی لا یماثله احد مولانا مشتاق احمد الچشتی الصابری سلمه الله تعالی مقرظاً علی هذا الکتاب المستطاب

بسم الله الرحمن الرحیم

نحمدك یا رب علی ان جعلتنا من امة افضل الانبیاء والمرسلین صلوات الله تعالی وسلامه علیه وعلی اله وصحبه اجمعین ۞ ونشکرك اللهم علی ما انعمت علینا بالانتساب فی سلك خدام فخر الاولیاء فی العالمین امام ائمتنا وسید ساداتنا خواجه معین الملة والدین رضی الله تعالی عنه وارضاه عنا امین ۞ وبعد فقد اطلعت علی هذا الترصیف العظیم والتصنیف الفخیم المقبول عند کافة الصلحاء المسمی بمعین الاولیاء فوجدته فی کمال البلاغة وحسن البراعة کالدر النظیم وفی نفائس المبانی وعرائس المعانی مفقود المثل وعدیم السهیم تفرح قلوب العاشقین الچشتیین بادراك مضامینها وتنشرح صدور الناظرین الربانیین بمطالعة عباراتها فلله در حضرة المصنف حیث جهد غایة ما یکون حتی جاء کالدر المکنون جزاه الله عنا وعن جمیع اهل السلسلة العالیة الچشتیة خیر الجزاء واوفی ثواباً واوفی وبلّغه الی غایة ما یهواه ویتمنی ۞

وانا العبد المذنب الراجی
العاصی مشتاق احمد الحنفی الچشتی الصابری

اشعار آبدار چکیدهٔ کلک شاعر جادونگار ناثر شیرین گفتار مورخ کامل الفن
مولانا ابوالحسن صدیقی نانوتوی ناظم تاریخ وفدی سلمہ اللہ تعالی در تاریخ ختم کتاب ہٰذا

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حبذا شان معین الدین حسن | خواجهٔ چشتی حبیب ذو المنن
ماه برج معرفت مهر صفا | گوهر درج رضای کبریا
سرفراز و پیشوای اولیا | مقتدای اتقیا و ازکیا
زبدهٔ ارباب ایقان و وفا | عمدهٔ دوران محب کبریا
مورد الطاف رب ذو الجلال | اسوهٔ قران و قطب بے مثال
آفتاب ملت و دین نبی | ماهتاب شرع و آئین نبی
گوهر دریاے عرفان و وصال | جوهر کان جمال و هم کمال
دستگیر عاجزان و مستمند | چارهٔ بیچارگان و دردمند
صد هزاران رحمت رب مجید | باد بر روح گرامی آن رشید
سانحهٔ عمر شریف آن ولی | خوب بنوشت ست مرد معنوی
آن امام الدین صفی و هم زکی | زبدهٔ اولاد آن سید الولی
در معین الاولیا نامی کتاب | زو نظیر ناید بجز راه صواب
ختم او شد اندر ایام سعید | از عنایات خداوند مجید
هم در آیامی که شد ختم کتاب | سال تاریخش حسن گفت از صواب

از سنین هجرت خیر الانام
سیزده صد پانزده شد لاکلام

2961